

Homer

Odiseja

**Preveo i protumačio:
Tomo Maretić**

eLektire.skole.hr

SADRŽAJ

PRVO PJEVANJE _____	3
DRUGO PJEVANJE _____	14
TREĆE PJEVANJE _____	25
ČETVRTO PJEVANJE _____	37
PETO PJEVANJE _____	57
ŠESTO PJEVANJE _____	69
SEDMO PJEVANJE _____	77
OSMO PJEVANJE _____	86
DEVETO PJEVANJE _____	100
DESETO PJEVANJE _____	113
JEDANAESTO PJEVANJE _____	127
DVANAESTO PJEVANJE _____	143
TRINAESTO PJEVANJE _____	154
ČETRINAESTO PJEVANJE _____	165
PETNAESTO PJEVANJE _____	178
ŠESNAESTO PJEVANJE _____	191
SEDAMNAESTO PJEVANJE _____	202
OSAMNAESTO PJEVANJE _____	216
DEVETNAESTO PJEVANJE _____	226
DVADESETO PJEVANJE _____	240
DVADESET PRVO PJEVANJE _____	250
DVADESET DRUGO PJEVANJE _____	261
DVADESET TREĆE PJEVANJE _____	273
DVADESET ČETVRTO PJEVANJE _____	282
Tumačenje riječi i imena _____	294

PRVO PJEVANJE

(1. dan)

Bogovi vijećaju. Atena hrabri Telemaha.

1. Zaziv Muze. 1—10.

O junaku mi kazuj, o Muzo, o prometnom onom,¹
Koji se mnogo naluto razorivši presvetu Troju;
Gradove ljúdí mnogih on vidje ì čúd im spozna,
Ì mnogē nà moru jade pretrpje ù srcu svojem
5 Za dušu svoju se boreć i povratak svojih drugóvâ.
Ali ni tako drugóvâ on nē spase, ako i želje,
Jer smrt nađoše sami zbog svojega drskoga gr'jeha
Jesti idući stado, ludáci, Hiperióna
Helija, koji je dan za povratak uzeo njima.
10 I nama, Zeusova kćeri,² pripòdvjedi o tome svemu!

2. Bogovi u vijeću. Odisej treba da se vrati kući. 11—95.

Koji se prijekoj smrti izmàkoše, oni su doma
Onda već bili svi ukloniv se ratu i moru,
Samo je njega željnog i povratka svojeg i žene
15 Držala gospođa nimfa Kalipsa u prostranoj spilji,
Boginja ùzoritā, želéći, muž da joj bude.
Ali kad minuše ljeta, te ònā godina dođe,³
Koje bogovi njemu odrediše doma na otok
Itački vratiti se. — ni tamo med milima svojim
On se ne prèsta mućit — tad bozima bude ga žao.
20 Al' Posidónu ne; i bogòlikī dok se Odisej
U zemlju nē vrātī svoju, na njèga se srđāše ljuto.⁴
Među Etiopce on je zapútio dàlekē bio
(Koji su sv'jeta na krāju i dvoji jesu, te jednim

---

¹ 1. »O junaku mi kazuj«. Homer vrlo rijetko spominje sebe; on stoji iza onoga, što priča i opisuje, posve u pozadini. I u našoj narodnoj epici pjevači rijetko spominju sebe; vidi u T. Maretić, *Naša narodna epika*, str. 78.

² 10. »Zeusova kćeri«, to je Muza (isp. st. 1); o Muzama vidi u Tumačenju riječi i imena na kraju knjige.

³ 16. »ona godina« — to je dvadeseta godina od Odisejevu polaska u trojanski rat, deseta iza pada Troje, a osma nakon Odisejeva dolaska na Kalipsin otok Oigigiju. Pjesnik dakle, prema običaju epske poezije, upada odmah in medias res.

⁴ 21. Posidon se ljuti na Odiseja zato što je oslijepio njegova sina Kiklopa Polifema, vidi st. 68—70.

25 Stan je, gdje zalazi bog Hiperiōn, — gdje uzlazi, drugim),
 Tamo da volujsku on hekatombu i janjeću primi.
 Tû se veselio sjèdèć i častèć se, à drugi bozi
 Tada se skupili bjehu u dvorima òlimpskog Zeusa.
 Med njima besjedu počne i ljúdi i bogova otac.
 Jer se nezazornog sjeti Egista u srcu svojem,
 30 Kog Agamèmnonov sin daleko glasoviti Orest
 Ubi, — i njega se sjetiv progòvorī bozima vječnim:
 »Aj koliko se tuže na bogove smrtnici ljudi
 Govoreć, od nas zla da dolaze, à jade sami
 Spremaju preko sudbinē grijehom i drskošću sebi!
 35 Tako se preko sudbine Atridovom⁵ vjenčanom ženom
 Oženi Egist, a njega na povratku njegovu ubi
 Znajući, da će i sām zaglaviti, jer smo mu rekli
 Prije, skoròteću k njemu, oštròvidnōg Hermiju poslav,
 Neka se ne ženi njom i njena ne ubija muža,
 40 Jer će mu osveta doći od Orèsta, Atrídova sina,
 Kad on u napon dođe i zemlje se svoje uželi.⁶
 Tako mu Hermija reče, al' nije ga mogo odvratit
 Dobro mu misleć, a sad je pretrpio kazan on za sve.«
 Sjàjnōkā boginja njemu Atena odgòvorī ovo:
 45 »Ōče Krōnīde naš, nad vladárima vladáru prvi,
 I pravo jeste, što onaj sad mrtav po zasluzi leži,
 I drugi pogini tako, tko učini takovo štogod!
 Al' za Odisejem hrabrim u mēni kida se srce.
 Nesretnik od prijateljā dalēko nevolje pati
 50 Dugo na otoku već oblivenōm odsvud, sredina
 Gđjeno je morska, a na tom šumovitom otoku stanom
 Ljutog Atlasa kći se nastanila: dūbine morske
 Tome su poznate sve, on stupove dugačke drži,
 Koji razdvajaju nebo od zemlje.⁷ Kći mu jadnika
 55 Sveder ùstavljā plačnog Odiseja, sveder ga mami
 Ona riječima ljupkim i ùmiljatīm, da s uma
 Kòliko želi da i dim od zemlje svoje još vidi,
 Kako Itaku smetne, — al' on je umr'jeti gotov,
 Kako se uvis diže. I tvoje, òlimpski Zeuse,
 60 Zar se nè krèćè srce? Odisēj zar ti ugáđō
 Nije kod argejskih lađa na širokom trojanskom polju
 Prinoseć žrtve? tà gnjevan na njega što si toliko?«
 Njoj odgovarajuć Zeus nebésā oblačitelj reče:
 »Čedo, kakva ti riječ iz ograde zubne izmàče?
 65 Gdje bih zaboravit ja Odiseja mogo božanskog,
 Koji je umom od ljudi odvojio! Obilno on je
 Žrtvovo bozima vječnim, vladarima širokog neba.
 Al' se neprestano na nj zemljòmičnī srdi Posidōn

⁵ 35. »Atridovom«, tj. Agamemnonovom.

⁶ 41. Orest se u vrijeme umorstva svoga ocu Agamemnona nalazio u Ateni i tamo se zadržao dok nije odrastao; vidi 3. pjev. 36—387.

⁷ 53—54. Pjesnik naivno zamišlja da nebo poput stropa kakve dvorane počiva na golemim stupovima, koji ga razdvajaju od zemlje.

70 Radi Kiklopa onog bogòlikòg, rad' Poliféma,
 Kojem je izbio oko Odisēj, à òn je òd svìh
 Kiklopa prvi jačinom; Toòsa ga rodila nimfa,⁸
 Koja je kći Forkina, vladara trepetljivom moru.
 Pošto je bog Posidòn u prostranoj obljudi spilji.
 75 Otad Odiseja udilj zemljòtres Posidòn od zemlje
 Odgoni njegove rodne daleko, al' ubit ga neće,
 Nego se ovdje mi dogovorimo sad, da se vrati
 U zemlju svoju Odisēj! a gnjeva će svoga se proći
 I sam Posidòn, jer neće i dàljē srdit se moći
 Svima bozima vječnim uz prkos, preko volje njihne.«
 80 Sjajnoka boginja njemu Atena odgòvoři ovo:⁹
 »Oče Kronide naš, nad vladarima vlādāru prvi,
 Ako su blaženi bozi odlučili sada, da u dom
 Ū svōj se veće vrati Odisēj umni, a ono
 Na Oigigiju mi skoròteču sad provođača
 85 Hermiju pošljimo odmah, nek ide ljepòkosōj nimfi
 On nepromjenitu volju objaviti povratka radi,
 Da se mukòtrpnī veće Odisej povrātiti imā;
 A ja ću sama poći na Itaku te ću mu sina
 Jače potaći i sřcu junāštva mu dati, nek u skup
 90 On sazove Ahejce dugovlase i neka ondje
 Zaprijeti proscima svima, što udilj mu sabite ovce
 Kolju, sporòhodnē ktome krivòrogē njegove vole.
 Ja ću u Spartu poslat i Pilos pjeskoviti njega.
 Neka za milog oca propitkuje, ne bi li čuo,
 95 Ne bi li tako slavu i diku med ljudima steko.«

3. Atena kod Telemaha. 96—324.

A. Telemah dočekuje i časti Atenu. 96—143.

Reče i na noge svoje Atena potplate krasne,
 Zlatne, ambrosijske sveže;¹⁰ po vodi i beskrajnoj zemlji
 Oni nošahu nju, ko vjetar što dušući leti;
 100 Koplje ubojno uzme s oštricom od mjedi ljute,
 Veliko, teško i čvrsto; junākā redove bije
 Njime, na koje se kći silnovitog naljuti oca.
 Vinuv se Òlimpskōj gori niz glavice boginja ode,
 I na itaćkom polju kod kapije kraljevske stane,
 Dvora Odisejeva na pràgu s kopljem u ruci,

⁸ 71. »Toosa«, značenje je te riječi: brza (hitra).

⁹ 80. Ovaj je stih već bio, vidi st. 44. Za iste događaje i za istu situaciju Homer rado upotrebljava isti stih ili iste stihove, koje je već imao ili u istom pjevanju ili u kojem predašnjem, i to bez promjena ili s promjenama. Takvi su primjeri ponovljenih stihova u ovome pjevanju 169—206—224, 178—221, 213—230—306—345, a mnogo ih ima koji se ponavljaju u potonjim pjevanjima.

¹⁰ 97. »ambrosijske«. tj. božanske (besmrtnne); taj se epitet pridaje svemu što pripada bogovima, odnosno svemu što dolazi od njih (na pr. noć).

105 Slična se učini strancu: čelòvodi Tafljana Mentu.
 Junačke prosce ondje zatèčē, pred vratima oni
 Bacajuć kocke srce vesele svoje veseljem¹¹
 Sjedeć na govedih kožah, a goveda ubiše sami;
 S brzim slugama prosce glasnici zajedno dvore,¹²
 110 Vino miješaju s vodom u vrčima jedni, a drugi
 Spužvama šupljikastim očišćajū stole i meću
 Na mjesta svoja, a neki obilato meso im s'jeku.
 Boginju prvi od svih bogòlikī spazi Telemah;
 On se med proscima bio posadio u srcu bolan
 115 Dičnoga oca na umu držēći, neće li doći
 On odáklē te prosce razagnati po kući svojoj
 I čast kraljevsku dobit i dvorima svojim zavladat.
 U toj sjedeći misli med proscima spazi Atenu,
 Upravo kapiji pođe u duši srdit, što dugo
 120 Stranac kod vrātā čeka, i odmah pristupi k njojzi,
 Za ruku uhvati desnu i koplje joj mjedeno uzme,
 Besjedu započne s njom i prozbori krilate r'ječi:
 »Zdravo da si, o stranče! počastit ćemo te sada,
 A kad se nasitiš jela, iskazat ćeš, čega ti treba.«
 125 Reče joj pa je povede, i za njim pođe Atena;
 Pa kad se u kući oni u visokoj oboje nađu,
 Koplje, koje mu bješe u ruci, nasloni uz stup
 Visoki spremnice glatke za koplje, gdjeno su mnoga
 Koplja mukòtrpnika Odiseja stajala bila;
 130 K stolici umjetnoj krasnoj Atenu povede te nà njū
 On je posadi platno razàstfv, pod nogama bješe
 Podnožje; sebi Telemah privúčē šaren naslonjač
 Podalje od prosácā, med prkosnom čeljadi ručak
 Strancu da omrzo ne bi od ljutnje na vrevu onu;
 135 Tu ga naumi pitat za oca, koga mu nema.
 Sluškinja u krasnom, zlatnom ibriku, na kotliću što je
 Stajao srebrnome, donese vode i gostu
 Polije ruke i glatku protégnu trpezu zatim.
 Časna ključarica hljeba donese i na nju ga stavi
 140 I mnogo metne jestívā te njima ih nudaše rado;
 Mesa svakakvog pune mesòsječa plitice uzme
 Te ga i postavi njima i zlatne dade im čaše;
 Jedan oglásnik okò njñh obilazeć točaše vino.

B. Prosci se goste. Telemah jadikuje. 144—220.

145 Uto u kuću uđu i junački prosci; po redu
 Na naslonjače sjednu i stolice oni, a vodu
 Na ruke njima tada glasnici lijevati stanu,

¹¹ 107. Igru kockama spominje Homer samo na ovome mjestu; način igre nije poznat, ali neki drže da je bila slična današnjem »šahu« ili »dami«.

¹² 109. Sluge i glasnici su mladi ljudi slobodna roda, koje su prosci sa sobom doveli od kuće da ih poslužuju. Mogli bismo ih usporediti sa sredovječnim paževima.

Hljeba u košarama naslagaše robinje mnogo,
 A dječáci krčáge do vrha napune vinom.
 Rukama posegnu tada za gotovim jelima oni.
 150 I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
 Onda im drùgā opet veselja pomisli duša,
 Pomisli nà pjesmu, igru, jer ì tō pripada gozbi.
 Prekrasnu kitaru tada oglàsniċ ù rŭke pruži
 Femiju, koji je pjesme med proscima nagonjen pjevo.
 155 Tada zacilikne pjevaċ i lijepo pjevati stane.
 Sjajnokoj onda Ateni progovori ovo Telemah
 Glavu primàknŭvši k njoj, da ne bi ì drugi ċuli:
 »Hoćeš se, stranċe, i na me naljutiti, što ću ti reći?
 Svima je ovima pjesma na umu i kitara samo;
 160 Lako je njima trošeć imutak tuđ bez računa,
 A gospodaru valj'da već òdāvno bijele kosti
 Od kiše gnjiju na zemlji il vali ih okreću morski.
 Ali njega da vide, na Itaku gdjeno se vrati,
 Zlatom ni ruhom ne bi bogatiji marili biti,
 165 Nego bi samo sebi poželjeli hitrije noge!
 Al' on propade zlom sudbinōm; bez utjehe mi smo,
 Pa ma i rekao koji pozēmljār ċovjek, povratit
 Da će se ikada on, — al' njemu povratka nema!
 Nego deder mi kazuj i reci mi istinu pravu:
 170 Tko si, otkud si? gdje ti je dom? gdje mati i otac?
 Kakva li te je lađa donēsla? na Itaku s tobom
 Kako su pomorci došli? i kojim se diċahu rodom?
 Jer mi se misliti ne da, da pješke si došao do nas.
 Ded odgovori mi pravo, da znadem, što te sad pitam,
 175 Prvom li dolaziš amo, il' veće si prijatelj glavni¹³
 Bio ì mōme ocu? tã ì mnogī drugi tuđinci
 Dom su pohodili naš, jer otac mi dōċekljiv bješe.«
 Sjajnoka na to Atena ovako odgovori njemu:
 »Evo ću sasvim sve to po istini kazati tebi.
 180 Mento sam ja i ocem Anhijalom hrabrim se diċim.
 K tome Tafljana ja sam veslōradih ljudi gospodar.
 S družima svojim dođoh na brodu amo, a brodim
 Po moru iskriċavom u Temesu poradi mjedi¹⁴
 K ljudima jezika drugog, a blistavo gvožđe im nosim.
 185 Uz polje lađa je moja daleko od Itaċkog grada.
 Pod šumovitim Nejem u luci Ritarskoj stoji.
 Mi se diċimo, davno po ocima da smo već glavni
 Prijani jedan drugom; upitati viteza starca
 Možeš Laërta, za kojeg da u grad ne dolazi, kažu,
 190 Nego daleko živi na zaselku nevolje pateć
 Skupa sa sluškinjom starom, što jelom ga dvori i pićem,
 Kad se po vinogradu napuzio zavojnom dosta,

¹³ 175. »prijatelj glavni«, vidi o tome u Tumaċenju rijeċi i imena na kraju knjige.

¹⁴ 183. Temesa se nalazila na otoku Kipru, koji je u starini bio na glasu zbog obilja mjedi te je ta kovina po njemu dobila i ime (cuprum ili aes Cyprium). Homer ne poznaje novca jer se trgovina tada odvijala u obliku robne zamjene. Tako i ovdje Mento u zamjenu za gvožđe, u to doba još rijetku kovinu, želi dobiti mjed.

Te je koljena njemu umornost savladala teška.
 A sad evo me ovdje. Za oca mi rekoše tvoga
 195 Kod kuće da je, al' njemu ne dadu povratka bozi.
 Lje još sa zemlje nije Odiseja nestalo divnog,
 Već je na širokom moru zaostō na otoku odsvud
 Oblitome i tū ga u rukama svojim imadu
 Ljuti divljaci te njega preko volje njegove drže.
 200 A sad da tebi ovdje prorēčēm, kako mi bozi
 Meću u srce moje, i kakvu se nadam svršetku,
 Premda ti nisam ni prorok ni u ptice dobar pogađač:
 Neće ti dugo on od domājē drage izbivat.
 Pa ma na njemu bila i gvozdена pūta, i opet
 205 Znat će se povratku dovit, jer on je velik domišljan.
 Nego mi deder kazuj i reci mi istinu pravu:
 Jesi li ti Odisejev sin, već momak toliki?
 Čudno li si mu glavom i lijepim očima sličan!
 Ja sam se nekad često sa njime družio bio,
 210 Dok on ne ode u Troju, kud i drugi najbolji tada
 Odoše u lādama u koritastim Argejci;
 Odonda ne vidjeh ja Odiseja niti on mene.«
 Razumni na to njoj Telemah odgovori ovo:
 »Evo ću sasvim, stranče, po istini kazati tebi.
 215 Mati mi moja veli, Odisejev da sam, al' ne znam
 Ja to, jer nitko ne zna po sebi, tko li ga rodi.
 Ej kad bi sretnim sinom ma kakovu čovjeku bio,
 Koji je na svom sjedeć imanju dočekō starost!
 Nego, koji je od smrtnih svih nesretniji ljudi,
 220 Njemu me sinom kažu; da znadeš, kada me pitaš.«
 Sjajnoka na to Atena ovako odgovori njemu:
 »Tebi bogovi nisu dosudili, da ti se za rod
 Poslije nē znā, kad tebe Penēlopa takova rodi.
 Nego mi deder kazuj i reci mi istinu pravu:
 225 Kakvi su gosti i kakva galāma? Čemu ti sve to?
 Slaviš li svadbu il' gozbu? ta nije na općeni trošak
 Gošćenje to, a drsko i ob'jesno reko bih da se
 Goste u kući toj; rasrdio bi se svatko
 Srāmote mōtrēci mnoge, kad med njih bi pametan došo.«
 230 Razumni na to njoj Telemah odgovori ovo:
 »Kada me pitaš, stranče, i kada istražuješ za to,
 Nekad je ova kuća obilata svakako bila
 I u časti, dok još je i onaj u njoj prebivo;
 Ali drukčije bozi odlučiše radeć nam o zlu,
 235 Oni najvećma njega od sviju baciše ljudi
 U nevid. Ja ga ni mrtva tolikō žalio ne bih,
 Da je med družima svojim na trojanskom ostao polju
 Il' da je poslije rata na rukama umr'o dragih;
 Tad bi mu svi načinili grob Ahejci, i tako
 240 Slavu bi i sinu svom iza sebe veliku steko,
 Ali je u šake on neprodičen Harpijam dopo,¹⁵

¹⁵ 241. »Harpijam«, vidi u Tumačenju riječi na kraju knjige.

Neviden propada on i nečuven, a plač i tugu
 Ostavi meni; al' za njim ne cvilim, ne uzdišem samo,
 Nego mi bogovi još pripremiše i druge jade,
 245 Jer koliko je god gospodara otokom silnih:
 Sami, šumòvitòme Zakintu, Dulihiju jošte,
 I koliko ih svih po brdovitoj Itaci vlada.
 Svi ti mater mi prose i c'jelu mi rastaču kuću;
 A mati niti se može od udaje nećati mrske
 250 Niti se udati može, a oni izjedaju kuću
 Pa mi je troše, a brzo i mene će oni pogubit.«
 Palada njemu Atena progovori srdita vrlo:
 »Aj kolikò bi sad ti Odiseja, kojega nema,
 Trebalo; rukom bi on na prosce zamahnuo drske!
 255 Kad bi došao on i kod vrátā na ulazu stao,
 Īmajūć štit na sèbi i kàcigu ĩ do dvā kòplja.
 Kakav je bio onda, kad u kući našoj sam njega
 Prvi put ugledao gdje pije te se veseli;
 Baš se iz Efire vraćo od Ila, Mermeru sina! —
 260 Jer je u brznoj lađi i k njemu išo Odisej
 Tražeći otrov ljudma smrtonosan, njime da maže
 Mjedene strijele svoje, — al' onaj ne htjede dati,
 Jer se je bōgōvā bojo vjekovitih, al' mu ga otac
 Ipak dao je moj, jer veòma mu bijaše mio.
 265 Da ti otac Odisej med prosce izade takav,
 Pr'jeki bi stigo ih udes, i svadba bi ogrkla njima.
 Ali dakako sve to u krilu bōgōvā leži.¹⁶
 Da l' će se vratiti on i u kući kazniti svojoj
 Prosce il' neće, a tebi i samom velim, da smišljaš,
 270 Kako bi iz kuće mogo izbaciti prosce tolike.
 Nego čujder me sada i pamti, što ću ti reći:
 Vitezove Ahejce u skupštinu sjutra sazovi,
 Volju im očituj svoju, svjedoci nek bogovi budu.
 Tamo proscima reci, nek raspu se kućama svojim.
 275 K tome materi reci, za udajom ide l' joj srce,
 Neka se vrati veòma mogućnom ocu u dvore,
 Svadba će tamo njoj se priredit i vjenčanih dara¹⁷
 Pripravit sila kolikò za kćerkom ide ih milom.
 Mudro ću još ja tebe uputiti, ako ćeš slušat:
 280 Lađu pripremi sa dvaest veslača najbolju svoju.
 Pođi, da doznaš za oca, što izbiva odavno veće,
 Ne bi l' ti koji smrtnik dojavio, ne bi li čuo
 Zeusovu Kážu, što ljudma navlástito donosi glase.
 U Pil najprije idi i Nestora divnoga pitaj,
 285 Otud k Menèlaju ti plavòkosòm u Spartu hòdi,
 On je od Àhējācā mjedènhālĵā posljednji dòšō.

¹⁶ 267. »u krilu bogova leži«, tj. to zavisi od volje bogova. Izraz se osniva na starom običaju prikazivanja bogova u sjedećem položaju: molitelj bi svoje darove i želje stavljao u krilo boga i u svojoj bi naivnosti vjerovao da u njemu leže i oni usudi, odnosno odluke što će mu ih bog udijeliti.

¹⁷ 277. »vjenčanih dara«, to su darovi što ih mladoženja daje nevjestinim roditeljima, a sastoj se obično od stoke; prema tome mladoženja u doba koje prikazuje Homer ženu zapravo kupuje od njezinih roditelja.

Ako čuješ za oca da živi, da će se vratit,
 Još za godinu jednu ustrpi, ma bila ti muka;
 Čuješ li za nj da mrtav je već, da nema ga više,
 290 Onda ti u zemlju milu povratit se očinsku treba.
 Naspi spomenik njemu i s mnogim častima mrtva
 Ti ga, kako valjade, sahrani, à mājku udaj.
 A pošto poslove učiniš te i pošto ih svršiš,
 U srcu onda se tebi i duši dovijati valja,
 295 Kako bi u kući svojoj potúci mogao prosce,
 Bilo s prijevarom to il' bjelòdano; prilično nije
 Tebi da djetinjiš još, kad nisi takove dobi
 Ne znaš li, kakva je slava Orèsta zapala divnog
 Među ljudima svim, što ubilca očeva smače,
 300 Podmuklog onog Egista, što oca mu dičnoga ùbi?
 I ti se, prijane, daj ojunači. — jer vidim te krasna,
 I visoka te vidim, — da jednoć te hvale potomci.
 Nego ću ja sad k brzoj otići lađi i k svojim
 Druzima, koji su valj'da već zlovoljni čekajuć mene,
 305 A ti se brini za sve i pāmti, što sam ti reko.«
 Razumni na to njoj Telemah odgovori ovo:
 »Lijepo doista zboriš, o stranče, misleć mi dobro,
 Kako bi otac sinu; zaboravit nikada neću.
 Ali pričekaj malo, iako ti hiti se na put.
 310 Da se okupaš u nas, da svoje razveseliš srce,
 Pa se u lađu vrati u duši veseo s darom
 Čestitim, vrlo lijepim; nek bude ti spomen od mène,
 Kako se prijatelji darivajū med sobom glavni.«
 Sjajnoka boginja njemu Atena odgovori ovo:
 315 »Nemoj ustavljat mene, uželjeh se veće otići!
 Ako l' ti srce veli, da dar mi kakovi dadeš,
 Daj mi ga pon'jeti onda, na povratku kada ti dođem:
 Nego mi lijep izbèri, da bude uzdarja vr'jedan.«
 Tako izrèkāvši riječ Atena sjajnòokā ode
 320 I kao ptica uvis poletje; Telemahu hrabrost
 Ostavi u srcu ona i smionost te ga na oca
 Boginja podsjeti jače no prije. I vidjevši sve to
 On se udivi srcem i posluti, bog da je bio.
 K proscima nato odmah bogoliki otiđe junak.

4. Penelopa kori pjevača Femija. 325—364.

325 Njima pjevaše pjevač veoma slavni, a oni
 Sjede mućec; o povratku on o tužnome pjeva,
 Što ga Palada¹⁸ zada Atena Argejcem iz Troje.
 Iz gornje sobe je čula božanstvenu njegovu pjesmu
 Kći tad Ikàrijeva Penelopa mudra, i ona
 330 Odmah svojemu domu niz visoke ljestve se skine,
 Ali ne sama, već uz nju i dvjje su dvorkinje išle.

¹⁸ 327. Palada je nadimak boginje Atene kao boginje rata.

A kad ženska dika Penelopa k proscima dođe,
 Stade kraj dovratnika od dvòranē građene tvrdo,
 Ispred obraza oba povúkla je bijeli pr'jevjes;
 335 S obje joj stājāše strane po dvorkinja čestita jedna.
 Zaplače nato ona i prozbori božjem pjevaču:
 »Pjesama mnogo, o Femiju, znaš, što ljude vesele,
 Ljūdi i bōgōvā djela, što pjesmom ih slave pjevači;
 340 Takvu im zapjevaj pjesmu među njima sjedeć, a oni
 Pijući vino nek šute, a ove se žalosne pjesme
 Mahni, koja mi srce u grudma neprestano tare,
 Jer bez prèbola tuga osvojila mi je dušu:
 Muške glave mi nema, a jednako mislim na onog,
 345 Kojem se slava daleko u Heladu razli i Argos.«
 Razumni na to njoj Telemah odgòvorī ovo:
 »Zašto, o majko, braniš pjevaču pjevati milom,
 Za čim se srce mu diže? ta nisu krivi pjevači,
 Nego je krivac Zeus, što radljivim ljudima daje
 350 Svakome po volji svojoj, što htjedne. A tōme pjevaču
 Zamjere nije, što pjeva o nevolji danajske vojske:
 Ta u svijetu ljudi pohvaljuju najviše pjesmu,
 Što im, kad slušaju, svojom novotom najviše ječi.
 Deder se strpi srcem i dušom, slušaj pjevača,
 355 Jer dan povratka nije Odisej izgubio samo,
 I drugi propadoše junaci mnogi pod Trojom.
 A sad u sobe pođi i svoje poslove tamo
 Gledaj, preslicu, stan, i zapòvjedi, neka za poslom
 Idu dvorkinje tvoje; muškarcima valja govorit
 Svima, a najvećma meni, jer u kući ja sam gospodar.«
 360 Mati se udivi tome i opet se u sobe vrati,
 Jerbo razumnu riječ sinòvljū u srce uze.
 U sobe gornje ona za dvorkinjama se pòpēv
 Plakati za mužem stade za svojim Odisejem dragim.
 Dok joj sjajnòokā sankom Aténa nè ospē kanje.

5. Telemah oglašuje skupštinu. 365—444.

365 A po sjenovitim tada po dvorima prosci uzavru,¹⁹
 Svakoga osvoji želja s Penelopom počinut mudrom.
 Razumni nato njima Telemah besjedu počne:
 »Prosci ob'jesni vrlo i žèstokī matere moje,
 370 Sad iza gozbe se dajmo vesel'mo, nek ne više nitko,
 Jer je naslada prava pjevača slušat ovakog,
 Kakav je ovaj po glasu po svojem bozima sličan.
 À rano sjutra da smo u skupštini svi mi na s'jélu,
 Tamo ću vama ja bezobzirkē 'kazat, iz ove
 375 Da se selite kuće i gozbe spremate drugdje
 Trošec imutak svoj naizmjèncē po kućama svojim.

¹⁹ 365. Dvori su sjenoviti jer se već spustila noć i tama je prodrla u sve dijelove kuće, pa se sve čini kao da je zasjenjeno.

Ako l' vam pak se čini, ugodnije da je i bolje
 Čovjeka jednog rastočit imutak sve bez računa,
 A vi ga troš'te, al' ja ću zazivati bogove vječne,
 Ako li daje Zeus, te ima naplate djelu, —
 380 Ne bi l' bez osvete vi u ovoj propali kući.«
 Tako im reče, a prosci ugrizu se za usne zubma
 R'ječima smionima Telèmahovīm se čudeć.
 I sin Eupitov njemu Antinoje prozbori ovo:
 »Bogovi doista sami, Telemaše, tako te uče,
 385 Da si sad oholòrek, da govoriš smiono tako.
 Ne dao tebi Kroniōn, na itačkom otoku kraljem
 Da nam ikada budeš, po ocu kako te ide.«²⁰
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Da l' ćeš se na me rasrdit Antinoje, što ću ti reći?
 390 Pa ja bih i htio primit od Zeusa kraljevstvo ovo.
 Ne misliš zar, da kraljevstvo zlo na svijetu je prvo?²¹
 Nije kraljevati zlo, ta vladaru obogati brzo
 Svakim obiljem kuća: od svijuu je časniji vladar!
 Ā drugīh ahejskih jošte imádē knezówā dašto
 395 Mnogo na itačkom ovom na òtoku, starih i mladih.
 Svākī òd nīh zavládō, kad ùmrije divnī Odīsēj;
 Nego ù kući našoj gospòdār jā ću da budem,
 Kući i slugam, što divni Odisej ih zarobi meni.«
 Njemu Polibov sin Eurimah reče ovako:
 400 »Tko će od Ahejaca kraljevati jednoć na ovom
 Otoku, to u krilu, Telemaše, bògōvā leži.²²
 Tvoj ti imutak nek bude, i u kući svojoj gospoduj.
 Nema čovjeka toga, prekò voljē što bi ti tvoje
 Na silu mogao otet imutak, dok Itaka stoji.
 405 Nego sada te želim, o dragoviću moj mili,
 Pitat za onoga stranca, odáklē je, kojom domajom
 Dići se on, i gdje mu je rod, gdje očinsko polje?
 Nosi l' ti možda glase o ocu, da dolazi veće?
 Il' ga je svoja nužda navèla, da ovamo dođe?
 410 Brzo je on odávdē pohitio, počeko nije,
 Da ga poznámo, a nije na rđava obrazom nalik.«²³
 Razumni na to njemu Telemah odgovorī ovo:
 »Povratak ocu se mom, Eurimaše, zameo sasvim;
 Dođu li glasovi otkud, već nikakvom vjerovat neću,
 415 Niti ću mariti više za proroštva, ako mi mati
 U kuću vrača kakvog pozove i pitat ga stane.
 Tafljanin onaj je čovjek, po ocu mi prijatelj glavni.
 Zove se Mento i ocem Anhijalom hrabrim se dići,
 Ktome Tafljana on je veslòradīh ljúdi gospòdār.«

²⁰ 387. »po ocu kako te ide« — kraljevska je čast u Homerovo doba nasljedna, ali je nasljednik preuzima tek tada kad mu to pravo priznaju ostali plemići podložni bivšem kralju; vidi 15. pjev. st. 533—534.

²¹ 391. Pitanje je podrugljivo jer Telemah dobro zna kakve namjere ima Antinoj protiv njega; vidi o tom 22. pjev. st. 48—53.

²² 401. Vidi bilješku uza st. 267.

²³ 411. »a nije na rđava obrazom nalik«, tj. nije imao nikakva razloga da se boji upoznavanja.

420 Tako reče Telemah i u srcu boginju spozna.
Prosci se nà igru tada okrenuše i pjesme ljupke,
Te se veseliše tako, dok nije ih večer zatèkla.
Kad u veselju ih večer u tòlikòm omrkne crna,
Onda spavati pođu, gdje kojega bijaše kuća.
425 A sam Telemah pođe u visoku ložnicu svoju,
Na mjestu zaštićenom, što bješe u prekrasnom dvoru,
Pa on u postelju pođe promišljajuć u srcu mnogo.
S gorućim lučima njega sprovedē Euriklija vrla,
Kćerka Opu, a ovaj Pisénorov bijaše sinak.
430 Svojim blagom je nju Laërto kupio nekad,
Dok je u prvoj bila mladòsti, za volova dvaest,²⁴
I nju je u kući svojoj ko čestitu pòštovō ženu,
Ali je nije nikad obljudio žene se bojeć.
Ona ga s gorućim lučma sprovedē; ona ga od svih
435 Robinja ljubljaše više, malèna ga hranjaše ona.
On tad otvori vrata od ložnice građene čvrsto,
Zatim na postelju sjedne i svuče košulju meku,
Pa je pametnoj baki dodade u ruke tada.
Ona košulju složi i poravni, onda je o klin
440 Objesi, koji je stajo uz provrtan krevet,²⁵ i zatim
Ona iz ložnice ode, biòčugom srebrnim vrata
Pritegne, zatim remen povúčē, bravu da drži.
A Telemah je svu noć, ogrnuv se ovčijim runom,
Mislio misli o putu, što naznači njemu Atena.

---

²⁴ 431. »za volova dvaest« — vrijednost je određena volovima jer pjesnik prikazuje doba koje ne poznaje novca. Cijena je vrlo visoka u robnoj zamjeni jer se okretna i poslu vješta ropkinja cijenila u to doba vrijednom samo 4 vola; vidi u Ilijadi 23. pjev. st. 705.

²⁵ 440. »uz provrtan krevet« — kroz rupe izbušene na krevetu provučeni su remeni na koje se stavljaju jastuci i blazine.

DRUGO PJEVANJE

(2. dan)

Itaćani vijećaju. Telemah odlazi na put.

6. Narodna skupština. 1—259.

A. Telemah se tuži na proscu. 1—207.

A kad ranòrānka zora ružòprstā osvanu veće,
Mili Odisejev sin iz postelje poskoči brzo,
Nadjene haljine na se i na pleći naoštren baci
Mač¹ i na noge b'jele privézāvši potplate krasne
5 Van iz ložnice ode ljepotom na boga nalik.
I on zapòvjeđī odmah glasnikom jasnògrlīm svojim,
Neka u skupštinu sada dugòvlasē zovu Ahejce.
Zvahu glasnici, a narod veòma gñnjāše brzo.
Kada se sàberū već i na iskupu kada se nađu,
10 S mjedenim kopljem u ruci Telemah zaputi u skup,
Nè pòđē sam već i psa brzicia do dva za njime.
Njega božanskom milotom Atena obaspe svega,
I kad stupaše bliže, tad njemu se divljahu ljudi.
Sjedne na očev stolac, glavari² se uklone njemu.
15 Međ njima počne tada Egíptije vitez govorit,
Koga je pognula starost, al' premnogo pamćāše starac.
Sin mu s bogolikim nekad Odisejem pošo je mili
U lađah koritastih u Ilij, — gdje kažu lijepih
Konja, — sin mu Antif kopljòmetnīk, divlji ga Kiklop
20 U spilji prostranoj ubi za posljednju večeru sebi.
Još je trojicu imao sinòvā, a od njih Eurinom
S proscima družio se, a dvojica radiše ocu,
Ali je jadovo starac za onim i tužio sveder.
Za njim plaćući on progòvorī ì reknē ovo:
25 »Čujte me, Itaćani, što sada vam kazati hoću.
Nit' su se zbirali ljudi na skupštinu niti na v'jeće,
Otkad u koritastim Odisej lađama ode.

---

¹ 3—4. »na pleći baci mač« — ne misli se da je na plećima mač, nego remen o kojemu mač visi i stoji uz bedro.

² 14. »glavari« — misle se geronti, prvaci plemićkih obitelji, koji u skupštini pomažu kralju svojim savjetom i iskustvom.

Tko li nas sakupi sad? mladiću nije li kojem
 Skupit nas od nužde bilo, il' starijem kojemu možda?
 30 Nije li čuo glas, na povratku da nam je vojska,
 Pa nam kazati hoće, jer dozna ga prvi od sviju?
 Ili će narodni poso razložiti drugi i javit?
 Čestit će, mislim, biti; blagòslovljen da je, i dobro
 Svakako dao mu Zeus, za čime srce mu ide!«
 35 Reče, i znàmēnju tom se Odisejev sin poveseliv
 Ne htjede sjediti dulje, govoriti narodu htjede,
 Pa sred skupštine stane, i u ruke onda mu žezlo³
 Puni razumnih misli Pisėnor pruži oglásnik.
 Besjedom takne svojom Telemah najprije starca:
 40 »Onaj sam, blizu sam, starče, ta i sam ćeš vidjeti odmah,
 Koji sam skupio ljude; veòma me snalazi žalost.
 Niti sam čuo glas, na povratku da nam je vojska,
 Da vam ga kazati hoću, jer doznah ga prvi od sviju,
 Niti ću narodni poso razložiti drugi i javit;
 45 Moja me nagoni nužda govoriti, jer su se slegla
 Dva zla na kuću moju: izgubih valjanog oca,
 Koji vam bijaše kralj, a dobar kako i otac;
 Ali drugo je zlo još i većē, koje će brzo
 Dom upropastiti moj i uništiti sav mi imutak:
 50 Mater mi prosci staše sal'jetat, a ona ih neće;
 Sve su to mili sinci junákā, naših boljara.
 Mrzi ih, dà pōdū u dom Ikàrija, njezina oca,
 Da on odredi dare za svoju kćer pa da dade⁴
 Onome nju, kom hoće, i koji mu prijatan bude;
 55 Nego nam svaki dan u dvore dolaze naše,
 Kolju goveda naša i ovce i pretile koze,
 Gozbe gotove sebi, ispijaju žarkasto vino
 Bez brige; propada mnogo, jer čovjeka nema onakva,
 Kakav je bio Odisej, da s doma ukletvu skine,
 60 A mi je skinuti kadri sad nismo, pa ćemo biti
 Slabi zac'jelo i odsad i nevješti junačkom poslu.
 Samo da snage imadem, ej što bih se branio i sam!
 Doista nesnosan razor, sramota prava je veće,
 Kako mi propada dom! i sami se počnite srdit,
 65 Dajte se drugih ljudi zastidite, susjeda naših,
 Koji žive okò nās, i srdžbe se bōgōvā bojte,
 Nà djela srditi zla da ne bi obrnuli nà vās.
 Tako vam olimpskog Zeusa i Temide tako vam one,
 Koja ljudska vijeća i razmeće i skūpljā opet,
 70 Man'te se, prijatelji, i pustite, neka me samog
 Satire žalost i tuga, već ako uvr'jedi ljuto
 Nazuvčare Ahejce Odisej, vrli mi otac,

³ 37. Govornik obično govori narodu stojeći u sredini skupštine, a u ruci drži žezlo (skeptar) kao znak vlasti, koja pripada svima koji javno (tj. u ime naroda) nastupaju; zato žezlo ne nose samo kraljevi i vojskovođe, nego i suci, govornici, glasnici i poslanici. Žezlo (skeptar) bio je običan podugačak, drven štap, malo ljepše izdjeljan.

⁴ 53. Vidi o tom 1. pjev. st. 277.

Pa sad se svetite meni i mene vr'jedate ljuto,
 Ove podbunjujuć na me. A meni bolje bi bilo,
 75 Blago da moje vi trošite i stada moja,
 Kad biste izjeli sve, bez naknade osto ja ne bih,
 Jer bih išo po gradu i sviju bih vas se navézō
 Tražeći svoje imanje, dok sve mi vratili ne bi;
 A ovako mi dušu neprèstano punite jadom.«
 80 Tako im reče ljutit i žezlo na zemlju baci,
 Suze mu iz oka navru, a narod obuzme žalost.
 Svi zašutješe tada, i nē usūdī se nitko
 Na to nemilu riječ Telemahu koju odvratit,
 Nego Antinoje sam odgovorī njemu ovako:
 85 »Što si, Telemaše, reko goropadan i oholōrek?
 Čemu nas grdiš i hoćeš da ruglo prišiješ na nas?
 Prosci ti ahejski nisu baš ništa krivi, već tvoja
 Mati mila je kriva, u lūkāvstvu svakome vješta.
 Već je godina treća, i četvrta brzo će doći,
 90 Otkad zaluđuje ona Ahejcima srce u grudma,
 Nade svakome daje, obećava svakome od nas,
 Glasove šaljući svima, al' na drugo srce joj misli;
 Ktome lūkāvstvo ovo u umu zamisli svojem:
 Namjesti veliki stan u svojoj sobi te tkaše
 95 I tanko i široko i ovo prozbori nama:
 »»Mlađahni moji prosci, kad umrije divni Odisej,
 Polako dan uskorujte taj, kad udat se imam,
 Dok ja tkaninu grobnu Laèrtu vitezu svršim, —
 Da mi uzalud pređa ne pogine, — dokle ga nije
 100 Prebolna zgrabila smrt i sudbina strašna, da žena
 Zamjerila mi ne bi u narodu ahejska koja,
 Čovjek, što steče mnogo, da mrtav bez pokrova leži««.
 Tako reče te nama nagovori junačko srce.
 Otad po danu tkaše uz veliki stan, a po noći
 105 Opet bi sve razdriješila to uz goruće zublje.
 Tako je troljetnom znala Ahejce prijevarom varat;
 A kad se četvrto ljeto primàče i dodoše Hore,
 Tada nam ženska jedna pripòvjeđī znajući pravo,
 Te mi zatekosmo onu gdje krasnu razdrešuje pređu.
 110 Tako je prinudi nužda, i nereda dovrši poso. —
 To ti je odgovor nās prosácā, nek znadeš i imaš
 Sve to na umu, pa i svi Ahejci to neka znadu. —
 Iz kuće otpravi mater i reci joj, neka se uda,
 Za kog otac joj kaže, i koji je po volji njojzi.
 115 Ako ti mučila bude i òdsele ahejske sine
 (Onim vješta u duši, što odveć joj dade Atena,
 Da zna prekrasna djela, i čestitu dade joj pamet
 Pa i lūkāvstvo još; za ženu davnašnju takvu
 Nikakvu ne čusmo mi, što pletenice nošahu krasne,

120 Ni za Mikenu, s krasnim vijencem, za Tiru, Alkmenu;⁵
 Pameću ne bješe od njih ni jedna Penelopi ravna,
 Ali se svojemu dobru ni ona dovila nije), —
 Dotle će tebi prosici izjedati blago i živež,
 Dokle mislila bude ovako, kako joj bozi
 125 U srce misao meću. Doduše veliku slavu
 Time si stječe, al' tebi imutak veliki gubi;
 A mi se nećemo razić na posle ni drugamo ikud,
 Dokle ne pođe za kog Ahejca, za kojega hoće.«
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 130 »Kako ću na silu onu, Antinoje, iz kuće odgnat,
 Kojano mene rodi i odgoji? Otac u zemlji
 Tuđoj je živ ili mrtav; naplatit Ikarija mučno
 Bit će mi, ako mu mater po svojoj pošaljem volji.
 Tada mi eto jada od oca⁶ jednih, a druge
 135 Bog će mi dati, kad mati zazove Erinije strašne
 Iz kuće izlazeći; od ljudi mi zamjere eto.
 Zato joj riječi takve izustiti nikako neću.
 A vas ako li možda u duši štogod'jer boli,
 Iz kuće vi mi se sel'te i gozbe spremajte drugdje
 140 Trošec imutak svoj naizmjenčē po kućama svojim.
 Ako l' vam pak se čini, ugodnije da je i bolje
 Čovjeku jednom rastočit imutak sve bez računa,
 A vi ga troš'te, ali ja ću zazivat bogove vječne,
 Ako li daje Zeus, te ima naplate djelu,
 145 Ne bi l' bez osvete vi u mojoj propali kući.«⁷
 Reče Telemah, i njemu gromoglasnog po volji Zeusa
 Do dva orla sa vrha planine tada polētē.⁸
 Uz vjetar letješe oni obojica isprva leteć
 Jedan uz drugog blizu na krilima vijuč se svojim.
 150 Al' kad iznad sredine punòglasnē skupštine dođu,
 Oni zaokruže krug i učestaju mahati krilima,
 Poglednu na glave svima i na zlo im slutiti stanu,
 Noktima jedan drugom odrpaju šije i lica,
 Zatim na desnu stranu⁹ polētē više kūcā gradskih.
 155 Ljudstvo očima ptice kad opazi, čudit se stane
 Te se u srcu svojem domišljat, što ščaše da bude.
 Tada Mastorov sin Halitero, viteški starac,
 Počne govoriti njima; nadmašio je vršnjake
 Ptičji poznájūci let i budúcnōst umijuć kazat;

⁵ 120. Mikena je kći Inahova po kojoj je nazvan istoimeni grad; Tira je majka nekoliko poznatih heroja, npr. Neleja. Pelije, Esona i dr., a Alkmena žena kralja Amfitriona, glasovita je u grčkom mitu kao majka heroja Herakla.

⁶ 134. »od oca«, tj. Ikarija, oca Penelopina, kojemu bi Telemah morao po tadašnjem običaju vratiti sve svadbene darove Penelopine kad bi mu kćer poslao natrag u roditeljski dom.

⁷ 139—145. Ovi su stihovi već bili u 1. pjev. st. 374—380. Vidi o ponavljanju stihova bilješku u 1. pjev. st. 80.

⁸ 147. Orao je ptica Zeusova i njegov glasnik. Kad Grci nakon molitve ugledaju orla u visini, shvaćaju to kao povoljan znak.

⁹ 154. »na desnu stranu« — to znači prema istoku; promatrač ptičjeg leta okrenut je za vrijeme promatranja prema sjeveru te ima istok na desnoj strani, a sve se pojave na toj strani smatraju povoljnim.

160 On im dobro želéci progòvori i reknē ovo:
 »Čujte me, Itáčani, što sada vam kazati hoću,
 Prosce najviše ja obavjèšćujēm i kážēm njima:
 Na njih se strašna b'jeda već valja, jerbo Odisej
 Nije od milih više daleko, već blizu je negdje
 165 I svima ovima sprema ubijstvo i svima skončanje;
 Ali će b'jede jošte i drugi dopasti mnogi,¹⁰
 Što nas na Itaci živi na poglednoj. Nego ded prije
 Mislimo, kako prosce da smirimo, ili nek sami
 Oni se gledaju smirit, to svakako bit će im bolje.
 170 Proroštvu nevješt nisam, već proričem umijuć dobro;
 Već se je sve u onom izvršilo, kako sam nekad
 Njemu proricao ja, kad u Ilij ono Argejci
 Krenuše; s njima je tamo Odisej dosjetljivi pošo;
 Rekoh mu, da će mnogo pretrpjet i društvo izgubit,
 175 Pa će se vratit doma za dvadeset godina istom,
 Nitko ga poznati neće; — a sada se svršuje sve to.«
 Njemu Polibov sin Eurimah reče ovako:
 »Odlazi starče, kući i ondje dječici svojoj
 Pogađaj, dà zlo ih ne bi zadesilo kakovo odsad.
 180 A sad ovo ću ja pogoditi bolje od tēbe.
 Mnogo ptica kud koja pod zrakama sunčevim lete,
 Ali òd kobi svē lje nisu; Odiseja veće
 Nesta u tuđoj zemlji daleko, ej i ti da si
 Propao s njim te toliko prorico, govorio ne bi
 185 I razdraživo ne bi Telemaha ljuta po sebi
 Od njeg se nadajući, obdario ne bi l' ti kuću.
 Nego ću nešto ti reći, i tako će doista biti:
 Ako li toga mladića podbodeš naklapanjem svojim,
 Znalče mnogih stvari i starih, na srdžbu, tad život
 190 Samome njemu će baš oteščati najprije time,
 Ali baš ništa neće učiniti moći, — a na te
 Mi ćemo udarit globu, o starče, da ćeš se jedit
 U srcu plaćajuć nju i tako ćeš jədovat teško.
 A Telemaha ja sad pred svima svjetujem ovo:
 195 Materi on nek reče, ka ocu neka se vrati;
 Svadba će tamo njoj se priredit i vjenčanih dara
 Pripravit sila, za kćerkom kolikō ih milenom ide,
 Jer se drukčije meni ne čini, ahejski sini
 Da će se prosidbe mučne okanit, — ta nikog, ni samog
 200 (Kòliko gòd je govòrljiv) Telēmaha strah nas lje nije;
 Brige nas nije baš ni za proroštva, koja se zbiti
 Neće, a ti ih zboriš, i tako nam bivaš sve mrži.
 Sav ćemo grdno izjest imutak, a naknade neće
 Biti tom, dok Ahejce Penelopa varala bude
 205 S udajom svojom, a mi očekujuć za njenom sved se
 Natječemo vrlinom, za ženama nejdemo drugim,
 Kojima dolikuje oženit se svakome od nas.«

¹⁰ 166. Misle se rođaci ubijenih prosaca, koji su po nagovoru Eupitovu počeli borbu protiv Odiseja da osve-
 te pale prosce; vidi o tom 24. pjev. st. 496 i d. i st. 523—528.

B. Telemah ište da mu se da lađa, da ide pitati za oca. 208—259.

Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Čuj me, Eurimaše, ti i ostali ponosni prosoci,
 210 Neću vas više ja moljakati nit' vam govorit,
 Jer sve bogovi to i Ahejci sve to već znadu.
 Nego mi dvadeset dajte drugara i bŕzū lađu.
 Da ti drugari tamo i ovamo putuju sa mnom,
 Jer ja u Spartu idem i u Pil pjeskoviti idem,
 215 Ne bih li doznao za oca, što izbiva odavno veće,
 Ne bi l' mi smrtnik koji dojavio, ne bih li čuo
 Zeusovu Kážu, što ljudma navlástito donosi glase.
 Ako čujem za oca da živi, da će se vratit,
 Još ću se godinu jednu ustrpjet, ma bila mi muka;
 220 Čujem li za nj da mrtav je već, i nema ga više,
 Ja ću se u zemlju onda povratiti očinsku milu,
 Nasut ću spomenik njemu i s mnogim častima mrtva
 Njega, kako valjade, sahranit ću, à mājku udat.«¹¹
 To dorèkāvši sjedne Telemah, i med njima usta
 225 Mentor nezazornog drug Odiseja; njemu on c'jelu,
 Kada iđaše na put u lađama, povjeri kuću,
 Starca oca¹² da sluša i u kući stalno sve čuva.
 On im dobro želéci progòvorì i reknē ovo:
 »Čujte me, Itaćani, što sada vam kazati hoću.¹³
 230 Ne bio milostiv, blag, i ne bio dobar odsàda
 Nikoj' žezlonoša kralj, ne poznavo u srcu pravde,
 Nego bio zao, bezakonje gradio svako,
 Kad se od sviju božanskog Odiseja ne sjeća nitko,
 Kojima vladaše on, a dobar im bješe ko otac.
 235 Prosiocima ja ne mògu junačkim branit,
 Zlovarni u srcu svome da nasilja gradili ne bi;
 Glavom se igrajuć svojom Odiseju na silu kuću
 Troše i vele za nj da se više vratiti neće.
 Nego ljudima drugim zamjeravam, koji sjedite
 240 Šuteći svi i nikoji vas ukoriti ne zna
 Šaku ovih prosácā, a tòlikā vās je množina.«
 Njemu Euénorov sin Liokrit reče ovako:
 »Što si, Mentore ludi i prkosni, reko te sada
 245 Nukaš nas, da bismo se umirili? Ali je muka
 Borit se oko gozbe, gdje i više ima junaka.
 Sam da se Itaćanin Odisej ovamo vrati,
 Da nas ponosne prosce zateče gdje se častimo
 Te nas iz kuće htjedne izagnati, ne bi se žena.
 Koja ga čekaše dugo, veselila, što joj je došo,
 250 Nego bi grdni udes Odiseja snašao odmah,

¹¹ 215—223. Telemah kazuje istim riječima ono što je njemu rekla boginja Atena u 1. pjev. st. 281—283; 287—292. Takvo ponavljanje riječi koje je netko već rekao veoma je često u Homera, a i u našim narodnim pjesmama; vidi u T. Maretića, *Naša narodna epika*, str. 54.

¹² 227. »Starca oca«, tj. Laerta, oca Odisejeva.

¹³ 228—229. Ti su stihovi već bili (vidi st. 160—161).

Kad bi se s mnogima bio; valjano ti nam ne reče.
 Nego, narode, sad se razid'mo na poslove svoje,
 Ovog će na put Mentor podbadati i Halitero,
 Koji su drugovali i s ocem njegovim davno;
 255 Al' ja mislim, Telemah na Itaci sjedit će dugo
 Te će razbirati glase, a nikad zaputiti neće.«¹⁴
 Reče Liokrit to i brzo skupštinu raspe,
 Pa se kućama svi raspršaju, svaki ka svojoj;
 U kuću tada božanskog Odiseja otiđu prosci.

7. Spremanje za put i odlazak. 260—434.

A. Atena obećava pomoć. Rukanje prosaca. 260—336.

260 A Telemah pođe daleko na òbalu morsku,
 Opravši ruke u vodi u pjenastoj zazva Atenu:¹⁵
 »Čuj me, boginjo, ti, što u dom nam jučer si došla
 Te mi u lađu ući naložila, da se zavesti
 Imam u plavetno more, da doznam, kad će se vratit
 265 Otac, što izbiva dugo, al' zatežu sve to Ahejci,
 Najvećma od svih prosci u svojoj hudoj objésti.«
 Tako se pomoli on, i Atena se približi njemu,
 Uzrastom bješe nalik na Mentora, bješe i glasom;
 Besjedu započne s njim i progovori krilate r'ječi:
 270 »Nećeš, Telemaše, biti nerazborit odsad ni plašljiv,
 Ako se u srcu tvome utvrdila očeva dična
 Hrabrost, s kojom je on i radit i zboriti znao.
 Onda ti put tvoj neće bez uspjeha biti ni zalud.
 Ako pak nisi njegov, Penelopin nisi li porod,
 275 Ne mislim, da ćeš ono izvršiti, na što se spremaš.
 Ocima svojim ravniñ sinóvā malo imade,¹⁶
 Više je, koji su gori od oca, boljih je manje.
 Ako ne budeš plašljiv, nerazborit tí ni odsāda,
 I od Odisejeva u tēbi ako je ūma,
 280 Onda je nade, da hoćeš i poslove ove izvršit.
 Zato se zā volju ĩ čūd prosācā bezumnih više
 Brinuti nemoj, jer nisu ni pravićni oni ni umni.
 Za smrt ne znaju oni nit' znadu za crnu Keru,
 Koja je već im blizu, da sve ih pomori za dan.
 285 A put, na koji se spremaš, otezati neće se dulje,
 Jer sam ti prijatelj ja po ocu tvojem i tebi
 Brzu ću pripravit lađu i skupa ću s tobom zaputit.
 Nego idi sad kući i tamo sa proscima budi,

¹⁴ 256. To je sarkastično rečeno jer Liokrit smatra riječi Telemahove u st. 214—224 tek jakom grožnjom.

¹⁵ 261. Molitelj se smio samo čistim rukama obratiti božanstvu, a slanoj morskoj vodi pridavali su u Homerovo doba veliku moć očišćenja.

¹⁶ 276. Smisao je ovaj: ne može se mnogo očekivati od onoga koji nema odlična i valjana oca; po vjerovanju starih svaka je nova generacija gora od predašnje.

290 Pripravi hrane za put i svu je u posude spremi,
 Uzmi u vrčeve vino, a prekrupu, okrepu ljudsku,
 U čvrste mješine stavi; po narodu ja dobrovoljce
 Drugove skupit ću brzo. Na itačkom otoku ovom
 Novih i starih lađa imade dosta, i od njih
 Najbolju sam izabrat ću ja i brzo opremit,
 295 Mi ćemo onda nju u široko rinuti more.«
 Tako Zeusova kći Atena kaza, i stajat
 Ne htjede dulje Telemah, kad r'ječ tu čuje božansku.
 I kući pođe svojoj, a u srcu bijaše bolan;
 Po kući junačke on zatèčē prosce gdje s koza
 300 Gule kožu i smude po dvoru debele svinje,
 Nasmija se Antinoj, u susret Telemahu pođe,
 Stisne mu ruku i ovu izustivši besjedu reče:
 »Nemoj, Telemaše, sada goropadan i oholòrek
 Hudih riječi i djela u svojem smišljati srcu,
 305 Nego mi jedi i pij po pređašnjem svom običaju,
 Sve će ti dobro učinit Ahejci i tebi opremit
 Lađu i odabrane veslače, da dođeš što brže
 U grad presveti Pil, da za oca ponosnog čuješ.«
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 310 »Kakvi ste prkosni, vi, Antinoju, s vama se gostit
 Šuteći ja ne mogu ni s vama se miran veselit.
 Ili nije l' vam dosta, o prosci, trošili što ste,
 Dok bjeh ludo dijete,¹⁷ obilatī krasni imutak?
 A sad, kada sam velik i riječi slušajuć drugih
 315 Kad sve razabiram sam i u grudma mi srce se diže,
 Gledat ću, kako bih na vas strahovite navuko Kere,
 Il' ja otišu u Pil, il' osto u ovoj u zemlji.
 Idem, — uzalud put mi, za koji vam kažem, bit neće —
 Kao suputnik idem, jer nemam veslača ni lađe,
 320 Tako se valjada vama učinilo, da će bit bolje.«
 Reče i ruku on iz Antinojeve iz ruke
 Lako izvuče, a drugi po domu spremajuć gozbu
 Njemu se rugahu tad i riječima dražahu njega.
 Gdjekoji ob'jesni mladić ovako je rekao tada:
 325 »Dakle nam zbilja svima Telemah radi o glavi!
 Il' iz pjeskovitog Pila dovest će brāniče kakve
 Ili iz Sparte grada, kad tako navaljuje strašno!
 Ili će u rodno on otići u Efirsko polje,
 Pa će odande don'jet dušogubnih otrova kakvih¹⁸
 330 Te ih ùsūti nama u vrčeve, sve nas pogùbit!«
 Drugi pak ob'jesni mladić ovako je rekao tada:
 »U lađi koritastoj daleko bludeć od svojih,
 Tko zna, neće li propast onako kao Odisej?
 Time bi samo on umnožio poslove nama,¹⁹

¹⁷ 313. »ludo dijete« — i u našim narodnim pjesmama često se kaže »ludo dijete« u smislu: nejakom dijete.

¹⁸ 329. Ovo je jedino mjesto u Homera gdje se govori o potajnom trovanju. O takvoj upotrebi otrova nema u Ilijadi nigdje ni traga.

¹⁹ 334. Ironična šala, kao kad bi se tko tužio na bogatu baštinu jer zadaje nasljedniku brige i posla.

335 Jer bismo d'jelili onda imutak i kuću dali
Njegovoj majci, a s njome i onom, za koga se uda.«

B. Lađa se sprema. Odlazak. 337—434.

Tako mu prosci reku, — Telemah u očinsku siđe
Široku, visoku klijet, gdje zlato u hrpama i mjed
Bješe i mirisnog ulja množina, u škrinjama ruho;
340 U krčazima tu je i staro stajalo vino
Pitko i slatko, napitak božanski nem'ješan ni s čim;
Uza zid prislonjeni krčazi bjehu po redu,
Vrati l' se igda Odisej množinu pretrpjevši jada.
Bila su vrata tu na ključeve sklopljena tvrdo
345 Dvokrilna vrata, i noću i danju ključarica bješe
Tu i čuvaše sve vještinom i pameću svojom,
Opu Euriklija kći, što sinak Pisénorov bješe.
U klijet nju pozove Telemah i ovo joj reče:
»Majo, slatkoga daj mi u vrčeve napuni vina,
350 Kojega najboljeg imaš za onim, što ga još čuvaš
Misleć na zlosretnika Odiseja, Zeusovo čedo,²⁰
Neće l' umaći smrti i Kerama te nam se vratit.
Dvanaest vrčeva ti mi natoči i sve ih pokrij,
Ktome i prekrupe uspi u mješine sašite dobro,
355 Dvadeset neka mjera samljevenog ječma još bude.
Jedina za tō znaj i spremi u hrpu sve to,
Jer ja ću navečer doći i uzeti, kada mi mati
Uzađe u sobe gornje na počinak misleći leći,
Jer ja u Spartu idem i u Pil pjeskoviti idem,
360 Da za miloga oca propitujem, bih li što čuo.«
Tako joj reče, i nato Euriklija, dadilja mila,
Zakuka, jaučuć njemu progovori krilate r'ječi:
»Kakva se namisao u tvomem rodila srcu,
Sinko o dragi? kud misliš jedinac, mīljenik kuda
365 Krenut u široki svijet? ta Zeusovo čedo Odisej
Od domaje daleko u zemlji je propao tuđoj.
Prosci će raditi tebi o glavi odmah, kad odeš,
Da bi te nestalo himbōm, a tvoje svè će pod'jélit.
Nego ostani ovdje na domu, ta nije ti sile
370 Po trepetljivom moru da lutaš trpeći jade.«
Razumni na to njoj Telemah odgovori ovo:
»Ne boj se, majo, jer ovu imadem od boga miso.
Nego zakun' se, da nećeš govoriti materi miloj
Prije negoli prođe jedanesti, dvanesti danak
375 (Ili me sama zaželi, il' začuje, da joj otidoh),
Plačem da ne bi svoje pokvarila obraze krasne.«
Reče Telemah, a stara zakune se velikom božjom
Zakletvom; pa kad se već zakune i zakletvu svrši,

²⁰ 351. »Zeusovo čedo« — kraljevi i odličnici toga doba vole podrijetlo izvoditi od samoga Zeusa da bi im ugled bio što veći.

380 Odmah mu na to ona u vrčeve natoči vina,
 Pa mu i prekrupe uspe u mješine sašite dobro.
 Onda u kuću uđe Telemah i zađe med prosce.
 Sjajnoka boginja tad se Atena domisli drugom,
 Pa na Telemaha nalik po gradu hođaše svuda
 I k junaku svakom pristupivši besjedu kaza,
 385 Da bi došao svaki večeras na bŕzū lađu.
 Zamoli za bŕzū lađu Noémona — koji je bio
 Fronijev dični sin, — i drage joj volje obēcā.
 Utone sunce, i svi se po redu zamrače puti;
 Brzu otisne lađu Noémon u vodu i svōm
 390 Spravom je opremi on, što je imaju pokrite lađe,
 Pa je učvrsti s kraja pri luci, a drugovi vrli
 Kupom se kupiti stanu, a boginja hrabraše svakog.
 Sjajnoka boginja tad se Atena domisli drugom,²¹
 395 Te u dvore božanskog Odiseja òtīdē ona
 I tu slatkim sankom obàsūvši prosce pri piću
 Stane im um pométat i čāše iz rŭkū izbijat.
 Tad se po gradu razlētē na počinak, niti je koji
 Sjedio dulje, jer svima već na oči padaše sanak.
 A Telemahu tada Atena sjajnòokā reče,
 400 Pozvavši iz kuće njega, u kojoj se stanuje zgodno,
 Uzrastom bješe nalik na Mentora, bješe i glasom:
 »Već ti pri veslima svi, Telemaše, gotovi sjede
 Drugovi nazuvčāri i čekaju tebe, da dođeš;
 Nego pod'mo i smetnje ne čin'mo na polasku njima.«
 405 Palada tako reče Atena i njega povēdē
 Hitro, te za tragom on božanskim stane koračat.
 A kad do lađe dođu i do mora, onda pri morskoj
 Obali drugove nađu dugòvlasē, i njima onda
 Snažni i čili ovu Telemah besjedu reče:
 410 »Ovamo, drugovi, hranu dones'mo. U kući sve je
 Skupljeno već, a o tom ne znade mati mi ništa
 Niti sluškinje druge; a riječ je čula tek jedna.«
 Reče Telemah i drŭgē povēdē, i oni će za njim.
 Oni donesavši sve u pokritu pomeću lađu,
 415 Kako im mili sin Odisejev rekao bješe.
 Tada u lađu stupi Telemah, a pred njim Atena;
 Ona se posadi sama na krmi, uz nju Telemah
 Sjede, a drugovi tad odvezaše uža, i sami
 Stupe u lađu oni i ušav med klinove sjednu.²²
 420 Vjetar im zgodan Atena sjajnòokā boginja pusti,
 Zefira oštrog, što uji po iskričavome moru.
 Drugove potakne tada Telemah i njima reče,
 Da se oruđa late, i poslušaju ga oni.
 Jelovu katarku oni tad dignu, utaknu zatim

²¹ 393. Ovaj je stih već bio (st. 382); upotrebljava se kao stalna prelazna formula kad kome dođe na um nova misao, koju stane odmah provoditi u djelo.

²² 419. »med klinove« — misle se veslački klinovi, tj. uz bokove lađa pribijeni okomiti kolčiči, o koje bi se veslo pričvrstilo tako da je kod pokreta čvrsto visjelo, a uz to bilo zgodno za veslanje.

425 U izdúbenu motku i užima svežu te jedra
Bijela remenjem dobro isplètenīm potegnu uvis.
Vjetar zadune tad po srijedi jedra, uz brvno
Šumni ujaše val, dok brza se kretaše lađa;
I lađa hićaše brzo niz valove putujuć dalje.
430 A kad već sprave sve povezaše pò čfnōj lađi,
Onda poređaju vrče do vrha nalite vinom
I žrtve stanu vječnim i besmrtnim bozima liti,
Sjajnoj Zeusovoj kćeri Ateni navlastito lijuć.
Lađa čitavu noć i u zoru lomljaše vale.

TREĆE PJEVANJE

(Od 3. do 5. dana)

Što se radi u Pilu.

8. 3. dan. Put u Pil i boravljenje ondje. 1—403.

A. Lađa stiže pod Pil. Atena hrabri Telemaha. 1—28.

Uto se Helije digne i iz krasne izide vode¹
Na nebo mjedeno² uvis, da besmrtnim bozima sjaji,
A i na zemlju dà sjā žitorodnu ljudima smrtnim.
U to vrijeme oni pod Nelejev prispiju Pilos,
5 Pod grad uređeni. Na obali žrtvuje narod
Crne crncate bike Zemljòtrescu mrkijeh vlasa.³
Sjedišta bijaše devet redóvā i u svakom pet je
Stotina sjedilo ljudi, a pred svakim bikova devet
Bješe; baš jeo se drob i bogu se palila stegna,
10 Oni doplove tad; na jednakih bòkōvā lađi
Jedra dignu i svjū, osidrajū lađu i iz nje
Iziđu svi i s njima Telemah, a pred njim Atena.
Sjajnoka boginja njemu Atena prozbori prva:
»Ne treba nimalo tebi, Telemaše, stidjet se sada,
15 Jer si u more zato zaplovio, za svog da oca
Doznaš, gdje zemlja ga krije, i kakav je dočeku udes.
Nego k Nestoru ti sad konjòkroti pravce pristupi,
Vidimo, kakvu li miso u svojim grudima krije.
Sam ga moliti imaš, po istini neka ti kaže;
20 Laži neće ti reći, jer razuman on je veoma.«
Razumni na to njoj Telemah odgovori ovo:
»Mentore, kako da idem i kako l' da pozdravim njega,
Kada ù mūdrom zboru ni vjēšt ni iskusan nisam,
A mladića je stid ispitivati čovjeka starog.«
25 Sjajnoka boginja nato Atena odgovori njemu:

---

¹ 1. Pod vodom pjesnik misli mirni i spori Okean, iz kojega se po njegovu shvaćanju svijeta, Helije ujutro diže, a uvečer u nj zalazi; vidi u Tumačenju riječi na kraju knjige.

² 2. »nebo mjedeno« — nebeski je svod po mišljenju Homerovu od mjedi ili od gvožđa (vidi 15. pjev. st. 329 i 17. pjev. st. 565). Misli se, dakle, da je onaj svod tvrd, a tako su mislili i drugi narodi.

³ 6. Posidonu, strašnom božanstvu tamna i opasna mora, žrtvuju se životinje crne boje; inače se takve životinje redovito prinose za žrtve podzemnim bogovima.

»Umom ćeš svojim se sam, Telemaše, nečemu dovit,
Nešto će bog te uputit, jer nikako ne mislim za te
Rođen i odgojen da si prekò voljē bōgōvā vječnih.«

B. Razgovor s Nestorom. 29—328.

a. Telemah pita za oca. 29—200.

30 Palada tako reče Atena i njega povede
Hitro, te za tragom on božanskim stane koračat.⁴
Tako med Piljane dođu, na iskupu sjēdāhu oni;
Sjedaše tu i Nestor sa sincima; okolo druzi
Spremahu gozbu na ražanj nabadajuć meso i pekuć.
35 Kada spaze tuđince, u skupu iziđu pred njih
Rukama zdraveć se s njima i zatim im reknu da sjednu.
Najprije Nestorov sin Pisistrat pristupi k njima,
Za ruke oboje primi, na runo ih meko izatog
Sjedne, gdje bijaše gozba, na morskom ih posadi p'jesku
40 Uz svog upravo oca i uz brata svog Trasimēda.
Droba im dade dijelke i vina im nalije tada
U zlatni vrč i ovako Ateni Paladi kćeri
On egidònošē Zeusa progovori zdraveć se s njome:
»Gospodu daj Posidónu, o tuđinče, ti se pomoli,
Jer baš na gozbu ste došli na njegovu stigavši amo;
45 A kad učiniš izljev i molitvu, kako je zakon,
Medenog, slađahnog vrč i ovome podajder vina,
Neka izlije bogu, jer mislim i za njeg da vječnim
Bogovima se moli, ta svakom ih čovjeku treba.
Nego mlađi je on i meni vršnjak će biti,
50 Zato zlačani vrč naslužujem prvome tebi.«
Reče i u ruke dade Ateni slađahnog vina
Vrč, i junak Atenu razveseli pravedni, umni,
Jer je zlačani vrč naslužio njojzi baš prvog.
Gospodu ona se tad Posidónu moljaše vrlo:
55 »Čuj nas, o Pòsidōne, zemljòmičnī bože, i podaj,
Koji se molimo tebi, da posao svršimo ovaj.
Najprije Nestoru tī i sinòvma mu sreću ud'jeli,
Zatim narodu pilskom i ostalom njegovu svemu
Naknadi lijepo ti hekatòmbu predičnu ovu.
60 Daj, da se vratimo ja i Telemah kući izvršiv,
Za čim smo na lađi crnoj i brznoj ovamo došli.«
Tako je molila ona, a sve je činila sama;
Onda lijepi vrč Telemahu dvoušni pruži;
I mili tako se sin Odisejev moljaše bogu.
65 Kad već ispeku meso i s ražnjeva kada ga skinu,

---

⁴ 29—30. Ti su stihovi već bili u 2. pjev. st. 405—406. U ovim se bilješkama neće više navoditi primjeri za ovakvo ponavljanje stihova jer ih ima vrlo mnogo.

Pod'jele ga u d'jele i slavnom se gošćahu gozbom.
 I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
 Onda im besjedu počne Gerénjanin⁵ konjanik Nestor:
 »Sada je ljepše goste upitat i od njih razabrat,
 70 Tko li su, pošto su se počastili po volji u nas.
 Koji ste, stranci, i otkle doploviste stazom vodènōm?
 Jeste li došli poslom, il' ütoma lutate možda,
 Kao što gusari blude po vodama slanim životom
 Igrajući se svojim, tuđincima noseći b'jedu?«
 75 Razumni na to riječ Telemah odgovori njemu
 Slobodno, jer mu smjelost Atena u srce vrgnu,
 Starca da o svom pita o ocu, kojeg mu nema,
 Ne bi li tako slavu i diku med ljudima steko:
 80 »Nestore, Nelejev sine, o ahejska velika diko,
 Pitaš nas, otkle smo mi, pa sve ću ti kazati pravo.
 Mi smo ovamo došli iz Itake, grada pod Nejem;
 Nije narodni poso, već moj je, što ću ti reći.
 Idem, da raširen glas mukotrpnog divnoga svoga
 85 Oca Odiseja čujem, za kojega vele u ratu
 S tobom da bijaše nekad, razorio grad da je Troju.
 Za druge čuli smo sve, s Trojancima koji se biše,
 Gdje li je kojega njih jadovitom nestalo smrću,
 Ali za njegovu smrt ne dádē doznat Kroniōn,
 90 Jer za nj kazati pravo gdje poginu, nitko ne znade,
 Da li na suhu gdje god pogubiše njega dušmáni,
 Il' u Amfitritē valma na pūčini gdje god ga nesta.
 Zato ti koljena grlim,⁶ o jadovnoj njegovoj smrti
 Ne bi l' mi kazati htio, da l' svojim gdje očima vidje
 95 Ili si od drugog dozno, potúcao što se je ì sām?
 Ta veōma se jadan od matere rodio svoje!
 Ne žali ništa mene, ne štéd' me nit' besjedu blaži,
 Već mi istinu kazuj, što ugleda očima svojim.
 Molim te, ako je tebi Odisej, valjani otac
 100 Moj, obećanje djelom il' besjedom svršio koje,
 Na polju trojanskome, gdje mučiste muke Ahejci,
 Toga se sad opomeni i pravo deder mi reci.«
 Na to odgovori njemu Gerénjanin konjanik Nestor:
 105 »Kad si mi, dragi, jade spomenuo, koje na onom
 Polju pretrpjesmo mi goropadni ahejski sini,
 Il' kad plavetnim morem zaputivši pl'jeniti što god
 Lutasmo, kud nas je sam Ahilej voditi znao,⁷
 Ili kad öko grāda vladara Prijama bismo
 Bojeve, tu su prvi junaci ubiti mnogi!

⁵ 68. »Gerenjanin« — po gradu Gereniji u Meseniji, u kojemu je Nestor bio odgojen kad je Heraklo ubio njegovu oca Neleja i razorio Pilos.

⁶ 92. »Zato ti koljena grlim« — ne treba shvatiti od riječi do riječi, nego kao da se reče: vrlo te molim.

⁷ 105—106. Da bi se Ahejci pod Trojom mogli prehranjivati, morali su pojedini odjeli njihove vojske češće izlaziti u pljačku po obližnjoj Maloj Aziji i po obližnjim otocima. Pljačkaši se nisu zadovoljavali samo hranom i stokom, nego su odvodili i roblje, osobito robinje. Takva se pljačka misli u ovim stihovima.

110 Tamo mrtav Ahilēj i Ajas⁸ ubojni leži,
 Tamo bozima ravni svjetovāč leži Patrōklo,
 Tamo i mili sin moj nezāzornī leži i hrabri,
 Moj Antiloh, u tŕku i borbi hitri veōma.
 I druga mnoga zla pretrpjesmo; tko li bi mogo
 Od smrtnih ljudi sve ispričati, kako je bilo!
 115 Godina pet ili šest da ostaneš i da me pitaš,
 Kakva li ondje zla pretrpješe divni Ahejci,
 Ti bi se prije ljūtiti u očinsku vratio zemlju.
 Devet smo godina sved Trojancima radili o zlu
 S različnim lükāvstvima, dok ne dade jedva Kroniōn.
 120 Nitko se tada nije isporediti mogao umom
 S njime, jer otac je tvoj Odisēj odvjāo daleko
 Različnim lükāvstvima od sviju, — ako si čedo
 Zbilja njegovo ti. Sve čudo me motreći hvata!
 Odista riječ je slična, i nitko rekao ne bi,
 125 Da će mlađi čovjek govoriti toliko slično.
 Onda nikada ja i Odisej predivni nismo
 Zborili protivne r'ječi u skupštini niti u v'jeću,
 Nego jednodušni bjesmo i mudrim savjetom mi smo
 Gledali, kako će sve za Argejce najbolje biti.
 130 A kad Prijamov grad razorismo napokon strmi,
 Odjedrismo, a neko božanstvo rasu Ahejce,
 Zeus Argejcima tada jadoviti povratak smisli
 U sreću, jer ni mudri ni pravedni ne bjehu oni
 Svi, i zato zla je sudbina snašla ih mnoge,
 135 Jer se sjajnōokā kći silnovitog srdaše oca⁹
 Ljuto te zavadu vrže med obadva brata Atrida.
 Oni dvojica sve Ahejce u skupštinu zovnu
 Ludo, — ne bi u redu pozivat, kad zalazi sunce, —
 I u skupštinu dođu Ahejci teški od vina.
 140 Riječ tad reku Atridi, zbog čega skupiše narod.
 Tada Menelaje reče, Ahejcima svima da treba
 Sada na povratak mislit po širokom plećatom moru.
 Ne bješe po volji to Agamēmnonu, koji je narod
 Htio zadržati još, hekatōmbe da žrtvuje svete,
 145 Ne bi li kako gnjev umirio strašni Atenin,
 Ludak, kad nije znao, da njojzi se neće umolit,
 Jer se ne obraća brzo vjekovitih bōgōvā volja.
 Tako stadoše tada i r'ječma se svāđāhu ljutim
 Jedan i drugi brat; nazuvčāri tada Ahejci
 150 Skoče¹⁰ s golemom vikom, kad protivnih bijahu misli.
 Noć prenoćismo misleć u duši nevolje ljute
 Jedni drugim, jer b'jedu i nevolju Zeus je pripremo.
 U zoru rinusmo divnu u pūčinu lađe, što u njih

⁸ 109. »Ajas« — sin Telamonov, s otoka Salamine.

⁹ 135. Atena se razljutila na Ahejce jer je Ajas Lokranin, sin Ojlejev, u Ateninu hramu u Troji silom odvu- kao Prijamovu kćer Kasandru od božićina žrtvenika, kod kojega se kao pribjeglica bila sklonila tražeći spa- senje, a ostali ahejski junaci nisu taj zločinački čin Ajasov osvetili.

¹⁰ 150. »Skoče«, tj. ustali su i razišli se.

155 Bijasmo metnuli blago i žene niskih pojásā.¹¹
 Naroda svega jedna polovina ostane ondje
 Kod Agamemnona, ljudma pastira, Atreju sina:
 Druga se u more pola zavezosmo; brzo odande
 Odosmo, a bog nam bješe uravnio bezdano more.
 160 Došav do Teneda vječnim prikazasmo bozima žrtve
 Kući se žureć, al' Zeus nam dosudio nemili nije
 Vratit se, već on svađu među nama zavrigne novu.
 Jedni okrenu lađe na obadva uzvite kraja
 I s Odisejem hrabrim, vladarom svaštòznanim, pođu
 165 K Agamemnonu opet Atridu, da ugone njemu;
 A ja s lađama tada sabijenim, što sam ih imo,
 Bježah videć, gdje bog nam dosuđuje nevolju hudu;
 Bježaše drugove dignuv i ubojni Tidejev sinak,¹²
 Za njima stizaše kasno Menelaj plavokosi i on
 170 Zatekne nas na Lezbu gdje na put mišljiasmo dugi,
 Da l' bismo iznad Hija gredovitog pošli uz otok
 Psirski, a Hij na strani izà nās pustili l'jevoj,
 Il' bismo ispred Hija, uz Mimant vjetroviti iduć.
 U boga pitasmo znak, i òn nam ga javi te reče,
 175 Lađama srèdinòm mora da valja nam valove sjeći
 Sve do Eubéjē, što brže utèkli da bismo jadu.
 Digne se vjetar zazujav, zapiriv, i lađe prođu
 Ribljivim morem brzo veòma, i do Gerèsta¹³
 Pod noć dođemo mi; Posidónu volujaska stegna
 180 Metnemo mnoga na oltar, što pr'jedosmo veliku vodu.
 Četvrti bio je dan, Dioméda konjekrote, sina
 Tidejeva, drugari pred Argosom ustave lađe
 Jednakih boka, a ja sam put Pila držo, jer vjetar
 Nije utolio, otkad mu bog naložio pirit.
 185 Tako se, dragi o sinko, povratih ne čuvši ništa,
 Ne znam ti, koji su živi Ahejci, koji li mrtvi.
 A što čujem sjedeć u svojoj kući zatajit
 Neću ti to, već sve ćeš obaznati, kako je pravo.
 Za Mirmidonce vele, kopljonoše, došli su sretno,
 190 Sin Ahileja¹⁴ njih je junačina vodio sv'jetli;
 Svijetli Peasov sin Filokret sretno je došo;
 I Idomenej sve je na Kretu doveo druge,
 Koji umakoše ratu, i nikog mu ne ote more.
 A za Atrida sami, daleko premda ste, znate
 195 Kako je došo, i kako mu smrt jadovitu Egist
 Smisli, al' nemilice i ovaj je platio za to.
 Kako je dobro, kad sin za umrlim ostane ocem!
 Kako se očevome ubilcu osvetio onaj
 Podmuklom onom Egistu, što oca mu dičnoga ùbi.

¹¹ 154. »žene niskih pojásā« — to su zarobljene barbarke koje kao ratni plijen vode kući; vidi st. 105—106.

¹² 167. »Tidejev sinak« je Diomed, jedan od najvećih grčkih junaka pod Trojom.

¹³ 177. Gerest je južni rt i grad na otoku Eubeji.

¹⁴ 189. »Sin Ahileja«, to je Neoptolem (Pir).

200 I ti se, prijane, daj ojunači, — jer vidim te krasna,
I visoka te vidim, — da jednoć te hvale potomci.

b. Nestor pripovijeda kako je Agamemnon ubijen. 201—328.

Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Nestore, Nelejev sine, o ahejska velika diko,
 Baš se je ljuto onaj osvetio, te će Ahejci
 Njegovu slavu raznositi, da znadu i unuci za nju!
 205 Ej da i mene snagom tolikom bozi obuku,
 Prosece da kazniti mogu za njihova nedjela teška,
 Koji u svojoj ob'jesti bezakonja svakakva grade!
 Al' ne dosudiše bozi tolike sreće ni ocu
 Mome ni meni samom, već trpjeti sve nam valjade.«
 210 Na to odgovori njemu Gerénjanin konjanik Nestor:
 »Kad si mi, dragi, to spomenuo, kada si reko,
 Kažu, da je množina prosaca zbog matere tvoje
 U kući tvojoj tebi uz prkos nedjela gradeć.
 Reci mi, rado l' se tome podvrgavaš, ili na tebe
 215 Narod onamo mrzi božanskome poslušan glasu?
 Ali tko zna, da neće Odisej doći i platiti
 Nasilje to il' došavši sam il' s Ahejcima svima?
 Da te milovat hoće Atena sjajnòokā tako,
 Kako se naočitim Odisejem brinula onda,
 220 Kada na trojanskom polju Ahejci mučismo muke,
 — Nikad ne vidjeh još, da bogovi javno kog ljube,
 Kako je Palada njemu Atena pomagala javno, —
 Da te milovat hoće i starat se za te toliko,
 Mnogi bi jamačno prosac na ženidbu prestao mislit.«
 225 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Ne mislim, da će se riječ izvršiti tvoja, o starče,
 Jer si previše reko, sve čudim se; moja se nada
 Ispunit neće nikad ni bogovi kad bi baš htjeli.«
 Sjajnoka na to Atena ovako odgovori njemu:
 230 »Kakva, Telemaše, r'ječ ti iz ograde zubne izmàče?
 Lako je bogu, kad hoće, ma otkle čovjeka spasti!
 Ja bih se volio bar natrpjeti nevolja mnogo,
 Pa se vratiti doma i ugledat povratka danak,
 Negoli doć i na ognjištu svom izgubiti glavu
 235 Ko Agamemnon divni, iz pr'jevare kog je Egisto
 Smako s njegovom ženom. Al' jednake krvnice smrti
 Ni bozi ne mogu sami odvratiti od čovjeka milog,
 Kada ga prebolno zgrabi skončanje i strašna sudbina.«
 Razumni na to njoj Telemah odgovori ovo:
 240 »Mentore, kod jada naših svih ne govorimo o tom;
 On zacijelo se neće povratiti, odavno njemu
 Besmrtni bogovi smrt odrediše i cfnū Keru.
 Nego ću Nestora drugo upitati i od njegov razabrat,
 Ta on od svih je ljudi pametniji, mudriji od svih,
 245 Jer pripov'jedaju za nj da u tri je koljena vlada,

Te mi se čini sve ko besmrtnog boga da motrim.
 Nestore, Nelejev sine, o reci mi istinu pravu:
 Kako je Atrejev sin Agamemnon silan daleko
 Umr'o, a gdje bješe Menelaj? podmukalac Egist
 250 Kako mu pripravi smrt i junaka boljega smače?
 Nije u Argosu valj'da Menelaje ahejskom bio,
 Već se potezo po sv'jetu, kad brata mu umori drznik?«
 Na to odgovori njemu Gerénjanin konjanik Nestor:
 »Evo ću i to, sinko, po istini kazati pravoj.
 255 I ti se domišljaš sam onako, kako je bilo.
 Da je plavokosi junak Menelaje došav iz Troje
 Zateko jošte živa Egista u bratovoj kući,
 Nitko ga grobnom zemljom ni mrtva zasuo ne bi,
 Nego bi na polju tako daleko od grada ležo,
 260 Ptice ga trgale i psi, i nikakva Ahejka ne bi
 Oplakala Egista, jer učini strašno zločinstvo.¹⁵
 Dok smo se onamo mi pod Trojom borili mnogo,
 Dotle je mirno on sred Arga, konjogojne zemlje,
 Agamemnona ženu zaluditi r'ječma gledao.
 265 Čestita Klitemnèstra nedolično djelo od sèbe
 Isprva odbijāše, jer srca bješe valjana.
 Uz nju je bio i pjevač, a polazeć Atrid u Troju
 Dobro pjevaču tome prikrīči, da ženu mu čuva.
 Ali kad nju božja sudbina u nesreću sape,
 270 Onda Egisto pjevača, povēdāv ga nà pūstī otok,
 Ostavi ondje, da plijen i hrana pticama bude,
 I nju hoćak hoćku odvede u kuću svoju,
 Na oltarima svetim sažeže stegana mnogo,
 Priloge objesi mnoge u hramima, tkanine, zlato
 275 Veliko djelo izvršiv, što nikada nije se nado.
 Mi otplovismo skupa od Troje polazeć natrag,
 Ja i Atrejev sin; u ljubavi bijasmo oba.
 Al' kad se k Suniju svetom približismo, k atenskom rtu,
 Onda Feb Apolon Menelaju ubi krmara
 280 Blagim strēlama svojim pristupivši k njemu;¹⁶ u rùkū
 Baš je krmilo lađe hitròplòvkē držao krmar
 Frontis, Onetorov sin, što med ljudima bješe na glasu,
 Da zna krmiti lađom, kad udare u nju oluje.
 Tako se ondje Menelaj porēd svē hitnje zadrži,
 285 Druga da ūkopā svoga i sahrani s mrtvačkim čast'ma.
 Nego po moru hiteć po iskričavom kad dođe
 U lađah prostranih on do Malskoga strmenog brda,¹⁷
 Onda gromoglasni Zeus strahoviti pripravi njemu
 Put te vjetrove pusti, da po moru dušu i zvižde.

¹⁵ 260—261. Misle se narikače koje su u Homerovo doba suzama i tužaljka uveličavale pogrebne svečanosti. Taj se običaj drži u našem narodu još i danas.

¹⁶ 280. tj. krmar je umro naglo i bez bolesti; kada tko tako umre, Homer navodi da ga je ustrijelio Apolon ili Artemida.

¹⁷ 287. Malsko brdo, jugoistočni rt Lakonije, bilo je u staro doba na glasu zbog osobito uzburkana mora i naglih oluja.

290 K tome se valovi nadmu gromoradni brdima slični.
 Zeus mu razdvoji lađe i Kreti pritjera jedne,
 Gdje je Kidonski narod uz Jardanske živio vode,
 Nizbrdita se hrid i glatka spuštava tamo
 U more plavetno gradu Gortínu pri krāju, gdje Noto
 295 Na brijeg lijevi vale uzbacuje velike k Festu,
 Ali litica mala otiskuje velike vale.
 Onamo lađe dođu, i momci se izbave jedva
 Od smrti, jer su im vali o grebene razbili lađe,
 Pet mrkòkljunih lađa izmèd njih vjetar i voda
 300 Goniti stanu te njih do Egipta prignaju zemlje.
 Skupljajuć tamo Menelaj i živeža i zlāta mnogo
 Lutaše u lađah svojih med ljudima jezika drugog.
 Dotle kod kuće smisli Egisto nesretno djelo
 Te Agamemnona ubi i pritisnu pada se narod;
 305 Sedam vladaše ljeta Mikénōm obilnom zlatom,
 Ali u zo čas osmog Orèsto dođe mu divni,
 Vrativ se iz Atene ubilca očevog smače,
 Podmuklog onog Egista, što oca mu dičnoga ubi.
 Kada ga ubi Orèsto, Argejce počasti daćom
 310 U spomen matere strašne i nejunaka Egista.
 Istoga dana se vrati Menelaje, grlati bojnik,¹⁸
 Blago dovezavši silno, koliko ga u lađe stade.
 Od kuće, prijane moj, ni daleko lutaj ni dugo,
 Kad ti je kod kuće blago i tōliko prkosni ljudi;
 315 Oni među se sve podijeliti tvoje bi blago
 Mogli i izjesti ga, te uzalud put bi ti bio.
 Nego svjetujem tebe i kažem, k Menelaju idi,
 Jer se nedavno on sa svojega vratio puta
 Između ljudi, odakle ni nade vratit se nije
 320 Onome, koga bace olúje u tōlikō more,
 Koliko bijaše ono, prekò kōg u godini dana
 Ni ptice ne mogu pr'jeći, — ta veliko, strašno je more.¹⁹
 Nego u lađi k njemu otiđi s družinom svojom;
 Ako li hoćeš po suhu putovati, eno ti konji
 325 I kola, evo ti mojih sinóvā, što će te pratit
 U Lakedemon divni, plavokosi gdje je Menelaj.
 Sam ga moliti imaš, da istinski kaže ti posve;
 Laži neće ti reći, jer on je uman veoma.«

C. Atena odlazi. Počinak. 329—403.

330 Izrekne to, i nastane mrak, jer zađe već sunce.
 Med njima besjedu tada Atena sjajnòokā reče:
 »Sve si, o starče, to i valjano i pravo reko.
 Nego žrtvene jezike sad rasijèc'te i vina

¹⁸ 311. »grlati bojnik« — vojskovođa je u to doba morao imati osobito jak glas jer se tada još nije upotreb-
 ljavala truba za davanje ratnih znakova.

¹⁹ 321—322. To je hiperbola jer se s Krete moglo u to doba stići do Nila uz povoljan vjetar za 5 dana.

Sm'ješajte, da ga mi Posidónu i bozima drugim
 Lijemo u čast i na san da mislimo, jerbo je vr'jeme.
 335 Svjetlost je već u tamu zamākla, a nije u redu
 Sjediti dugo pri gozbi božanskoj, nego otići.«
 Tako će Zeusova kći, i riječ se poslušā njena.
 Tada im na ruke vodu glasnici lijevati stanu,
 A dječaci krčage do vrha napune vinom,
 340 Pa im razd'jele čaše natočiv ih žrtvenog vina;
 Jezike bace u oganj i stojeć poliju vinom,
 A kad poliju već i po svojoj se napiju volji,
 Onda se digne Atena, bogoliki s njome Telemah,
 U lađu koritastu otići zajedno htjednu,
 345 Ali ih ne pusti Nestor i ukori oboje r'ječma:
 »Ne dao toga Zeus ni ikoji besmrtnik drugi,
 Da vi na brzu lađu od mène odete sada
 Kao od velika kakva golòva il' prosjaka kakva.
 Koji u kući nema ni strūkā ni jästukā nema,
 350 Na mekom zaspāt da može i sām on i njegovi gosti;
 Ali u mène imade i jastuka krasnih i struka!
 Neće mili sin Odiseja junačkog ići,
 Dokle sam ja u životu, u potkrovak spavat lađenī,
 Dokle u kući jošte imadem svojih sinova,
 355 Da mi ugoste gosta, u dvore koji mi dođe.«
 Sjajnoka na to Atena ovako odgovori njemu:
 »Pravo si rekao to, o ljubazni starče, i valja,
 Da se pokori tebi Telemah, jer tako je ljepše.
 On će zajedno s tobom sad poći, da u kući tvojoj
 360 Spava, a ja evo odilazim nā crnū lađu,
 Jer se jedini dičim, među njima vremešan da sam,
 A druga mlada momčad od ljubavi pošla je same,
 Svi su junačini oni Telemahu redom vršnjaci.
 365 Tamo pri lađi crnoj pri koritastoj ću leći,
 A sjutra među Kaukóne junačine u zoru idem,²⁰
 Gdje mi podosta dūga već odavno nekoji ljudi
 Duguju, a ti ovog na kolima sa sinom svojim
 Pošlji, kad ti je došo u dvore; podaj mu konje,
 370 Koji su najbrži od svih u trku i najjači snagom.«
 Tako izrekavši riječ Atena sjajnoòkā ode
 Slična se stvorivši orlu, i svi se začude vidjev,
 Starac se zadivi tome, kad očima opazi svojim,
 Ruku Telemahu primi i ovo izustivši reče:
 375 »Ne mislim, dragi moj, da ćeš biti nejunak i plašljiv,
 Kada tebe mlada tolikō bogovi prate!
 Jer od olimpskih to domara ne bješe drugi
 Nitko do Zeusova kći kod Tritona rođena, slavna,
 Oca valjanog tvog med Ahejcima čašćaše ona.
 380 Nego se, boginjo, smiluj, prodiči me slavom i dikom
 Mene i djecu moju i ženu čestitu moju,

²⁰ 366. Kaukoni, narod pelazgičkog plemena, obitavali su u Trifiliji i sjevernoj Elidi, dakle u blizini puta iz Pila na Itaku.

Pak ću ti junicu zaklat jednoljetnu širokog čela,
 Ne uprègnuh je još, nit' pod jaram je dõvede itko;²¹
 Tu ću ti žrtvovat ja obàsūv joj rogove zlatom.«
 385 Tako se molio on, i Atena ga Palada čula.
 One povede tada Gerénjanin konjanik Nestor,
 Sinove, zetove svoje povèdē u dvorove krasne.
 A kad u preslavne oni u dvore vladareve dođu,
 Na naslonjače tada i stolice sjednu po redu,
 390 Pitkog i slatkoga tad u krčagu im pom'ješa starac
 Vina,²² a otvori ga ključarica poklopac skinuv,
 Pošto je ležalo ljeta jedanaest. Tog u krčagu
 Vina pom'ješa starac, i moljaše mnogo Atenu,
 395 Kćer egidonoše Zeusa, izljevajuć u čast joj vino.
 A kad izliju već i po svojoj se napiju volji,
 Onda spavati pođu, gdje kojega bijaše stanak;
 Ondje položi sam Gerénjanin konjanik Nestor
 Miloga sina božanskog junaka Odiseja tada
 400 Ispod trijema bučnog u provrtani u krevet,
 Uza nj Pisistrata sina kopljòmetnõg, glavu junaka,
 Koji mu jedini sin u domu neoženjen bješe,
 A sam spavati leže unútra u visokim dvorma,
 Gdje mu je gospođa žena za počinak spremila krevet.

9. 4. dan. Žrtva i put do Fere. 404—490.

A. Žrtva. 404—472.

A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
 405 Brzo iz postelje skoči Gerénjanin konjanik Nestor,
 Pa kad izide iz nje, na glatke kamene sjedne,
 Koji pred visokim mu pred vratima napolju bjehu,
 B'jeli bijahu svi i od ulja sjajni, a nekad
 Sjedaše na njima Nelej svjetovač bozima ravni,
 410 Al' ga je već savladala smrt, te ode k Aidu;
 A sad sjedaše Nestor Gerénjanin, ahejski branič,²³
 Žezlo u rukama držeć, na iskup se kupljahu sinci
 Dolazeć iz ložnicā: Ehèfrõn mu dođe i Stratij,
 415 S njima Persej i Aret, bogoliki s njima Trasimēd,
 Šesti iza njih dođe Pisistrat vitez, dovedu
 Sā sobõm sličnoga bogu Telēmaha ì sjednū njega.
 Onda im besjedu počne Gerénjanin konjanik Nestor:
 »Brže moju želju izvršite, ljubazna djeco,
 Od svih bõgõvā da bih Atenu ublažio prvu,

²¹ 383. Za žrtve su odabirali samo one životinje koje nisu bile namijenjene za rasplod i koje nisu bile još upotrebljene ni za koji posao.

²² 391. Grei nisu pili čisto vino, nego su ga uvijek miješali s vodom; mješavina je obično sadržavala 1/3 ili 2/5 vina.

²³ 411. »Ahejski branič« — taj je nadimak Nestor dobio zbog svoje stalne brige za Ahejce pod Trojom.

420 Koja mi očito dođe na obilnu gozbu božansku.
 Nego nek u polje koji po junicu ode, što prije
 Da je dotjera amo govédār, dà budē ovdje;
 Jedan nek k lađi crnoj Telemaha junačkog ode,
 Drugove amo mu sve nek dovede bez dvojice samo;²⁴
 425 A pozlatara Laèrka nek jedan amo pozove,
 Da bi junici on optočio rogove zlatom.²⁵
 Drugi ostan'te ovdje na iskupu i vi nared'te,
 Neka nam robinje gozbu u predičnoj gotove kući,
 Stolice neka donèsū i dŕvā i bistrē vode.«
 430 Reče, i prionu svi oko posla. Junica dođe
 S polja; Telemaha družu junačine iz bŕžē lađe
 I jednakòbokē dođu; pozlatar tàkòđer dođe
 Mjedeno oruđe noseć, pomàgala ùmještva svoga,
 Nakovanj noseć i čekić i vješto građena kl'ješta,
 435 Čim sve kovaše zlato; Atena tàkòđer dođe,
 Źrtvu da primi svetu, a Nestor konjanik zlato
 Da pozlataru, i ovaj optakati vještački stane
 Junici roge, da vidi, veseli se boginja Źrtvi.
 Divni Ehèfrōn i Stratij za rogove vođahu kravu,
 440 Iz kuće izide Aret, u kotliču šarenom cv'jećem
 Noseći za ruke vode, a u drugoj on je u ruci
 Košaru nosio s ječmom. Trasimēd, ustrajni ratnik,
 S oštrom sjekirom stupi, da junicu ubije njome,
 Persej pak za krv zdjelu pridržī, a konjanik Nestor
 445 Prvi opere ruke i obaspe ječmom, Ateni
 Moleć se mnogo i dlake u oganj bacajuć s glave.
 A kad se pomole svi i ječmom obaspu Źrtvu,
 Onda Nestorov sin Trasimēd, prehrabri junak,
 Junicu pritjera bliže i sjekirom vratne joj žile
 450 Prekine, junica klone, i tada pociknu kćeri
 Nestorove i snahe i s njima Euridika žena
 Čestita, Klimenu kći najstarija. Podignu oni
 Źrtvu sa zemlje tad širokòstaznē pa je pridrže,²⁶
 Onda je zakolje odmah Pisistrat, glava junaka.
 455 Crna kad krv joj poteče i iziđe duša iz kòstī,
 Brzo je tad rasijeku i izrežu iz nje komáde
 Stegana, kako valja, a onda to pretilinōm
 Obvijū u dva savitka i pokriju mesnim komádma.
 Sve to paljaše starac na glavnjama Źarkasto vino
 460 Lijući; vilice mlađi u rukama imahu uza nj.

²⁴ 424. Dva drŕga treba da ostanu da čuvaju lađu izvučenu na suho i razne sprave. Kad bi se dulje zadržavali na jednom mjestu, izvukli bi lađu na suho, a sprave (vesla, jedra, užeta, katarku i sl.) i blago pohranili bi na sigurnijem mjestu.

²⁵ 426. Običaj pozlaćivanja rogova Źrtvene životinje bio je u starini vrlo raširen, kod Grka gotovo redovan. Taj je posao vršio kovač koji se u to doba razumio u obrađivanje raznih kovina. Homer još ne poznaje diobu zanata prema vrsti kovine i njezinoj upotrebi, a najraširenija kovina za preradbu bila je u njegovo doba mjed.

²⁶ 453. Kad se prinosila Źrtva u čast gornjih bogova, obično su životinju malo podigli i glavu joj zakrenuli natrag tako te se činilo da gleda u nebo.

Kada se spale stegna, kad utrobe kušaše oni,
Razrežu i drugō sitno i nataknu zatim na ražnje
I stanu peći u rúkū držeći oštro'rite ražnje.

465 Uto Telemaha opra ljepotica već Polikasta,
Koja najmlađa kći Nelídu Nestoru bješe;
I kad ga opere ona i namaže blistavim uljem,
Tada u košulju njega obúčē i krasan ogrtač.
Iz banje iziđe on na bogove uzrastom nalik,²⁷
470 K Nestoru pođe te sjedne do njēga, ljudma pastira.
Kad već ispèkū meso i s rážnjēvā kada ga skīnū,
Sjednu njim da se goste, a svē ih valjani momci
Posluže redom im vino u vrčeve točeći zlatne.

B. Put od Pila do Fere. 473—490.

I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
Onda besjedu počne Gerénjanin konjanik Nestor:

475 »Sada, sinovi moji, upregnite u kola dajte
Naše ljepogrive konje Telemahu, na put da ode.«

Reče, a oni ga čuju i rado se pokore njemu
I brzo onda konje upregoše u kola hitre.

480 Utom ključarica njima donese hljeba i vina
I drugog smoka, što kralji, gojénci Zeusovi, jedu.

Tad se u Nestorova Telemah prekrasna kola
Popne; Nestorov sin Pisistrat, glava junaka,
S njim se tākōđer popnē i rukama uhvati uzde,
Ošinu konje da bježe, i oni hoćko polètē

485 Poljem i ostave grad iza sēbe vrletni Pilski.
Onaj se čitav dan na konjima tresāše jaram.

Utone sunce, i svī se po redu zamrače puti,
Onda dođu oni u Feru k Diòkleja kući,²⁸

490 Kojem je otac Ortiloh, a ovaj Alfejev sin je;
Tamo prenoće noć i dobiju gostinske dare.

A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
Oni upregnu konje i u kola šarena sjednu;

Kola iz kapije jurnu i ispod bučnoga tr'jema,
Ošinu konje da bježe, oni hòtno²⁹ polètē.

495 Na polje pšenicom rodno izvezu se, i tad se njihov
Dovrši put, jer tako brzonogi grabiše konji!
Utone sunce, i svī se po redu zamrače puti.

²⁷ 468. Ljudi vremena o kojima pjesnik pjeva rado se toplo kupaju u kadama, pa se to često spominje u Odiseji.

²⁸ 488. Fera je grad u mesenskom zaljevu nedaleko od mora, na lijevoj obali rijeke Nedona, otprilike na pola puta između Pila i Sparte.

²⁹ 494. »Hòtno«, tj. hoćko.

ČETVRTO PJEVANJE

(5. dan [nastavak] i 6. dan)

Što se radi u Lakedemonu.

10. 5. dan (nastavak). Doček u Sparti, večera i počinak. 1—305.

A. Menelaj spomene u razgovoru Odiseja. 1—112.

Oni u razdolje tad Lakedèmona rasjelog dođu,
I tu se nàòčitòm Menèlaju u dom uvezu;
Nađu ga, a on baš s prijatèljima mnogima slavi
U kući svojoj sina i kèeri nezazorne svadbu;
5 Za sina razbivojske Ahileja¹ kèer je udavo,
Jer se pod Trojom bješe privolio, obreko bješe
Dati je njemu, i sada izvršiše svadbu im bozi.
Sad je Menèlaje s konjima i s kolima šiljaše na put
Gradu mirmidònskòm slavnom veòma, gdje vládàše zet mu,²
10 Sina pak ženjaše kèerju Alèktora iz grada Sparte,
Snažnog sina svog Megàpenta, koga mu pozno
Robinja rodi, jer bozi ne pustiše Heleni drugog
Poroda, pošto je kèer Hermionu rodila milu;
Nà zlàtnū ta Afrodítu ljepotom bijaše nalik.
15 Tako slavljaše svadbu u velikom visokom domu
Nàòčitī Menelaj sa susjedma i prijatèljma;
Veselo bješe, i njima božànskī ciličuè pjevaè
Pjevaše pjesme, a do dva među njima bjehu igraèa;
Pjevaè zàčinjāše, a oni se vraèahu sred njih.
20 Vitez tada Telemah i Nestorov svijetli sinak
Stajahu s konjima svojim pri kapiji kraljeva doma;
Iziđe i spazī njih Eteónēj, nastojnik sluga,
Subojnik nàòčitōg Menelaja brzi, i ode
U kuću te će ih kralju, pastiru ljudi, prijavit.
25 Ā òn stavši pred njēga progòvorī krilate r'jeèi:
»Tu su, gojenèe Zeusov, Menelaje, do dva tuðinca,
Do dva junaka, a rodòm od velikog kanda su Zeusa;
Nego ded reci, konje ispréèi da l' éemo njima,
Ili ih drugamo poslat, da traže, tko će ih primit.«

¹ 5. Sin je Ahilejev Neoptolem (Pir).

² 9. Misli se grad Ftija u Tesaliji.

30 Vrlo ozlovoljen reče plavòkosī njemu Menelaj:
 »Sine Boétejev ti Eteóneju, prije mi nisi
 Ludovo nikad, a sada budalasto, djetinjski zboriš!
 I nas se dvojica sami povratismo ovamo s puta
 Mnogih se gozba nagòstīv u ljudi; — možda će odsad
 35 Zeus nas sačuvat od zla; — već konje tima ispregni
 Strancima, pa ih amo dovedi, neka se časte.«
 Reče Menelaj i iz kuće tad Eteónej istrči
 I druge brze sluge pozove, za njim da idu.
 Oni od kola konje ispregnuše znojne, a zatim
 40 Uz jaslje konjske njih privezaše i njima uspu
 U jaslje pīra i pīru prim'ješaše b'jeloga ječma,
 Pa uz zidove b'jele i preb'jele prislone kola,
 A njih u dom božanski povedu, i oni se stanu
 Čuditi vidjevši kuću gojenca Zeusova kralja;
 45 Jer sjaj kakav je sunca il' mjeseca, takvim se sjajem
 Nàočitōga sjala Menelaja visoka kuća.
 Kad se nadovolje već i nagledaju se svega,
 Onda u laštene káde okupat se obadva pođu.³
 A kad ih robinje veće okupaju, namažu uljem,
 50 Tada u košulje njih obuku i runjave struke;
 I njih obojica tad uz Menèlaja sjednu Atrída.
 Sluškinja ù kràsnōm, zlatnom ibríku, na kotlícu što je
 Stajao srebrnome, donèsē vode i gost'ma
 Polije ruke i glatku protégnu trpezu zatim.
 55 Časna ključarica hljeba donese i na nju ga stavi,
 I mnogo metne jestívā te njima ih nudaše rado;
 Mesa svakakvog pune mesòsječa plitice uzme
 Te ga postavi njima i zlatne dade im čaše.
 Zdraveć se s njima Menelaj plavòkosī ovo im reče:
 60 »Dète uzmite jela i veseli bud'te, a tkò ste,
 Onda ću pitat vas tek, kad budete obadva siti;
 Nije vam valjada mati i otac propalog roda,
 Već su vam očevi kralji, gojénci Zeusa, što nose
 Žezlo u rùkū; tà ne bi prostaci rodili takvih.«
 65 Reče i volujski hrbat, što njega počastiše njime,
 Tusti i pečeni uzme i onoj dvojici dade.
 Rukama pòsegnū tada za gotovim jelima oni;
 Pa kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
 Onda Nestora sinu Telemah progovori ovo
 70 Glavu primaknuvši k njemu, da ne bi ì drugī čuli:
 »Gledaj, Nestorov sine, o premili srcu mi družē,
 Kako li mjed po ovoj po gromotnoj blista se kući,
 Kako se elektron⁴ blista i bjèlokōst, zlato i srebro.
 Takovi negdje su dvori iznútra olimpskog Zeusa!
 75 Šta li je blaga tu! sve čudo me motreći hvata.«
 Njegov začuje govor plavòkosī junak Menelaj,

³ 48. Vidi bilješku uz st. 468. u 3. pjev.

⁴ 73. »elektron« je po svoj prilici jantar što su ga stari Grci kao trgovačku robu primili od Feničana: vidi o tom u Tumačenju riječi i imena na kraju knjige.

Besjedu započne s njima i prozbori krilate r'ječi:
 »Gdje će se, draga o djeco, sa Zeusom smrtnik nadmètat?
 Besmrtnan njegov je dom i besmrtno sve, što imade.
 80 Ali ljudi se mogu nadmetati il' ne nadmètat
 U blagu sa mnom, jer mnogo pretrpjeh te se nalutah,
 Dok ga u lađama svojim dovezoh za osam ljeta;
 Kiprom i Feničkom zemljom i Egiptom ja se nalútah,
 Ja k Etiopcem dođoh, k Sidoncem, u Erempsku zemlju
 85 I u Libijsku dođoh, gdje s rozima jagnji se jagnjad;
 Ovcе se jagnje ondje do konca godine triput.
 Tamo se gospodaru ne premiče, a ni pastiru
 Mesa ni sira nikad, ni slatkog ikada ml'jeka,
 Jer se stado daje bez prekida jednako musti.
 90 Dok ja onuda lutah sakupljajuć golemo blago,
 Dotle mi brata drugi iznèbuha ubi i krišom,
 A sve po lùkāvštini proklètnicè njegove žene.
 Tako vam radosti nemam imutkom vladajuć ovim.
 Bit ćete valjada čuli od očèvā, koje imáte,
 95 Koliko mnogo pretrpjeh i uništih kuću, u kojoj
 Zgodno se može stanovati, obilatū svakakvim dobrom.
 O da trećinu imah od ovog pa u kući ostah
 I da junaka ja ne pogubih, kojih pod Trojom
 Širokom nèsta dalèko od Arga, konjògojnè zèmljè!
 100 Često sjediti znam u dvorima svojim i tada
 Za njima svima ja i tužim i jadujem mnogo;
 Sada grudi plāčem naslađujem, à sad mi opet
 Prestaje plač, jer sam sit strahote njegove brzo.
 Al' ni za kojim od njih ne tūžīm jadan tolikō,
 105 Kòliko samo za jednim, što i jelo i san mi truje,
 Kad ga se sjetim, jer nije Ahejac pretrpio muka
 Nikakav, što ih pretřpje i pòdnese divni Odisèj;
 Njemu su suđene muke, a meni, bez prèbola za njim
 Dà žalīm, otkad se već ne povraća; ništa ne znāmo,
 110 Živ li je ili mrtav, a za njim jaduje negdje
 Starac Laerto i umna Penèlopa i sīn Telemah,
 Kojega òdlazèći u domu ostavi sitna.«

B. Menelaj saznaje da je njegov gost Telemah. 113—182.

Reče i pobudi tim u Telemaha žudnju, za ocem
 Dà plačè; od kanja suze poteku mu na zemlju čuvši
 115 Očevo ime, i struku objèručkè crvenu metne
 Sebi pred oči on. Menèlaje tada ga pozna,
 Pa se zatim u duši i u srcu zamisli svojem,
 Hoće l' Telemaha pustiti za oca da spomene sam on,
 Il' će ga pitati prije i sa svih okušati strana.
 120 Dok je u duši tako i u srcu svojem promišljo,
 Uto Helena dođe iz visoke mirisne sobe,

Boginji s preslicom zlatnom⁵ Artèmidi bijaše slična.
 Lijepo složen naslonjač Adrèsta joj postavi odmah,
 Prostirku od vune meke za njome Alkipa nosi,
 125 Srebrnu košaru Fila u ruci drži, što nekad
 Bješe je Heleni dala Alkándra, Polibu žena,
 Koji u Tebi živje u Egiptu, gdje su kuće
 Pune svakoga blaga; Menelaju Polib je dao
 130 Dvije srebrne kade i tronoga dva i još deset
 Talenta zlatnih, a žena obdarila Helenu divno:
 Zlatnu joj preslicu dade, s kotačići košaru prida,
 Koja je bila od srebra, a obod joj pozlaćen bješe.
 Tu joj sluškinja Fila donèsē košaru punu
 135 Umjetne prede, a nad njom dugāčka preslica bješe,
 Oko koje se opet obavijala plavetna vuna.
 Helena sjedne na stolac, na podnožju bjehu joj noge,
 O svačem uzme tad ispitivati svojega muža:
 »Znamo li veće mi, Menelaje, gojenče Zeusov,
 140 Što se ponose ovi došljaci, tko li su oni?
 Hoću li krivo reći il' pravo? al' veli mi srce.
 Ta još nikada nisam ni čovjeka tōliko slična
 Vidjela niti ženu, — sve čudo me motreći hvata, —
 Kol'ko Telemahu sinu Odiseja junačkog taj je
 Sličan, kojega otac u domu ostavi sitna
 145 Odlazeć, kad vi Ahejci zbog mène, besramne kučke,⁶
 Pođoste pod grad trojski na borbu se spremajuć ljutu.«
 Na to odgovori njoj plavòkosī junak Menelaj:
 »Tako se, ženo, čini i meni, kako ti misliš.
 Takve su njegove noge i takve su njegove ruke,
 150 Pogled je očiju isti i glava i vlāsi na njoj.
 I kad otòič spomenuv Odiseja začeh o njemu
 Nešto govorit, kolikō za mène muka pretrpje,
 Ispod obrva njemu tad gorke potekoše suze.
 I tad crvenu struku objèručkē pred oči metnu.«
 155 Njemu Nestorov sin Pisistrat reče ovako:
 »Astride, gojenče Zeusov, Menelaje, narodna glavo,
 Ovo je doista sin Odisejev, kako si reko,
 Ali je pametan on i u duši se stidi govorit
 160 Pred tobom riječi drske, tā prvi put došo je k tebi,
 Koji nas kao bog razvesèljāvaš besjedom svojom.
 Mene je ovamo poslo Gerénjanin konjanik Nestor,
 Da mu pratilac budem, jer željaše vidjeti tebe,
 Ne bi li riječ ga ti naučio koju il' djelo,
 165 Jer sin je na mucu mnogoj u domu, kad mu je otac
 Gdjegod daleko, i nitko pomoćnik kada mu nije;
 Sad je Telemahu tako, gdje oca mu nije, gdje nikog
 U svem narodu nema, da odbija jade od njèga.«

⁵ 122. »s preslicom zlatnom« — misli se strelica kojom Artemida upravlja tako vješto kao što druge žene preslicom.

⁶ 145. »besramne kučke« — Helena se gorko kaje što se dala premamiti od Parisa i ostavila prvog muža, pa na nekoliko mjesta, prekoraujući sebe za taj čin, naziva sebe bestidnicom; vidi u Ilijadi 3. pjev. st. 180.

Na to odgovori njemu plavòkosī junak Menelaj:
 »Ao čovjeka milog veòma u kuću moju
 170 Dolazio sin, kom otac za mène se mučio mnogo!
 Reko sam, da ću njega od svakoga više Argejca
 Ljubiti, pošto se vrati, gromòglasnī olimpski Zeus-bog
 Ako nam po moru da u lađama vratit se brzim;
 Ja bih mu dao grad u Argu i kùću sazido,
 175 Njega bih doveo ja iz Itake sa svim imutkom,
 Sa sinom, s narodom svim, i grād mu ispraznio jedan,
 Koji je tu u blizini i kojemu ja sam gospodar.
 Mi bismo ovdje često u društvu obojica bili,
 Ljubavi naše i našeg veselja razlučilo ne bi
 180 Ništa, dok oblak crni ogrnuo ne bi nas smrtni.
 Ali nam neki bog pozávidje sve to i njemu
 Ne dade jadnu samu od sviju vratit se kući.«

C. Razgovor se prekida. 183—215.

Reče i u njih žudnju, da plaču, pobudi time;
 Zaplače Helena odmah iz Argosa, Zeusova kćerka,
 185 Zaplače i Telemah i s njime Atrid Menelaj,⁷
 Očiju suhijh nije ni Nestorov imao sinak,
 Jer se Antiloha brata nezazornog u srcu sjeti,
 Kojeg je svijetli sin Eójjē ubio sjajne.⁸
 Sjetiv se njega ove progovori krilate r'ječi:
 190 »Tebe, Atrejev sine, od ljúđī mudrijeg sviju
 Nestor vèljāše starac, kad ū kući mī bi se našoj
 Sjetili tebe i stali da pitamo se koješta.
 Nego, ako je kako moguće, poslušaj mene,
 Nerado jadujem ja iza večere; hoće i opet
 195 Nastat ranoranka zora; od mène zamjere nema,
 Da se za mrtvim plače i onim, što snađe ga sudba;
 Još je jedina čast jahnícima smrtnim, da ljudi
 Strigu za njima vlasī, od obraza suze da liju.
 I moj je umr'o brat, a među Argejcima nije
 200 Najgori bio, ta njega poznavo si valj'da, jer njega
 Ne sretoh nikad ni vidjeh, a vele, da je Antiloh
 Drūgē previsio hitar u trku i borbi veòma.«
 Na to odgovori njemu plavòkosī junak Menelaj:
 205 »Reko si, dragoviću, onako, kako će čovjek
 Pametan reć i učinit i koji stariji jeste.
 Ta sin si takova oca, te svagda pametno zboriš.
 Lako je poznati porod u čòvjeka, kojemu sreću
 Kronov usudi sin pri ženidbi i pri rođenju,
 Kako je Nestoru dao, da jednako iz dana u dan
 210 Udobno stārī u svojem u dvoru, a sinovi da mu

⁷ 185. U Homera, osobito u Odiseji, ima više primjera gdje junaci plaču. Često plaču junaci i u našim narodnim pjesmama; vidi u T. Maretića, *Naša narodna epika* str. 260.

⁸ 188. »Sin Eójjē« jest Memnon, kralj etiopski, o kome pjevaju potonji epski pjesnici.

215   Budu pametne glave, prvaci da budu na koplju.
           Sad se okanimo plača, u koji se dasmo otòič,
           Opet se večere sjet'mo, i na ruke nek nam se voda
           Lije; i ujutru rano za razgovor vremena meni
           I Telèmahu bit će, da jedan zbòrīmo s drugim.«

D. Večera. Pripovijesti o Odiseju. 216—305.

          Reče, i njima tad Asfaliōn polije ruke,
           Nàočitōg junaka Menelaja službenik brzi.
           Rukama posegnu tada za gotovim jelima oni.
           Helena, Zeusova kći, tad nečem se domisli drugom:
 220   Nekakav ustuk baci u vino, od kojega piše,
           Ustuk od tuge, od srdžbe, od spomena svakakvih zala.
           Tko bi gucnuo njega iz vrča, u kojem se sm'ješo,
           Tome cio se dan odronila ne bi niz lice
 225   Suza ni jedna, ni otac da umre njemu il' mati,
           Ili miloga sina da mačem sijeku pred njime
           Ili njegova brata, i očima sve to da gleda.
           Takove ustuke moćne i dobre Zeusova kći je
           Imala, koje je njoj Polidàmna, Tonova žena,
           Bila u Egiptu dala, gdje zemlja žitòrodnā nosi
 230   Ustuke mnoge ljudma na dobro, mnoge i na zlo,
           Gdjeno svakoji ljekar nadvisuje umještvom svojim
           Ostale ljude, jer tamo ljekari su rod Peeónov.⁹
           I kad ùstuka ùlī, zapòvjeđī tòčiti vino,
           Onda započne riječ ovako počev govorit:
 235   »Atride, gojenče Zeusov, Menelaje, i vi otácā
           Sinovi valjanijeh, — sad ovome Zeus, a sad onom
           Dobro udjeljuje i zlo, jer svašta učiniti može;
           Sad se gòstite tu u dvorima sjedeć i dušu
           Pričanjem zàbavljājte, jer nešto ću zgodno vam kazat.
 240   Ne bih vam sve izbrojila ja, iskazala ne bih,
           Koje je bojeve sve Odisēj mukòtrpnī bio,
           Nego što je snažan uradio, podnio što je
           Na polju trojanskome, gdje mučiste muke Ahejci.
           Pošto se istuko sam i nagrdio udarci sebe,
 245   Oko raménā ružne navuče krpetine kò rob,
           Uđe u dušmanski grad, gdje širokih ulica kažu,
           Tajeć se, tko je, a nalik na čovjeka drugog se stvori,
           Prosjaka, kakova nikad kod ahejskih ne bješe lađa.
           Nalik na takova uđe u Troju, a slutio nitko
 250   Nije, tko je, al' ga i u tom ruhu prepòznah,
           Pa ga pitah koješta, al' lukavo izmicat stane.
           Nego kada ga dadoh okupat i namazat uljem
           I u haljine druge obúci, kad tvrdom se vjerom
           Zavjerih njemu, prokazat da neću Trojancima njega,

⁹ 232. Peeon je ljekar bogova na Olimpu; po njemu se svi liječnici u herojsko doba nazivaju njegovim potomcima.

255 Dok se nè vrāti on do šatorā i bŕzih lādā,
 Tad mi iskaza sve, što Ahejci misliše činit.
 Mačem dugo'rtim mnoge Trojance pobi i onda
 Vрати se među Argejce i obav'jest mnogu donese.
 Trojanke tada glasno zacvile, a moje se srce
 260 Radovat stalo, jer već se okrenula volja u mēni
 Kući se vratit, i ludost već žaljah, što Afrodita
 Dāde, te mene iz zemlje izvedoše očinske mile,
 I kćer ostavih svoju i ložnicu i mužā svoga,
 U kog imade svega, imade ljepote i uma.«
 265 Na to odgovori njoj plavokosī junak Menelaj:
 »Zaista pravo si sve i valjāno rekla, o ženo;
 Mnogih sam ljudi ja i mnogih junaka sam dosad
 Poznao i volju i čūd, jer mnoge sam prošao zemlje.
 Ali očima svojim ne ugledah čovjeka takvog,
 270 Kakav je bio Odisej mukòtrpnī, kakvo mu srce,
 Što li je onda snažan učinio, podnio što l' je,
 Kada je bio u konju u istesanom, u kojem
 Najbolji bjesmo Argejci Trojancem na pogubu i smrt.
 I ti si onamo došla, a na to te naveo valj'da
 275 Neki bog, što slavu Trojancima hoćaše dati,
 Za tobom, kada si išla, bogoliki Dejfbog je išo.¹⁰
 Ti si triput obišla i pipala triput si šuplju
 Onu zasjedu ti; poimēncē si najbolje zvala
 Danajce nasljedujući u glasu njihove žene.
 280 Onda sam čuo ja i Tidid i divni Odisej
 U sredini sjedēći dozivanje tvoje, te Tidid
 I ja već smo se bili požurili, gotovi bjesmo
 Ili izići iz konja il' iz njeg se tebi oglasit,
 Al' nas uzdrži Odisej i ustavi, ako i htjesmo.
 285 Tada i ostali svi zašutješe ahejski sini,
 Samo Antiklo htjede odazvat se besjedom tebi,
 Ali Odisej divni stiskivati uzme mu čvrsto
 Usta rukama krepkim i izbavi tako Ahejce,
 Pa ga stiskivo, dok tebe Atena odāndē ne krēnu.«
 290 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Atride, gojenče Zeusov, Menelaje, narodna glavo,
 Naopako, kad ni to jadovitoj ne ote smrti
 Njega i otelo ne bi, da gvozdeno imaše srce!
 Nego u postelju nas obojicu sada otprem'te,
 295 Da se počinka slatkog nadovoljimo ležēći.«
 Reče, te robinjama zapovjedi Argejka odmah
 Helena, pòd trijem one da postave krevet i krasne
 Porfirne jastuke metnu, odozgo da prostirke prostru,
 Runjave struke da stave, da imaju čim se ognut.
 300 Robinje iz sobe pođu, u rukama luči im bjehu,
 Krevete nastru one, a glasnik goste izvede;
 Onda ondje u tr'jemu u kućnome spavati oba

¹⁰ 276. Grci su pričali da je iza Parisove smrti postao Heleninim mužem njegov brat Dejfbog. Dejfbogova blizina čini i Heleninu blizinu opasnom za junake zatvorene u drvenom konju.

305 Legnu vitez Telemah i Nestorov svijetli sinak;
 Atrejev zaspi sin unútra u visokim dvorma,
 Uza nj ženska dika dugòháljka Helena leže.

11. 6. dan. Menelajev izvještaj. Prosci odlučuju da ubiju Telemaha. 306—847.

A. Menelaj pripovijeda. 306—619.

a. Menelajev doživljaj na Faru. 306—569.

310 A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
 Grlati boжник Menelaj iz postelje poskoči brzo,
 Nadjene haljine na se i nà pleći¹¹ naoštren baci
 Mač i na noge b'jele privézāvši potplate krasne
 Van iz ložnice ode ljepotom na boga nalik,
 Sjedne k Telemahu ì r'jēč izustivši prozbori njemu:
 »Koja, viteže, tebe, Telemaše, dovodi nužda
 U Lakedemon divni po širokom plećatom moru?
 Dolaziš narodnim poslom il' svojim? Govori mi pravo.«
 315 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Atride, gojenče Zeusov, Menelaje, narodna glavo,
 Dođoh, ne bi li ti mi o ocu rekao štogod.
 Kuća se izjeda moja i nestaje rodni mi polja,
 Neprijateljā pun mi je dom, neprestāncē mi kolju
 320 Moje sporohodne vole krivòrogē, sabite ovce;
 To su ob'jesni vrlo i žēstoki majke mi prosci.
 Zato ti koljena grlim,¹² o jadovnoj njegovoj smrti
 Ne bi l' mi kazati htio: da l' svojim gdje očima vidje
 Ili si od drugog dozna, potúcao što se je ì sām?
 325 Ta veòma se jadan od matere rodio svoje!
 Ne žali ništa mene, ne štéd' me nit' besjedu blāži,
 Već mi istinu kazuj, što ugleda očima svojim.
 Molim te, ako je tebi Odisej, valjani otac
 Moj, obećanje djelom il' besjedom svršio koje
 330 Na polju trojanskome, gdje mučiste muke Ahejci,
 Toga se sad opomeni i deder reci mi pravo.«
 Vrlo ozlovoljen reče plavòkosī njemu Menelaj:
 »Ao kako su željni veòma u krevetu spati
 Čovjeka srčanoga, a sami su svi nejunaci!
 335 Kao što košuta kada u guštari jakoga lava
 Svoju uspava lanad, još sisavčad, tek ih poròdīv
 I kad uvale stane razglédati ì trāvnē klance

¹¹ 308. »nà pleći mač« — vidi 2. pjev. st. 3.

¹² 322. »Zato ti koljena grlim« — vidi 3. pjev. st. 92.

Pasući, à lav međutīm u svoju guštaru dođe
 Ā ondā njima i njōj sudbinu grdnu donēsē:
 340 Tako i onima grdnu Odisej sudbinu će don'jet.
 Ej da otac Zeus i Atena dā i Apōlōn,
 Kakav je bio Odisej na uređenome Lezbu,
 Kad se izišāvši u boj nadbijao s Filomelídom
 Pa ga srušio snažno Ahejcima svim na veselje, —
 345 Da ti otac Odisej med prosce iziđe takav,
 Pr'jeki bi stigo ih udes i svadba bi ogrkla njima!
 A što sada me pitaš, što moliš, tome se neću
 Uklanjat niti ću drugo govoriti nit' ću te varat,
 Nego što mi je reko starina istini morski,
 350 Od tog ti ništa neću zatajiti nit' ću ti sakrit.
 Još me iz Egipta bozi ne pustiše, vratit se željna,
 Jer hekatōmbe njima prikazao uspješne nisam
 (Bozi hoćahu vazda, da naloge čovjek im pamti).
 U moru šumnom veōma imade nekakav otok
 355 Baš pred Egiptom samim, a Faros zovu ga ljudi,
 Tako daleko od njēga, kolikō preplovi za dan
 Prostrana lađa, za kōjōm i zújī i dūšē vjetar;
 Ima i zgodna luka, iz koje potiskuju ljudi
 Jednakih bōkōvā lađe, kad crne zagrade vode.
 360 Dvadeset dana me tu zadržāše bozi, jer vjetri
 Ne htješe od kopna duhat uz morsku vodu, a bez njih
 Ne mogu nikuda lađe po širokom plećatom moru.
 Tada bi nestalo hrane i srca momčadi mojoj,
 Da mi se smilovala i spasla me boginja nije
 365 Jedna, Idóteja zvana, starinē morskoga kćerka
 Jakog Proteja, koju u duši najvećma ganuh.
 Ta me sretne, kad jednoć daleko od družinē lutih;
 Oni su vrljali vazda po òtoku loveći ribu¹³
 Kukama svinutima, jer glad im je utrobu trgo.
 370 Ona stane kraj mēne, progovori i kážē ovo:
 »Ili si ti, o tuđinče, lud i nesmotren vrlo,
 Ili okl'jevaš rado i godi ti patiti jade,
 Kad si već tōliko dugo na òtoku ovom i jōš se
 Koncu doviti ne znaš, a društvu ti nestaje srca.«
 375 Tako mi ona reče, a ja joj za odgovor kazah:
 »»Sve ću ti ja iskazat, ma koja boginja bila;
 Ovdje ti drage volje ne boravim, nego sam valj'da
 Besmrtnim zgr'ješio što vladarima širokog neba.
 Nego mi reci daj, — ta znadu bogovi za sve —
 380 Koji mi besmrtnik put prepriječio, koji zavézō?
 Rèci mi, kàko bih mōgō povrátit se pō moru ribnom««.
 Rekoh, i ùzoritā odgovori boginja meni:
 »Sasvim ću pravo ti reći, o stranče: običaj ima
 Dolazit amo Protej, starina istini morski,
 385 Bèsmrtnīk, Ègipćanin, — što ù moru svēm je dubínā,

¹³ 368. U Homerovo doba riba se upotrebljava za hranu samo u krajnjoj nuždi. Homerovi su junaci najradije jeli meso ugojenih bikova i tovnih svinja petaka; vidi 14. pjev. 80. i d.

Njemu su poznate sve, Posidónov on je poslušnik.
 On me je, kako vele, porodio, on mi je otac.
 Njega da ti je kako moguće uvrebat i zgrabit,
 Da bi ti rekao put i putovanja daljinu tvoga
 390 I reko, kako bi mogo povratit se po moru ribnom!
 On bi ti, bude l' te volja, o Zeusov gojenče, reko,
 Kakvo se zlo il' dobro u dvoru dogodilo tvome,
 Otkad te nema već sa puta teškog i dugog.«
 Tako mi ona reče, a ja joj za odgovor kazah:
 395 »»Kako bih starca božanskog uvrebao, smislidjer sama,
 Da mi pobjeko ne bi unaprijed vidjev i doznav,
 Jer je čovjeku smrtnom da boga savlada teško««.
 Rekoh, i uzoritā odgovorī boginja meni:
 »Evo ću sasvim, stranče, po istini kazati tebi.
 400 Kada je sunce već do sredinē nēbeskē došlo,
 Kada popiruje Zefir, starina istini morski
 Iz mora ide, a crni vodēnī ga obvija lelij;
 A kad iziđe već, u prostranoj pećini leži,
 Okolo njega spe Halosidnē¹⁴ ljepotice djeca
 405 Foke u skupu izišav iz vode sivkaste morske
 I ljut izdižu vonj veōma dubokog mora.
 Kako osvane zora, povēst ću onamo tebe
 Pa ću te staviti u red med foke, i trī ti vālĵā
 Najbolja druga odabrat, što imaš kod pokritih lađa;
 410 A sad ja ću ti svu podmūklōst starčevu reći.
 Najprije foke će brojiti i med njima proći te svē ih
 Pošto prebroji po pet i pregleda dobro, usrēd njih
 Onda će leći on ko čobanin u stadu ovčjem.
 Kada ga ūgledāte, da zāspā, odmah se snage
 415 I sile sjetite svoje i ondje zgrabite njega,
 Makar se otimo kako i nastojo da vam uteče;
 On će se u sve stvarat, da utekne, u sve, što živa
 Ima na zemlji, u vodi i ognju, silno što bukinja,
 Al' vi ga držite čvrsto, pritiskujte njega sve jače.
 420 A pošto on te sam u obliku upita onom,
 Kakav je bio u času, kad zāspā, te vidjeste njega,
 Onda silu svoju odustavi pa ga odveži,
 Viteže, i pītāj starca, od bōgōvā koji se na te
 Srdi, i kako bi mogo povratit se po moru ribnom.«
 425 Tako mi reče i tada u valovno zaroni more,
 A ja k lađama pođem, gdje stajahu jošte u p'jesku,
 Pođem, i srce sve se u mēni mućaše mnogo.
 A kad se primaknem moru i k svojoj pridodēm lađi,
 Večeru zgotovimo, al' noć već ambrōsijskā¹⁵ pade,
 430 Te mi legnemo svi, gdje vāli o obalu biju.
 A kad ranoranka zora ružoprsta osvānu veće,
 Tād širokōplovnōm mōru uz ōbalu hōdati stānēm

¹⁴ 404. Halosidna je ovdje nadimak morske boginje Amfitrite.

¹⁵ 429. »noć ambrosijska«, tj. božanska jer krijepi ljude snom, kao što ambrosija krijepi bogove; vidi o ambrosiji u Tumačenju riječi na kraju knjige.

Mnogo se bozima moleć, povedoh do tri drugara,
 Kòjī mi òd svīh bjèhu uzđanijī ù svakōm pòslu.
 435 Pošto u široka morska Idóteja zaroni njedra,
 Ona nam četir' donēsē od foka iz mora kože
 Sa njih odrte tek prijevaru smišljajuć ocu.
 Ona nam ležišta tad u pijesku iskopā morskome
 I sjedne čekati, a mī se približismo njojzi veđma.
 440 Ona nas povali redom i baci na svakog kožu.
 To bi nas ležanje tad upropastilo, jer nas je strašno
 Preljuti morio vonj od foka, poroda morskog.
 Ta uz grdosije tko bi i smio spavati morske?
 Nego nas spāse ona i dovi se pomoći pravoj:
 445 Svakome pod nos metnu ambròsijē, koja je vrlo
 Vonjala milo i zadah strahovit uklonila od nas.
 Čitavo jutro srca ustrpljiva čekasmo ondje.
 Iz mora iziđu tada na gomilu foke i legnu
 Ondje po redu sve, gdje vali o obalu biju,
 450 A sam iz mora starac o podne izišāvši nađe
 Debele foke pa onda obide ih, prebroji redom.
 I nas med foke prve ubrojivši ne spazi ništa,
 Kakva je pr'jevara to, te i sam spavati legne.
 Tad mi cikćući na nj zaletīmo se ì rūke na njegov
 455 Bacimo, ali se svog umijeća lukavog starac
 Sjeti i lāvom on se dugògrivīm pretvori odmah,
 Zmajem i pardalom zatim i velikim stvori se veprom,
 Vodom tekućicom posta i drvetom, uvis što lista;
 Al' mi njega srca ustrpljiva držasmo čvrsto,
 460 Pa kad dosadi sve to starini podmuklom veće,
 Onda zapita mene zapòčēvši s besjedom ovom:
 »Koji te, Atrejev sine, naputio bog, da na mēne
 Vrebaš i pograbiš mene prekò voljē moje? što hoćeš?«
 Tako mi starac reče, a jā mu za odgovor kazah:
 465 »»Znadeš, o starče, pa zašto zavrzuješ ì pītāš mene?
 Koliko dugo sam već na òtoku ovom i koncu
 Još se doviti ne znam, u grudma mi nestaje srca.
 Nego mi reci daj, — ta znadu bogovi za sve. —
 Koji mi besmrtnik put prepriječio, koji zavézō?
 470 Reci mi, kako bih mogo povratit se po moru ribnom?««
 Tako mu rekoh, i odmah za odgovor starac mi kaza:
 »Ti si imao Zeusu i ostalim bozima krasne
 Žrtvovat klanice pri svom pri polasku, da bi što prije
 Došo na svoju domaju po iskričavome moru,
 475 Jer ti suđeno nije da svoje ugledaš drage
 I dođeš u dom uredan svoj i u očinsku zemlju,
 Dokle se ne vratiš opet ka r'jeci, što iz neba teče,
 Egiptu r'jeci¹⁶ i kod nje ne prikažeš sam hekatombe
 Svete bozima vječnim, vladarima širokog neba.
 480 Tad će ti bogovi put udijeliti, kojeg si željan.«

¹⁶ 478. Rijeka koju Homer naziva Egipat jest rijeka Nil, a to se ime pominje prvi put tek kod pjesnika Hesioda (Theogonia st. 338).

Tako mi reče, i tada u meni prepukne srce,
 Jer mi veljaše, opet otplovit da plavetnim morem
 Imam k Egiptu r'jeci, dugačkim i mučnim putem.
 Nego besjedu ipak za odgovor kazah mu ovu:
 485 »»Sve ću učiniti tako, o starče, kako mi veliš;
 Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu:
 Jesu l' u lađama svi se Ahejci vratili zdravo,
 Koje ostavih ja i Nestor iduć od Troje?
 Ili je u lađi koji zaglavio nemilom smrću?
 490 Ili je poslije rata na rukama umr'o dragih?««
 Tako mu rekoh, i odmah za odgovor starac mi kaza:
 »Šta me, Atrejev sine, ispituješ? nije ti nužno
 Što ja znadem, da saznaš i poznaš, i velim ti evo:
 Brzo ćeš zaplakati, kad pravo sve to saznadeš.
 495 Mnogi od onih živi već nisu, à mnogī jesu;
 Dvije su Àhējācā mjedenhalja vojvode samo
 Umrle idući kući, a bio si i sām u ratu;
 Samo se jedan još živ na širokom nalazi moru.
 Ajas¹⁷ je u lađama dugoveslim propao svojim;
 500 Najprije nagnao ga Posidōn k velikim Girskim
 Hridima bješe i tako iz vode izbavi njega,
 Pa bi i mrzak buduć Ateni, uteko smrti,
 Prkosnu riječ da nije izustio ljuto sagr'ješiv;
 Reko je, da je prešo prekò voljē bōgōvā vječnih
 505 Veliku bezdanu morsku, al' oholu r'ječ mu Posidōn
 Čuvši odmah se maši za ostvama rukama jakim,
 U Girsku udari hrid, i ona se raspadne od tog,
 Dio je ostane ondje, a odlomak u more pade,
 Na kom je sjedio Ajas, kad upravo sagr'ješi ljuto;
 510 Odlomak njega ponēsē po valovnom bezmjernom moru.
 Tako poginu on utonuvši u slanoj vodi.
 A brat se Kerama tvoj uklonio; on je u svojih
 Prostranih pobjego lađah, jer gospođa Hera ga spasla.
 A kad se hoćaše već približiti strmenom brdu
 515 Malskome, onda se diže olúja i pograbi njega,¹⁸
 Pa ga po moru ribnom ponēsē, te stenjaše teško;
 Na kraj ga polja nanēsē, gdje življaše nekad Tiēsto,
 A tad je živio tu Egisto, sinak Tiēstov.
 Kad Agamēmnonu otud zasinu povratak sretan,
 520 Bozi okrenuše vjetar, i kući s družinom brat tvoj
 Stiže te onda stupi na očinsku veseo zemlju
 I tla se primi domájē te ljubiti ga stane i suze
 Tople roniti počne, jer radostan ugleda zemlju.
 Na straži spazi ga stražar, kog podmukli tako Egisto
 525 Metnu talenta dva mu obēcāvši zlatna, te stražar
 Gledaše godinu dana, da kradom ne dođe onaj,
 I da se tada Egisto žestinē i jūnāštva sjeti;
 Stražar u kuću ode pastiru narodnom javit.

¹⁷ 499. »Ajas«, tj. Lokranin, sin Ojlejev; vidi o njemu 3. pjev. st. 135.

¹⁸ 515. Vidi 3. pjev. st. 286.

530   Nato lukavu odmah Egisto prijeveru smisli:
           On u narodu dvaest junaka najboljih izbra,
           Zasjedu spremi i gozbu zapovjedi gotovit drugim,
           A sam narodnog pođe pastira s kolima, s konjma
           Tad Agamèmnona zvati na gozbu grdilo snujuć;
 535   Nije ni slutio zla Agamèmnon, a Egist zavučē¹⁹
           Njega i ubi po gozbi, ko vola kad uz jasje kolju.
           Od drugóvā iz pratnje Atrídovē nitko ne osta,
           Ni od drugóvā Egista, već u kući pobiti biše.«
           Tako mi reče, i tada u mēni prepukne srce,
           I u pijèsku sjedēći ne prēstah plakat, i više
 540   Duša mi ne htjede živjet i motriti svjetlost sunčanū.
           A kad se naplakah sit, kad po zemlji sit se navaljah,
           Onda mi besjedu morski progovori istini starac:
           »Nemoj plakati sad bez prestanka, Atrejev sine,
           Jer s tim nećemo ništa polučiti, nego što prije
 545   Gledaj, kako ćeš se u očinsku vratiti zemlju;
           Ili ćeš zastati živa Egista, il' ga je Orest
           Ubio već, pa doći na pokop mogo bi njegov.«
           Tako mi reče, i tada u grudma se razgali mojim
           Duša i junačko srce, iako ožalošćen bijah;
 550   Besjedu započnem opet i riječi krilate kažem:
           »Već za dvojicu znam, pa kaži i za trećeg meni,
           Koji se jedini još na širokom nalazi moru,
           Ili je mrtav, al' hoću da doznam, makar i tužan.«
           Tako mu rekoh, i odmah za odgovor starac mi kaza:
 555   »To je Laèrtov sin, na Itaci što mu je kuća:
           Njega na otoku vidjeh gdje suze prol'jeva bujne
           U kući nimfe Kalipsē; od sēbe ona mu ne da,
           I on ne može tako u očinsku vratit se zemlju,
           Jer nit' imade lađa veslačica niti drugóvā,
 560   Koji bi pratili njega po širokom plećatom moru.
           Tebi, o gojenče Zeusov, Menelaje, bozi ne vele
           Umr'jet i dočekat udes u onom konjògojnōm Argu,
           Već u Elisij će tebe odvesti besmrtni bozi,
           Gdje je svijeta kraj, plavokosi gdje je Radāmant,²⁰
 565   I gdje najlakši život imadu, koji su tamo.
           Snježnoga pōmeta ondje, olújē nema ni zímē,
           Nego Okēan vazda vjetrice onamo pušta
           Zefirske, koji zuječ popiruju i ljūde hlade,
           Jer ti je Helena žena i Zeusu zet si po njojzi.«

¹⁹ 535. Volove određene za klanje često su postavljali uz pune jasje, a kad bi oni bezbrižno prignuli glave da jedu, zadavali su im smrtni udarac.

²⁰ 563—564. Elisij je mjesto blaženih u podzemnom svijetu, a Radamant, sin Zeusov, jest jedan od trojice sudaca koji sude dušama pokojnika.

b. Menelaj pripovijeda o svome povratku. 570—619.

570 Tako mi reče i tada u valovno zaroni more,
 A ja s družima svojim bogolikim k lađama pođem,
 I srce moje sve se u mèni mućaše mnogo.
 Kad se primakosmo k moru i k lađi dođosmo veće,
 Večeru zgotovimo, al' noć već ambrosijska pade,²¹
 575 Te mi legnemo svi, gdje vali o obalu biju.
 A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
 Onda najprije lađe u pučinu rinemo divnu,
 Jedra i katarke tad jednakòbokīm dignemo lađam;
 U lađe drugovi stupe i stupiv med klinove sjednu,
 580 Pjenasto more, sjedéći po redu, pljuskahu vesli.
 Opet u Egiptu vodi, što teče iz neba, lađe
 Ustavim, prikažem tad hekatòmbe uspješne boz'ma.
 I kad bōgōvā, vječnih vladara, umirim srdžbu.
 Grob Agamēmnonu naspem, da slava mu vječita bude,
 585 To izvršivši krenem, a bogovi besmrtni dadu
 Vjetar i u milu mene domāju otprate brzo —
 Nego ostani daj u dvorima mojima jošte,
 Dokle jedānaestī il' dvānēstī nè dōdē dānak,
 Pak ću te otpredit onda obdārīv te dārima sjājnīm;
 590 Tri ću ti dati konja i glatka dat ću ti kola,
 L'jep ću ti dati kondir, da besmrtnim bozima žrtvu
 Izl'jevaš ti iz njēga, i mene se dovijek sjećaš.«
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Nemoj me, Atrejev sine, kod sebe ustavljat dugo!
 595 Ja bih godinu dana kod tēbe sjediti mogo
 Te ti se ròditēljā ni doma uželio ne bih,
 Jer mi pričanje tvoje veòma slušati godi.
 Nego družima mojim u gradu presvetom Pilskom
 Već je dosadilo čekati, a tī me ne puštaš dugo.
 600 A dar, što ćeš mi dati, nek zaklad kakovi bude;
 Kónjā na Itaku vodit ne mōgu, već ću ih tebi
 Ostavit ovdje na diku, jer širokim kraljuješ poljem,
 Na kom peronjike ima i djeteline i ktome
 Pšenice, pīra i s klasjem sa širokim b'jeloga ječma.
 605 Širokih trkališta i livada Itaka nema,
 Goji nam koze, ne konje, i nama je milija tako,
 Jerbo nikakav otok, što na moru leži, za vožnju
 Nije nit livādā ima, a Itaka najmanje od svih.«
 Reče, i grlati bōjnīk Menēlāj nasmijē se nā tō,
 610 Rukom ga pogladi i r'ječ izústīvši prozbori njemu:
 »Krvī si, dijete drago, valjānē, govoriš pravo,
 Zato ću dar ti ja promijenit, jer nije mi teško.
 Dāt ću od svēga imānja, što lēžī u mène u dvórma,
 Najčestitije tebi i najljepše, štogod imadem:
 615 Dat ću ti hubavi krčag, od srebra on ti je čitav,
 Njegov je pozlaćen obod, a Hefest načinī njega.

²¹ 574. »noć ambrosijska« — vidi st. 429.

Mene je vitez Fedim obdario nekada njime,
Sidonski kralj, kad jednoć u dvorima njegovim bijah
Dočekan putujuć kući, a sada tebi ga dajem.«

B. Prosci snuju kako će ubiti Telemaha. 620—847.

a. Prosci odlučuju ubiti Telemaha. 620—674.

620   Dok su se obadva njih razgovarali besjedeć tako,
Dotle u kuću kralja božanskoga zvanice dođu,
Sa sobom vođahu ovce i nošahu junačkog vina,
Žene povězāčā krasnih izā njih nošahu hljeba;
Tad se užurbaše svi oko gozbe u kraljevu dvoru.

625   U to su vrjeme prosci pred dvorom Odiseja divnog
Bacali kolutove i džilite, gdje su i dosad,
Na tlima utabanim za zabavu, ob'jesti puni.
Sjēdāhu samo Antinōj i bogu slični Eurimah,
Izmed prosācā prvaci, junāštvom najbolji od svih.

630   Njima se Fronijev sin Naémon prikući blizu
I Antinoju riječ progovori pitajuć njega:
»Znamo li u srcu svom, Antinoje, ili ne znāmo,
Kad će se vratit Telemah iz Pila pjeskovitog grada?
Pošo je u lađi mojoj, a sada je potreba meni,

635   Da u široku odem u Elidu, gdje mi je dvanest
Kobila, tegleće koje mazgōve goje; još nisu
Ujarmljeni, a želim da dognam i ujarmim kojeg.«

              Tako reče Noémon, a oni se u čudu nađu,
Jer su mnili, da u Pil u Nelejski nije Telemah

640   Pošo, već na polju da je il' kod stada il' kod svinjara.
Onda Eupitov sin Antinoje prozbori njemu:
»Istinu reci mi pravu, i kad je otišō, i s njime
Koji su odabrani po Itaci momci, il' sluge
To su mu il' težaci? učiniti i to bi mogo.

645   Ded odgovori mi pravo, da znadem, što te sad pitam:
Je li ti silom lađu prekō voljē oteo tvoje.
Il' si mu rado dao, kad molbom se tebe navézō?«

              Njemu Fronijev sin Noémon reče ovako:
»Sam sam mu rado dao; pa što bi uradio drugi,

650   Kada bi zāiskō što u njēga nevoljan čovjek,
Kakav je bio on? ne od'jelit bilo bi teško!
A s njim je momčad otišla, u narodu prvi junaci,
Što ih međū nama ima; a vođu, vidjeh, imadu
Mentora ili boga, na kojega posve je nalik.

655   Nego se nečemu čudim: zamotrih Mentora ovdje
Jučer ujutru rano, a u Pil' se zāvezō onda!«

              Tako im reče on i u kuću očevu ode,
A srce junačko onoj obojici udari u gnjev,
U hrpu posade prosce i reku im prestat od igre.

660 Onda Eupitov sin Antinoje prozbori njima
 (Zlovoljan, njegovo srce veoma se napuni gnjeva
 Mračno, a oči mu ognju žarkovitu budu tad slične):
 »Aj Telemah je svoj izvršio posao drsko!
 Na put otide, a mi smo govoreli, nikad da neće!
 665 Izmed tolikih nas preko volje naše se ukrō
 Momčić²² i spremio lađu, po narodu najbolje obro.
 On će nam o zlu radit i poslije; nego mu snagu
 Slomio Zeus, dok nije u napon došao jošte!
 Nego mi dvadeset dajte drugara i lađu brzu
 670 Da med gredovitim Samom i Itakom njeg u tjesnacu,
 Kad se vraćao bude, uvrebat i spaziti mogu,
 Neka mu ne bude milo za svojim broditu ocem.«
 To im reče, a oni povlađujuć nukat ga stanu,
 Zatim ustanu opet i u dom Odisejev odu.

**b. Penelopa saznaje da prosci hoće da joj ubiju sina. Euriklijin savjet.
 675—766.**

675 Sve je Penelopa to za vrijeme dočula malo,
 Što su govorili prosci o glavi Telemahu radeć.
 Jer joj je javio Medon oglasnik, koji je čuo
 Stojjeć pred dvorom, kad v'jéće unutra snövāhu òni.
 I on u kuću ode Penelopi sve to prokazat.
 680 Na prag kada on stupi, Penelopa zapita njega:
 »Zašto te ponosni prosci do mène, glasniče, šalju?
 Valjada sluškinjama božanskog Odiseja kazat
 Poso da prestanu radit i gozbu gotove njima?
 O da me prosili nisu ni ovdje ikada bili
 685 I da im ovo bude i zadnja i posljednja gozba!
 Čêsto se kùpíte óvdje i žíveža mnōgo trošíte
 I Telemaha hrabrog imanje. Vi od otácā
 Svojih ne čuste nikad kazivat, dok bijaste djeca,
 Kakav je bio nekad Odisej med ocima vašim;
 690 Nikad u narodu nikom učinio nepravde nije
 Ni rekō nikakve on; ta božanskih je običaj kraljā
 Jednog čovjeka smrtnog da ljube, da na drugōg mrze;
 Nikad bezakonje on učinio nikome nije,
 A vi srce svoje pokazujuć i djela ružna
 695 Poslije dobročinstva ne znadete nikakve hvale!«
 Razuma puni Medon odgovorī kraljici ovo:
 »Ej da je, kraljice, zlo u domu ti najveće to sad!
 Nego i mnogo veće i strašnije stali su drugo
 Smišljati zlo, al' nē dō im to izvršit Kroniōn!
 700 Britkom su mjeđu prosci Telemaha nākani ubit,
 Kada se vrati, a òn je za oca svoga da čuje,
 U Lakedemon divni i u Pil presveti pošo.«

²² 666. »Momčić« — podrugljivo rečeno, kao da Telemah, iako je već dosegao dvadesetu godinu života, još nije prešao dječaćku dob.

705 Ona kad začuje to, tad koljena ì srce njeno
 Klonu,²³ te zadugo bude bez r'jécī, i òbje joj oči
 Napuniše se suza, i bujna joj besjeda zape.
 Kasno prihvativ riječ progòvorī sluzi ovako:
 »Zašto je, glasniče, sin mi otišo na put? ta nije
 Nužde mu bilo vodom zaplovit u làđama brzim,
 Koje su ljudima kola i konji, te pùčinōm idu.
 710 Zato li òde, med ljudma i ime da mu se zatre?«
 Razuma puni Mèdon odgòvorī kraljici ovo:
 »Ne znam, je li ga bog potaknuo koji, da u Pil
 Otiđe, il' mu se srce užèlje, da sazna za oca,
 Da l' će se vratiti kući il' kakav je dočekò udes.«
 715 To joj iskaže glasnik i ode u kuću dalje.
 Nato pogubni jad Penelopu zgrabi, te ona
 Nè mognē sjediti dulje na stócu, a mnoštvo stolácā
 Po kući bješe, već sjede na pràgu građene tvrdo
 Sobe i tužna uzme lelekati, à sve okò njē
 720 Kamkati robinje stanu, što starih ì novīh bješe
 U kući, ì njima reče Penelopa jaučuc mnogo:
 »Čujte me, drage, — od svijuu vršnjakinja mojih i drugā
 Jade je Olimpljanin odredio najljuće meni,
 Koja vrloga muža, junáštvo lava, izgubih.
 725 On je svakom vrlinom med Danajci nakićen bio,
 Njemu se slava daleko u Heladu razli i Argos.
 A sad mu ljubljenog sina povukoše sobom olúje
 Iz kuće beslavna još, za njegovo spremanje ne čuh;
 Ao nemile vi, kad nije vam na pamet palo,
 730 Da me dodete buditi iz postelje znajući dobro,
 U crnu koritastu kad sin mi je lađu otišō.
 Jer da sam saznala kako, da òn se opravlja na put,
 Ili bi kod kuće osto, ma kōliko željan putovat,
 Il' bi me ostavio u dvorima mrtvu. — A sada
 735 Neka mi koja od vas pozove Dolija starca,
 Mojega roba, što njega od oca dobih, kad amo
 Iđah, koji mi vrt mnogòdrvnī čuva, — k Laèrtu
 Neka otiđe brže da kaže mu sjedeć uz njēga,
 Ne bi l' Laèrto, u duši dovínūv se razlogu mudru,
 740 Izišo i stao tužit pred narodom, kakvi li ljudi
 Porod bogolikog hoće Odiseja zatrt i njegov.«
 Njoj Euriklija tada progòvorī dadilja mila:
 »Ili me nemilim mačem pos'jeci, nevjesto draga,
 Ili me ostavi živu, a r'ječi ti neću zatajiti.
 745 Za sve znadijah ja i dadoh mu sve, što mi reče,
 Hljeba i vina slatkog, a zakletvu uze od mène,
 Da ti govoriti neću, dok dvanaesti ne bude danak,
 Il' ne zažèlīš ga sama il' ne čuješ, da je otišō,
 Plačem da ne bi svoje pokvarila obraze krasne.

²³ 703—704. »koljena klonu«, tj. nesta joj snage; koljena su smatrali središtem životne snage: kad čovjeku klonu koljena, klone mu i cijelo tijelo.

750 Nego se daj opèri i odjeću čistu obuci²⁴
 Pa ti sa dvorkinjama uzadi u sobe gornje
 Te egidonošè Zeusa pomoli se kèeri Ateni,
 Jer i iz smrti ona izvući sina ti može.
 Kukavna starca nemoj rastužit, jer mislim, da sasvim
 755 Blaženim bozima porod Arkísijev omrzo nije;
 Vazda će jedan još u životu biti, — rukovat
 Domom da visokim može i dalekim poljima rodnim.«
 Reče i utazi plač joj, u očima ustavi suze.
 Tad se Penelopa opra i odjeću òbūče čistu,
 760 Ū sobe ùzādē gornje i dvorkinje uzađu s njome;
 U koš ječmenog zrnja namètāv Atenu zazove:
 »O egidonošè Zeusa o kèeri nestrta nikim,
 Čuj me, Atena, Odisej dosjetljivi ako je tebi
 Ikad sažego u čast il' ovčja il' goveda stegna
 765 Pretila — sad mi se toga spomeni i miļōg mi sina
 Spasi, a objesne i zlē odvrati prosce od mène.«

c. Prosci spremaju ubijstvo. Penelopin san. 767—847.

Reče i pocikne nato, a boginja molitvu čuje.
 Po sjenovitim tada po dvorima prosci uzāvūrū;
 Gdjekoji ob'jesni mladić ovako je rekao tada:
 770 »Kraljica prošena mnogo zac'jelo priređuje svadbu
 Nama, a ne zna, da sinu ubijstvo se gotovi njenu.«
 Tako je gdjekoji reko, a ne znaše, kako je bilo.
 Tada prozbori njima Antinoje i reknē ovo:
 »Nemojte nikako vi, o nesretnici, govorit
 775 Sada prkosnih r'ječi, da ne javi u kuću tkogod.
 Nego ustajmo sad i natiho misao onu
 Svršimo, koja se svima u grudima svidjela nama.«
 To izrèkāvši dvaest drugóvā najboljih obra
 I s njima ode do morske do obale i lādē brze.
 780 Najprije porinu oni u morsku dūbinu lađu,
 Katarku postave zatim i jèdra nà lāđu, cfnū,
 Vesla utaknu oni izàtog u kožane gužve,
 Pravo, valjāno sve i bijela razapnu jedra.
 Za njima oružje njihne donesu prehrabre sluge.
 785 Podalje lađu u vodi osidrāvši iziđu iz nje,
 Večerati uzmu, a zatim do sutona čekati stanu.
 Tamo u sobi gornjoj Penelopa ležāše mudra
 Jednako ne jedav ništa, ne okusiv jela ni pića;
 Mišljaše, da l' će joj sin nezázornī smrti utèći,
 790 Ili će njega savladat i ubiti prkosni prosci.
 Kako se zabrine lav u ljudskoj se našāvši hrpi
 Bojeć se, kad li će ga opkoliti himbeno ljudi,
 Tako se brinula ona, dok san joj tvrdi ne dóde;

²⁴ 750. Ljudi se Homerova doba prije svake molitve ili žrtve peru i čiste, ali ne samo tijelo nego i odjeću i posuđe.

795 Pade glavom i usnu, i svi joj zglobovi klonu.
 Sajnoka boginja tad se Atena domisli drugom.
 Utvaru načini ona na ženu uzrastom sličnu,
 Na kćer Ikàrija silnog Iftímu, kojom se Eumel,
 Imajuć dvore u Feri,²⁵ oženio bijaše nekad.
 Nju božanskōga kući Odiseja pošalje sada,
 800 Da Penelopu kako, što kuka i jauče glasno,
 Odvrti òd plača njena, od jauka odvrti suznog.
 Uz remen brave²⁶ Iftíma uvúče se u sobu sada,
 Čelo glave joj stane i riječ joj prozbori ovu:
 »Spavaš, Penelopa, ti, a drago boli te srce;
 805 Ne daju tebi bozi, što mirno, blaženo žive,
 Da plačeš, tuguješ dulje, jer povratak suđen je sinu
 Tvojemu, koji nije sagr'ješio bozima ništa.«
 Njoj odgovori na to Penelopa mudra ovako —
 Spavajuć slatko veòma, kod vrátā se nalazeć sankā —
 810 »Čemu si ovamo došla, o sestro? prije mi nisi
 Bivala ovdje, jer tvoj je daleko stanak od mène.
 Veliš mi, nek bih se ja okanila, Iftírho draga,
 Jada i čemera silnog, što dušu mi i srce muče!
 A ja vrloga muža, junáštvom lava, izgubih,
 815 Koji je svakom vrlinom med Danajci nakićen bio,
 Njemu se slava daleko u Heladu razli i Argos.
 A sad u koritastoj otíde sinak mi lađi,
 Lud je²⁷ i nije još u poslīma vješt ni u zboru.
 Za njim još više jecam no za mužem; bojim se za njegov
 820 I sva drščem za njèga, da u zlo ne padne kakvo
 Ili u narodu onom, kud ode, ili na vodi;
 Jerbo mu sada mnogi dušmāni rade o glavi
 Želeć ga ubiti prije, no dođe u očīnsku zemlju.«
 Njoj odgovarajuć na to progòvori utvara tamna:
 825 »Oslobodi se daj i u srcu ne boj se preveć;
 Jer on pratilju ima na putu, kojoj se mole
 Zā pomòć i drugī ljudi (a može ona pomòći),
 Paladu ima Atenu; — što jecaš, ona te žali,
 Ona me poslala sama, da tebi doglasim ovo.«
 830 Njoj odgovori na to Penelopa mudra ovako:
 »Ako si boginja koja il' od boga poglasje čula,
 Onda mi daj za jadníka pripòvjedi mojega muža,
 Da li je jošte živ te motri svjetlost sunčānū,
 Ili je umr'o već te boravi on kod Aída?«
 835 Njoj odgovarajuć na to progòvorī utvara tamna:
 »Za muža tvoga neću kazivati prostrano tebi,
 Živ li je ili mrtav, — a utoma zlo je govorit.«
 Utvara rekavši to odlēti vjetrima u dah
 Uz bravu do vratnika, i tada se trže izā sna
 840 Kći Ikàrijeva, i grūdi se razblaže njojzi,

²⁵ 798. »u Feri« — ovdje se misli Fera u Tesaliji.

²⁶ 802. »Uz remen brave« — mi bismo rekli: kroz ključanicu.

²⁷ 818. »lud je«, tj. vrlo je mlad.

845

Što joj je očit san doprhnuo u gluhō doba.
Prōsci se pak zavēzū i ōtplovē stāzōm vodēnōm
Prijekū smišljajūc smrt Telēmahu u srcu svome. —
Srēd mora ima jedan brdovit otok, a stoji
Među gredovitom Samom i Itakom, ime je njemu
Astera, malen je otok, a lūke mu sigurne lađe
Sa dva primaju kraja; Ahejci zasjednu tamo.

PETO PJEVANJE

(Od 7. do 31. dana)

Spilja Kalipsina. Čamac Odisejev.

1. 7. dan. Bogovi odlučuju da se Odisej vrati kući. 1—227.

A. Zeus šalje Hermiju Kalipsi. 1—42.

Zora od ponosnoga Titóna iz postelje usta,
Besmrtnim bozima dan da donese i ljudima smrtnim;
Bozi se posade tad na sijelo, a med njima višnji
Gromovnik Zeus, u kojega moć nad svima je prva.
5 Njima brojaše mnogo Odiseja muke Atena
Sjetiv se; bòljāše je, što kòd nīmḡ boravi jošte:
»Oče o Zeuse, i drugi o blaženi bogovi vječni,
Ne bio milostiv, blag i ne bio dobar ni jedan
Odsad žezlònoša kralj, ne poznāvao ù srcu prāvḡ,
10 Nego nek bude zao, bezakonje svako nek čini,
Kad se od sviju božanskog Odiseja ne sjeća nitko,
Kojima vladaše on, a dobar im bješe ko otac.
On na òtoku sjedi i trpi nevolje ljute
U kući nimfe Kalipsē; od sèbe ona mu ne da,
15 I on ne može tako u očinsku vratit se zemlju,
Jer nit' imade lađa veslačica niti drugòvā,
Koji bi pratili njega po širokom plećatom moru.
A sad ljubljenog hoće da ubiju njegovā sina,
Kada se vrati, a òn je, da čuje za svojega oca,
20 U Lakedemon divni i u Pil presveti pošo.«
Njoj odgovarajuć Zeus nebesa oblačitelj reče:
»Čedo, kakva ti riječ iz ograde zubne izmāče?
Zar ti takovu nisi odlučila odluku sama,
Da se k onima jednoć Odisej s osvetom vrati?
25 A sad doprati mudro Telemaha, — ti to i možeš,
Da se povrati zdravo u svoju očinsku zemlju,
I da se prosoci natrag dovezu ne svršivši ništa.«
Reče i milome svojem progovori Hermiji sinu:
»Hermija! ta ti si glasnik i opet; ljepòkosòj nimfi
30 Ti nepromjènitū volju objavi povratka radi,
Da se mukòtrpnīk veće Odisej povratiti ima;
Bogovi neće ga pratit nit' smrtni ikakvi ljudi.

Mnogo će jada pretrpjet na čamcu sklopljenu čvrsto,
 Ali će dvaesti dan ka Sheriji grudastoj doći,
 35 K zemlji feačkoj onoj, gdje narod je božjega roda:¹
 Oni će od srca vrlo ko kakova častit ga boga,
 Pa će ga u lađi poslat do postojbine mu mile
 Dobro ga mjeđu i zlâtom obdáriv i još od'jélom,
 40 Kòliko nikad Odisej od Troje donio ne bi,
 Da je i bez muke došo zadobivši od pl'jena dio.
 Tako mu suđeno jeste, da drâgē ugleda svoje,
 Da u visoki dom i ù zemlju očinsku dođe.«

B. Hermija donosi Zeusovu poruku. 43—147.

Reče, i njega provođač skoròteča poslušá odmah
 Te on za noge onda privéza potplate svoje
 45 Krasne, ambrosijske,² zlatne, — po vodi i beskrajnoj zemlji
 Tako nošahu njega, ko vjetar što dušúci leti;
 Uhvati i štap on, što njime zaklapa oči
 Ljudima, kojima hoće, a drùge budi izà sna.
 Sa tim štapom u ruci skoròteča jaki odlétí.
 50 Stupi na Pijersku zemlju iz etera, u more onda
 Nâd vâle padne i nalik na galeba on se unese,
 Koji nad njedrima strašnim mora trepetljivog ribe
 Hvatajuć gusta krila u morskoj kvasi u soli;
 Hermija nalik na njèga nad pùčinòm silnom polétí.
 55 I kad do dalekoga do òtoka onoga³ dođe,
 Stupi na suho iz morskih iz plavetnih vala, pa onda
 Zaputi k velikoj spilji, u kojoj ljepokosa nimfa
 Žívljâše, i tū Hermija nju zatèčē unútra.
 Veliki buktaše plamen na ognjištu, goraše cjepko
 60 Tion-drvo i kedar, te od njih se širio miris
 Po svem òtoku tom; unútra pjevaše ona
 Krasno i uza stan tkaše držéci zlaćani čunak.
 Okolo njezine spilje rascvâla se bijaše šuma,
 I tu je rasla topòla i joha i mirisni čempres;
 65 Po tom su drveću ptice počivale dugačkih krila:
 Sove, ktome sokòli i jezične pomorske vrane,
 Kojeno misle samo na morske poslove svoje.
 Okolo prostrane spilje raširio bio se ondje
 Bujan čokot, na njemu obilati višahu grozdi.
 70 Četiri tečahu vrela po redu bisticom vodom,
 Jedno uz drugo blizu, al' svako na stranu svoju,
 Okolo livade bjehu mekòtravnē ljübīcā pune
 I petrusína. Kada bi tko i od besmrtnih došo
 Bògōvā, motrio to bi, i svē bi mu godilo srcu.
 75 Tu skoròteča stavši provòđač gledati stane,

¹ 35. Feačani su narod božjega roda jer je njihov kralj Alkinov potomak Posidonov u drugoj lozi.

² 45. »ambrosijske« — vidi 1. pjev. st. 97.

³ 55. »do otoka onoga«, tj. do Kalipsina otoka Oigije.

Pa kad je on to sve u duši razmotrio svojoj,
 Onda u spilju uđe široku, — i čim ga spazi
 Boginja ùzoritā Kalipsa, odmah ga pozna,
 Jer se mēd sobōm dobro poznāvajū besmrtni bozi,
 80 Makar od drugih gdjegod daleko koji prebivo.
 Ali Odiseja ondje junačinu nē nādē s njome,
 Jer on po običāju na obali sjeđaše morskoj
 Suzama, jecanjem, bolom raskidajuć srce u sēbi.
 Na trepetljivo more poglédō je roneći suze.
 85 Boginja ùzoritā Kalipsa Hermiju tada
 Na sjajni blistavi stolac posadivši zapita ovo:
 »Čemu si došao mi, zlatōštapni Hermija-bože,
 Meni častan i mio? u dvore mi dolaziš slabo!
 Što si nakan, govori, a duša me nuka izvršit,
 90 Ako izvršiti mogu, i ako se dade izvršit
 Nego bliže pristupi, da gozbinu preda te metnem.«
 Kad to boginja reče, ambrōsijē postavi na sto
 Pa pred Hermiju metne i nektara crvenog uspe;
 I tad piti i jesti provòdāč skoròteča stane.
 95 Pa kad se počasti on i jelom okr'jepi dušu,
 Onda odgovori njoj i besjedu započne ovu:
 »Boginja boga me pitaš došljaka, pa ću ti reći
 Čitavu besjedu pravo, govoriti kada mi veliš.
 Zeus mi je rekao poći do tēbe, ako i nisam
 100 Hotio pravo, jer tko bi dobròvōljno pretrčo vodom
 Golemom, slanom, gdje nema ni blizu ljudskoga grada,
 Gdje hekatombe po izbor i klanice žrtvuju ljudi?
 Nego nikoji bog egidònošē Zeusa umāći
 Ne bi odluci mogo ni odluku njegovu razbit.
 105 Vele, kod tebe da je od sviju bjedniji čovjek,
 Od sviju onih ljudi, što devet vojevaše ljeta
 Pod gradom Prijama kralja, a desetog odoše ljeta,
 Pošto razoriše grad; al' zgriješiše oni Ateni
 Odlazeć, te vjetrom ona i valima udari na njih;
 110 Tada mu valjani svi drugari izginu redom,
 Njega pak samoga vjetar i vāli nanesoše amo.
 Toga ti čovjeka sada zapov'jedam brže da pustiš,
 Jer mu poginut ovdje ne vele daleko od svojih,
 Nego mu suđeno jeste da drāgē ugleda svoje,
 115 Dođe u visoki dom i u svoju očinsku zemlju.«
 Reče, — i ùzoritā protřnu boginja na to,
 Besjedu započne s njim i prozbori krilate r'ječi:
 »Jeste okrutni, bozi, i zavidni većma no drugi,
 Te se srditi znate na boginje, ako se javno
 120 Ljube s čovjekom kojim, kog za muža obraše milog.
 Kad Orióna⁴ je k sebi ružòprstā uzela Zora,
 Dotle se srdiste na nju, o mirni i blaženi bozi,
 Dokle strijelama blagim u ortiškoj zemlji ne ũbi

⁴ 121. Orion, lijep i snažan lovac, bio je, po priči, ljubimac Artemidin. Kad ga je boginja Zora uzela za muža, ubije ga Artemida iz ljubomore.

125 Njega zlatòtronā časna Artèmidā k njemu pristupiv.
 Kad je Demetra ono ljepòkosā slušala srce
 I s Jasiónom⁵ legla na triput oranoj njivi
 Te se obljubiti dala, i za to je začuo brzo
 Zeus te pogodi njega i gorućim usmrti gromom.
 Sada se srdite na me, kod mène što boravi smrtnik,
 130 Kojeg sam spasla ja, na lađènōj sām kad je gredi
 Došo, jer pritisnu Zeus u iskričavome moru
 Lađu njegovu brzu i razbi je gorućim gromom.
 Tada mu valjani svi drugari izginu redom.
 Njega pak samoga vjetar i vali nanesoše amo.
 135 Njega sam njegovala i hranila govoreć često,
 Besmrtnim da ću njega učiniti i vazda mladim.
 Nego kad nikoji bog egidònošē Zeusa umàci
 Ne može odluci nikad ni odluku njegovu razbit.
 Onda nek ide Odisej, kad nagoni onaj i veli,
 140 Na trepetljivo more; al' njega otpremić ne mogu.
 Jer nit' imadem lađa veslačica niti drugova,
 Koji bi pratili njega po širokom plećatom moru.
 Ja ću ga ipak rado poučiti ništa ne tajeć,
 Da se povrati zdravo u svoju očinsku zemlju.«
 145 Njoj skoròteča na to provòdāč odgovori ovo:
 »Tako ga pošlji od sebe i čuvaj se Zeusova gnjeva,
 Da se poslije ne bi rasrdio ljuto na tēbe.«

C. Kalipsa pušta Odiseja. 148—227.

To izrèkāvši jaki skoròteča odmah odlèti.
 A k junačini zatim Odiseju gospođa nimfa
 150 Otiđe, pošto je čula, što Zeus-bog nalaže njojzi.
 Nađe ga na obali gdje sjedi, u očima još mu
 Ne presušise suze, za povratkom tužeći svojim
 Dane gubljaše slatke, jer nè ljūbljāše već nimfe.
 Nego je opet on prekò voljē noćio noći
 155 U spilji prostranoj njenoj, al' nehoćak noćio s hoćkom.
 A po danu je sjedeć na hridima gdje i na žalu
 (Suzama, jecanjem, bolom raskidajuć si srce)
 Na trepetljivo more poglédāo roneći suze.
 Boginja ūzoritā Kalipsa pristupivši reče:
 160 »Jadniče, ovdje više tugovati nemoj, i dani
 Neka ti ne ginu više, jer vrlo ću rado te pustit.
 Dugih stabala daj nasijeci i sjekirom složi
 Široki čamac, a rebra utvrdi nad njim visoko,
 Da bi te mogao on po plavetnom nositi moru.
 165 A ja ću hrane ti spremit i vode i crvena vina,
 Svega ću obilno spremit, da ne bi trpio glada,
 I odijelom ću tebe obúci, vjetar ću pustit,
 Da se povratiš zdravo u svoju očinsku zemlju,

⁵ 126. Jasiōn je neko niže božanstvo plodnih, žitorodnih polja.

- 170 Ako je po volji to vladarima širokog neba,
Koji su hoćenjem jači od mène, jači i djelom.«
Reče, — i protrne⁶ nato Odisěj, divni stradálac,
Besjedu započne s njom i prozbori krilate r'ječi:
»Drugo je, boginjo, valjda, a nè mój odlaz na umu
Tebi, kada me nutkaš da brodim bezdanom morskom
175 Velikom, strašnom i teškom, da brodit je nè mogū brze
I jednakòbokē lađe, što Zeus ih vjetrom veselī.
Neću uljesti ja prekò voljē tvoje u čamac,
Dok mi se, boginjo, ti ne zakuneš velikom kletvom,
Da mi nikakva zla ne pripravljaš drugoga više.«
- 180 Reče, i ùzoritā nasmije se boginja na to,
Rukom ga pogladi i r'ječ izustivši prozbori njemu:
»Pravi zlóco si tí i znadeš misliti mudro,
Kad ti je na um palo ovakovu riječ spomenut!
Zemlja nek sada zna i nad nama široko nebo,
185 Ktome i Stiks rijeka, što niz brdo teče i od svih
Najstrahovitija što je u blaženih bōgōvā kletva:⁷
Ja ti nikakva zla ne pripravljam drugoga više,
Nego ti mislim ono i govorim, što bih i sebi
Mislila samoj, i meni kad kakva bi nevolja došla;
190 Znade i moja duša za pràvicu, gvozdeno nije
Srce u grudima mojim; i ono se smilovat znade.«
Boginja ùzoritā izrèčē i njēga povèdē
Brzo, i on tad stane koračat za njezinim tragom.
Dođu u prostranu spilju, i boginja, s njome i čovjek;
195 On na stolicu sjedne, sa koje je ustao bio
Hermija; tada nimfa pred njēga svakakve hrane
Metne, jela i pića, što smrtni blaguju ljudi;
Onda se prema božànskōm Odiseju posadi ona,
I njoj robinje odmah donesu ambrōsiju, nektar.
200 Rukama posegnu tada za gotovim jelima oni;
I kad jela i pića nadovolje srca, tad počne
Boginja ùzoritā Kalipsa besjedit ovo:
»Zeusovo čedo, domišljat Odiseju, sine Laèrtov,
Odmah mi dakle hoćeš otići doma u svoju
205 Milu očinsku zemlju? Pa ipak budi mi zdravo!
Ali srce tvoje da znade, kolikō je tebi
Suđeno prepatit prije, no ù zemlju očinsku dođeš,
Ti bi ostao sa mnom i živio u kući ovoj,
Ktome bi besmrtan bio, kolikō god čezneš, da jednoć
210 Ženu ugledaš svoju, za kojom željkuješ svedni.
Ponosim se, da od nje ja nisam valjada grđa
Uzrastom i stasom svojim, jer s besmrtnicima smrtno
Da se jednače licem i stasom, prilike nije.«
Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
215 »S toga se, boginja gospo, ne srdi na me, jer znadem

⁶ 171. »protrne«, jer se boji neke varke.

⁷ 186. Zakletva Stiksom za bogove je najstrahovitija zato što pobuđuje u njih pomisao na smrt, dakle na gubitak besmrtnosti, vječne mladosti i sreće.

I sam veoma dobro, Penelopa mudra od tēbe
 Da je neznatnija vidjet i licem i veličinom;
 Smrtna je ona, a tī si vjekòvita i vazda mlada.
 Ali i tako ja i žúđīm i željkujem svedni
 220 Kući da svojoj dođem, da ugledam povratka dānak.
 A bog ako mi koji na iskričavome moru
 Razlupa lađu, i tō ću pretrpjeti noseć u grudma
 Strpljivo srce, ta mnogo podnesoh i mnogo muka
 Izmućih veće u boju i vodi; pa i tō nek dođe.«
 225 Izrekne to, i nastane mrak, jer zađe već sunce.
 A njih uniđu dvoje unútra u prostranu spilju
 Pa se ljubiše slatko počivajuć oboje skupa.

2. Od 8. do 11. dana. Odisej gradi čamac. 228—262.

A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
 Odmah košulju onda i struku obuće Odisej.
 230 A u veliki srebrn ogrtāč, obúčē se nimfa,
 Tanahni, ljupki ogrtač, o bedrima obvijje pojas
 Lijepi, zlatni, a veo odozgo na glavu metne.
 Za put junačine tad se Odiseja postara ona,
 Pa mu sjekiru velju i oštru na obje strane
 235 Mjedenu dade i zgodnu u rukama; maslinov držak
 Prelijep bijaše u nje i usađen, kako valjade;
 I bradvu ona mu dā, što lijepo gladi, i onda
 Skrajnjim ga otoka krajem povēdē dugih stabálā
 240 Punim: topólā bješe nebòtičnīh, jelā i jóhā,
 Ódāvno sve se dobro osúšilo za břzū plòvbu.
 Boginja uzorita Kalipsa kad pokaže tako
 Njemu dugačka stabla gdje bijahu, otiđe doma.
 A on stane tad sjeći i brzo je poso svršívō.
 245 Obori dvaest stabálā i sjekirom opteše zatim
 Pa ih ugladi vješto i mjerilom izmjeri pravo,⁸
 Boginja uzorita Kalipsa svrdlo donese;
 Stabla izbuši sva Odisej i zajedno složi,
 Onda klinima dobro i skobama utvrdi čamac.
 250 Kako bi koji čovjek, u građenju ako je vještak,
 Dno zašestário za brod širok, što toware nosi,
 Takve načini tada širine čamac Odisej.
 Rēbra mu postavi čvřstīm utvřđív ih podupiráč'ma;
 Napokon građenje svršī dugāčke namjestiv grede.
 Jošte katarku dignu i sastavi s motkom jedrēnōm,
 255 Krmilo načini k tome, da upravlja čamcem, i tada
 Prućem vrbovim dobro odāsvud òplete čamac,
 Obrana da je od válā, i šūšnja nasu množinu.
 Boginja uzorita Kalipsa dōnese onda
 260 Zā jedro platna, te vješto Odisej načini i to;
 Koja će upravljat uža, podupirat, držat, privéza,

⁸ 245. »mjerilom« — to je bila obojena uzica, koju bi radnici u poslu nategnuli da načine ravnu liniju.

Zatim na ozib čamac u pučinu porinu divnu.
 Četvrti bijaše dan, i svè već svrši Odisej,
 Peti ga pak od sèbe Kalipsa opravi divna,
 Pošto ga oprala bila, u mirisno ruho obúkla.
 265 Crnog mu boginja vina u mješinu ulije jednu,
 Vode u veliku drugu; u tórbu hrane mu zatim
 Metne i drugih jela dodade, obilno svega.
 Još mu i vjetar pusti, nek toplo i povoljno duše;
 Vjetru se radujuć divni Odisej razapne jedro,
 270 On je upravljó vješto na krmilu sjedeć, i tada
 Na kanje nije se njemu spuštavao san, jer Plejáde
 Motraše on i Boóta, što zahodi kasno, i k tome
 Medvjeda, kog još zovu i Kola, koji se vrti
 275 Na mjestu istome sved, Orióna neprestano gleda,⁹
 On od zvijezda se svih u Okèanu ne kupa nikad.¹⁰
 Boginja ùzoritā Kalipsa Odiseju reče,
 Da od Medvjeda brodeć po pućini nal'jevo drži.
 Tako po pućini on sedamnaest brođaše dana.
 A osamnaesti već se sjenovita pomole brda
 280 Feačke zemlje odándē, odáklē mu najbliže bješe:
 Ko štit ona se njemu na plavetnom učine moru.
 Kad li Zemljòtresac jaki s daleka sa Solimskih brda
 Iz Etiopské¹¹ iduć Odiseja spazi da brodi,
 Tako se učini njemu, te ljutit sve više u duši
 285 Mahnuvši glavom ovo progovori svojem srcu:
 »Ao, drugaćije bozi Odiseju smisliše udes,
 Dok med Etiopćī boravljah ja! Približio eto
 Već se je feačkoj zemlji, odakle mu daje sudbina,
 Da se iz zamke b'jede izvuče, koja ga snašla.
 290 Ali još ću se, kažem, po b'jedama nagnati njega.«
 Reče i oblake skupi Posidōn i rukama zgrabiv
 Ostve uzmuti more; od svakakvih vjetrova digne
 On tad olúje sve te zajedno zemlju i more
 Pokrije öblācima; s nebésā ì nōć se spusti.
 295 Podjedno padnu Euro i Noto i ljūtī Zefir
 I s njima rođeni Borej u eteru, valjajuć vale.
 Tada koljena klonu¹² Odiseju i milō srce,
 On se ozlovolji i svōm progovori junačkom srcu:
 »Jadna li mene, što ima zadēsīt još napokon mene?
 300 Sada se bojim, da nije prorèkla boginja pravo,
 Koja mi reče, da imam na pućini trpjeti jade
 Prije negoli dođem u očinsku zemlju, i sada

⁹ 274. Pjesnik kaže da se zvijezde Medvjed vrti uvijek na istome mjestu i oštro motri Oriona, jer da je on zapravo lovac (vidi st. 121) koji bi mogao ustrijeliti »medvjeda«. Zanimljivo je da su imena zvijezda uzeta većinom iz područja lova kao najstarijega ljudskog zanimanja, a djelomično iz područja zemljoradnje kojom su se ljudi počeli baviti nešto poslije.

¹⁰ 275. Smisao je da Orion jedini od zvijezda nikada ne zalazi, tj. ne spušta se ispod horizonta u Okean koji okružuje zemlju. To vrijedi i za sve ostale zvijezde sjeverne hemisfere.

¹¹ 283. »Iz Etiopske« — tamo je, prema st. 22. u 1. pjev., otišao na gozbu.

¹² 297. »koljena klonu« — vidi 4. pjev. st. 703.

Sve se izvršuje to! Oblačine kakve li stere
 Po nebu širokom Zeus! uzmućuje more; oluje
 305 Svakakvih vjetrova gone. Sad smrt me pr'jeka zac'jelo
 Čeka. Blaženi triput i četirput Danajci oni,¹³
 Na polju širokom trojskom što padoše služeć Atrídma!
 O da poginuh i jā, sudbina da me je snašla!
 Onaj dan, kad Trojanci veđma mnogi na mène
 310 Kraj Pelióna mrtva mjedòkovnā bàcāhu kòplja!
 Časno bih sahranjen bio, Ahejci bi glas mi raznèsli,
 A sad je suđeno meni da kukavnom poginem smrću!«
 Kad on izrekne to, s visine veliki talas
 Strašno se obori na nj i čamac uzljulja njegov,
 315 A sam daleko padne od čamca, pusti iz rùkū
 Krmilo; katarku njemu po srèdini prebije strašna
 Bura udariv o nju u onoj vjetrova smjesi.
 U vodu padne daleko jedrènā motka i jedro,
 320 A on u vodu baćen od tälāsa dugo se nije
 Od sile golemog vala pomoliti mogo, jer ruho
 Što mu ga dade divna Kalipsa, sad mu otěžā.
 Kasno izroni tek, iz ústā je pljuvao vodu
 Slanu i gorku, a silna i s glave mu curila voda.
 Ali se čamca sjeti i opet u mucu teškoj,
 325 Pa se zagna za njime i uhvati ga sred válā,
 Te se posadi u nj od skončánja i smrti bježeć.
 Čamac mu amo tamo ponesu po moru vali;
 Kao kad jesenji Borej ponèsē po polju čkalje,
 Koji se čvrsto drže, po pùčini tako su vjetri
 330 Nosili amo tamo Odiseja divnoga čamac.
 Sad ga je Boreju Noto dobacio, neka ga nosi,
 A sad Zefiru Euro prepustio, neka ga goni.
 Tada ga Kadmova kći Leukòteja spazi Inóna¹⁴
 335 Gležanja krasnih, što žena sa ljudskīm bijaše glasom
 Nekad, a sada čast božànskū u válima ima.
 Požaliv, gdje se po vodi Odisej prebija jadni,
 Nalik na pticu gnjurca izlètī ona iz vode,
 Onda Odiseju sjedne na čamac i ovo mu reče:
 340 »Jadniče, zašto se na te zemljòtresac sada Posidōn
 Tako rasrdio strašno te mnoge ti pripravlja muke?
 Ali te ubiti neće, ma kòliko htio te ubit.
 Nego učini ovako, jer mislim, pametan da si:
 To odijelo svuci sa sèbe i ostavi čamac,
 Vjetrovi neka ga nose, te pregni i rukama plivaj,
 345 K feačkoj zemlji da dođeš, gdje muka se izbavit imaš.
 Evo ti besmrtni veo, pod prsima njim se utegni,
 Pa nek te ne bude strah, nastradat ni poginut nećeš.
 A kad se rukama kopna već dotakneš, veo odveži
 Pa ga u iskričavo odbaci more od sèbe,

¹³ 306. U to se mjesto ugledao pjesnik Vergilije u svojoj Eneidi 1. pjev. st. 94. i d.

¹⁴ 333. Ime Leukoteja znači: bijela boginja; ona iza oluje donosi tišinu na moru i spasava brodolomce. Za života zvala se Inona pa je jedini primjer apoteoze u Homera.

350 I to daleko od zemlje, — a tada se otud okreni.«
 Tako boginja reče i dade Odiseju veo
 I onda natrag ona u valovno zaroni more
 Na pticu gnjurca nalik, i crni je sakriju vali.

A. Atena i riječni bog dolaze u pomoć. 354—450.

355 Tada se zàbrinē teško Odisēj, divni stradálac,
 Pa se ozlovolji i svōm progovori junačkom srcu:
 »Joj jadnika li mene! da i sad mi ne snuje možda
 Lùkāvstvo koji bog, kad veli, da ostavim čamac!
 Al' još poslušat neću, jer očima vidjeh, daleko
 Još da je ona zemlja, gdje reče, da ću se spasti.
 360 Nego ću ovo učinit, što najbolje meni se čini:
 Dok mi se drži drvo lađenō jošte u zglobu,
 Dotle ću ostat na čamcu i trpjet ću mučenik jade;
 Al' kad valovi već raznesu ovaj mi čamac,
 Onda ću plivat, kad ne znam dovinut se ničemu boljem.«

365 Dok je u duši tako i u srcu svojem promišljo,
 Uto velikim valom Posidōn zemljòtresac gruhne,
 Golemim, strašnim ko kuća, i na njegov val se zalēti.
 Kao žèstokī vjetar u gomilu suhe kad slame
 Duhne i kojekūd je raznèsē za slamkom slamku,
 370 Tako se sada rasu lađenō drvo; na jednom
 Ostane samo Odisēj ko čovjek na brzome konju;
 Haljine svuče, što divna Kalipsa bila mu dala,
 I onda on se odmah pod prsima utegne velom,
 Pa se sunovrat baci u pūčinu ruke raširiv,¹⁵
 375 Hoteći plivat, al' tada Zemljòtresac spazi ga jaki
 I on mahnuvši glavom progovori svomeu srcu:
 »Pošto si tōlikē jade pretrpio, po moru lutaj,
 Dok se med Zeusovima gojencima ne nađeš ljudma;
 Nećeš se, mislim, tužit ni tako zbog nevolja malo!«

380 Reče Posidōn i konje ljepògrivē ošine i tad
 Pođe u Egu, gdje su glasoviti njegovi dvori.¹⁶
 Tada se Zeusova kći Atena domisli drugom,
 I tad vjetrima drugim zavéza putove ona
 Pa im zapovjedi prestat i svima im reče mirovat;
 385 Onda s Borejem brzim navalivši raskida vale,
 Smrti i Kerama nek bi Odisej, Zeusovo čedo,
 Umakao i tād med Feáke veslòradē došo.

Dva dni i dvije noći Odiseja valovi silni
 Bacahu, i često on je u duši vidio propast.
 390 Al' kad donese Zora ljepokosa i treći danak,
 Onda utoli vjetar, i na moru bude tišina.
 I tad Odisej zemlju izbliza opazi neku
 Pogledav vrlo oštro, kad val ga ùzdiže velik.

¹⁵ 374. Leukotejin veo poslužiti će dakle Odiseju kao čudesan pojas za plivanje.

¹⁶ 381. U gradu Egi na sjevernoj obali Peloponeza Posidon se osobito štovao.

395 Kako se raduju djeca životu svojega oca,
 Koji je bolestan ležo i žestoko trpio boli
 Kašljući, jer je zli duh strahoviti mučio njega,
 Ali ga bogovi zla oslobodiše na radost djeci:
 Tako se šuma i zemlja Odiseju učini drága
 I stane plivati brzo, da nogom stane na suho,
 400 Ali bliže kad dođe, odáklē bi mogo doviknut,
 Mora tad udaranje o grebene čuje Odisej,
 Veliki šumljahu vali strahovito ò sūhū zemlju
 Udarajuć, i svuda po vodi se hvataše pjena,
 Jer tu ne bješe lúkā, da primaju lađe i štítē,
 405 Već su hridine bile i grebeni kamenjáci.
 Tada koljena klonu¹⁷ Odiseju i milō srce,
 On se ozlovolji i svōm progovori junačkom srcu:
 »Jao! dade mi Zeus, te mogu ugledat zemlju,
 Kojoj se nadao nisam, preválih bezdanu veće,
 410 Ali iz pjenastog mora još izlaska ne vidim sebi,
 Jer kamenjáci su oštri izvāna, a okolo šumeć
 Valovi riču i vān proviruje hridina glatka.
 Uz sam brijeg je more dubòko, te ne može čovjek
 Nōgama stāti objēma i iz zla òvog izmāći.
 415 Samo kad izlazit stanem, da val me ne zgrabi velik
 I baci ò tvřdū hrid, — pa onda mi uzalud napor.
 Ako li usplivam dalje i tražiti pođem, da gdjegod
 Ravnu obalu nađem i luku kakovu k tome,
 Onda je opet me strah, da olúja ne zgrabi mene,
 420 Da s njom, — stenjući teško, — ne letim po moru ribnom;
 Ili bi nagnati mogo grđòsiju iz mora na me
 Koji bog, ta slavna Amfítrita mnoštvo ih hrani;
 Ta znam, kako se slavni Zemljòtresac srđi na mēne.«
 425 Dok je u duši tako i u srcu svojem promišljo,
 Dotle ga nà kamen brijeg nanēsē veliki talas.
 Tada bi kožu bio ogulio, slomio kosti,
 Da mu sjajnòokā nije Atēna navratíla srce,
 Pak se uzvínūvši zgrabi i jědnōm i drugōm rúkōm
 Hrid te se držaše stenjuć, dok veliki val ga ne mínu.
 430 Tako umāće, al' natrag došúmī val i u njēga
 Udari sa svom silom i u more baci daleko.
 Kao kad polipa tko iz njegove izvlači rupe,
 Nožica njegovih onda množina se kamenja prima:
 Tako i smjele ruke Odiseju prionu za hrid,
 435 Al' im se oguli koža i vāl ga pokrije velik.
 Tada bi preko sudbinē Odisēj nesretni pròpō,
 Da mu sjajnòokā nije Atēna mūdrosti dála.
 Kada se digne iz válā, što šumeć o obalu biju,
 On je uzà njīh plívō i glědao k zěmlji, da vidi
 440 Ravnu obalu možda i luku kakovu k tome.
 Al' kad dò ušća veće ljepòtekē dopliva vode,
 Onda se najbolje mjesto Odiseju učini tamo;

¹⁷ 406. »koljena klonu« — vidi 4. pjev. st. 703.

445 Bilo je glatko i ravno, u zavjetrini je bilo;
 Boga riječnog spozna i njemu se pomoli srcem:
 »Čuj me, gospode, koji si göd,¹⁸ kad dolazim k tebi
 Moljenom mnogo bježéći od gróžnjā Zemljòtresca boga.
 I bozi besmrtni sami jadníka poštuju onog,
 Koji lutajuć k njima pridolazi, kao što ja sad
 Dolazim patnik u tvoju rijeku ka koljenma tvojim.
 450 Nego se, gospode, smiluj; pribjègār — dičim se — tvoj sam.«¹⁹

B. Odisej izlazi na suho i spava u šumi. 451—493.

Reče Odisej, te tijek i valove ustavi bog taj,
 Pred njim umiri vodu i ù ušću svoje ga r'jeke
 Spase. Onda se oba Odiseju koljena spuste,
 455 Tākōđer čvrste ruke, jer more mu òbrvā srece,
 Sve mu je tijelo bilo otèklo, i voda mu morska
 Bila navalila na nos i usta; bez daha, glasa
 Legne ne znajuć za se, umórnōst ga osvoji strašna.
 Al kad odahne opet i svijest se skupi u njèmu,
 Onda boginjin veo od sèbe odveže i njegov
 460 Baci odmah u r'jeku, što stižu je valovi morski,
 I val veliki natrag ponèsē niz vodu veo,
 Te ga rukama primi Inóna. Odisej iz vode
 Izide, legne na sítu, žitòrodnū poljubi zemlju
 Te on ozlovoljen svome progovori junačkom srcu:
 465 »Jaoh što trpim, što l' ima zadèsit još napokon mene!
 Ako tu uz rijeku proboravim u brizi noću,
 Bojim se, da će me mraz upropastit i hlādnā rosa,
 Koji sam jošte slab i gotov izdahnuti veće,
 A vjetar duše studen od r'jeke pred zoru rano.
 470 Ako l' se na brijeg popnem i u šumu sjenastu zađem
 Te u guštari zaspim, i ako ostavi tako
 Umor i studen mene i sanak slatki mi dođe,
 Bojim se, plijen i hrana da zvjerinju ne budem onda.«
 Ovo se njemu tako promišljajuć učini bolje,
 475 I pođe k šumi, koju na poglednu na mjestu nađe,
 Blizu vode, a k tome na grma se namjeri do dva,
 Što su se zajedno srasli, — od masline plodne i divlje.
 Na njih duhali nisu ni žèstoki vjetrovi vlažni,
 Nit' ih je zrakama ikad žarkovito gađalo sunce,
 480 Niti je skroz prokapljivao dažd, te obadva stabla
 Rastahu gusto se spletav, — i pod njih zađe Odisej,
 Sebi postelju odmah objèručkē široku zgrne,
 Jer se pod stablima lišća veðma prosulo mnogo,
 Da bi dvojicu ljudi il' trojicu pokriti moglo
 485 U zimsko doba, ma kako olúja bjesnjela ljuta.

¹⁸ 445. »koji si göd«, jer mu ne zna ime.

¹⁹ 450. Pribjegar stoji pod osobitom zaštitom samoga Zeusa pa zaslužuje štovanje, obzir i pomoć; vidi u Tumačenju riječi na kraju knjige.

490

Divni se patnik Odisej povèseli opaziv lišće
Pa se izvali u nj i mnogo ga nagrne na se.
Kao kad zapreće tko u pepèlu crnome glavnju
Na polju vrlo daleko, gdje súsjēdā nema nablizu,
Čuvajuć zametak ognja, da odrukud ne pali nikud:
Tako se u lišće sakri Odisej, i njemu Atena
Naspe na oči san, od umora teškoga, mučnog
Da ga odmori brže na očima kanje mu sklopiv.

ŠESTO PJEVANJE

(31. dan [noć] i 32. dan)

Odisej odlazi u Feačku.

3. 31. dan (Nastavak). Atena se javlja Nausikaji u snu. 1—55.

Tako spâvâše ondje Odisěj, divni stradálac,
Osvojen umorom i snom, i u polje feačko tada
I u feački grad Atena pođe, — a narod
Nekad živiljaše taj u Hipèriji,¹ širokoj zemlji,
5 Nablizu s Kìklōpima, što bijahu ob'jesni ljudi
Te ih robljahu često, jer od njih bijahu jači.
Otud bogoliki digne Nausitoje njih i povede,
Pa ih od radljivih ljudi daleko na zemlju Shersku
Preseli; — grad im je zidom obzido, sagradio kuće,
10 Božje načinio hrame i polja razd'jelio svima;
Al' ga je svladala smrt, i k Aídu on je otišō,
A sad je kràljevaó Alkìnōj, bogòduhī mùdrac.²
U kuću toga kralja Atena sjajnòokā pođe
Smišljajuć, kako da se junačina vrati Odisej,
15 Stupi u umjetnu sobu, u kojoj djevojka spâše
Besmrtnim boginjama i obrazom slična i stasom;
To je Nausikaja bila, Alkìnoja junačkog kćerka.
I dvije robinje uz nju, ljepotom Harite, spahu
Uz oba dovratnika, a na njima sjahu se vrata.
20 K postelji djevojčinoj Atena stupi ko vjetrić,
Čelo glave joj stane i prozbori besjedu njojzi
Dimasa, slavnog brođara, načiniv se jednaka kćeri,
Koja joj vrsnica bješe i draga njezinu srcu.
Jednaka toj se načiniv Atena sjajnòokā reče:
25 »Kako te nemarno tako, Nausikaja, porodi mati?
Sjajno ti leži sve odijelo, a ne mariš za njegov;
Već ti je udaja blizu, kad valja da sama obučeš
Lijepo što, i da dadeš i onima, što će te povest,³
Jer se dobar glas med ljudima o tome širi,
30 Tàkòđer otac se tome veseli i gospođa majka.
Nego de prati mî da odemo ù osvīt zore,
Ì jã ću s tobom poć i pomágat ću tēbi, da tako

¹ 4. Hiperija znači: gornja zemlja; prema tome označuje kraj smješten negdje na sjeveru od Sherije.

² 12. Alkinoj znači: jak duhom.

³ 28. tj. zaručniku i njegovoj obitelji, kojima bogata zaručnica donosi kao miraz među ostalim i odjeću.

35 Prije gòtova budeš, jer nêćeš dugo djevòvat,
 Kad te već sada prose boljári feački odsvud
 U polju feačkome, gdje i tī sama se rodi.
 Ujutru pred zoru još zamòli dičnoga oca,
 Neka ti pripravi kola i mazge, pa da povežeš
 Pojase, što ih imadeš, i plašte, sagove sjajne.
 40 A mnogo ljepše je tebi povèsti se negoli pješke
 Ići, jer perila su daleko od grada vrlo.«⁴
 Tako izrèkāvši riječ Atena sjajnòokā ode
 Zatim na Olimp, gdje vele da vjekuju, kraljuju bozi
 (Olimpa vjetri ne tresu, olúje ne kvase njega,
 45 Niti zapada snijeg; vedrina stere se širom,
 Òblāka nēmā na njemu, bijèlē se bijelē zrāke,
 Svedni na Olimpu se vesele blaženi bozi).⁵
 Na nj se sjajnòokā vrati napútīv Nausikaju djevu.
 Brzo osvane Zora ljepòtronā,⁶ djevojku ona
 50 Od sna Nausikaju zbudi krasnòhāljkū, koja se odmah
 Začudi snu i k ròditeljima u kuću pođe,
 Ocu i majci da iskaže san; u domu ih nađe.
 S dvorkinjama je svojim kod ognja sjedila mati
 Porfirne sučući niti, a s ocem se nađe kod vrata;
 On je pošao baš u vijeće med knezove dične,
 55 Kuda su njega bili Feáčani ponosni zvali.

4. 32. dan. Nausikaja i Odisej. 56—327.

A. Na perilu i loptanje. Odisej se budi. 48—126.

Stade uz dragoga oca Nausikaja i reknē njemu:
 »Ne bi l' mi, dragi tato, naredio kola zapregnut,
 Visoka kola s dobrim kotačima, da ja u r'jeku
 60 Odjeću pođem prati skupocjenu, prljavu veće?
 Ta i tebi je dika da haljine čiste imadeš
 Na svome tijelu onda, kad v'ječaš s prvacima v'jeće;
 U kući svojoj jošte petoricu imaš sinova,
 Dva su ti oženjena, a trojica mladošću cvatu,
 Oni ti svagda hoće da u kolo idu u skòro
 65 Opranu čistu od'jelu, a meni je na brizi sve to.«
 Tako mu reče, jer bješe je stid pred ocem spomenut
 Udaju cvjetnu, al' otac razumje i ovo joj reče:
 »Ja ne ukraćujem tebi ni mazge ni drugò, kćerko;
 Odlazi, već će ti sluge zapregnuti visokā kola
 70 S dobrim točkovima i s košarom visokom ozgo.«

⁴ 40. Perila su u to doba bila korita izdubena u zemlji, obzidana kamenom i udešena za pranje rublja i odjeće; obično su se nalazila na obali rijeke.

⁵ 42—46. Ti se stihovi smatraju potonjom interpolacijom, ali su ih zbog njihove ljepote rado oponašali stari pjesnici.

⁶ 48. »ljepòtronā« — epitet se ne odnosi upravo na prijestolje, nego na sjedište na kolima boginje Zore.

Reče te slugama vikne, i poslušашe ga oni.
 Sluge spremahu kola s kotačima krasnima vani,
 Kola za dvije mazge; izvedu i upregnu mazge;
 Iz sobe djevojka onda iznēsē haljine sjajne,
 75 Pa ih postavi sama u glātkā kola, a tada
 Mati spravljaše jela u kovčeg, obilno svega,
 Naspravlja svakakvih jela i smòkōvā, natoči jošte
 Vina u kozji mijeh. Tad na kola uzađe djeva;
 80 Žitkoga ulja mati u bočici dade joj zlatnoj,
 Da se namaže njim i njezine dvorkinje s njome.
 Bič Nausikaja uzme i uzde uhvati sjajne,
 Ošine mazge, da trče, i one otòpočū brzo,
 Nošahu nju i ruho, neprestano držeć se prūgo;
 Ona ne bješe sama, — i dvorkinje idahu za njom.
 85 Došavši ona veće na obalu prekrasne r'jeke,
 Gdje su perila bila, u kojim neprestano voda
 Lijepa protjecaše i svaku prljavost praše, —
 Došavši do te rijeke otpregoše od kola mazge;
 Onda ih potjeraše, nek uz br'jeg virovite vode
 90 Griskaju medenu travu; tad iz kola rukama one
 Uzevši sva odijela donesu ih do crne vode,
 Pa se natjecat stanu u jamama gazeć ih brzo.
 A kad operu veće i prljavost očiste svaku,
 Onda rasprostru redom uz morsku obalu ruho,
 95 Gdje je najviše voda kamenčiće spirala k br'jegu.
 Tad se okupaju same i namažu blistavim uljem,
 Pa onda ručati uzmu uz obalu one rijeke,
 Čekahu, dok im ruho toplinom ne osuši sunce.
 Kad se Nausikaja jela i robinje nasite njene,
 100 Onda se loptati stanu povèzače zbacivši s glave,
 I bjeloruka njima Nausikaja pjevati počne.
 Kao streljačica kada Artēmida niz brdo stupa,
 Il' niz Erimant goru, il' niz goru Tajgetsku dugu,⁷
 Pa se veseli vepre i košute loveći brze,
 105 A s njom tākōđer tu egidònošē Zeusa se kćeri
 Poljske igraju nimfe, te Leti se raduje srce,
 Kako Artēmida čelom i glavom nadvisuje sve njih
 (Nju je poznati lako, a i drugē sve su lijepe),
 Tako je neudata nadvisila dvorkinje djeva.⁸
 110 Al' kad se natrag veće povratiti hoćашe kući
 I uprègnuti mazge i slòžiti haljine krasne,
 Sjajnoka boginja tad se Atena domisli ovom:
 Neka se zbudi Odisej, ljepoliku djevu da vidi,
 Pa da bi ona njega u feački u grad odvela.
 115 Kraljeva kćerka loptu za jednom dvorkinjom baci;
 Lopta ne pogodi ove, već u vir duboki padne;
 Glasno djevojke ciknu, i divni se zbudi Odisej,

⁷ 103. Erimant, brdo u Arkadiji (gdje je Heraklo ubio vepra koji je pustošio onaj kraj), i Tajget, brdo u Lakoniji, bila su poznata lovišta jelena i veprova.

⁸ 102—109. Ovu lijepu poredbu prenio je Vergilije u svoju Eneidu, 1. pjev., st. 498—504.

Pa on u duši svojoj i u srcu mišljaše sjedeć:
 »Jaoh li meni, kamo, u čiju li zemlju ja dođoh!
 120 Jesu li opaki ljudi i divlji bez pravicē svake,
 Ili su gostima radi i boje l' se bōgōvā srcem?
 Ko da mi tanahan glas sad djevojački pozúja,
 Nalik na nimfa glas, što po gorskim vrhuncima strmim
 I kod izvora r'jeka i travnih stanuju luka?
 125 Ili sam možda blizu kod čeljadi sa glasom ljudskim?
 Nego ću pogledat sam, otići ću i sve promòtrit«

B. Odisej moli Nausikaju da mu se smiluje. 127—250.

Divni Odisej reče i iz gušte izide one,
 Mladicu krupnom šakom iz gustoga odlomi grmlja,
 Mladicu punu lišća, da junačku sakrije snagu.
 130 Pođe ko planinski lav, što po kiši, po vjetru iduć
 Uzdajuć se u jakost navaljuje, oči mu gore,
 Pa se zal'jeće onda u govede stado il' ovčje
 Il' med jelene gorske, a tjera ga utroba gladna,
 Da i u zatvoren dom za ovcama idući dođe:
 135 Tako Odisej zač med ljepòkosē djevojke ščaše,
 Ako je ì bio gò, jer nužda ga gonjaše na to.
 Solju nagrđen morskom strahòvit se pokaže njima,
 Pa se po visokom br'jegu kud koja ondje razbježe;
 Samo ostane kći Alkinoja, jer joj Atena
 140 Hrabrošću napuni srce i strâh joj iz koljena uzme,
 I stane ona pred njèga. Odisej promisli divni,
 Bi li ljepolikoj djevi obujmio koljena moleć,⁹
 Il' bi je stojeć daleko zamolio r'ječma ljupkim,
 Da mu pokaže grad i dade haljinu koju.
 145 Ovo se njemu tako promišljajuć učini bolje,
 Da je zamoli stojeć daleko riječima ljupkim,
 Da se ne rasrdi na nj, što obuhvata koljena njojzi.
 Odmah joj besjedu ljupku i lukavu prozbori ovu:
 »Grlim ti koljena, gospo,¹⁰ il' boginja ti si il' žena;
 150 Jesi l' od boginja koja, što žive u širokom nebu,
 Zeusa te velikog kćeri Artēmidi nalazim sličnu
 I po obrazu tvom i visini, pa i po stasu;
 Ako l' si od smrtnih ljudi, na zemlji kojino žive,
 Triput ti blaženi onda i otac i gospođa majka,
 155 Triput ti blažena braća! jer svagda njima se svima
 Od veselja srce razblažuje s tebe veòma,
 Kad te mladice takvu koračati u kolo vide.
 Najblaženiji ipak od sviju onaj će biti,

⁹ 142. »obujmio koljena«, to je običan izraz za one koji mole zaštitu i pomoć; i sama Nausikaja niže u st. 310. svjetuje Odiseja da obujmi koljena kraljici, kako bi ga lijepo otpremila u domovinu. Onaj koji je molio pomoć bacao bi se na zemlju i obuhvatio rukama koljena onoga u koga je tražio pomoć.

¹⁰ 149. »gospo« — taj epitet daje Homer samo boginjama, a ovdje se može protumačiti tako što Odisej ne zna da li je Nausikaja obična žena ili koja boginja.

160 Koji te darima ospe i u kuću svoju povede.¹¹
 Jer još ne vidjeh ni ženu ni čovjeka kojeg,
 Koji bi takav bio, — sve čudo me motreći hvata.
 Pri Apolónovu vidjeh oltaru bivši na Delu¹²
 Izdanak drveta palme, što žrāste kakono i ti,
 Jer sam i onamo išo, i silna me pratila čeljad;
 165 Put mi bijaše to, na kojem me čekahu jadi.
 Upravo tako i onda zadivih se u srcu svome,
 Divih se dugo, jer takvo iz zemlje ne niče stablo;
 Tako se čudim i divim, o ženo, i tēbi i tvoja
 Koljena sve se bojim dodirnut, a tuga me tare.
 170 Iza dvadeset dana izvukoh se iz mora jučer,
 A do tādā me val i siloviti nošahu vjetri
 Od Ogigijē zemlje, a sada ovamo bog me
 Baci, i ovdje da se natrpim, jer prestati da ću
 Ne mislim, trpjet, kad već mi dosudiše bogovi mnogo.
 175 Nego se, gospo, smiluj, jer k tebi evo me prvoj,
 Dolazim mnogo muka pretrpjev, a nitko mi nije
 Poznat od ljudi, što žive u gradu i u polju ovom.
 Grad mi pokaži, i dronjak obúci kakav mi dajder,
 Ili u što si rublje zamatala dolazeć amo.
 180 Dali ti bogovi sve, što žudiš u srcu svome,
 Dali ti kuću i mūža i njega učinili s tobom
 Lijepo složna, jer ništa ni bōljē nema ni ljēpšē,
 Negoli kada složni u mislima u kući žive
 Muž i žena i time rastužuju svoje dušmāne,
 185 A razveseljuju dobre; a najviše doznaju sami.«¹³
 Njemu Nausikaja na to bjeloruka prozbori ovo:
 »Tuđinče, ti se meni ne činiš rđav ni ludak, —
 À Zeus Òlimpljanin udjēljujē ljudima sreću
 Dobrim i opakim sam po svojoj svakome volji;
 190 On je dao i tēbi, te valja ti trpjeti svašta.
 A kad si do grada našeg i na zemlju došao našu,
 Neće haljina tebi nedostat ni ičeg, što treba
 Putniku dat pribjegāru, kad namjerimo se na njegov.
 Ja ću ti grad pokazat i reći ti naroda ime:
 195 Ovdje u ovome gradu i zemlji Feáčani žive,
 A ja junačine kći sam Alkinoja, — sila i snaga
 Naroda feačkoga u ruci je mojega oca.«
 Rekav Nausikaja to ljepòkosē dvorkinje vikne:
 »Stanite, dvorkinje, amo! kud od tog junaka bježite?
 200 Valjada nećete reć, od dušmānā da je tko naših.
 Smrtnika takvoga živa nit' ima niti će biti,
 Koji bi došao amo u naroda feačkog zemlju
 Noseći neprijateljstvo, jer vrlo smo bozima mili.
 U moru vrlo šumnom, od svijuju ljudi daleko,

¹¹ 159. Vidi 1. pjev. st. 277 i 278.

¹² 162. I u potonje su vrijeme pokazivali na otoku Delu tu palmu o kojoj ovdje govori Odisej.

¹³ 185. »a najviše doznaju sami«, tj. nitko bolje od njih samih (od muža i žene) ne osjeća prednost porodične sloge.

205 Živimo na kraj sv'jeta; međù nās ne dolazi nitko.
Nego je b'jedni ovo potùkáč, što dolazi k nama,
Pa ga ugostiti treba, jer prosjaci svi su od Zeusa
I svi tuđinci, a dar je, i malen kada je, mio.
Nego, dvorkinje, dajte tuđincu jela i pića,
210 Njega oper'te u vodi, gdje zavjetrine imade.«
Reče im, — one stanu i jedna dovikne drugoj,
Zatim u zavjetrinu povedu Odiseja one,
Kud im Nausikaja reče, Alkinoja junačkog kćerka.
Košulju bace na nj i ogrtač, nek se obuče,
215 Onda žitkoga ulja u bočici dadu mu zlatnoj,
Pa mu reku, nek ide u valima r'jeke se oprat.
Zatim dvorkinjama Odisej progovori divni:
»Podalje, djevojke, stan'te ovako, da mogu sa plěćī
Morsku oprati so i da mogu se namazat uljem,
220 Jer mi pomasti nije već òdāvno na koži bilo.
Pred vama neću se prati, jer stid me je go se pokazat,
Kada sam među takve ljepokose djevojke došo.«
Tako im reče, a one Nausikaji otiđu kazat.
Tad u rijeci sa sěbe Odisej òperē divni
225 So, na leđa što mu i pleći široke sjede;
Pjenu trepetljivog mora sa glave otare zatim.
Kad se opere sasvim i sjajnim namaže uljem,
Ogrne ruho, što djeva još nēudānā mu dāde.
Zeusova k tome ga kćerka Atena učini većim,
230 Učini krupnijim vidjet, a s glave kosu mu gustu
Spusti, koja je na cv'jet peruniku nalična bila.
Kao kad čovjek vješť oko srebra obl'jeva zlato,
Kog je naučio Hefest i Palada s njime Atena
Umješťvo svakojako, te ljupka izrađuje djela,
235 Tako Odiseja obli Atena milotom po glavi
I po plećima obli; daleko na obali sjedne
Sjajuć ljepotom on i milotom, i motraše njega
Djeva te dvorkinjama ljepòkosīm prozbori ona:
»Čujte me, dvorkinje moje bjeloruke, dà kážēm nešto.
240 Jamačno s voljom sviju sa Olimpa bōgōvā vječnih
Čovjek je došao taj u bogoliki feački narod;
On se je meni prije pričinjao upravo ružan,
A sad je bozima sličan, vladarima širokog neba.
Ej da se muž moj takav nazove, dà budē takav
245 I da stanuje ovdje, da ovdje ostati hoće!
Nego, dvorkinje, dajte tuđincu jela i pića!«
Reče, a one je čuju i rado se pokore njojzi
Pa Odiseju odmah donesu jela i pića.
A tad stradālac divni Odisej pijaše željno,
250 Jedaše željno, jer nije već davno kušao hrane.

C. Nausikaja naređuje povratak kući. 251—312.

Tād se Nausikaja djéva bjelòrukā dòmislī òvòm:
 Složi sve odijelo i u kola lijepa metne,
 Mazge kopita krepkih upregnuvši u kola sjedne,
 Nukati stane junaka i ovo izustivši reče:
 255 »Diž' se, tuđinče, sada i pođimo u grad, da tebe
 U kuću hlabroga oca dovedem, a u njoj ti velim
 Da ćeš poznati od svih Feačana prve boljare.
 Nego učini ovako, — ta mislim, pametan da si:
 260 Dokle budemo polja i tēgove gazili ljudske,
 Dotle slijedi brzo i mazge i kola moja
 S mojim dvorkinjama, a jâ ću vas voditi putem;
 Pa kad stupimo u grad, okò kōg se zidovi dižu,
 S obje je strane luka lijepa, pristup je uzak,
 265 Leže po putu lađe na obadva uzvite kraja,
 Jer svak mjesto imade, gdje lađa mu stajati može.
 Tamo je lijepi trg Posidónov i mjesto zborno,
 Na kom je ukopano dovúčenih mnogo kaménā;¹⁴
 Nà mjestu tome ljudi zgotávljajū lađama crnim
 Spravu: jedra i uža, zaoštruju tamo i vesla,
 270 Jer Feačani za luk i tulac ne mare ništa, —
 Za jednakòbokē lađe, za katarke mare i vesla
 Lađama dičeći se po pūčini po sinjoj plove.
 Opadanja se bojim neùgodnōg, da oblagivo
 Ne bi me tko, jer veòma su svi u ovome polju
 275 Napržice, te tkogod rdaviji mogo bi reći:
 »»Kakav lijep i visok tuđinac Nausikaju prati?
 Gdje l' je naišla na nj? za njèga će valjada poći.
 Bit će iz lađe koga od dàlekih ljudi, što amo
 Zàblūdī, ona k sebi dovèla, ta blizu ih nema.
 280 Il' je izmolila ona, te mnogo žuđeni bog joj
 Dođe sišavši s neba i kod nje će uv'jek prebivat.
 Bolje je, što je ona zaputila za mužem sama
 Te ga i našla, al' stranca, kad prezire ona Feake
 Po polju feačkome, gdje mnoga gospoda je prose.««
 285 Tako će svijet govorit, a meni bi bila sramota,
 I ja bih zamjerila, da tako učini druga,
 Koja dragome ocu prekò voljē i drāgōj majci
 Prije udaje javne med momke zalazi kakve.
 290 Brže poslušaj mene, o tuđinče, pa ćeš od oca
 Mojega dobiti pratnju i moći ćeš vratit se kući.
 Blizu puta ćeš gaj od jagnjédā sv'jetli Atenin
 Naći, gdje izvire vrutak, a okolo livada stoji;
 Tu ti je mojega oca imanje i bāšča cvjetna
 295 Od grada tako daleko, da čovjek može doviknut.
 Tamo se daj posadi i počekaj časak, dok u grad
 Dòđēmo djèvōjke mī i k òčevim stìgnēmo dvórma.
 Pa kad mislio budeš, da dođosmo veće do dvora,

¹⁴ 267. Ti su kameni služili ljudima kao sjedala.

Onda u feački grad okreni i pītāj ondje,
 Gdje su junačine dvori Alkinoja, mojega oca.
 300 Lako ti ih je poznat, i d'jete bi ludo¹⁵ te moglo
 Do njih odvesti, jer drugih Feačana dvorovi nisu
 Sagrađeni, ko dvori Alkinoja viteza što su.
 A kad u oboru već i u kući nađeš se našoj,
 Prođi dvòranu brzo i k mojoj materi gledaj
 305 Da dođeš; ona će sjedit pri ognjištu uz vatru sjajnu
 Porfirne sućući niti, — divota je vidjet ih samo,
 Uprta o stup, a ostrag izà njē sluškinje sjede.
 Tamo do matere stoji i oca mojega pr'jesto,
 Otac mi vino pije na njèmu ko besmrtnik kakav.
 310 Njeg mimoídi ti, al' objèručkē koljena primi
 Matere naše, da možeš što prije povratka danak
 Ūgledat u radòsti, iàko si baš iz dalèka.
 Ako ti ona dobro u duši uzmisli svojoj,
 Onda se nadaj drâgē zamotriti svoje i u dom
 315 Svoj se uredan vratit i ù zemlju očinsku svoju.«¹⁶

D. Nausikaja se vraća kući. Odisej se moli Ateni. 316—327.

To Nausikaja reče i bičem ošine sjajnim
 Mazge, i one za čas otrčaše od te rijeke.
 One su trčale sada, a sada su korakom išle,
 Dobro ih upravljaše Nausikaja, da bi Odisej
 320 Stizo i dvorkinje pješke, — i pametno mahaše bičem.
 Sunce zađe, a oni do gaja Atenina slavnog
 Svetoga dođu, i divni Odisej se posadi tamo,
 Odmah se velikog Zeusa ovako pomoli kćeri:
 »O egidònošē Zeusa o kćeri, nestrta nikim,
 325 Čuj me, Atena, sad, jer nisi me uslišit htjela,
 Kad je razbijo me slavni Zemljòtresac, čuj me, da sada
 Dođem Feáčanma drag, da se na me smiluju oni.«
 Tako se pomoli on, i Atena ga Palada čuje,
 Ali ne iziđe ona pred njèga boječ se strica,
 330 Jer na bogòlikog on se Odiseja srđaše ljuto,
 Dok se vratio nije u svoju očinsku zemlju.

¹⁵ 300 »dijete ludo« — vidi 2. pjev. st. 313.

¹⁶ 313—315. Ti se stihovi nalaze u 7. pjev. st. 75—77, a ovdje su nakon st. 311 i 312 posve suvišni pa su po svoj prilici poslije umetnuti.

SEDMO PJEVANJE

(32. dan. Nastavak)

Odisej dolazi k Alkinoju.

5. Nausikajin povratak. 1—13.

Tako se moljaše tu Odisej, divni stradálac.
A jake mazge u grad Nausikaju nošahu djevu.
I kad ona već dođe u preslavne očeve dvore,
Ustavi mazge kod vrátā; okò njē se sàberū braća
5 Besmrtnim bozima slični te počnu òd kòlā mazge
Oni isprezati tada i ruho u kuću snesu.
Sama ù sobu pođe Nausikaja, zapali vatru
Stara joj dvorkinja rodom Apírānka, Eurimedúsa,
S kojom nekada lađe na obadva uzvite kraja
10 Dódoše iz Apírē, Alkinoju dàše je nà dār,¹
Jer je Feáčanma vládō, i narod ga slūšō ko boga;
Ona u kući njemu bjeloruku odgoji kćerku, —
Ta joj sad zapali vatru i večeru gotovit stane.

6. Atena prati Odiseja u Alkinojeve dvore. 14—132.

Uto se diže Odisej da u grad pođe; Atena
15 Gustom ga zavije maglom Odiseju misleći dobro,
Da ga junačina koji Feáčanin susreo ne bi
Pa ga izgrdio ružno i pito ga, koji je čovjek.
I kad hoćāše on da u grad unide mili,
Onda se boginja s njime Atena sjajnòoka sretne
20 Mlađahnoj djevojci slična s krčágom u ruci,² te ona
Stane uz njega tad, i Odisej je upita divni:
»Ne bi li, dijete, tí me k junaku Alkinoja kući,
Koji kraljuje ovdje med ljudima, htjela odvèsti?
Ja sam izmučen mnogo tuđinac i dolazim amo
25 Iz daljine, iz zemlje iz dàlekē; zato ti ne znam
Nikog od ljudi, što žive u gradu ovom i zemlji.«
Sjajnoka boginja na to Atena odgovori njemu:

---

¹ 10. Eurimedusa je dakle počasni dar što ga je Alkinoj dobio od ratnog plijena nakon osvojenja Apire, izmišljene zemlje nepoznata smještaja. Prema tome su i Feačani, premda ih pjesnik inače prikazuje kao miroljubiv narod, katkad išli u pljačku susjedne zemlje.

² 20. »s krčágom u ruci«, tj. kao da hoće donijeti vode iz izvora pomenutog u 6. pjev. st. 292.

»Ja ću ti, oče, kuću pokazati, koju mi veliš,
 Jer je nablizu domu nezázornōg mojega oca.
 30 Šuti i hodi samo, a ja ću te voditi putem,
 Ne gledaj nikoga ti i nikoga ne pitaj ništa,
 Jer ne dočekuju preveć tuđince ovdašnji ljudi
 Nit' ugošćavajū rado, kad otkud dođe im tkogod.³
 Oni se u brze svoje i hitrē uzdaju lađe,
 35 Bezdanom brode morskom, Zemljòtresac tim ih darivo,
 Lađe su njihove hitre ko krilo ili ko miso.«
 Palada tako reče Atena i njega povèdē
 Hitro, te za tragom on božanskim stane koračat,
 A brodari na glasu Feáčani ne smotre njega,
 40 Kad je među njima išo po gradu, jer boginja strašna
 Nije Atena dala ljepòkosā, koja ga bješe
 Divno zavila u mrak u duši mu misleći dobro.
 Lukam se čudi Odisej i jednakih bòkōvā lađam,
 Zborištima junaka i širokim visokim zidma,
 45 Koje je kolje bilo okružilo, da je divota.
 I kad dođoše kralja Alkinoja preslavnim dvorma,
 Sjajnoka boginja onda Atena besjedu počne:
 »To ti je kuća, oče, u koju si htio da tebe
 Vodim: knezove u njoj gojénce ćeš Zeusove naći,
 50 Oni se u kući goste, unútra samo uniđi;
 Ništa se bojati nemoj, jer smioni čovjek u svemu
 Napreduje, ma otkle iz dàlekōg došao sv'jeta.
 Najprije gledaj ondje u dvòrani gospu da nađeš,
 Njojzi je ime Aréta;⁴ od onoga istog je roda,
 55 Od kog se junački kralj Alkinoje tàkōđer rodi.
 Bog Nausitoja rodi Posidōn zemljòtresac nekad,
 A s Peribòjōm ga rodi po licu najljepšom ženom;
 Bila je najmlađa kći Eurimedona junaka,
 Što je med prehrabrim nekad Gigàntima kràljevō bio.
 60 On je opaki narod izgubio i sām je propo.⁵
 Tu Peribòju Posidōn obljubivši porodi s njome
 Velikoga junaka Nausitoja feáčkog kralja.
 Sina Reksénora i još Alkinoja rodi Nausitōj;
 A srebrnòlukī bōg Apòlōn Reksénora ùbi,⁶
 65 Još on mladoženja bješe te nemaše sina; Arétu
 Samo ostavi kćer, i ovu Alkinoje uze;
 On je častio nju; na zemlji se više ne časti
 Nikakva druga od žena, što sada mužèvima svojim
 Podložne kuću im drže. A poštuju od srca mili
 70 Sinovi njezini nju i poštuje jošte Alkinōj
 I ljudi, koji je glede, ko boginju kakvu, i r'ječma

³ 32—33. Feáčani su naprotiv neobično gostoljubiv narod; Atena ih ovdje prikazuje negostoljubivima zato što situacija traži da Odisej bude što oprezniji.

⁴ 54. Areta znači: kreporna; ona je kći Alkinojeva brata Reksenora, prema tome joj je Alkinoj stric i muž.

⁵ 60. Homer nigdje ne opisuje potanje taj događaj. Poslije se pričalo da su Giganti sudjelovali u borbi Tita-
na protiv olimpskih bogova i bili uništeni. Vidi o Gigantima u Tumačenju na kraju knjige.

⁶ 64. tj. Reksenor je umro nenadano i bez bolesti; vidi o tom 3. pjev. st. 280.

Pòzdravljajū je svi, kad šeće kuda po gradu,
 Ona je puna umlja i razbora; razvađa žene,
 Kojima dobro misli, i same razvađa ljude.
 75 Ako ti ona dobro u duši uzmisli svojoj,
 Onda se nadaj drage zamotriti svoje i u dom
 Visoki svoj se vratit i u zemlju očinsku svoju.«
 Tako izrèkāvši riječ Atena sjajnooka ode
 I u trepetljivo more sa Sherije zaplovi ljupke,
 80 Dođe na Maraton tad i u širokih cesta Atenu,
 U dom uniđe tvrdi Erèhtejev. — Tada Odisej
 Stupaše u dom slavni Alkinojev; dugo stojeći
 U srcu mišljaše prije no na prag mjedeni kroči.
 Kakono sunce sja il' mjesec, takvim se sjajem
 85 Dom junačine kralja Alkinoja visoki sjao.
 Mjedeni su se zidi protezali sa obje strane
 Od praga pa sve do konca, a optok òd nada bješe;
 Tvrdu su kuću vrata iznútra zaklapala zlatna,
 90 Srebrni dovratnici u mjedenom stajahu pragu,
 Gornji je prag od srebra, biòčug je od zlata bio.
 Na obje strane zlatna i srebrna bijahu pseta,
 Kòjā je biò Hèfest načinio úmom, vještínōm,
 Da junačini kralju Alkinoju čuvaju kuću
 I da besmrtni budu, i nikad im ne dođe starost.
 95 Uza zid stóci sa strana obijū stajahu redom
 Od praga pa sve do konca, a na tim stocima bjehu
 Prostrti umjetni sazi i tanki, rukòtvori ženski.
 Naroda feačkog tu čelòvođe sjedahu skupa
 Jedući i pijūći, jer svega imahu vazda.
 100 Na krasno izrađenih na podnožjih zlatni dječaci
 Stajahu tu držéći u rukama goruće zublje,
 Gostima čitavu noć u dvorima sv'jétlēći tako.
 U tim dvorima kralj pedeset sluškinja ima,⁷
 105 Jedne sluškinje melju na žrvnjima bijelo žito,
 A druge tkanje tku i u rukama predivo suču
 Sjedeć po redu onako ko lišće u dùgōg jagnjéda;
 Žitko se cijedi ulje iz dobro vezanog lana.
 Kako Feáčani bolje od svijuju umiju ljúdi
 Po moru lađe brze da gone, njihove žene
 110 Tako umiju tkati, Atena im više no drugim
 Dade, prekrasna djela da znadu, i čestitu pamet.
 Izvan dvorišta bašča od četiri jutra imade
 Blizu do vrátā, a plòt je okò njē sà obje strāne;
 Tu su visoka stabla izrásla brsnata mnoga,
 115 Kruške, sladuni uz njih i jabuke sà krāšnīm plodom,
 I smokve slatke cvatu i masline brsnate k tome.
 Od voća svega se tog ne premiče zimi ni ljeti
 Ništa nit' ikada gine, već c'jelu godinu traje.

⁷ 103—131. Ti se stihovi, u kojima se prikazuju poslovi sluškinja, voćnjak, vinograd i povrtnjak Alkinojev, opravdano smatraju potonjom interpolacijom kojoj je svrha da što jače istakne čudesni sjaj u zemlji Feačana.

120 Zefir neprestano duše, te rastu i bujaju stabla.
 Kruška za kruškom zori, za jabukom jabuka zori,
 Jedan za drugim grozd i jedna za drugom smokva.
 Tu je Alkinoja kralja plodòrodnī zasaden voćnjak,
 Jedni se grozdovi suše u prisoju na mjestu ravnu
 — Dio je voćnjaka to, — a grozdove trgaju druge,
 125 Neke tiješte već, a sprijed su nezreli grozdi,
 Koji se trijebe tek, a neki se počinju crnjet.
 Na kraj voćnjaka toga u redu su gredice pune
 Povrća svakojakog, što njime vazda se kite.
 Dva su izvora ù tom voćnjáku, jedan po njèmu
 130 Svemu se lije, a drugi ispod praga dvorišta teče
 Prema visokoj kući, gdje ljudi crpaju vodu.
 Takovi dari božanski u dvoru Alkinoja bjehu.

7. Prva večer u Alkinojevim dvorima. 133—347.

A. Alkinoje dočekuje lijepo Odiseja. 133—225.

Stane divni stradálac Odisej i gledaše sve to;
 A kad razgleda sve u duši, onda će brzo
 135 On preko praga stupit u kraljevsku kuću unútra.
 U kući feačke on čelòvođe mudre zatèče
 Gdje skoròteći bogu oštròvidnòm liju iz vrča,⁸
 Posljednjem lijahu njemu, kad počinut mišljahu veće.
 Kroz kuću stane koračat Odisej, divni stradálac,
 140 Silnom ogrnut maglom, u koju ga zavi Atena,
 Dokle ne dođe glavom k Aréti, k Alkinoju kralju.
 Tada Aréti Odisēj objèručkē koljena hvätī,
 I tad se istom magla sa njèga raspe božanska.
 Svi tad umuknu mukom junaka u kući spaziv
 145 Te se divljahu motreć; Odisej zamoli tada:
 »Evo, Areta, kćeri Reksénora sličnoga bogu,
 Grlim tvojemu mužu i tebi koljena patnik
 I tim gostima tvojim; blagòdat im bogovi dali
 Za života, i svākī u domu dječici svojoj
 150 Ostavio imútak i narodnu svu darovninu.⁹
 Ali mi spremajte pratnju, da kući dođem što brže.
 Jer već odavno trpim od svojih udaljen dragih.«
 Tako rekav Odisej u pepeo k ognjištu sjedne¹⁰
 Plamenu blizu, i oni umuče svi i zašute.
 155 Napokon prozbori riječ starina vitez Ehènēj,
 Koji stariji od svih Feáčānā bješe i zborom

⁸ 137. Na kraju gozbe prinosili su žrtvu ljevanicu Hermiji kao božanstvu koje donosi miran i ugodan san; vidi 5. pjev. st. 47.

⁹ 150. »narodna darovnina« jest posjed što su ga geronti dobivali od naroda kao počasni dar; on se smatra obiteljskim privatnim vlasništvom pa je kao takav nasljedan.

¹⁰ 153. Kućno ognjište, posvećeno središtu cijele kuće, služilo je kao utočište pribjegarima.

Njih je nadmašio znalac i mnogih i davnašnjih stvari;
 On im dobro želéći progovori i reknē ovo:
 »Nije ti lijepo to, i ne priliči, da ti na zemlji
 160 Sjedi gost, Alkinoje, tu pokraj ognja u prahu;
 A svi ovi šute očekujuć, što li ćeš reći.
 Nego posadi na stolac sa klincirna srebrnim gosta,
 Digavši ga sa zemlje, i svojim glasnicima reci,¹¹
 Neka pom'ješaju vino, da možemo gromovnom Zeusu,
 165 Što pribjegáre prati valjáne, izliti žrtvu,
 A ključarica nèk dā tuđincu, čega imade.
 Kad tu začuje riječ Alkinoje snažni i čili,
 Hrabrog svaštòznanòg tada Odiseja za ruku primi
 Pa ga od ognjišta digne, na stolac ga posadi sjajni
 170 Hrabrome rekavši sinu Laòdamasu odstupit,
 Koji je sjedio blizu, i ocu najdraži bio.
 Sluškinja u krasnom zlatnom ibríku, na kotliču što je
 Stajao srebrnome, donèsē vode i gostu
 Polije ruke i glatku protégnu trpezu zatim.
 175 Časna ključarica hljeba donese i na nju ga stavi,
 I mnogo metne jestívā te njima ga nuđáše rado.
 Jest i piti uzme Odisej, divni stradálac,
 I tad progòvorī snāžnī Alkinoje jèdnom glasniku:
 »Sad u krčágu deder, Pontonoje, smiješaj vino
 180 I svim ga po kući d'jeli, da možemo gromovnom Zeusu,
 Što pribjegáre prati valjáne, izliti žrtvu.«
 Tako mu reče, i vino Pontònoje medeno sm'ješa
 Te on razd'jeli vrče natòčív ih žrtvenog vina.
 Pa kad izliju već i po svojoj se napiju volji,
 185 Tada Alkinoje njima progovori i reknē ovo:
 »Čujte me sada vi, čelòvođe feačke mudre,
 Neka vam nešto rekнем, što srce u grudma mi kaže.
 Vi sad od gozbe ove na počinak idite doma,
 U zoru sjutra više starješina skupiti valja,
 190 Te ćemo gosta u dvoru počastit i bozima prin'jet
 Klanice krasne, a tada na opremu svi ćemo mislit,
 Bez muke da bi svake i nevolje s opremom našom
 Ovaj došao gost u svoju očinsku zemlju
 Brzo i radosti pun, baš ako je i iz daleka,
 195 Da mu se ne zbude zlo na putu il' nesreća kakva,
 Prvo negoli stupi na svoju zemlju, a tada
 Neka dočeka sve, što sudbina mu i ljütē Prelje
 Spredoše u čas onaj, u koji ga porodi mati.¹²
 Ako li to je koji s nebesa besmrtnik došo,
 200 Onda nam bogovi valj'da učiniti smišljaju nešto,
 Jer nam se vidljivi vazda ukazuju bozi, kad njima
 Preslavne spremamo se prikazati mi hekatòmbe,
 Kod nas se časte oni i s nama, gdje god smo, sjede.

¹¹ 162—163. Podići pribjegara sa zemlje i posaditi ga na stolac značilo je zajamčiti mu zaštitu i pomoć.

¹² 195—198. Ti će stihovi biti umetnuti. Alkinoju je glavni zadatak da osigura Odiseju povratak u domovinu, a dalje se sudbina junakova njega ništa ne tiče.

205 Ako l' se ikoji nas pojedinac s njima na putu
 Sastane, ne krije sebe, jer bliža smo s njima rodbina,
 Kao i Kiklopi što su i divlje gigantsko pleme.«
 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Drugo mi što god misli, Alkinoje, jer ja ti nisam
 Besmrtnicima sličan, vladarima širokog neba,
 210 Uzrastom ni stasom svojim, već na ljude nalik sam smrtne.
 Koje znadete ljude, veoma mnogo da zala
 Podnose, s njima bih svoje isporedit mogao jade.
 Još bih vam mogao više kazivati nevolje svoje,
 Koje li sve pretrpjeh po odredbi bôgôvā dosad;
 215 Nego mi večerati jadniĳu ovakvome dajte;
 Većeg pasjaluka drugog od želuca morskoga nema,
 Koji nikome ne da zaboravit za se, — ni onom,
 Koji se muči muka i žalost ima u duši.
 I ja sam tako jadan u duši svojoj, al' jela
 220 Źeludac jednako traži i pića te čini, da ništa
 Ne mislim, što god pretrpjeh, i samo se napunit hoće.¹³
 Nego se u osvit zore požurite, pak ćete mene
 Nesretnika u moju dovēsti oćinsku zemlju,
 Koji se napatih mnogo. Kad ugledam svoje imanje,
 225 Sluge i velik dom i visoki, onda nek umrem!«

B. Odisej pripovijeda svoje posljednje doživljaje. 226—297.

Tako im reče, a oni povlađujuć reku, tućinca
 Toga da na put treba opremit, jer pravo je reko.
 Vino kad izliju već i po svojoj se napiju volji,
 Onda spavati pođu, gdje kojega bijaše kuća,
 230 A u dvorani ošta Odišēj divni, — Arēta
 Sjedaše uza nj i kralj Alkinōj bogōlikī s njome,
 Tada sluškinje stanu rasprēmati gozbeni nared.
 Onda riječ govorit bjeloruka stane Arēta,
 Vidjev ogrtač na njemu i košulju, lijepo ruho.
 235 Sve to prepozna ona, jer s dvorkinjama ga otkā.
 Besjedu zapoćne s njim i progovori krilate r'jeći:
 »Ja ću te, tućinće, sama zapitati najprije ovo:
 Tko si, odakle si ti? odijelo tko ti je dao?
 Nisi li rekao sam, da si morem amo doluto?«
 240 Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »Teško je, kraljice, jade da kazujem svoje po redu,
 Kojih su sila na me navalili nēbeskī bozi;
 Nego da kaŹem što pitaš i razbireš tī sad od mēne.
 Ū moru ima dalēko Ogīgija, nekakav otok,
 245 Gdjeno boginja strašna Kalipsa prijevarna Źivi,¹⁴
 Boga Atlasa kći ljepōkosā, s kojom se nitko

¹³ 215—221. potonja su interpolacija jer je Odisejev glad nakon st. 177. neopravdan.

¹⁴ 245. Kalipsa je »prijevarna« zato što je različitim sredstvima nastojala da Odiseja trajno zadrži na svom otoku.

Ni od bōgōvā vječnih ni ljūdi ne sastaje smrtnih.
 Al' bog je neki mene jadnika u njezinu kuću
 Naveo, kada mi Zeus u iskričavome moru
 250 Lađu pritisnu brzu i razbi je gorućim gromom.
 Tada mi valjani svi drugari izginu redom,
 À jā rùkama hvātīm lađènē grédē, te dēvēt
 Dana me nošaše voda, i desete noći me crne
 Prignaše onda na otok Ogìgiju bozi, gdje živi
 255 Boginja strašna Kalipsa ljepokosa, koja me primi,
 Usrdno čaščaše mene i hranjaše, veljaše često,
 Besmrtnim da će me ona učiniti ì vazda mladim,
 Al' ne okrénu srce u mojim grudima nikad.¹⁵
 Sedam godina kod nje prebivah i suzama sveder
 260 Haljine moćih božanske, Kalipsa što mi ih dade.
 Al' kad i osma veće dolēti godina meni,
 Onda mi ona reče, potāče me, neka se vratim,
 Il' joj je to poručio Zeus, il' preumi sama.
 Na čvrsto sklopljenu čamcu opremiv me dade mi mnogo
 265 Hrane i slatkog vina, ambrōsijskīm odje me ruhom,
 Jošte mi ì vjetar pusti, nek toplo i povoljno duše.
 Zatim po pūčini ja sam sedamnaest brodio dana,
 À osamnaesti već se sjenovita pomole brda
 Vaše zemlje, i tada jadniku se srce u mēni
 270 Obradovalo bilo, al' jadi još su me mnogi
 Čekali, što ih Zemljōtresac bog navālio ná me.
 Vjetrima udari na me i pūt mi zakrči tako,
 Ūzljūljā bezmjerno more, a vālovi nè daše meni,
 Jecajuć, uzdišući na čamcu svojem da plovim.
 275 Čamac mi nāpokōn skrši olūja, i bezdanom morskom
 Plivajuć preplivah more, dok eto k zemlji me vašoj
 Goneći prignaše vjetar i voda, al' da izići
 Na brijeg hoćah, na zemlji savladali bi me vali
 Bacivši o hridi mene o gōlemē, na mjesto strašno;
 280 Al' ja uzmākoh i plivat zapòčēh, dokle u r'jeku
 Ne dođem, gdje mi se mjesto učinilo najbolje da je,
 Bilo je glatko i ravno, u zavjetrini je bilo.
 Padoh i živnuh malo, i uto ambrōsijskā dóde
 Noćca¹⁶ i onda ja od rijeke, što iz neba teče,
 285 U grmlje podalje pođem i zaspim, i nagnem na se
 Lišća, i bog me snom beskōnačnīm osu, i tako
 U lišću ja se naspim, sve u milom zabrinut srcu;
 Spavah čitavu noć, iza zore i poslije podne.
 Uto i sunce nagne, te sanak me ostavi slatki.
 290 Dvorkinje kćeri tvoje na morskoj obali spazim
 Igrajuć se, a ona međū njima boginji slična;
 Zāmolīm nju, i ona valjānu misao náde,
 Kako se mislilo ne bi, da mlādo će rádit čeljāde,

¹⁵ 251—258. Opširno i iscrpljivo opisivanje ne pristaje na to mjesto, a osim toga smetaju i mnoge pojediničnosti; npr. sadržajno ponavljanje u st. 254 i d. nakon st. 245. i d.; sve to dokazuje da su ti stihovi umetnuti.

¹⁶ 283—284. »ambrōsijskā noćca« — vidi 4. pjev. st. 429.

295 Kada se namjeri gdje, jer svagda luduje mladež.
Hrane dade mi dosta i žarkastog vina: u vodi
Pusti me, te se oprah, i odjeću ovu mi dade.
Ako i jesam jadan, al' svu ti istinu kazah.«

C. Odisej brani Nausikajino vladanje. 298—347.

Njemu odgovori na to Alkinoje i reknē ovo:
300 »Moja se nečemu kći, o tuđinče, dovila nije,
Nečemu dobru, jer nije u dvore te naše dovela
Skupa sa dvorkinjama, a nju si molio prvu.«
Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
305 »Nemoj mi, viteže, za to nezazornu kćerku da karaš!
Ona mi reče, za njome sa sluškinjama da idem,
Al' ja hotio nisam, jer bojah se, jerbo se stidah,
Da ti se srce ne bi naljutilo, kada nas vidiš!
Ta mi se srdimo brzo plemèna ljudska na zemlji.«

Njemu odgovori na to Alkinoje i reknē ovo:
310 »Tuđinče, nije srce u mojim grudima takvo,
Da se utoma ljuti; od svega je smotrenost bolja.
Ej da otac mi Zeus i Atena dā i Apòlōn,
Kakav si sada i kako baš isto misliš, što i ja,
Da kćer dobiješ moju, nazoveš da mi se zetom
315 I da ostaneš ovdje! imutka bih dao ti i dom,
Ovdje da ostati hoćeš; a nećeš li, nitko te ovdje
Ustavljat neće, jer time ugodili ne bismo Zeusu,
Nek znaš: sutrašnji dan određujem, kada ću tebe
Opraviti; a ti dakle otpočini osvojen sankom
320 Slatkim, i ljudi će s tobom zabroditi u more tiho,
Dokle ne dođeš u svoj u zavičaj i dom i drukud,
Ako te volja, ma bilo i dālji još od Eubéjē;
Za nju od naših vele zemljaka, koji su bili
Onamo najdalje da je, kad k Titiju, Gejinu sinu,¹⁷
325 Vodiše plave kose Radāmanta, dā vidī njega.
Oni dođoše tamo i svršiše bez svake muke¹⁸
Sve još u isti dan i kući se vratiše natrag.
I ti ćeš vidjeti sam u duši, kolikō su lađe
Najbolje moje i momčad, da more uzljuljaju vesli.«

Toj se povēselī r'ječi Odisej, divni stradālac,
330 Pomoli se i ovu izustivši besjedu reče:
»Oče o Zeuse, što reče Alkinōj, izvršio sve to!
Vječitog trajanja glas po žitòrodnōj nek mu se zemlji
Širi, a ja na svoju nek postojbinu se vratim.«
335 Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
Svojim tad dvorkinjama Aréta bjeloruka vikne,

¹⁷ 323. O Titiju vidi 11. pjev. st. 576—581.

¹⁸ 324—325. Inače nepoznati put Krećanina Radamanta, poslije suca u podzemnom svijetu, pjesnik ovdje spominje samo zato da pokaže brzinu feačanskih lađa. Krećani su rado putovali, pa nije ništa neobično što je i Radamant stigao do Feačana, koji su ga onda ispratili na daljem njegovu putu na Eubeju.

340 Postelju one pod tr'jemom nek postave, jastuke l'jepe
Neka porfirne metnu, odòzgō nek prostirke prostru,
Runjave struke nek stave, da ima čim se ogrnut.
Robinje iz sobe pođu, u rukama luči im bjehu;
Tada mu nabiju, nastru i prirede dvorkinje krevet
I k Odiseju dođu i riječi ove mu reku:
»Pođider spavati, stranče, već krevet je načinjen tebi.«
Tako mu reku, a njemu baš milo počinut bješe.
345 Tako je spavati lego Odisej, divni stradálac,
Ispod bučnoga tr'jema u provrtani u krevet;¹⁹
A Alkinoje leže unútra u visokim dvorma,
Gdje mu je gospođa žena za počinak spremila krevet.

---

¹⁹ 345. »provrtani krevet«, vidi 1. pjev. st. 440.

OSMO PJEVANJE

(33. dan)

Odisej među Feačanima.

8. Narodna skupština odlučuje da se Odisej pošalje kući. 1—45.

A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
Čili i snažni onda Alkinoj iz postelje skoči;
I božansko se čedo Odisej gradòbija digne,
Te Alkinoje čili i snažni njega povede
5 Na mjesto feačko zbornu, što bješe kod lađa brzih.
Kada onamo dođu, na glàtkē kamene sjednu
Jedan uz drugog blizu; Atena Pàlada onda
Hođaše gradom slična glasniku Alkinoja hrabrog
Smišljajuć, kako da se junàčina vrati Odisej;
10 K čovjeku stupaše svakom i riječ mu zboraše ovu:
»Dajte potecite vi, čelòvođe feačke mudre,
Dajte u skupštinu pod'te, da stranca čujete onog,
Koji je skoro u dom Alkinoja hrabroga došo
Po moru se nalútav, na bogove uzrastom nalik.«
15 Govoreć tako volju potàče ì srce svakom,
Te se napune brzo na zborištu sjedala ljúdi,
Kòliko grnjahu oni; i mnogi se diviše vidjev
Hrabrog Laèrtova sina; milotom božanskom Atena
Njega po plècima obli, po glavi obli i njega
20 Višega učini vidjet i krupnijeg, da bi se svima
Umilit mogao tako Feačanma, med njima da bi
Čestit i veličanstven u borbama mnogima òstò
Pobjednikom, što na njih Feáčani pozvaše njega.¹
25 Kada se sàberū već i na iskupu kada se nađu,
Onda Alkinoje njima progovori ì reknē ovo:
»Čujte me sada vi, čelòvođe feačke mudre,
Neka vam nešto rekнем, što srce u grudma mi kaže.
K meni je neznani ovaj tuđinac doluto u dom,
30 Ne znam, od kojih je ljudi, od istočnih, zapadnih da l' je;
Opremu traži i moli, da odluka bude nam tvrda;
A mi povratak njemu uskòr'mo po navici staroj,
Jerbo nikoga nema, u moju kuću tko dođe,
Da bi čekao dugo i tužio opreme radi.

¹ 22—23. Odisej je sudjelovao u Feačana samo u jednom natjecanju: zato se ti stihovi smatraju interpolacijom.

35 Nego lađu dajmo u pùčinu rinimo divnu,
 Lađu prvòplòvku crnu!² po narodu nek se izbérū
 Momka pedeset i dva, junaka najbolja davno.
 Vesla uz klinove dajte lađènē dobro privež'te,
 Iz lađe onda izid'te i k meni gostit se brzo
 40 Dođite u moj dom, priredit ću dovoljno svima!
 Momcima nalažem to, a ostali, koji ste ovdje,
 Vi žezlonoše i vī, o knezovi, ù krāšnē dvore
 Dođ'te mi, stranca da ovog u domu našem gostímo.
 Da se ne neća nitko! Demòdoka k tome pozov'te,
 Onog pjevača božanskog, što bog mu je dao, da pjesmom,
 45 Kako mu daje srce u grudima, ljude veseli.«
 Reče im pa ih onda povede, žezlonoše za njim
 Pođu, a po pjevača božanskōg otiđe glasnik.
 Odabranih momaka pedeset i dvojica onda
 Odu na obalu mora trepetljivog po zapov'jédi;
 50 A kad do lađa veće i do mora dođoše momci,
 Crnu porinu lađu u morskú dūbinu oni,
 Katarku postave zatim i jedra na lađu crnu,
 Pa izàtoga vesla u kožane utaknu gužve,
 Sve baš kako se hoće, i bijela razapnu jedra.
 55 Podalje namjeste lađu u vodi, i sve izvršiv,
 Pođu u veliki dom Alkinoja, hrabrog junaka.
 U sobe sve i u tr'jemove sve u obore ljudstvo
 Silno navrvi, te mnogo mladića i staraca bješe.
 Dvanaest tada ovaca Alkinoje zakolje njima,
 60 Osam bjelòzubīh svinja i do dva sporòhodnā vola.
 Žrtve tad prionu gulit i milenu spremati gozbu.
 Glasnik meðù njīh dođe i milog pjevača³ dovede,
 Koji omilje Muzi, te dobro je dala mu i zlo:
 Očinjī uze mu vid, al' pjevanje dade mu slatko.
 65 S klincima srebrnim stolac Pontònōj primàče pjevaču
 U sredini med gòst'ma o visoki stup ga naslònīv;
 Tada objesi zvonku oglāsnīk formingu o klin
 Iznad glave pjevaču, navèdē njegove ruke,
 Gdje će je naći, pred njēga još postavi košaru i sto
 70 Krasni i s vinom kondir, da po volji pije iz njēga.
 Rukama posegnu tada za gotovim jelima oni.
 I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
 Muza pjevača potàče, da opjeva slavu junaka
 Iz pjesme one, što njoj se nebésā hvataše slava,
 75 Kako se svadi Odisej s Ahilejem, Peleja sinom,
 Jedan na drugog kad su navalili r'ječima strašnim
 Na božjoj obilnoj gozbi, a kralj se tad Agamèmnon
 Radovo za se, kad staše boljari se ahejski svađat,
 Jer to mu proroštvo Feb je Apòlōn proreko bio,
 80 Kad prag u presvetoj Piti prestupio kameni bješe,

² 35. »lađu crnu«, jer su lađe u to doba obično bile obojene crnom bojom.

³ 62. »milog pjevača«, tj. Demodoka; grčka priča rado prikazuje vrače i pjevače slijepima, a i pjevači su naših narodnih pjesama ponajčešće bili slijepci.

Dà pītā boga; i tada početak se váljao jada
 Trojcem i Danajcima po odluci velikog Zeusa.⁴
 O tom pjevaše pjevač božanski, a tada Odisej⁵
 Žilavim rukama plašt obuhvati crveni velji,
 85 Na glavu njega navúčē i lijepo pokrije lice,
 Jer ga bijaše stid od Feáčānā roneći suze,
 Ispod obrva roneć. Kad presto bi pjevač božanski,
 On bi utr'o suze i plâšt bi uklonio s glave,
 Dvoušni primio vrč i bozima lio bi žrtvu.
 90 A kad bi počeo opet Demòdok, kad bi boljari
 Feački rekli mu pjevat, jer pjesma je godila njima,
 Opet bi pokrio glavu Odisej i jecati stao.
 Tada ga ne spazi nitko od gòstī suze gdje roni,
 Samo Alkinoje opazi to i vidi da plače,
 95 Blizu njega sjedēci i njegovog jecanje čuje.
 Odmah Feačanma ovo veslòradīm prozbori vitez:
 »Čujte me sada vi, čelòvođe feačke mudre,
 Podjednakom smo gozbom⁶ zasladili duše i ktome
 Formingom, koja uz gozbu obilatū pristaje krasno,
 100 A sad se ògledati iziđ'mo u borbama svima,
 Ne bi l' tuđinac taj prijatēljima rekao svojim,
 Kada se vrati kući, kolikō smo bolji od sviju
 Pesničari i kakvi l' u rvanju, skoku i trku.«

9. Igre na trgu. 104—416.

A. Feačke ratne igre. 104—180.

Reče im, pa ih povēdē, a oni podoše za njim.
 105 Tada Demòdoku o klin oglásnik formingu zvonku
 Objesi, iz kuće njega izvēdē za ruku vodeć.
 Glasnik ga istim putem provēdē, kojim su drugi
 Feački pošli bili boljari da gledaju borbe.
 Pođu na mjesto zbornog, i za njima nagrne narod
 110 Bezbrojan; tada mnogi mladići ustanu vrli:
 Usta Akrònēj, Okijai i zatim usta Elàtrēj,
 Nautej i Primnej, Armijal. Erètmēj, a za njima drugi,
 Pontej i Prorej usta, i Toon i Anabesinēj
 I sina Tèktonova Polineja sinak Amfījal,
 115 Ustane i Eurījal, ljudòmori Aresu slični,
 Naubolov sin Eurījal, med svima Feácima prvi
 Iza Laòdamasa nezázornōg stasom i licem.
 Tri nezazornog tada Alkinoja ustanu sina:

⁴ 75—82. Do te je svađe, po priči, došlo jer je Odisej jednostrano isticao mudrost i lukavštinu, a Ahilej hrabrost i silu kao uspješno sredstvo za dovršenje rata. Agamemnon se svađi veselio jer mu je proročište proreklo da će osvojiti Troju čim se posvade najbolji junaci.

⁵ 83. Odisej plače; vidi 4. pjev. st. 185.

⁶ 98. »podjednaka« je gozba ona na kojoj svi imaju jednak dio, onoliko koliko je svakom dosta.

120 Halij, i slični bogu Klitòněj, Laòdamas s njima.
 Prvo se ògledaše u trku borci, i njima
 Protegnut bijaše put od ograde, kuda će trčat;
 Skupa niz polje brzo polètē prašinu vijuć,
 Najbolji od njih u trku Klitòněj nezazorni bješe;
 125 Kòliko nà polju mázge bez òkrēta mōgū uzòrat,
 Tòliko prestigne on, do gledáčā došavši, druge.
 Onda se stanu borci u rvanju mučnom oglédāt,
 A tu najbolje sve junake nadrvē Eurijal,
 A u skakanju od svih Amfijal najbolji bješe,
 A u kolutanju bješe Elàtrēj najjači od svih,
 130 Valjan Alkinojev sin Laòdamas pesničar prvi.
 A kad svima se već razvèselī borbama duša,
 Onda Alkinojev sin Laòdamas prozbori ovo:
 »Nuder, drugovi mili, tuđinca pitajmo ovog,
 Borbu li koju zna i razumije? uzrastom nije,
 135 Niti bedrima nije, ni nogama, rukama rđav;
 Vrata je čvrsta i snage golēmē; mlada hne ima
 Jakosti, samo ga zla i nevolje potrše silne,
 Jer ja ne znam, što može da oslabi čovjeka više,
 Nego što more ga slabi, ma i jak bio veòma.«
 140 Njemu odgovori na to Eurijal ì reknē ovo:
 »Tu si, Laòdamase, baš pravo besjedu reko;
 Sam pristupider k njemu, pozovi ga, očituj volju.«
 Kada Eurijala sin Alkinojev valjani čuje,
 Stupiv usrèd sveg skupa ovako Odiseju reče:
 145 »Deder se, tuđinče oče, u borbama ogledaj i ti,
 Ako razumiješ koju, a čini se, borbe da znadeš.
 Ta slave nema veće junaku, dok život mu traje,
 Nego je ona slava, što rukama, nogama steče.
 Nego se ogledaj sad i raspršaj sa srca jade.
 150 Tvoje putovanje nije daleko; već ti je lađa
 Otisnuta od zemlje, i svi su drugovi spremni.«
 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Što se, Laòdamase, uzvikaste rûgom na mène?
 Više mi leže jadi na duši negoli borbe,
 155 Meni, što mnogo postradah i koji se izmućih mnogo,
 A sad u vašoj sjedim u skupštini povratka željan,
 Zato se kralju ja ì čitavom narodu molim.«
 Njemu odgovori na to Eurijal ovako ga dražeć:
 »Ti se, tuđinče, meni ne činiš nalik na onog,
 160 Koji je borbama vješt, među ljudima kakvih je mnogo,
 Nego si nalik na onog, što u lađi punoj vesala,
 Brodi, poglavar mornárā, sve samih trgovnih ljudi,
 Misliš na tovarjenje i staraš se za robu samo,
 Na dobitak si brz, a na borca naličan nisi.«
 165 Mrko ga gledne Odisej dosjetljivi ì reknē ovo:
 »Pri jane, pravo ne rēče; na čovjeka drskog si nalik!
 Tako bogovi svima ne davaju ljudima svojih
 Ljupkih daróvā ni duše ni uzrasta nī zbora dičnog.
 Jedan je nēuglédan u licu čovjek, al' što god

170 Govori, bog mu daje milòtu u svemu, i ljudi
Svi ga motre s veseljem: on govori postidno, milo,
Govori sigurno on, u skupštini odličan ljudskoj,
A kad prolazi gradom, sve motre ga ljudi ko boga.
175 Drugi je spoljašnošću na vječite bogove nalik,
Al' ne zaodješe bozi milotom besjede njemu;
Tako je izvrsno tvoje i obličje, nĩ bõg ga ne bi
Bolje načiniti mogo, a razumom svojim si prazan!
Ti si u grudima mojim uzbunio srce mi svojim
180 Nezgodnim besjedama. U borbama nisam ti nevješt,
Kao što govoriš ti, već mislim, med prvima da bjeh,
Dok sam se u godine i u šake uzdao svoje.
Al' sad me nevolje i zla obùzimljū, sila pretřpjeh
U bitke junačke mnoge i valove ulazeć mučne;
185 Nego ću, ako i mnogo postradah, zaći u borbu,
Jer si me ujeo r'ječju i njome si zadio mene.«
Reče i skočiv onako u plaštu uhvati kolut,
Veći i deblji kolut i krupniji, nego je bio,
Kojim se metahu dotad Feáčani. Kolut Odisěj
Dobro zavitla tad i iz ruke žilave baci,
190 A kad zauji kamen, Feáci, brodari na glasu,
S veslima dugim veslači, tad k zemlji pognu se redom.
Kõliko padne kamen iz ruke odletjevši brzo,
Preskoči biljege sve. A Atena čovjeku slična
Postavi znake i r'ječ izustivši prozbori ovu:
195 »Tvoj bi, tuđinče, znak i slijepac poznao svaki,
On bi ga napipao, jer s drugima nije se sm'ješo,
Nego je najdalje on; za ovu ne boj se borbu,
Neće ga nikoji dostić Feáčanin niti prebacit.«
Toj se povéselĩ r'ječi Odisej, divni stradálac,
200 Videć, gdje mu je jedan u borbi prijatelj dobar,
I on sa lakšim srcem Feáčanma prozbori ovo:
»Děte ga dostignite, o momci! Za čas ću, mislim,
Drugi dobaciti kolut il' do tamo ili još dalje.
Kojega nagoni srce i duša od drugih svijju,
205 Neka se ogleda sa mnom, — razljútiste vi me veòma, —
Il' u šakanju sad il' u rvanju ili u trku,
Ne marim; dođite svi Laòdamasa izùzēv,
Koji me gosti, a s milim domaćinom tko bi se rvo?
Ludak je onaj čovjek i nitkov, tko bi se s onim
210 Išao natjecati u borbama, koji ga gosti,
I to u tuđoj zemlji; ta sam bi potkopo sebe!
Drugog ne odbijam nikog, ne prezirem drugoga nikog,
Nego ga vidjeti hoću i s njime se ògledat želim.
Kakovih borbi ima med ljúdim, nisam im nevješt:⁷
215 Glatkim umijem lukom da upravljam, kao što treba,
Prvi bih čovjeka mogo u gomili dušmanske vojske
Ja pogodit i svalit, drugóvâ okolo sebe
Da množinu imadem, da gađaju oni junake.

⁷ 214. »nisam im nevješt«, tj. vješt sam; to je pjesnička figura litota.

220 Jedini mene je od svih nadstr'jeliti mogo Filòktèt⁸
 Na polju trojanskome, kad str'jeljasmo tamo Ahejci;
 A od ostalih sviju valjaniji i bolji ja sam,
 Kakvi su smrtnici danas na zemlji, hljebac što jedu.
 A sa starijim ja se junacima borio ne bih,
 Ni sa Heraklom ne bih ni s Euritom Ehalskim bome,
 225 Koji se nadstreljivat i s vječnim bozima znahu;
 Zato je umr'o naglo i nije dočekat mogo
 Starosti velike Eurit u dvoru svojem, jer njega
 Srditi ubi Apòlōn, što i njegov nadmètat se zvaše.
 Kopljem hitati znam, kolikò drugi ni str'jelom.
 230 Samo bi, bojim se, koji Feáčanin mogo natrčat
 Mene, jerbo me odveć nagrđiše valovi mnogi,
 Te se i izmućih njima, jer nisam dovoljne njege
 Imao u lađi svojoj, te klecat mi koljena staše.«

B. Kolo; pjevanje; plesači. 234—384.

235 Tako im reče, i oni umuče svi i zašute,
 Samo Alkinoje njemu odgovori na to ovako:
 »Kada među nama ti, o tuđinče, govoriš milo
 Te nam junaštvo hoćeš pokazati, koje te prati,
 Srdit, na rvalištu, što ovaj te podraži čovjek;
 Nikakav čovjek tvoga junaštva kudío ne bi,
 240 Koji pameću svojom govòriti znade što valja.
 Nego poslušaj sada i mene, da poslije možeš
 Kazati vitezu drugom, u dvorima kada se svojim
 Gostio budeš sa ženom i djecom, koju imadeš,
 Sjeti se našeg junáštva, i kakve je i nama Zeus-bog
 245 Dao vještine već od otáca naših po redu.
 Pesničari ti nismo nezázorni, a ni rvači,
 Nego nogama brzo trčimo, lađari smo prvi;
 Vazda je draga nam gozba i kitara, kolo i rãdi
 Mi smo se preoblaćit i kupat se toplo i spavat.
 250 Nego dederte vi, o feački ìgrãči prvi,
 Pòigrãjte, tuđinac nek taj prijatèljima rekne,
 Kada se povrati kući, kolikò smo bolji od sviju,
 Gdjegod se brodi, il' igra il' trçi, gdjegod se pjeva.
 Neka vas koji potrçi i formingu neka donese
 255 Zvonku Demòdoku sada, u dvorima negdje je našim.«
 Tako bogòlikì reče Alkinòj, i glásnik se diže
 Da iz kraljeve kuće donese formingu šuplju.
 Odabranih se devet iz naroda sudija digne,
 Koji činjahu sve u igrama dobro, i oni
 260 Uravne za kolo prostor i rašire za igre prostor.
 Glasnik pristupi bliže Demòdoku noseći zvonku
 Formingu, i on pođe usrèd skupa; okolo njega

⁸ 219—232. Smatra se da su ti stihovi kasnije umetnuti jer Odisej još ne može ovdje govoriti o svojem sudjelovanju u trojanskom ratu, a osim toga postoji očito protivrjeđe između st. 230 i d. i st. 206.

Stanu mladići svi u naponu, igranju vješti;
 Kada po kolu oni božanskom nogama lupe,
 265 Treptanju njihovih nogu Odisej se divljaše motreć.
 Tada zacilikne pjevač i zapjeva, kako je Ares
 Ljubio Afroditu, u koje je prekrasan v'jenac;⁹
 U Hefestovu domu obljubio on ju je krišom
 Mnoge joj davši dare i gospodu time Hefestu
 270 Krevet okalja, gdje leži; al' Helije, kojino vidje
 Njihovo milovanje, Hefestu ga prokaže odmah.
 Kada srdòbonū tu Hefestu začuje kážu,
 Uđe u kovačnicu u duši misleći o zlu,
 Veliki nakovanj na panj navalivši okove stane
 275 Nerazdrešljive on, neprelomljive kovat, da čvrsto
 Ono se uhvati dvoje. U ljutosti Aresu varku
 Smisliv u ložnicu pođe, gdje mila mu postelja bješe,
 Krevetu okolo nogu ponastavi okove krugom;
 Mnogi se okovi spuste odòzgō s krova, a tanki
 280 Bjehu ko paučina, i nitko ih spazio ne bi,
 Niti blaženi bozi, jer tako ih pr'jevarno skova.¹⁰
 Okolo postelje kad on kovarstvo nastavi svoje,
 Onda tobože ode na Lemnos, u uređen u grad,
 A od sviju mu draži zemalja bijaše Lemnos.
 285 To je spazio dobro zlatòsjajni Ares, i slavnog
 Kako spazi vještaka Hefesta gdje ide daleko,
 Odmah zaputi u dom Hefesta, preslavnog boga,
 Krasnovjènačnū živo želéci Kiterku ljúbit.
 Ona se vratila baš od oca, od presilnog Zeusa,
 290 Te je sjedila bila, a Ares u kuću uđe,
 Stisne joj ruku i ovu izustivši besjedu reče:
 »Lezimo, draga, amo u krevet te se vesel'mo!
 Kod kuće nema sada Hefesta, nego je na put
 Među gruborječne pošo med Sinćane na Lemnos otok.«
 295 Ares joj reče, a njojzi baš milo počinut bješe.
 Oboje uđu u krevet i zaspè! Hefesta vještaka
 Umjetni okovi tad ih sa sviju obuhvate strana,
 Te već ni jednog uda ne mogaše maći ni dići.
 Onda opaze tek, da se nema izbjeći kamo.
 300 Njima se približi tad rukotvorac preslavni Hèfèst,
 Jer se vratio prije no ode na lemnoski otok
 (Helije spaziv ih dobro pokazao bješe ih njemu)
 Ā kući pođe svojoj Hefestu ũ srcu bolan,
 Stane pred vratima sobe, a bijes ga obuzme divlji
 305 I povikavši strašno prizove bogove tamo:
 »Oče o Zeuse, i drugi o blaženi, bogovi vječni,
 Dodite amo da tužne, neprilične vidite stvari,
 Kako Zeusova kći Afrodita vazda sramoti

⁹ 267. »prekrasan v'jenac« — misli se visok dijadem.

¹⁰ 281. »pr'jevarno skova« Homer zamišlja i prikazuje bogove u ljudskom liku, sa svim ljudskim slabostima i manama, nesavršenima i tjelesno i duševno. Tako je na pr. već u st. 270. i d. rečeno da je tek Helije javio Hefestu nevjeru njegove žene, jer on, premda je bog, to ne zna. Takvih primjera ima u Homera vrlo mnogo.

310 Mene, koji sam hrom, a ljubi Aresa morskog,
 Jerbo je on i lijep i nogu jakih, a jâ se
 Na svijet rodih slabõnog (al' drugi nije mi krivac,
 Nego mati i otac, — ej da me rodili nisu!).
 Ali gledajte sada, gdje evo u ljubavi dvoje
 U mom krevetu leže, a jâ ih žalostan gledam.
 315 Ne mislim, da će htjeti počivat i časak ovako,
 Ako se i ljube vrlo, al' spavat neće se skoro
 Zajedno prohtjeti njima; kovarstvo i okovi njih će
 Odvraćat moji, dok sve mi ne povrati darove otac,¹¹
 Koje mu u ruke dadoh za ovu djevojku kuju;
 320 Njegova kći je lijepa, al' ne zna obuzdati srca!«
 Kad to Hefesto reče, u dvore mjedena praga
 Skupe se bogovi vječni: Posidõn zemljõmičnī dođe,
 Brzić Hermija dođe i branič gospod Apõlõn;
 Boginje ne htješe doći, već od stida ostanu doma.
 325 Bogovi, svakog dobra davači, pred vratima stanu:
 U smijeh udare tada neiskazan blaženi bozi,¹²
 Kad umijeće vide Hefēsta, pravog vještaka;
 Tada je gdje koji k drugu okrenuv se reko ovako:
 »Nije ti u zlu sreće, — brzõnogõg dostiže spori,
 330 Kako je spori Hefēsto ulovio Aresa eto,
 Aresa najbržega od bõgõvã olimpskih sviju,
 Hrom umijećem svojim; al' Ares će preljubu platit!«
 Dok su se bogovi tu razgovarali besjedeć tako,
 Zeusovo čedo Apõlõn progovori Hermiji ovo:
 335 »Hermija, Zeusov o sine, o pratilče, dãvãču dobra,¹³
 Bi li hotio i tī uz zlaćenu uz Afroditu
 Čvrstim vezama sapet u postelji skupa počivat?«
 Njemu skorõteča na to provodač odgovori ovo:
 340 »Nek mi se, Apolone, daljnõmetnī strëljàču, tako
 Zgodī, pa goleme, triput tolikē nek veze me stegnu,
 A vi me bogovi svi i boginje gledajte tada,
 Kako uz zlaćenu ja Afroditu počivam skupa!«
 Tako Hermija reče, i u smijeh udare bozi.
 Samo se nije smijo Posidõn neprestano moleć
 345 Umjetnika Hefēsta, da Aresa iz veza pusti.
 Besjedu zapõčne s njim i progovori krilate r'ječi:
 »Pusti ga, evo ti za nj obećanje od mēne, da on će
 Platit ti, kako je pravo med bozima, kao što želiš.«
 Al' Posidõnu tad rukotvorac preslavni reče:
 350 »Nemoj, o Põsidõne zemljõmičnī, na to me nukat,
 Jamstvo je rđavo to, kad za rđave jamči se tkogod;
 Zar bih mogao tebe med besmrtnim bozima vezat,
 Ako mi Ares utèčē i svome se ùklonī dũgu?«

¹¹ 318. Budući da je ženu zatekao u nevjeri, Hefest kani natrag tražiti vjenčane darove, kojima je od oca Zeusa otkupio vjerenicu. Takav je bio običaj u Grka u Homerovo doba.

¹² 326. Na nekoliko mjesta u Homera bogovi se smiju grohotom i slatko, pa otud potječe i uzrečica »homer-ski smijeh«, tj. neusiljen, sladak i dugotrajan smijeh.

¹³ 335. »dãvãču dobra«, jer Hermija daje plodnost biljkama i životinjama, a zdravlje ljudima.

355 Njemu zemljòtresac na to Posidòn odgovori ovo:
 »Hefeste, ako bi Ares ukloniv se svojemu dugu
 Pobjego kud, tad ja bih za njèga platio tebi.«
 Al' Posidónu tad rukotvorac preslavni reče:
 »Meni ne priliči tebe ne uslišit, pa i ne mogu.«
 Tako rekavši snažni Heféstò otpusti veze;
 360 Pa kad oboje ono iz okova iziđu čvrstih,
 Oboje onda skoče, te Ares u Trakiju ode,
 A mila smješljivka tad Afrodíta nà Kipar pođe
 U Paf, gdje joj je sveti gaj i kadilni oltar.
 Harite tu okupaju nju i namažu uljem,
 365 Uljem ambrosijskim onim, što teče po bozima vječnim.
 Pa je u haljine ljupke obuku, — da je divota.
 O tom pjevaše pjevač božanski, te se Odisej
 U srcu radovo svom, kad slušaše, s njim i Feáci
 Svi, brodari na glasu, veslači s veslima dugim.
 370 Tada Laòdamasa i Halija pozva Alkinòj,
 Sami nek igraju (à nitko njih nadigravao nije).
 I njih dvojica uzmu tad u ruke crvenu loptu
 Lijepu, koju je bio načinio Polibos vješti:
 Dò tāmniñ ju je jedan oblákā sved uzbacívō,
 375 Saviv se natrag, a drugi od zemlje skočivši uvis
 Brzo je hvataše prije no na tle nogama stane.
 Pošto se ògledajū u bacanju upravnom lopte,
 Onda igrati uzmu po zemlji mnogohranòj oba
 Sitno izmjenjujuć noge; mladići pljeskahu drugi,
 380 Stojec na igralištu, i tako urnebes nastà.
 Tada Alkinòju divni Odisej progovori ovo:
 »Silni Alkinòje kralju, með ljudima odlični svima.
 Ti si se hvalio sam, da imaš prve igrače, —
 Sve je doista tako; sve čudo me motreći hvata.«

C. Gostinski darovi. Izmirenje s Eurijalom. 385—416.

385 Reče, i na tu se riječ Alkinòj povèselī snažni
 I on veslòradīm odmah Feaçanma prozbori ovo:
 »Čujte me sada vi, čelòvođe feaçki mudre,
 Meni se čini ovaj tuđinac razuman vrlo.
 Nego gostinski dar da damo mu, kako valjade!
 390 Dvanaest predičnih u nas po narodu ima knezova,
 Vladaju narodom oni, međù njima trinesti ja sam;
 Svaki od nas mu plašt nek dade oprani, čisti,
 Košulju i ktom po jedan skupocjeni talenat zlatni.
 Dajmo mu brže sve to donesimo, neka imade
 395 Sve to u ruci tuđinac, nek radostan k večeri pođe.
 A nek Eurijal sad udobròvoljī besjedom njega,
 Pa još i dârom, jer kako valjade, govorio nije.«
 Tako im reče, a oni povlađujuć odrede sve to,
 I svaki odmah pošlje glasnika po darove kući.
 400 Na to Alkinòju ovo Eurijal odgovori veleć:

»Silni Alkinoje kralju, med ljudima odlični svima.
 Tog ću tuđinca ja udobròvoljit, kako mi veliš.
 Njemu ću ovaj mač darovati mjedeni sasvim,
 Na njem je srebrni balčak, a bjèlokošću su novom¹⁴
 405 Kore mu optočene; a vr'jedan će mnogo mu biti.«
 Reče i s klincima srebrnim mač Odiseju dade,
 Besjedu započne s njim i progòvorī krilate r'ječi:
 »Zdravo, o tuđinče oče! izustih li nemilu r'ječ ja,
 Neka je pograbi odmah olúja, nek je odnese!
 410 Bogovi dali ti ženu uočit i vratit se kući,
 Koji odavno trpiš daleko òd drāgih svojih.«
 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Zdrav da si i ti, o dragi, i dali ti bogovi sreću!
 Samo požalit nemoj za ovim nikada mačem,
 415 Što si mi dao ga sad udobròvoljiv r'ječma mene.«
 Reče i na pleći mač¹⁵ sa srebrnim klincima metne.

10. Druga večer u Alkinojevim dvorima. 417—586.

A. Darovi. Rastanak s Nausikajom. 417—468.

Sunce zađe, — Odisej daròvā već imaše slavnih;
 Ponosni sve ih glasnici donesu u kraljevske dvore,
 A tad nezazornog sinci Alkinoja prime ih od njih
 420 I te prekrasne dare uz čestitu postave majku,
 A pred Feacima snažni Alkinoje idaše čili.
 I kad u kuću dođu, na visoke stolice sjednu,
 Pa tad Aréti snažni Alkinoje prozbori ovo:
 »Ovamo, ženo, kovčeg donesi, što bolji imadeš;
 425 Čisti i oprani plašt i košulju metnut ćeš u njegov.
 Na vatru metnite koto i ugrijte vodu za njèga,
 Da se opere on i u redu složene dare
 Vidi, koje su njemu nezázornī dali Feaci;
 Da se zaslađi gozbom i pjevanje pjesme da sluša.
 430 A ja ću ovaj mu kondir darovati prekrasni zlatni,
 Neka se po sve dane opominje mene i Zeusu
 U svom nek žrtvuje domu i ostalim bozima iz njegov.«
 Tako im kaza, i tada Aréta robinjam rekne,
 Neka pristave brže uz oganj veliki tronog.
 435 Na vatru žarku koto za kupanje pristave one,
 Naliju vode u njèga, odòzdò zapale drva.
 Trbušast tronog vatra zaokruži, voda uzavri,
 A međùtim Aréta iznèsē iz sobe gostu

¹⁴ 404. Bjelokost, tj. slonovu kost, upoznali su Grci vrlo rano trgujući s Feničanima, pa je Homer često spominje (na pr. 4. pjev. st. 73 i 22. pjev. st. 200); o samim slonovima ne govori pjesnik nigdje, jer su došli u Evropu tek u doba Aleksandra Velikoga.

¹⁵ 416. »na pleći mač« — vidi 2. pjev. st. 3.

440 Prekrasni kovčeg i krasnih daróvā nameće u njegov:
 Zlata i odijela, Feáčani što mu ga daše,
 Sama unutra plašt i lijepu košulju metne,
 Besjedu započne s njim i progovori krilate r'ječi:
 »Pogledaj zaklopac dobro i brže uzlom ga sveži.
 Da ti na putu tko ne ukrade, što je u njemu,
 445 Na lađi crnoj kad budeš počivo u slatkome sanku.«
 Kad tu besjedu čuje Odisej divni stradálac,
 Onda utvrdi zaklop i brzo ga šarenim uzlom
 Sveže, kako ga bila naučila gospođa Kirka.¹⁶
 Kad li mu u isti čas ključarica rekne u kadu
 450 Ući, da bi se opro; Odisej radosna srca
 Dočeka kupanje toplo, jer podvoren ne bješe često.
 Otkad ostavi dom ljepòkosē one Kalipsē;
 Kod nje je kao bog nepromjenitu imao dvorbu.
 Kada ga robinje veće okupaju, namažu uljem,
 455 Košuljom ogrnu njega i strukom; izišāv iz vode
 Ode među ljude Odisej, što pijahu vino.
 A Nausikaja tada božānskē puna ljepote
 Stāše kraj dovratnika od dvòranē građene tvrdo,
 Oćima gledaše svojim Odiseja diveć se njemu,
 460 Besjedu započne s njim i progovori krilate r'ječi:
 »Zdravo, o goste! Kad budeš u zemlji već svojoj, spomén' se
 Mene, jer prvoj imaš zahvalit za spasenje meni.«
 Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »O Nausikaja, kćeri Alkinoja junačkog kralja,
 465 Zeus mi gromovni Herin muž udijelio tako,
 Kući da svojoj dođem i ugledam povratka danak!
 Tad ću i tamo tebe ko boginju slaviti kakvu
 Uvijek, svaki dan, jer ti si me, djevojko, spasla.«

B. Pjesma o propasti grada Ilija. 469—520.

470 Reče i sjedne tad uz Alkinoja kralja na stolac.
 Sluge već d'jeljahu mesa komāde i m'ješahu vino.
 Glasnik među njih dōđē i milog pjevača dovēdē,
 Kojega častiše ljudi, Demòdoka, med goste njega
 Sjedne baš u sredini i o stup ga nasloni visok.
 Tada glasniku ovo Odisej dosjetljivi reče
 475 (Odrejav komad od hrpta, a veći mu ostane jošte
 Komad bjelòzubōg vepra u masti obaviti bujnoj):
 »Ovo, glasniče, meso pjevaću Demòdoku predaj,
 Nek jede; njemu i jā ću ugoditi, premda sam jadnik.
 Jer su kod ljudi svih pozemljārā pjevaći u časti
 480 I u poštenju, jer Muza naučila ih je pjevat
 Pjesme; ta sve pleme pjevačā njojzi je milo.«

¹⁶ 442—448. Aretina neopravdana sumnja u vlastite ljude i vezanje uzlom, što se inače nigdje ne spominje, dokazuju da su ti stihovi umetnuti; Odisejev uzao upotrebljava se poslije poslovično, kao i Gordijski čvor, da se označi štogod što se ne da razriješiti.

Tako reče, a glasnik odnèsāv Demòdoku metne
 Vitezu u ruke to; on primi i veseo bude.
 Rukama posegnu tada za gotovim jelima oni,
 485 I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
 Onda Demòdoku ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »Tebe, Demòdoče, više od ikojeg čovjeka slavim,
 Il' te je Zeusova kći naučila pjevati Muza
 Ili Apòlōn, jer pjevaš sudbinu ahejsku krasno,
 490 Što učiniše i što pretrpješ muka Ahejci,
 Ko da si vidio sam ili čuo od onog, tko vidje.
 Nego nastavi pjesmu o građenju drvenog konja,
 Kojeg je s pomoću bio Atene načinio Epej,
 Pa ga u tvrđavu divni Odisej lukavo spravi
 495 Napuniv njega mnoštvom junaka, što rasuše Ilij.
 Ako mi o tome dobro, Demòdoče, ispjevaš pjesmu,
 Onda ću svuda med ljudma kazivat svima, da imaš
 Od boga nekoga blagog, te umiješ pjevati divno.«
 Reče, — i zapjeva pjesmu Demòdok potaknut bogom;
 500 Odande zapjeva on, u pokrite kako Argejci
 Stupiše lađe i zatim otploviše bacivši oganj
 Tad na čadòre, i kako na zborištu trojanskom neki
 Oko Odiseja dičnog u konju sakriti bjehu,
 Jer u tvrđavu odvukoše konja Trojanci.
 505 Tako je stajao konj, i mješovito zborahu mnogo
 Okolo njega sjedéći; a v'jeće im trostruko bješe:
 Ili da šuplje drvo ras'jeku nemilom mjeđu,
 Il' da ga na vrh povuku i niz vrléti ga sruše,
 Ili da veliki dar za blaženje bògòvā bude,
 510 Pa se poslije tako izvršiti doista šćaše,
 Jer je suđeno bilo, da propadnu, kada u gradu
 Bude drveni konj, a u njemu argejski prvi
 Svi junaci noseć Trojancima pogubu i smrt.
 Pjevaše, kako grad razoriše ahejski sini
 515 Sasuvši se iz konja, iziřāv iz zasjede šuplje.
 Pjevaše, kako i gdje l' je plijenio ovaj il' onaj
 Strmeni grad, a Odisej ko Ares kako je išo
 S bogu sličnim junákom Menèlajem k Dejfoba¹⁷ dvoru;
 U najžešći se boj zaletio ondje, al' opet
 520 S pomoću viteške on Atene prèdobī i tu.

C. Pitanje za gostov rod. 521—586.

O tom pjevaše pjevač božanski, al' se Odisej
 Sav rastapo, i suze pod oč'ma mu kvařahu lice.¹⁸
 Ko što kad žena plače obùimljūć miloga muža,
 Koji je pred gradom svojim, pred narodom čitavim pao
 525 Od grada svoga i djece uzbijajuć nemili danak;

¹⁷ 518. Vidi o Dejfobu 4. pjev. st. 276.

¹⁸ 522. Odisej plače; vidi 4. pjev. st. 185.

Žena vidjevši njega gdje umire, gdje se još praća,
 Nariče glasno i pada na njega, a nju ostrága
 Kopljima tuku dušmáni po leđima i po ramènma
 I u ropstvo je vode, a na muku i na bijedu,
 530 Njojzi propada lice od nevolje same i tuge:
 Tako je ronio tužno Odisej iz očiju suze.
 Tada ga ne spazi nitko od gòstī suze gdje roni,
 Samo Alkinoje opazi to i vidi, da plače,
 535 Blizu njega sjedéci i njegovo jecanje čuje.
 Odmah Feáčanma ovo veslòradīm prozbori vitez:
 »Čujte me sada vi, čelòvođe feačke mudre!
 Neka formingu zvonku Demòdok ustavi večé,
 Jer on pjevanjem svojim ne ugađa nikako svima.
 540 Otkad nam večera traje te zapjeva pjevač božanski,
 Otad nije nam gost od ljutoga prestao plača,
 Tuga velika negdje obuhvata njegovu dušu!
 Nego nek prestane pjevač, i zajedno sad se vesel'mo
 Svi mi domaći ì gòst, jer tako mnogo je ljepše.
 545 Mi smo zbog ovoga gosta učinili čestitog sve to,
 Opremu dajemo njemu iz ljubavi, dajemo dare.
 Drag je čovjeku gost i pribjègār kòliko i brat
 Svakome, koji i mǎlo dokučuje pameću svojom.
 Zato lukavo nemoj, o tuđinče, mislit i tajit,
 Što ću te sada zapitat, ta ljepše je kazati pravo.
 550 Reci mi ime, što njime i otac ì mati tebe
 Zvahu i ostali ljudi po gradu i okolo grada;
 Jer bez imena kakvog med ljudima nikoga nema,
 Plèmića nema ni rđe, kad na svijet dođe, već svakom
 Nadjenu ime mati i otac, kada ga rode.
 555 Reci mi sada zemlju i narod, otkle si, i grad,
 Da te pametne lađe opremiti onamo mogu,
 Jer u Feáčanā nema krmárā, a njihove lađe
 Nemaju nikakvoga kormána, kako ga druge
 560 Imaju; same znadu, što misle ljudi i hoće;
 One gradove sve i polja poznaju plodna
 Ljudska i bezdanu morsku veòma prelaze brzo
 Omotane u magli i mraku; ne boje se one
 Nikad, da će ih štogod pokvarit il' propasti da će.
 Čuo sam i sam nekad, kazivao kad mi je otac,
 565 Otac Nausitoje veleć, Posidōn na nas Feake
 Da se srđi, jer svakog bez ozljede ispratit znamo;
 Jednoć Zemljòtresac reče, razlupati feački da će
 Dobro građeni brod, kad iz opreme vraćo se bude
 Plavetnim morem, a na grad navalit će veliko brdo.
 570 Tako pričaše starac; izvršio bog to il' tako
 Ostalo, kako jest, po njegovoj kako je volji!
 Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu:
 Kuda si lutao sve, u kakve si došao zemlje,
 575 Kakve si vidio zemlje i grade, u kojim se zgodno
 Živi, i kazuj, gdje zli su i divlji, bez pràvicē ljudi,
 Gdje li su gostima radi i gdje li se bògōvā boje;

580 Kazuj, čemu li plačeš i tužiš grudima iz dna
Slušajuć Ilija udes i argejskog, danajskog roda!
A to učiniše bozi, usudiše oni i propast
Ljudima, da to bude i rodu budućem pjesma!
Da li ti poginu tko od rodbinē pod Ilijskim gradom
Plèmenit, zet ili tast? a ovi su u svoj rodbini
Iza rođaka krvnih i plèmena najdraži svakom;
585 Ili ti plèmenit drug, što se nàvikō ljubiti tebe,
Poginu, jerbo nije ni od brata nimalo gori
Onaj, koji je drug, a ktome je razumna srca?«

DEVETO PJEVANJE

(33. dan [večer])

Pripovijest o Kiklopu.

1. Odisej se otkriva. 1—38.

Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
»Silni Alkinoje kralju, med ljudima odlični svima!
Baš je lijepo slušat pjevača, kakav je ovaj,
Koji je bozima sličan po glasu svojem; i ja ti
5 Velim, da nema stvari ugodnije, nego je ona,
Kad je u narodu svak u veselju, i kada su gosti
U kući i svi sjede po redu i slušaju pjesmu
Od pjevača, a uz njih na stolu mnogo je svega,
10 Mesa i hljeba mnogo imade, a iz krčaga
Grabi vinotoča vino i gost'ma u vrčeve toči;
To mi se čini u mojoj u duši najljepše da je.
Tvoje je srce tebe navratilo, te pitaš mene
Za jade plačevne moje, da žalostan jecam još više.
Što bih ti prvo sada kazivao, posljednje što bih,
15 Kada su jade na me navalili nèbeski bozi!
Najprije velim vam ime, da znate i vi ga sami,
I da suđenom danu ukloniv se budem od sada
Glavni prijatelj vama, iako živim daleko.
Ja sam sin Laertov Odisej, koji sam svima
20 Ljudima lukavstvom znan, do nebésa mi doseže slava.
S pogledne Itake ja sam; — na otoku tome se diže
Trepčano brdo Nerit na pomolu već iz daljine;
Otoka ima mnogo oko njē, svi su nablizu:
Sama, Dulihij tu je i Zakint, šumoviti otok.
25 Itaka sama je niska; od otoka najdalje svijuju
U moru na zapad leži, a ostali k istoku leže
I suncu; kršna je ona i rodna momčadma, — i slađe
Ništa ne mogu ja od zemlje vidjeti svoje!
Mene drža kod sebe Kalipsa u prostranoj spilji
30 Boginja uzoritā želēci, muž da joj budem,
Tako me isto prije u dvorima držaše svojim
Lukava Eejka Kirka želēci, muž da joj budem;
Al' ne okrenuše srca u mojim grudima nikad.
Tako slađe ga ništa od svoje nema domaje,
35 Od majke i od oca, ma bio tko u punoj kući,
Ali u zemlji tuđoj daleko od oca i majke!

Nego da pričam ti sad o nesretnom povratku svome,
Što mi ga usudi Zeus, kad idah kući od Troje.

2. I. doživljaj: Kikonci. 39—66.

40 Vjetar od Ilija mene u kikonski u grad nanese,
Izmaros; ja taj grad razorih, à ljūde pobih.¹
Uzmemo sa sobom žene i blāgo veliko i sve
Među se pod'jelimo, da jednako zapadne svakom.
Onda drugòvima rečem, da otud valja nam brzo
45 Bježati, ali me ludi veòma ne htješe slušat.
Silu ispiju vina, ovaca pokolju silu
I još krivòrogē vole sporòhodnē moru na br'jegu.
Uto odu Kikónci i na pomoć zovnu Kikónce,²
Koji im susjedi bjehu, al' brojniji i jači od njih;
Življahu oni na suhu, s junacima borit se znahu
50 S kola, ali i pješke, gdje komu potreba bješe.
Dođe ih ujutro rano, kolikō u proljeće ima
Cv'jeća i lišća, i huda sudbina tad nas od Zeusa
Dočeka tužne, i jade pretrpjeti imasmo silne.
Oni kod lađa brzih u borbu uđu, te koplja
55 Mjeđu okovana od jednih k drugim polètē.
Dok je bila još zora i božji nàstajō danak,
Dotle se branismo od njih, iáko ih bijaše više.
Al' sunce kada se nagnu, te volove treba isprezat,
U bijeg natjeraju Ahejce jači Kikónci.
60 Iz svake lađe mi šest nazuvčárā izgibe drūgā,
A mi se drugi smrti uklonismo i zlōj sudbini.
Otud otplovismo dalje, al' u srcu žalosni bjesmo.
Rado smo smrti utèkli, al' drage izgubismo drūge.
Prije nam nē krēnū lađe uzvijenē nā oba kraja,
65 Nego zovnusmo triput jadrnike drūge,³ što bjehu
Na polju ostali mrtvi od Kikōnācā pobjēni.

3. Bura kod Malije odbije Odiseja na jug. 67—81.

70 Lađama Boreja Zeus nebésā oblačitelj posla
I s njim strašnu olūju te òn oblácima zemlju
I more skupa ogrnu; s nebesa i nōc se spusti.
Lađe strmòglavicē polètē, à vjetar silan
Na tri, na četiri slomi komadića njihova jedra.

¹ 39—40. Kikonci su stanovali u Trakiji uz rijeku Hebar (danas Marica); u trojanskom ratu pod vodstvom Menta pomagali su Prijama (vidi u Ilijadi 2. pjev. st. 846 i 17. pjev. st. 73), zato im se Odisej sada osvećuje.

² 47. Grci su pobijali samo muškarce, a žene i djecu povelili su sa sobom u roblje, no ipak je jedan dio muškaraca uspio pobjeći.

³ 65. To je posljednja počast palim drugovima na rastanku, a ujedno je to i poziv njihovim dušama da ih slijede u domovinu, gdje će im podići grob (kenotafij). Taj običaj podsjeća na vrijeme davno prije Homera kad su ljudi vjerovali da duša pokojnika poslije smrti boravi u grobu; u Homera se duše nalaze u podzemnom svijetu.

75   À mī se tada zla pobjímo, povučemo niže
               Jedra i prema suhu što brže stanemo veslat.
               Ondje bez prèkīda ležeć provedosmo do dvije noći
               I dva dana, a umor i jād nam izjedao dušu.
               Al' kad ljepòkosâ Zora donèsē i treći danak,
               Katarke podignuvši i bijela razvivši jedra
               U lađe sjednemo tad od krmárâ i vjetra gnane.
 80   I tad bih došao zdrav u očinsku u milu zemlju,
               Nego me potisne val i struja i Borej, kad htjedoh
               Oko Malije obiće, te otisnut bih od Kitérē.⁴

4. II. doživljaj: Lotofazi. 82—104.

85   Tako me pogubni vjetri po pùčini nosiše ribnoj
               Devet dana, i deseti dan pristúpih tek k zemlji,
               Gdje Lotòfazi žive, za hranu kojim je cv'jeće.⁵
               Na zemlju stupimo tu i zahvatimo tad vode.
               Ì ondā kòd bŕzīh lađa drugári ručati uzmu.
               Kad već budemo siti i jèla i pića, drugare
               Onda pošaljem neke da otiđu razvidjet zemlju,
               Kakvi su ljudi tu, što hljebac jedu zemaljski.
 90   Dva odaberem drūga i dodam im jošte glasníka.
               Odoše i među ljude Lotòfage zadoše brzo.
               Druzima našim zla Lotòfazi ne htješe ništa,
               Nego im jošte dadu da jedu lotosa njihna.
               Kako je koji slatkog i medenog lotosa kušo,
 95   Taj se ne htjede više povratit k nama ni javit,
               Nego htjedoše tamo u zemlji lotofaškoj ostat
               I tu trgati lotos, na povratak ne mislit više.
               Ali ih k lađama ja odvukoh, — sve plakahu, — silom,
               Pa ih pod klupe sve povezah u prostranih lađah.
 100   Ì milim onda svojim drugárima òstālīm rèkoh,
               Neka k lađama brzim pohítē i neka uđu,
               Lotosa dà jeli ne bi i povratak smetnuli s uma.
               Oni ù lāđe uđu i odmah med klinove sjednu,
               Pjenasto more, sjedēći po redu, pljuskahu vesli.

5. III. doživljaj: Kiklopi. 105—506.

A. 1. dan. Lov i gozba na Kozjem otoku 105—169.

105   Otud otplovismo dalje, al' u srcu žalosni bjesmo:
               Onda pođemo k zemlji bezákonīh, prkosa punih
               Kiklōpā, koji nadom u besmrtné bogove žive,

⁴ 81. Vidi 3. pjev. st. 287.

⁵ 84. O lotosu i Lotofazima vidi u Tumačenju riječi na kraju knjige.

Zato ne oru polja i ne sade rukama ništa,
 Nego bez oranja sve i bez sījānja izniče njima,
 110 Pšenica, ječam i loza, na kojoj grozdovi jedri
 Rastu i vino, što im ga dažd nasporuje Zeusov.
 Zborišta nemaju oni ni v'jeća ni zakona kakvih,
 Nego stanuju svi na vrhuncima visokih brda,
 Svaki u prostranoj spilji, te ženom svojom i djecom
 115 Vlada, kako ga volja, za Kiklōpe ne mari druge.⁶
 Dalje od luke otok imade ravan, šumovit,
 Otok kiklopskoj zemlji ni blizu, a ni daleko:
 Divljih je koza množina na otoku bezbrojna tome,
 Kojih ne plaši nikad koraćanje nikakvih ljudi,
 120 Tamo ne zalazi četa lovācā, koji se muče
 Po šumama i veru po vrhovima po gorskim.
 Stoke onamo nitko ne pase, nē težī zemlje,
 Tu se ne sije ništa i ne ore; nikada ljūdī
 Na tom otoku nema, što hrani vekave koze.
 125 Kiklopi nikakovih crvèngrudīh nemaju lađa,
 U njih drvòdjēljā nema da istešu pokrite lađe,
 Koje bi mogle sve svršivat, u gradove ljudske
 Koje bi zalazit mogle onako, kao što drugi
 Zalaze ljudi brodeć po pućini k ljudima drugim.
 130 Taj bi drvodjelje otok obradit prekrasno mogle.
 Zemljište rdavo nije, i sve bi u vr'jeme izráslo;
 Livade tu se šire uz bregove pjenastog mora,
 Vlažne, mekòtrāvnē k tome, a mogla b' zasadit se loza,
 Koje nedostalo ne bi; oranica tamo je ravna,
 135 Niski bi dospio usjev na pretilom zemljištu tome;
 Luka je sigurna tamo, gdje ne treba konopa nikad
 Niti spuštati kamen ni o brijeg uže privezat;
 Tamo se pristane samo i prićeka, dokle brodare
 Srce ne nagna dalje il' dokle ne duhnu vjetri.
 140 Gdje se svršuje luka, ispod spilje izvire ondje
 Vrelo bistrice vode, okò njē rastu jagnjēdi.
 Amo doplovismo mi, a bog nas je vodio neki;
 Tamna bijaše noć, i ništa se vidjelo nije,
 Lađe je debeli mrak obavijao, mjesec s nebesa
 145 Nije nimalo sjao, jer pokriše oblaci njega.
 Oćima svojim nije zamotrio otoka nitko,
 Nit mi vidjesmo, prije no s pokritim lađama tamo
 Pristasmō, gdje se vali ka obali valjaju dugi.
 A kad pristanu lađe, sa sviju skinemo jedra
 150 I izidosmo svi, gdje vali o obalu biju;
 Tu zadrijemasmo malo, dok ne dođe zora božanska.
 A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
 Onda po òtoku stāsmo tumārati čudeć se njemu.
 Tad egidònošē Zeusa Kronída kćeri nam nimfe
 155 Nagnaju brdskih koza, da počaste moji se družu.
 Lūkove savite odmah i koplja dūgačkīh c'jevi

⁶ 115. Kiklopi dakle poznaju jedino porodičnu vezu u kojoj vlada režim patrijarhata.

160 Āz lādā uzmemo svojih i ũ trī se stāvīvši reda
 Str'jeljasmo, i nama bog divljāčinē obilno dade.
 Dvanest me pratilo lađa, i svakoj zapadne od njih
 Po devet brdskih koza, a sebi deset ih uzmem.
 Tada smo cio dan do zalaska samog sunčānōg
 Sjedili slatkim se vinom i mēsom u obilju časteć,
 Jer još crvenog vina ponēstalo iz lādā nije,
 165 Nego ga imasmo još u krčazima dvoušnim dosta,
 Natočena, kad grad osvojismo kilonski sveti.
 Gledajuć Kiklōpā zemlju izblīza, dizanje dima
 Vidjesmo i čusmo glas ovācā i kōzā i njihov.
 Kada već sunce zađe, i kada se uhvati tmina,
 Onda zaspīmo tamo, gdje vāli o obalu biju.

B. 2. dan. Neljubazan doček kod Polifema. 170—306.

170 A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
 Drūgove ũ skup sazōvēm i nĵīma rečem ovākō:
 »»Jedni ostan'te ovdje, o mili drugovi moji,
 A ja na lađi idem, a sa mnom će neki drugari,
 Te ćemo pogledat ljude, da vidimo, kakvi su ovdje;
 175 Jesu li opaki oni i divlji, bez prāvicē svake.
 Ili su gostima radi i boje l' se bōgōvā srcem.««
 U lađu uđem izrēkāvši to, zapovjedim zatim,
 Neka uđu i sami i neka odvežu uža.
 Oni u lađu uđu i odmah med klinove⁷ sjednu.
 180 Pjenasto more, sjedēci po redu, pljuskahu vesli.
 Mjesto je bilo blizu, i kada dođemo k njemu,
 Onda spazimo spilju na kraju, uz more blizu,
 Visoku zastrtu svu lovorikom; u spilji mnogi
 Janjci su, ovce i koze počivale, okolo toga
 185 Visok bijaše obor od ũkopānīh kamēnā,
 Od visokōvrhīh hrasta, omorika tākōder dugih.
 U spilji spavaše čovjek gromōradan, koji je ono
 Stado čuvao sam u prikrajku; nikada on se
 S drugima družio nije, već samotan zlo uvježbavo.
 190 Čudesan bio je on i gromōradan; čovjeku nije
 Sličan hljebōjedi bio, već glavici planinskoj gustoj,
 Visokog drveća punoj na strani od glavica drugih.
 Tada milim svojim drugōvima rečem, da ondje
 Kod lađe ostanu crne i na nju da paze, a zatim
 195 Dvanaest ponajboljih drugōvā ōberēm sebi
 I odem; kozji mijeh ponesem crnoga vina
 Slatkoga, što mi ga sin Euāntejev dārovā Maron,
 Svēćenīk Apolōna, što Izmaros štīcāše nēkad,
 Sjajne mi darove dade, što živa ostavih njega
 200 S njegovim sinom i ženom bojēci se dirnuti u njih;
 Stan mu bijaše gaj Apolōnov, drveća puni.

⁷ 179. »med klinove« — vidi 2. pjev. st. 419.

Krasno kovana zlata poklonio mi je sedam
 Talenata i sav od srebra vrč mi je dao.
 Dvanaest napuni meni krčaga pićem božanskim:
 205 Slatkim i čistim vinom, za koje u kući nitko
 Nije znao od sluga i sluškinja, — samo je znao
 On i žena mu draga i s njima ključarica samo.
 Kad su se crvenog htjeli napojiti medenog vina,
 On bi nalio vrč na dvadeset mjerica vode,
 210 A iz vrča je toga božanskī ugodni miris
 Miriso, i tad od vina uzdržat se bijaše muka.
 Toga vina mijeh ponese velik i hrane
 Metnem u torbu, jer srce u mēni junačko drža,
 Da ćemo k čovjeku doći, što snagom je opasān strašnom,
 215 Koji je divlji te ne zna ni pravde ni prāvicē kakve.
 Do spilje dođemo brzo, al' u njoj ne nađosmo njega,
 Jerbo je toвно stado napāsao na paši tada.
 U spilju došavši sve mi razglédati stanemo redom.
 Puna su sušila sira, a ograde sve su tijēsne:
 220 Tòliko jaraca ima i janjića, a svaka vrsta
 Odvojena je za se; napóse ranije ima,
 Srednje napóse i pozne napóse, a posude sve su
 Surutke pune, i zdjele i muzlice, u što je muzo.
 Tada me odmah stanu da mole drugovi moji,
 225 Sira da uzmemo sebi i odemo natrag, a zatim
 Janjce i jarce mi da iz ograde stjeramo brzo,
 S njima da odemo k lađi i krenemo po moru slanom;
 Al' ih ne poslušah ja, — ej koliko bolje bi bilo!
 Htjedoh ga vidjeti ì dār od njēga gostinski dobit,
 230 Ali suđeno nē bī, da bude družini mio.
 Oganj zapálismo tad i žrtvovasmo te sira
 Uzmemo jesti i sjedeć unútra stanemo čekat,
 Dokle ne dođe on sa ispaše. Brema golēmo
 Nošaše suhих drva, da večeru priredi tako.
 235 I sa velikim drva sa glomotom u spilju baci,
 A mi se uplašimo i spilji se skrijemo u kut.
 Zatim toвно stado u široku natjera spilju
 Ono, koje je bilo za muzenje; muške kod vrata
 Janjce i jarce pusti u visokom oboru vani.
 240 Golem podigne kamen i sam ga stavi na vrata,
 Tolik, da kamena takvog pomākla dvaest i dvojja
 Ne bi čvrsta kola sa četiri točka sa zemlje,
 Tako visoki kamen na vrata navali spilji.
 Onda sjedne i sve po redu počne da muze
 245 Ovce i vekave koze i pod svaku metaše mlāde.
 Kad mu se usirila polovina b'jeloga ml'jeka,
 Odmah sakupi to i u plētenē košare metne,
 Drugu polovinu ml'jeka u posude izli, da ima
 Otkud uzet da srče, da ima večeru dobru.
 250 Kada se namučī tim i poslove dovrši svoje,
 Onda zapali oganj i opazi nās i zapita:
 »»Koji ste, stranci, i otkle doplòviste stāzōm vodēnōm?

Jeste li došli poslom il' utoma lutate možda,
 Kao što gusari blude po vodama slanima glavom
 255 Igrajući se svojom, tuđincima noseći b'jedu?««
 Krupni nas prestraši glas i gromòradnōst njegova sama.
 Al' ja besjedu ipak za odgovor kazah mu ovu:
 260 »»Mi smo ljudi Ahejci, od Troje nas svakakvi vjetri
 Preko bezdane morske nabaciše velike amo,
 Doma se žurasmo mi, al' zadosmo na druge pute,
 Na druge staze, a Zeus je odlučio valjada tako.
 Silenog Atrida mi Agamèmnona jesmo vojnici,
 Pa se dičimo tim; a òn je slaviji od svih
 265 Pod nebom ljudi, jer grad razvalio je tolikī,
 Pobio narod tolikī. A sad dolazeć k tvojim
 Koljenma molimo, gostinski dar ud'jelio ne bi l'
 Nama il' drugoga čega, što gostu dati je pravo.
 Bògōvā, dobriću, boj se! pribjègār ti svaki je od nas,
 270 A pribjegárima Zeus i tuđincima osvjetnik jeste,
 Onaj gostinski Zeus, što tuđince čestite prati.««
 Tako mu rečem, a on odgovori nemilo meni:
 »»Il' si, tuđinče, lud, il' dolaziš ti iz daljine,
 275 Kada mi veliš, u strahu da čuvat se bogova imam!
 Za egidònošu Zeusa ne pitaju Kiklōpi ništa,
 Ni za blažene drùgē, jer od njih mnogo smo jači!
 Ako mi srce ne veli, na tēbe se smilovat neću
 Ni na družinu tvoju, al' Zeusa se bojao ne bih.
 Nego mi sada kazuj, gdje lađu građenu dobro
 280 Ostavi? na kraj br'jega il' blizu? govori, da znadem.««
 Tako me kušo, al' ja mnogòznalac odmah dokučih.
 Pa mu riječi ove odgovorim lukavo opet:
 »»Lađu je slomio crnu Posidōn zemljòtresac moju
 285 O te hridine hitiv, na međama štono su vašim,
 O brijeg nagna je visok iz pùčinē bačenu vjetrom;
 A ja se prjèkōj smrti uklònih s drugòvima ovim.««
 Tako mu rečem, a na to ne káza nemio ništa,
 Nego nā noge skoči i rukama drùgā se maši,
 290 Pograbi dvojicu njih i o zemlju udari njima
 Kao štenadma, te mozak iscure i pokvasi zemlju;
 Ud im razreže po ud i sebi večeru spremi.
 Kao planinski lav obojicu proždre, i od njih
 Ništa ne ostane mesa ni cr'jeva ni moždanih kosti.
 A mi stanemo plakat i k Zeusu dignemo ruke
 295 Videći grozni čin, upropástilo nam se srce.
 A kad veliki svoj već trbuh napuni Kiklop
 Ljudskog se najedav mesa i ml'jeka se čistoga napiv,
 Onda ù spilji legne protègnuv se izmed ovácā.
 Jedna se misao meni u duši junačkoj rodi,
 300 K njemu da stupim i mač od bedra oštri povukav
 Da mu u prsi rinem, gdje opona pokriva jetru;
 Rukom popipam već, al' miso me ustavi druga:
 Jer bismo i mi tu postradali prijekom smrću,
 Kada od visokih vrata odvaliti ne bismo mogli

305 Kamena golemog onog, što turio bješe na vrata.
 I mi čekāsmo jécéc, dok nè dōdē zora božānskā.

C. 3. dan. Osveta. Polifem gubi jedino oko. 307—435.

A kad ranòrānka zora ružòprstā osvanu veće,
 Onda naloži vatru i krasne ovce pomuze
 Sve on, kakono treba, te pod svaku metaše mlāde.
 310 A kad se namuči tim i poslove dovrši svoje,
 Opet dvojicu zgrabi i od njih doručak spremi.
 Najede se i stado iznútra istjera toвно
 Veliki kamen lako odvalivši, ali ga opet
 Natrag navali on, ko zaklop da metne na tulac.
 315 Zviždeći vrlo Kiklop tad toвно okrene stado
 K brdu, a ja unútra promišljao sam u duši,
 Da mu se osvetim ljuto, Atena li slavu mi dade.
 Ova se nāpokōn miso učinila najbolja meni:
 320 Veliki Kiklopov kijak uz ogradu u spilji bješe,
 Zelen maslinov kijak; od stabla ga odrezao bio,
 Da ga suši i nosi; a gledeć ga mišljāsmo za njegov
 Da je katarka to s vesālā dvadeset lađe
 Crne, tereta pune, što brodi bezdanom morskom,
 To mu je na oko bila duljina, to mu debljina.
 325 Ja se primaknem i hvāt⁸ od kījāka odrežem toga
 I tō drugòvima dam i zapòvjedim, neka ga stružu;
 Oni izglađe drvo, a ja mu šiljak zaoštrih,
 Zatim ga uzmem i stanem u ognju ga žariti žarkom.
 Onda sakrijem njega i u đubre vrgnem, što vrlo
 330 Mnogo ga u spilji bješe u onoj; ždrèbove zatim
 Ja promiješati rečem drugòvima,⁹ koji bi od njih
 Bio toliko smjelan te sa mnom podigo kolac
 Pa ga u oko njemu zavrtio, slatko kad zaspi.
 Ždrijobom izidu ona četvorica, koju sam i sam
 335 Htio odabrat, a jā se među njima pribrojim peti.
 Kiklop navečer dođe ljepòrunē tjerajuć ovce,
 Čitavo stado toвно u široku utjera odmah
 Spilju ne ostavivši u ogradi visokoj ništa;
 Valjada slućāše nešto, il' bog je odredio tako.
 340 Golem podiže kamen i navali njega na vrata,
 Onda sjedne i sve po redu počne da muze
 Ovce i vekave kože i pod svaku metaše mlāde.
 A kad se namuči tim i svrši poslove svoje,
 Opet dvojicu zgrabi i od njih večeru spremi.
 345 Tada se Kiklōpu ja približih u rukama noseć
 Vina crnoga sud i riječ mu ovu još rečem:
 »»Na ti, Kiklope, vina! ded pij ga, kad si se mesa

⁸ 325. Hvat je udaljenost od jednog kraja raširenih ruku do drugoga.

⁹ 331. Ždrebalo se ovako: svaki bi svoj ždrijob stavio u jednu kacigu, koju bi zatim tresli dotle dok ne bi ispao određeni broj ždrebova.

Najeo ljudskog, da znadeš, napitka kakvog je bilo
 U našoj lađi, a žrtvu donèsoh ti, ne bi l' me blago
 350 Poslao kući, a tì si baš b'jesan, da podn'jeti nije!
 Tko će, Kiklope strašni, od naroda ljudskoga mnogog
 Tebe pohoditi odsad? ta nisi radio pravo!««
 Tako mu rečem, a Kiklop od mène uze i popi
 S nasladom velikom slatki napitak i zaište jošte:
 355 »»Daj mi ga ljubazno još i ime reci mi odmah,
 Da bih ti gostinski dar udijelio, da se veseliš.
 Kiklopska zemlja dodušē žitòrodnā rodi nam groždem
 Jedrim i vinom, štono ga dažd nasporuje Zeusov;
 Al' od ambrosije to je i nektara vino potèklo.««
 360 Reče mi, i ja mu opet podadem žarkastog vina;
 Triput donesem i dadem, i triput ispije ludov.¹⁰
 A kad je Kiklōpu vino osvojilo bilo već pamet,
 Onda mu ove ja progovorim ljubazne r'ječi:
 365 »»Kada me, Kiklope, pitaš, za moje glasito ime,
 Reći ću, à tì dar mi po svojem daj obećanju.
 Moje je ime *Nitko*, i otac i mati mene
Nitko zovu, a *Nitko* i ostali zovu me družu.««
 Tako mu rečem, a Kiklop odgovori nemilo meni:
 370 »»Nitka ću posljednjeg pojest od njegovih sviju drugova;
 Ostale pojest ću prije, — od mène dar ti je takav.««
 Reče i nàuznāk padne izvāliv se i legnē tako
 Na stranu debeli vrat nakrīvīv, te svesilni zatim
 Njega obuzme san; iz ždrijela mu navali vino
 I komadići ljudski; u pjanosti rigaše teškoj.
 375 Dotle zāprečēm kolac pod pèpeo gusti, pod njime
 Da se ugrije brzo, i drugove hrabriti stanem
 Te im govorit, da ne bi uzmaknuo òd strā ni jedan.
 A kad se maslinov kolac zapaliti šćaše u ognju,
 Ako je i bio zelen, i strašno kada se usja,
 380 Onda ga bliže iz ognja izvučem, a drugovi moji
 Okolo stanu, i bōg nas slobodom nadahne veljom.
 Oni maslinov kolac oštrljatī uzmu iz ognja,
 Pa ga u oko njemu zabodu, a ja se ozgo
 Uprem i kócem zavrtim, ko gredu da tkogod lađenū
 385 Stane bušiti svrdlom, a drugi remenom ozdo
 S obje zaokruže strane, i jednako vrti se svrdlo:
 Tako u oko onom zavrtīmo usjali šiljak,
 Kolac se kreće, a krvca potèčē topla po njemu.
 Jara Kiklopu kanje i obrve paliti stane,
 390 Zjenica gorjeti počne, a žilice pište od ognja.
 Kao kad kovač hoće da tvrdu učini bradvu
 Ili sjekiru velju te ù hlādnōj kvasi je vodi,
 Ona veoma cvrči, al' od tog jače je gvožde:
 Tako njegovo oko od maslinskog pištaše koca.
 395 Strašno poviče Kiklop, sve okolo spilja zatūtnjī,

¹⁰ 361. »ludov«, jer zaveden ugodnim okusom nije mislio na posljedice što će ih za nj imati preobilan užitak jaka, a nemiješana vina.

A mi se od straha svi razbježimo; i ondā kolac
 Silnom obliti krvlju izvūče iz oka Kiklop
 Pa ga baci daleko i mlātāše rukama b'jesno
 I drugē Kiklōpe stane dozivat, što življahu ondje
 400 Po vjetrovitim brdima u spiljama okolo njega.
 Začuvši viku koji odāvde, koji odāndē
 Pošeću k njemu i stanu okò spiljē, pitaju, šta je:
 »»Koja ti, Pōlifēme, bijeda te tako povika
 U tu ambrōsijskū noć, i ne daš spavati nama?
 405 Da li ti tko od ljudi ne odgoni na silu stado,
 Ili te ubija tko iz prijevare il' možda silom?««
 Njima iz spilje na to odgovori jaki Polifēm:
 »»Nitko ubiti mene iz pr'jevare hoće, ne silom.««
 Oni odgovore njemu i riječi krilate reku:
 410 »Ako te sama tu unūtra ne muči nitko,
 Bolesti nije moguće umāci od velikog Zeusa,¹¹
 Nego se gospodu daj Posidónu ocu pomōli.««
 Tako mu odlazeć viknu, a moje se nasmija srce,
 Gdje ih imenom svojim i pameću prevarih dobrom.
 415 Stenjuć i ōd bola sve se previjajūć Kiklop tad pođe
 K vratima pipajuć rukom i od njih odvali kamen,
 Zatim sjedne kod vrata i raširi ruke daleko.
 Ne bi l' ulovio kog, kad med ovcama napolje pođe,
 Jer je u srcu mislio svom, da ludak sam takav.
 420 Tad ja mišljah, što od sveg učinit bi najbolje bilo,
 Kako bih spasenje sebi i svojim drugōvima našo.
 Svakojake u duši i naume smišljah i varke,
 Jer prema glavi mi bješe,¹² a nevolja bijaše blizu.
 Ova se napokon miso učinila najbolja meni:
 425 U stadu bilo je tovnih gustōrunih ōvnōvā mnogo,
 Bili su vune plave, i l'jepi su, veliki bili.
 Prućem pletenim tad, na kojem gromōradnik Kiklop
 Uvježban zlikovac spaše, šutēčkē ovnove svežem,
 Po tri uzimah ovna; a čovjeka nosaše srednji,
 430 A dva drugā sa strane zakloniše drugā mi svaki.
 Tako mi svakog drugā sve po tri nošahu ovna,
 A ja najboljeg ovna u čitavu izberēm stadu,
 Njemu se primim za leđa i pòd gūstī trbuh se njemu
 Zgurih i ležah tako, a rukama savih se čvrsto
 435 Pod veličanstvenu vunu i držah se strpljivo srca.
 Tako čekasmo plaćuć, dok ne dođe zora božanska.

D. 4. dan. Odisej se ruga Polifemu. 436—559.

A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
 Ovnovi odmah onda potrče na pašu sami,

¹¹ 411. Bolest što je Kiklopi spominju jest ludilo; u starini su duševno poremećenje općenito smatrali bolešću, koju čovjeku šalje za kaznu koji bog.

¹² 423. »jer prema glavi mi bješe«, tj. radilo se o životu i smrti.

440 Ovce nepòmuzene po ogradama zableje
 S punim vimenima ml'jeka; gospodar im od bola strašnog
 Mùčēći muke dirne po leđima svakoga ovna,
 Kako su stajali ravno, a ludak mislio nije,
 Da mu svezani bismo pod prsima runjavog blaga.
 445 Kada najzadnji od svih ovaca idaše veće,
 Kojeg je tištala vuna, pa ì jã s razumom svojim,
 Jaki Polifēm dirne i njega ì reknē ovo:
 »Što mi, dragi moj prãze, ovãkō iz spiljē ideš
 Zadnji od sviju ovaca? zaostajat nãvikō nisi,
 450 Nego najprvi od njih cvijetke po livadi paseš
 Stupajući širōko i na vodu dolaziš prvi,
 Prvi se navečer žuriš da u staju dođeš što prije,
 A sad najzadnji ideš! I tebi je valjada žao
 Oka tvog gospodara, gdje rđa osl'jepi mene
 455 S jadnim drugòvima svojim; savlado je dušu mi vinom
Nitko, al' velim, da nije umaknuo propasti svojoj!
 Ej da misliti znaš, da progovoriš, onda bi meni
 Rekao, kud li se on od mojega uklanja gnjeva;
 Onda bih ubio njega, a njegov bi po spilji svuda
 Tekao mozak po zemlji; odlahnulo bi mu srcu
 460 Onda istom od zala, što učini nitković *Nitko*.««
 Tako rekavši pusti od sēbe napolje praza.
 Kad se od spilje malo i obora nađemo vani,
 Od praza najprije sebe odvezah, a drugove zatim.
 465 Brzo, zaòkrećuć mnogo,¹³ vitkònogē debele ovce
 Pred sobom stanemo tjerat, da dođemo k lađi što prije.
 Ugledaju nas puni veselja drugovi mili,
 Koji ostasmo živi, a jaučuć oplachu drùgē.
 Ali im obrvama namignuh, nek ne plaču više,
 470 Pa im zapòvjedih mnoštvo ljepòrunih onih ovaca
 Brzo u lađu spratit i vodom brzo otplovit.
 Oni u lađe udu i odmah med klinove sjednu,
 Pjenasto more, sjedēći po redu, pljuskahu vesli.
 Al' kad odmakosmo malo, odãklē se može doviknut,
 Onda pogrdne ja na Kìklōpa poviknem r'ječi:
 475 »Kìklōpe, drùgove ti nejunãku proždr'o nisi
 U spilji prostranoj svojoj, iãko si jak i silovit!
 Ali zločesta djela zadēsise, silniče, tebe,
 Koji se žacao nisi u domu svojem u goste
 Proždrijet, ali te Zeus i ostali kazniše bozi.««
 480 Tako mu viknuh i time razljutih mu srce još jače,
 Te on velikog brda vrhunac otkine na nas;
 Kako ga pred lađu našu mrkòkljunū upravo baci,
 Malo ne pògodī njime u kòrmãn, i to po krãju.
 More se odmah uzburlja od udara hridine silne.
 485 Valovi lađu k suhu ponesu došumivši natrag,
 Vali od pučinske plime, i k obali nagnaju lađu.
 Onda uhvatim motku veòma dugãčku i koso

¹³ 464. »zaokrećuć mnogo« od straha da ih Polifem možda ne slijedi.

Potisnem lađu a drúge potakoh, zapòvjedih njima,
 Neka prionu veslat, da nevolji zloj utečemo,
 490 Glavom im klimajući,¹⁴ i oni se naklope veslat.
 A kad u more dvaput tolikò zaplovismo dalje,
 Opet Kiklopu htjedoh povikati, ali me ljupko
 Tiskahu koji odávdē, a koji odándē drugari:
 »»Zašto ćeš, nesretniče, divljaka dražiti opet?
 495 On je u more metanj dobacio eto i tako
 Lađu nam prignao k suhu, i poginut mišljasko veće,
 Da ti je tada piskac il' riječ ti začuo koju,
 Svima nam bio bi gláve razlúpō i grēde lađenē
 Hridinom baciv se oštrom; daleko li hitati znade!««
 500 Tako mi reku, al' srce ne odvrate hlabreno moje,
 Nego mu ja i opet doviknuh ljutit u duši:
 »»Kiklope, ako te tko od ljudi zapita smrtnih,
 Kojom si nesrećom grdnom izgubio jedino oko,
 Reci, Odisej da t' je gradòbija izbio njega,
 505 Sin Laèrtov Odisej, na Itaci njemu su dvori!««
 Tako viknem, a Kiklop zaleleče te se ozove:
 »»Ajme, proroštvo sada staròdāvnō snalazi mene!
 Bio je ovdje vrač međù nama vr'o i visok,
 Telem, Eurimov sin, u vraćanju vještak na glasu.
 510 Ostario je ovdje u kiklopskoj vraćajuć zemlji.
 Reko je, da će se sve to jedāmpūt dogoditi meni,
 Te ću očinji vid od Odiseja ruke izgubit.
 Ali nàočit junak i velik vazda se nadah
 Da će ovamo doći i snagom òpasān veljom;
 515 À tō je malen i slab čovjéćac, nitković pravi,
 Koji mi izbi oko savladav me najprije vinom.
 Nego ovamo dođi, Odiseju, dar da ti dadem
 Gostinski i da navedem Zemljòtresca, dà dā ti pratnju,
 Jer sam mu sin, a njemu je čast, gdje otac je meni.
 520 Htjedne li, on će me sam izliječiti, à drugī nitko,
 Nikoji blaženi bog ni čovjek ikoji smrtni.««
 Tako mi reče, a jâ mu ovako odgovorim na to:
 »»Ej da mogu te tako života lišit i duše,
 Pa te poslati dolje u dvore boga Aída,
 525 Kako Zemljotresac sam izliječiti neće ti oko!««
 Tako mu rečem, a Kiklop k nebesima zvjezdanim ruke
 Uvis podigne tad Posidóna gospoda moleć:
 »»Čuj me, o Pòsidōne, zemljòmičnī, mrkijeh vlasa,
 Ako sam doista tvoj, i otac ti li si meni,
 530 Ne daj, da se Odisej gradòbija povrati kući,
 Sin Laèrtov Odisej, na Itaci njemu su dvori.
 Ali suđeno je li, da drāgē ugleda svoje,
 U dom da uređen svoj i ù zemlju očinsku dođe,
 Kasno, ù zō čas došo izgübīvši čitavo društvo,
 535 Na lađi došao tuđoj i u kući našao tugu!««

¹⁴ 490. »glavom klimajući« — bilo je opasno riječima izdati zapovijed, jer bi Kiklop to mogao čuti i tako razabrati gdje se nalaze.

Tako se pomoli on, i mrkòvlasī usliši otac.
Tada Polifēm opet još i većī podigne kamen,
Pa on zavrti njime i snagom golemom sjekne,
Kako ga baci on za mrkòkljunū za lađu našu,
540 Malo ne pògodī njime u kòrmān, i to po krāju.
More se odmah uzburlja od udara hridine silne,
Lađu nam vali dalje ponesu i potisnu k suhu.
A kad do otoka onog doplòvismo, gdje su nas drùgē
Pokrite čekale lađe u skupu, gdje su drugari
545 Naši sjedili plaćuć i čekali nas neprestāncē,
Sa lađom pristadosmo na obali tamo pješčanōj
I izišosmo svi, gdje vali o obalu biju.
Kiklopove tad ovce iz prostrane uzesmo lađe
Pa ih pod'jelismo tako, da jednako zapadne svakom.
550 Nazuvčari mi druži dijeleći daše, da imam
Òsobitōga ovna. Al' oblačniku ga Zeusu,
Kronovu sinu, sv'jeta vladaru, na obali tamo
Zaklah i spalih mu stegna; al' žrtvu mi pogledat nije
Htio, nego je propast namišljao pokritim svima
555 Lađama mojim i smrt drugòvima mojima milim.
Tako smo cio dan do zalaska samog sunčānōg
Sjedili slatkim se vinom i mēsom u obilju časteć;
A kad već sunce zađe, i kada se uhvati tmina,
Onda zaspimo tamo, gdje vali o obalu biju.

E. 5. dan. Odlazak na dalji put. 560—566.

560 A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
Onda drugove svoje potakoh i njima rekoh,
Neka u lađu uđu i neka odvežu uža.
Oni u lađu uđu i odmah međ klinove sjednu.
Pjenasto more, sjedēći po redu, pljuskahu vesli.
565 Otud otplovismo dalje, al' u srcu žalosni bjesmo,
Rado smo smrti utèkli, al' drage izgubismo drùge.

DESETO PJEVANJE

(33. dan. Nastavak)

Eol. Lestrigonci. Kirka.

6. IV. doživljaj: otok boga vjetrova Eola. 1—76.

I na Eòliju otok dobrodismo, gdje je prebivo
Eol, Hipotov sin¹ u milòsti bògòvā vječnih.
Otok je plutao njegov, a mjeden zid nerazorljiv
Bio je oko svega i virila hridina glatka.
5 Dvanaestero je djece u dvorima njemu odráslo:
Kćerī je imao šest i tolikò u naponu sínā;
Svaku je udao kćer za jednog od svojih sinova.²
Uz svog se miloga oca i mater čestitu oni
Svagda goste, te jêlā imadu bezbrojnih vazda;
10 Svírala čítav dan po mirisnoj ječi im kući,
Noću u provrtanim u posteljama³ muškarci
Pod pokrivačima leže, a uz njih časne im žene.
Dodemo ù njihov grad i u njihove dvore, te Eol
Čítav me častio mjesec i svašta me pito; za Ilij,
15 Za lađe argejske pito, za povratak ahejskog roda,
A ja valjāno sve i právo njemu ispričah.
Pa kad poradi puta zamolih ga, kada mu rekoh,
Neka opremi mene, ne òdbi, opremu dā mi,
Oguli vola on devetaka i vjêtre bukāče
20 U mijeh poveže njegov, jer postavio je njega
Odavno Kronov sin gospodarem vjêtròvā svijū.
Neka ih tiška on i podiže, kako ga volja,
Srebrnim užetom sjajnim u prostranoj priveže lađi
Onaj mijeh, da ne bi ni najmanje pirilo otkud;
25 K tome je Zefirov dūh napustio, neka nam lađe
Nosi, pa ì nās same. Al' nije se imalo tako
Zbiti, jer propadosmo sa svoje ludosti potom.
Devet smo brodili dana i noći, a deseti danak
Već se očinske zèmljē pokazaše pòljane nama,

---

¹ 2. »Eol, sin Hipotov« — oba su imena vrlo karakteristična za boga vjetrova, jer Eol znači: brz, a Hipot: sin konjanikov.

² 7. Brakovi između braće i sestara u Homerovo doba nijesu u običaju, ali se iz bračne veze Zeusove sa sestrom Herom može zaključiti da u starije doba takve veze nijesu bile sablažnjive. Kasnije taj običaj nalazimo u Egiptu u kraljevskoj dinastiji Ptolomejevića.

³ 11. »u provrtanim posteljama« — vidi 1. pjev. st. 440.

30 I već pastirske vatre izblíza mogosmo vidjet.
 Kako sam umoran bio, tad sanak me uhvati slatki.
 Jer sam ùpravlĵō udilj jedrēnĭm užima donjim,
 Nikom ih drugom ne pustih, da dođemo doma što prije.

35 Tada drugovi moji govoriti med sobom uzmu
 Ā reknū, da se kući sa srebrom ĩ zlātom vraćam.
 Što mi ga dāde Eol junačina, Hipotov sinak.
 Tada je gdjekoji k drugu okrenuv se reko ovako:
 »»Ao kolikō je on u milōsti i čāsti u svijuu,
 Došao u zemlju makar u koju i ù grād ma koji!

40 Mnoge lijepe on iz Troje zaklade nosi
 Od pl'jena trojanskoga, a mĭ se, puta se istog
 Svi naputōvāv ko ōn, sad praznih vraćamo ruku!
 I tu je njemu Eoi od ljubavi miloštu dao.
 Nego dederte brže da vidimo, što je unūtra,
 Kōliko ima zlata i srebra u tome m'jehu.««

45 Tako reku i hudo vijeće osvoji društvo;
 Oni otvore mijeh, a iz njeg provale vjetri,
 Zgrabi ih odmah olūja i u more sve ih odvuče
 Od mile očinske zemlje daleko; druzi zapīštē.

50 Nato se probudim ja i u duši se zamislim vrloj,
 Bih li skočio s lađe i propo na širokōm moru,
 Ili bih strpio šuteć i osto med živima jošte.
 Napokon strpim ipak i ostanem te se zagrnūv⁴
 U lađu legnem, a huda olūja i vjētri nas opet

55 Na Eōliju otok nanesu, i cviljaše društvo.
 Na zemlju stupismo i tu zahvatimo tad vode,
 Ā odmah kōd bĕzĭh lāđā drugāri rúcati ùzmū.
 Kad već budemo siti i jēla i pića, glasníka
 Sā sobōm onda povēdēm i jednoga još od drugōvā;
 K Eolu u slavne pođem u dvore te ga zatečem
 Upravo gdje se časti sa ženom svojom i djecom.
 Kada mu dōđēmo ù dōm, uz dovratnike se nā prag
 Posadimo, a oni zapitaju u čudu pravom:
 »»Otkle, Odiseju, ti? zar zlĭ duh ti nāudĭ koji?
 Usrdno mi smo tebe opremili, u svoj da dođeš
 Zavičaj i kuću svoju i drukud, ako te volja.««

65 Tako mi reku, a jā im odgovorim u srcu jadan:
 »»Zločesti druzi me moji pogubiše i san strahōvit.
 Nego pomozite, mili, tā jaki vi ste pomōći.««

70 Umiljatima tako odgovorim r'ječima njima,
 I svi tada zamuče, al' riječ mi prihvati otac:
 »»Gubi se s otoka ovog, o ljudska najgrđa rđo,
 Jer mi čōvjeka tākva ugōstiti slobodno nije
 Nit' ga opremit, na kojeg zamrziše blaženi bozi.
 Besmrtnim bozima mrski o čōvječe, gubi se otud!««

75 Reče i istjera me iz dvora, te uzdisah teško.

⁴ 53. »zagrnūv« — to je znak žalosti.

7. V. doživljaj: Lestrigonci. 77—132.

Otud otplovismo dalje, al' u srcu žalosni bjesmo.
 I već mi momčad stane od veslanja teškoga slabit.
 Mi se mučismo zalud, kad pòmoći niotkud ne bi.
 80 Šest smo brodili dana i noći, à sēdmī danak
 Dođemo u strmi grad lestrigōnski, zvani Telèpil,
 U grad Lama junaka, gdje pastir što dogoni stado,
 Onog, što izgoni, zove, i ovaj se odzivilje onom;⁵
 Tu bi ne spavajuć čovjek zaslužio dvostruku plaću,
 85 Jednu goveda pasuć, a drugū preb'jele ovce,
 Jer se staze dāna sa stazama dotiču noći.⁶
 U slavnu uđemo tako u luku, okolo koje
 Sa obje strane se pruža bez prèkīda strmena vlet,
 Jedan prema drugōm tu je kamènjāk do kamenjāka,
 90 Dò ušća dopiru samog, a ulaz u luku je t'jesan;
 U nju drugovi lađe na obadva uzvite kraja
 Uprave, pa ih onda u luci dūbokōj svežu
 Jednu do druge blizu; jer nikad se velik ni malen
 Tu val dizao nije, a voda bistra je bila;
 95 A ja na samome kraju izvāna ustavim svoju
 Crnu lađu i užem o hridinu je privezah,
 Na gredoviti tad se vidikovac popeh i stadoh.
 Nikakav volujski poso ni ljudski se vidio nije,
 Samo spazismo dim gdje se uvis penje od zemlje.
 100 Drugove pošaljem neke, da otiđu razvidjet zemlju,
 Kakvi l' su ljudi tu, što hljebac jedu zemaljski;
 Druga odaberem dva i dodam im jošte glasnika.
 Iz lađe oni izišāv zapútiše utrtime putem,
 Kuda su kola u grad sa brđīnā vozila drva.
 105 Pred gradom naidu oni na djevojku po vodu pošlu.
 Jaka je to Lestrigónca kēi Antifata bila;
 Na Artākiju izvor ljepòtekī ona je sišla,
 Otkle su vodu svi iz čitava nosili grada.
 S njome se našavši oni progovore i stanū pitat,
 110 Tko je u tome kralj u narodu i vlādā njime;
 Ona im pokaže odmah na očeve visoke dvore.
 Drugovi u kuću slavnu unišāvši opaze ženu
 Veliku kao gorski vrhunac te se uzbòjē;
 Žena iz skupštine odmah Antifata slavnoga zovne,⁷
 115 Svojega muža, što njima jadòvitu zamisli propast.
 Odmah jednoga zgrabiv za ručak sebi ga spremi,
 À drugā dvojica skoče i k lađama bježeć dotrče.
 Ali Antifat viku po gradu diže; i čujuć

⁵ 82—83. Smisao je: ovčar koji se s paše vraća vrlo kasno dolazi kući upravo u času kad govedar već izlazi na pašu.

⁶ 86. tj. sama noć malo traje, u tom se bez sumnje očituje neko još dosta tamno i nejasno znanje o kratkim noćima na dalekom sjeveru, a to su Grci doznali po svoj prilici od pomoraca Feničana.

⁷ 114. Lestrigonci, iako su ljudožderi, ipak stoje na višem stupnju civilizacije od Kiklopa: žive u izgrađenim kućama u gradu kojim upravlja kralj, a imaju i narodnu skupštinu.

120 Nju Lestrigónci jaki poskočiše koji odáklē,
 Silna množina slična Gigàntima, a ne čeljádma.
 Oni od hridi stanu otkidati kamenje teško
 I njim gađati nas, a kòd lādā nastade prāska,
 Kako ginjahu ljudi, i kako pucahu lađe;
 125 Natičuć mrtve ko ribe strahovitu nošahu gozbu
 Kući, al' dok su mi još u predubokōj morili luci
 Drugove, ja mač oštri povučem od bedra i odmah
 Njime pres'ječem uže od svoje mrkòkljunē lađe;
 Onda drugove svoje potàkoh, zapòvjedih njima,
 Neka prionu veslat, da nevolji zloj utečemo.
 130 Ā svi se pròpāsti boječ uzljuljaše veslima vodu.
 Veselo lađa moja od onih nadvèdenih hridi
 Utekne morem, a ostale sve izgubih tad lađe.⁸

8. VI. doživljaj: Kirka na otoku Eeji. 133—574.

A. Odmor na Eeji. Dobar lov na jelene. 133—186.

Otud otplovismo dalje, al' u srcu žalosni bjesmo,
 Rado utekosmo smrti, al' drage izgubismo drūge.
 135 Zatim na Eejski otok doplovismo. Boginja tu je
 Živjela strašna Kirka ljepòkosā sa glasom ljudskim,
 Koja je rođena sestra Eētu, ljutome bogu;
 Oboje rodi se njih od Helija, vidjela sv'jeta,
 I od māterē Perse, Okèan kojoj je otac.
 140 Tiho se onamo mi dovezemo do obale s lađom
 I u sigurnu luku, a bōg nas je vodio neki.
 Ondje izišāvši dāna smo dva i nòći još dvije
 Prèležāli, a umor i jād nam izjedao dušu;
 Al' ljepòkosā Zora dovèdē nam treći već danak,
 145 Onda uzevši koplje, a i mač uzevši oštri
 Odem od lađe brzo te na mjesto, s koga je vidik,
 Uzađem, poslove ljūdī da vidim ì glās im čujem.
 Na gredoviti ja se vidikovac popnem i stanem,
 Pa mi se pričini dim s širokòstaznē zemlje da ide,
 150 I to iz Kirkinih dvora kroz guštaru i šumu uvis;
 Te se zamislim onda u duši i u srcu svome,
 Bih li pošo razaznat, kad i dim žarkasti vidjeh.
 I misleć tako smislih, da ovo bolje će biti:
 Najprije k lađi brzoj i k obali morskoj da dođem
 155 I da nahranim društvo i tada ih razgledat pošljem,
 Al' kad pristupih k lađi uzvijenōj nā oba kraja,
 Neki se smiluje bog na mène sama onako
 Tè òn jèlena, vèljēg dugòrogōg prèdā me pošlje

⁸ 132. Odisej je dakle ovdje izgubio 11 lađa, te mu je ostala samo jedna; kletva se Polifemova počela ispunjavati.

160 Na stazu; jelen je s paše na pòtok upravo išo
 Napit se željan, jer sila sunčanā ga mučila veće.
 Kad se pomaljao on, u kičmènjaču pogodim njega,
 Pravo u leđa, i koplje probòdē ga mjedeno naskroz;
 Jelen se u prah smota zacviljev, a duša mu ode.⁹
 Nogom stanem na njēga i iz rane koplje izvučem
 165 Na zemlju položim koplje i ostavim tako, a onda
 Natrgam granja i šiba te dobro sukanu gužvu
 Od oba kraja spletem, a hvât je bila dugàčka,
 I njom zvjeretini onoj zavezah sve četiri noge
 I na ramèna je bacim i k crnoj otiđem lađi;
 170 Upirah sveđ se o kòplje, jer nije bilo moguće
 Jednom držati rukom, kad zvjerka bješe golēma.
 Bacim je blizu lađe i drugove sàberēm svoje,
 Svakome pristupim od njih i riječi ljupke im rečem:
 »»Drugovi mili, ma bili kolikō tužni, al' otić
 175 Nećemo prije k Aidu, dok suđen nam ne bude danak.
 Nego se sjetimo hrane, dok jela i pića imade
 U lađi našoj brzjoj, i glađu se ne dajmo satrt.««
 Tako im rečem, a oni rijēčma se pokore mojim,
 Pa se otkriju zatim i jelena gledati stanu
 180 Uz br'jeg trepetljivog mora, jer zvjerka bješe golēma.
 Kad se nadovolje već i razmotre očima svojim,
 Onda operu ruke, da preslavnu spremaju gozbu.
 Tako smo cio dan do zalaska samog sunčanōg
 Sjedili slatkim se vinom i mēsom u obilju časteć;
 185 Kada već sunce zađe, i kada se uhvati tmina,
 Onda zaspimo tamo, gdje vali o obalu biju.

B. Kirka pretvara drugove Odisejeve u krmke i opet im vraća pređašnji lik. 187—399.

A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
 Drugove u skup sazovem i njima rečem ovako:
 »»Čujte me, stradanci teški, o drugovi moji, što velim.
 190 Ovdje ne znamo mi, gdje mrāk je, gdje li je zora,
 A ni vidjelo sv'jeta gdje zalazi pod zemlju sunce,
 Gdje li izlazi ono, ne znāmo. Mislimo dajmo,
 Ako savjeta ima, al' reko bih, kanda ga nema;
 Jer na gredòviti jā se vidikovac pòpēh i òtok
 195 Ugledah, što ga odàsvud okružuje beskrajno more;
 Zemlja sama je niska, al' svojim očima vidjeh,
 Gdje se dim u sredini kroz guštaru i šumu diže.««¹⁰
 Tako im rečem, i srce u svījū pukne, jer na um
 Padne im, što Lestrigónac Antifat učinio bješe,
 200 Što li učini Kiklop ljudožder, junačina silna.

⁹ 163. U Homera i životinja ima dušu: ovdje je ima jelen, a u 19. pjev. st. 54. i vepar.

¹⁰ 197. Dim pokazuje da tu ima ljudi, a to znači da je potrebno unatoč opasnosti poslati neke od drugova u izviđanje.

Glasno plakahu oni i bujne ronjahu suze,
 Ali im njihovo nije pomòglo ridanje ništa.
 Tada pobrojih ja nazuvčare drùge, razdvojih
 Udvoje njih i dadoh čelòvođu svakome d'jelu,
 205 Jednima ostanem ja, a bogoliki drugim Euriloh.
 Zatim u mjedenom šljemu prom'ješasmo ždrèbove brzo.
 I Eurilohu ždrijeb junačini napolje skoči;
 Tad on pođe, a za njim drugara dvadeset i dva¹¹
 210 Plačuć, al' ì mī stasmo da tužimo ostav izà njih.
 Kirvine dvore u dolu na ograđenome mjestu
 Nadoše sazidane od tesana kamena sama.
 Okolo njih su lavi i gorski vukovi bili,
 Koje je ona bila opčinila činima hudim.
 215 Oni na ljude nisu nal'jetali, nego isprèd njih
 Ustajali i svojim repòvima vijali dugim.
 Kao što repom psi, kad gospodar dolazi s gozbe,
 Mašu, jer zalogájā donèsē im svaki put slatkih:
 Tako su mahali vuci oštrònoktī ì lavi repom
 220 Oko drugòvā, a oni pobòjē se zvjeradi ljute.
 Drugovi došavši Kirki ljepòkosòj boginji stanu
 Njojzi pred vrata ì glàs joj iznútra začuju l'jepi;
 Ona ùza stān tkaše božānskī ì pjevaše pjesmu,
 Tanahno, ljupko, sjajno ko ì drugē boginje tkaše.
 225 Njima započne Polit govoriti glava junákā,
 Najčestitiji on je i mēni najdraži bio:
 »»Ovdje nekakva tka, o drugovi, ùza stān velik
 Lijepo pjevajući, sve dvor joj od pjevanja ječi;
 Ili je boginja to ìl' žena, oglas'mo se njojzi.««
 Tako im reče, a oni glasovito poviknu Kirki,
 230 Ona iziđe odmah i vrata otvori sjajna
 Te ih pozove, a oni ludáci podoše za njom;
 Samo Euriloh osta, jer pr'jevaru slućaše neku.
 Pošto ih bješe uvèla, na stóce ih ì naslonjače
 235 Posadi, smiješa sira i žučkastog meda u vinu
 Pramnejskom¹² ì brašna ùspē ì ù jela nàmećē njīma
 Pogubnih trava, da posve zaborave očinsku zemlju.
 Pošto im sve to dade, ì ispiju oni, tad šibom
 Ona udari njih ì u svinjce pozatvara odmah.
 240 T'jelo im bude svinjsko, ì glava ì čekinje ì glās,
 Samo im ostane razum čovjèčjī, kakav je bio.
 Tako su zatvoreni drugári plačuć, a Kirka
 Njima sladuna naspe ì žira, k tome ì dr'jenka,
 Neka ko ì drugē svinje zemljòleže jedu ì oni.
 Nato Euriloh k lađi dotèčē brzój ì crnoj

¹¹ 208. Budući da je Euriloh imao 22 pratioca, iznosio je cjelokupan broj Grka zajedno s Eurilohom i Odisejem 46. U Kikonaca izgubio je Odisej iz svoje lađe 6 ljudi, u Kiklopa također 6, a u Lestrigonaca 1 čovjeka, svega 13 ljudi. Prema tome na odlasku od Troje bilo je na lađi svega 59 ljudi. Posada broda u Home-rovo doba kretala se između 50—120 ljudi.

¹² 235. Oštro, teško i hranljivo pramnejsko vino, crvene boje, upotrebljavali su Grci još u potonje vrijeme kao lijek; ime je dobilo po brdu Pramne na otoku Ikariji.

245 Glas i nemili udes drugóvā javit želéci.
 Ali kod sve mu želje izustiti ne bi moguće
 Riječ ni jednu, jer tuga golèma mu zgodila srce;
 Suze mu provru iz oči, a duša mu viđaše tugu.
 A kad ga stanemo svi da pitamo čudeć se tome,
 250 Onda nam nevolju kaže drugóvā ostalih svojih:
 »»Kako si dični reko, Odiseju, idasmo šumom;
 Lijepu dvore u dolu na ograđenome mjestu
 Nađosmo sazidane od tesana kamena sama.
 Tu je nekakva tkala i pjevala uza stan glasno,
 255 Boginja ili žena, a oni se oglase njojzi.
 Ona iziđe odmah i vrata otvori sjajna
 Te ih pozove, a oni ludáci podoše za njom,
 Samo ne htjedoh ja, jer pr'jevaru nekakvu slućah.
 Njih je nestalo svijuju; iako dugo sjedéci
 260 Āzglédāh, ali se više ni jedan pokazao nije,««
 Tako nam reče, i jā sa srebrnim klincima mjeden
 Velik bacim nā pleći mač te uzmem još i luk
 Pa Eurilohu rečem, nek putem vodi me istim,
 A on mi koljena primi objèručkē, uzme me molit,
 265 Stane ga jauk i ove progovori krilate r'ječi:
 »»Onamo neću ići, ne goni me, ostav' me ovdje,
 Jer znam, gojenče Zeusov, ni sâm da se vratiti nećeš
 Nī drūga kojeg dovesti, već bjèžimo brže odavde.
 Što nas imade još, i crnom uklon'mo se danu!««
 270 Tako mi reče, a jā mu odgovorim i kážēm ovo:
 »»Ti Euriloše, s ovog ne idi nikuda mjesta,
 Već tu uz lađu pij uz koritastu i jedi,
 A ja odlazim sam, jer velika nagoni nužda.««
 Tako rečem i tada od vode i od lādē odem.
 275 A kad po dolu se svetom nahodih i htjedoh veće
 Doći do velikih dvora biljarice Kirke, u súsret
 Onda mi Hermija dođe zlatòštapnī sličan mladiću,
 Kojemu brada tek niče, mladiću najljepše dobi,¹³
 On mi dođe u súsret, kad stupah Kirkinu domu,
 280 Stisne mi ruku i ovu izustivši besjedu reče:
 »»Kamo si, nesretniče Odiseju, po brdu pošo
 Sam, ne poznājūci mjesta? U svinjac čvrsti je Kirka
 Kao i druge svinje zatvorila drugove tvoje.
 Ideš li izbavit njih? al' da ćeš se i sâm povratit,
 285 Toga ti ja ne velim, već ostat ćeš, i drugi gdje su.
 Ali daj, da odā zla oslobodim, izbavim tebe.
 Dobra evo ti trava, u dvorove Kirkine s njome
 Idi, i ona će crni od glave dan ti odvratit.
 Sve ću ti Kirkine sada razložiti opake pletke:
 290 Smjesu će pripraviti ona i ù jela metnut će trāve,
 Ali te neće moći zbog dobre trāvē općinit,
 Koju ću sada ti dati, i kazat ću sve, što ti treba.
 Kada te predugom šibom ljepòkosā udari Kirka,

¹³ 278. Antički su umjetnici prikazivali Hermiju uglavnom prema ovom Homerovu opisu.

295 Onda ti oštri mač od bedra valja povući
 I njim navaliti na nju, umoriti kanda je hoćeš.
 Tog će se uplašit ona i reći će, s njome da legneš,
 À ti se nećati nemoj, da ne bi s boginjom lego,
 Ne bi l' ti drugove spasla, ne bi l' pogostila tebe;
 Nego joj rec', nek se veljom zakune bogova kletvom,
 300 Da ti nikakva zla ne pripravlja drùgōga više,
 Da ti ne naudi nagu i ne uzme ti muškoću.««
 Tako skorôteča reče i onu dade mi travu
 Izvadiv je iz zemlje i narav mi pokaže njenu,
 Korijen bješe joj crn, a cvijetom nalik na ml'jeko.
 305 Bozi je nazivlju *moly*,¹⁴ a smrtnim ljudima nju je
 Teško iskopati gdje, al' bozima sve je moguće.
 Tada u široki Olimp šumovitim otokom onim
 Ode Hermija bog; izàtog u Kirkine dvore
 Pođem, i srce sve se u mēni mućaše mnogo.
 310 Ja ljepokosoj stanem kod vrātā boginji Kirki;
 Stajavši časak poviknuh, a boginja čuje mi poklič,
 Ona iziđe odmah i vrata sjajna otvoriv
 Zovne me, a ja pođem za njome, al' u srcu tužan.
 Kad me dovede, na stolac sa srebrnim klincima krasni,
 315 Umjetni posadi mene, pod nogama podnožje bješe.
 Smjesu mi pripravi odmah u vrču zlatnom, nek pijem,
 Metne trāve u njēga u dūši mi misleći ò zlu;
 Da mi napitak, a jâ ga iskapih, al' ništa mi nē bī,
 Šibom me udari ona, progovori ì kâžē meni:
 320 »»Idi u svinjac i lezi med ostale drugove tvoje.««
 Tako mi reče, a nato od bedra britki povučem
 Mač ja i navalim na nju, umoriti kanda je hoću.
 Ona cikne i k meni polētī te koljena primi,
 Stane je jauk, i ove progovori krilate r'ječi:
 325 »»Tko li si, otkle si? gdje ti je dom? gdje mati i otac?
 Čudim se, gdje te ovaj napitak općinio nije,
 Jer još nikakav čovjek odolilo nije napitku
 Tome, pošto ga popi i pusti kroz ogradu zubnu.
 Ne da se srce tvoje u grudima ničim savladat!
 330 Jesi li prometni ti Odisej, za kojeg je ono
 Vazda skorôteča bog zlatōštapnī meni kazivo
 Da će u lađi crnoj i brzoj od Troje mi doći?
 Nego turider mač u korice, pa ćemo onda
 Na naš se popeti krevet i zajedno ležat u njēmu,
 335 Pak se ljubiti tad i jedno se u drugo uzdat.««
 Tako mi reče, a jâ joj odgovorim ì kâžēm ovo:
 »»Kako mi, Kirka, možeš govoriti, blag da ti budem,
 Kad si mi svinjama drūge načinila u svome dvoru?
 A sad lùkāvstvo smišljaš i veliš mi, kad sam ti ovdje,
 340 Da u ložnicu idem i na tvoj popnem se krevet,

¹⁴ 305. Smrtnici nemaju za tu čarobnu biljku nikakva imena jer je uopće ne poznaju: i biljka i njezino ime pripadaju carstvu priča. Ime su Grci dovodili u vezu s glagolom *molyein* — oduzeti snagu, pa bi prema tome *moly* bilo sredstvo koje oduzima čaroliji moć djelovanja.

Da mi naudiš nagu i oduzmeš meni muškoću.
 Neću se, boginjo, ja na tvoju postelju popet,
 Dokle se kletvom ti ne zakuneš velikom meni,
 Da mi nikakva zla ne pripravljáš drugoga više.««
 345 Tako joj rečem, a ona po mojoj zakune se želji,
 A kad se već zakune i kada zakletvu svrší,
 Onda prekrasnoj Kirki na postelju uzadëm istom.
 Dotle u Kirkinima u dvorima poslove svoje
 350 Radiše dvorkinje četir', što po kući služiše njojzi.
 Rođene od njih su neke u izvoru, druge u gaju,
 Neke opet u svëtōj u r'jéci što ù more teče.
 Jedna je metala od njih na stoce jastuke krasne,
 Porfirne jastuke ozgo, odòzdō steraše platno;
 355 Druga je opet stole od srebra k stocima tima
 Micala, kotarice na stole stavljala zlatne;
 Treća je mj'ešala vino u srebrnome kondiru,
 Vino medeno, slatko i čaše dijelila zlatne;
 Četvrta od njih je vodu donosila, i vatru silnu
 360 Ložila pòd velikīm pod tronogom, grijala vodu.
 Kad joj u blistavome u kotlu voda zakípī,
 U banju posadi mene te niz glavu i niz ramèna
 Vodu iz tronoga veljeg, pom'ješav je, ugodno srcu,
 Lijaše na me, dok slabost i umor mi uze iz uda.
 Pošto me opere ona i namaže blistavim uljem,
 365 Onda košuljom ona i strukom ogrne mene
 Pa me povede, na stolac sa srebrnim klincima krasni
 Umjetni posadi mene, pod nogama podnožje bješe.
 Sluškinja u krasnom zlatnom ibríku, na kotlícu što je
 Stajao srebrnome, donèsē vode i meni
 370 Polije ruke i glatku protégnu trpezu zatim.
 Časna ključarica hljeba donese i na nju ga stavi,
 Ā mnogo metne jestívā te njima me nuđaše rado;
 Reče mi, neka jedem, al' mojem se ne htjede srcu.
 Nego na drugo mišljah i u srcu nevolju slucah.
 375 Kada opazi Kirka gdje sjedim, gdje rukama jela
 Ne tičem nikakoga, i strašna me osvaja tuga,
 Pristupi k meni i ove progovori krilate r'ječi:
 »»Zašto, Odiseju, tako njemáku naličan sjediš?
 Zašto izjedaš srce te ne diraš jela i pića?
 380 Valjda se pr'jevare druge pobòjāvāš, al' ti se ništa
 Ne treba bojat, jer já se priségoh velikom kletvom.««
 Tako mi reče, a já joj odgovorim i kážēm ovo:
 »»Koji bi, Kirka, čovjek, poštènjāk ako je pravi,
 Mogao da podnese, da jede štogod i pije
 385 Prije no izbavi svoje drugare i očima vidi?
 Nego ako me jelom i pičem od srca nudiš,
 A ti ih izbavi i dāj, da ugledam drugove mile.««
 Tako joj rečem, a ona držéci šibu u ruci
 390 Āz sobe napolje ode i svinjcu otvori vrata,
 Istjera druge mi van devetacima krmcima slične;
 Jedan premà drugōm stane, a ona iduć izmèd njih

395 Jednoga namaže jednom, a drugoga vradžbinom drugom
 I sa udova dlake polètē im, koje im nasu
 Pogubna vradžbina prva, što dade im gospođa Kirka.
 U ljude opet se stvore mladahnije, nego su bili;
 Mnogo veći sad budu i mnogo krasniji vidjet.
 Mene prepòznajū odmah i svaki stisne mi ruku,
 Od žive zaplaču želje,¹⁵ i okolo Kirkini dvori
 Od plača teškog zaječe, i boginji bude nas žao.

C. Zadržavanje na Eeji do kraja godine. 400—468.

400 Boginja ùzoritā do mēne stane i reče:
 »»Zeusovo čedo, domišljat Odiseju, sine Laèrtov.
 K brzoi sada lađi otiđi i k obali morskoj,
 Na zemlju prije svega izvucite lađu, a zatim
 405 U spilju sav imutak i oruđe sprav'te lađēnō,
 A ti se natrag vrati i drugove mile dovedi.««
 Tako mi reče i tīm mi nagòvorī junačko srce,
 I ja na obalu morsku i k lađi otidem brzoi,
 Tada u lađi brzoi drugare mile zatečem
 Gđjeno ridaju tužno i rone prebujne suze.
 410 Kao što telad u toru u sūsret kravama skaču,
 Kada se s paše site u obore vraćaju opet,
 Telad pred njima sva i okò njih skaču, i tōr ih
 Ne može više uzdržat, već muču mnogo i trče
 Okolo matera svojih: i moji drugovi tako
 415 Okolo mene se saspu zamotriv me, u srcu bī im,
 Ko da se vratiše u grad i vrletnu očinsku zemlju,
 Itaku, gdje su se oni othranili, rodili nekad.
 Stane ih jauk, i ove progovore krilate r'ječi:
 »»Veselimo se, Zeusov o gojenče, što nam se vraćaš,
 420 Kanda smo došli već na Itaku, očinsku zemlju!
 Nego nam nesreću kazuj drugóvā ostalih naših!««
 Tako mi reku, a jā im odgòvorīm besjedu ljupku:
 »»Na zemlju prije svega izvucimo lađu, a zatim
 425 U spilju sav imutak i oruđe sprav'mo lađēnō;
 Onda se diž'te i mene svi sl'jedite, kud ću vas vodit,
 Da biste vidjeli drūge u dvorima Kirkinim svetim;
 Jedu i piju oni i obilno toga imadu.««
 Tako im rečem, a oni riječma se pokore mojim,
 Samo mi drugove sve Euriloh odvracat uzme,
 430 Besjedu započne s njima i krilate prozbori r'ječi:
 »»Kamo idemo, kamo, o kukavci? zašto želíte
 Zla i u Kirkinu kuću uníci? ona će sve nas
 U lave ili svinje il' vukove tamo pretvorit,
 Pa ćemo na silu bit joj čuvari velike kuće,
 435 Kako je ono Kiklop uradio, kad mu u obor
 Drugovi dođoše naši i smjelica ovaj Odisej;

¹⁵ 398. »Od žive zaplaču želje«, tj. za drugovima, jer su mislili da ih nikada više neće vidjeti.

Oni sa njegove grešne drskoće zginuše ondje.««
 Tako im reče, a ja se u duši zamislim svojoj,
 Ne bih li trgao mač dugosjekli od svoga bedra
 440 Punahnog i glavu njemu odrubio, bacio na tle,
 Ako mi i bješe blizu u rodu,¹⁶ al' druzi me stanu
 Odvrćat ljupko koji odavde, a koji odande:
 »»Pustimo, Zeusovo čedo, Euriloha, ako t' je s voljom,
 Neka ostane ovdje i lađu neka nam čuva,
 445 A drugē sve nas vodi u Kirkine dvore božanske.««
 Tako mi reku i sa mnom od vode i obale pođu;
 Al' ni Euriloh ne osta kod koritaste nam lađe,
 Pođe za nama strašnog bojeći se mojega gnjeva.
 Dotle u dvorima svojim drugare ostale moje
 450 Operē usrdno Kirka i sjajnim namaže uljem,
 Onda u košulje njih obučē i runjave struke,
 I mi ih nađemo sve gdje u dvoru se veselo goste;
 A kad druzi se vide i jedan drugoga pozna,
 U jauk udare i plač, i pō svōj se razlegne kući.
 455 Boginja ūzoritā do mēne stane i reče:
 »»Čedo božansko, domišljat Odiseju, sine Laertov,
 Više nemojte glasno sad ridati; znadem i sama,
 Kakve ste imali jade pretrpjeti na moru ribnom,
 Kako l' vam pakostiše dušmāni ljuti na suhu;
 460 Nego jedite jelo i vino pijteder ovo,
 Ne bi li vam se srce povratilo u grudi opet,
 Kakvi ste bili onda, kad Itaku vrletnu zemlju
 Očinsku ostavljāste, a sad ste bez duše i snage
 Na teško jednako misleć na lutanje, i srce vaše
 465 Ništa veselo nije, kad jade pretrpjeste mnoge.««
 Tako nam reče i tīm nam nagovori junačko srce;
 Godinu potpunu ondje, što ima dana u njojzi,
 Sjedāsmo slatkim se vinom i mēsom u obilju časteć.

D. Odisej hoće da se vrati kući. Elpenorova smrt. 469—574.

Godina dođe na izmak, i Hore se okrenu veće,
 470 Mjeseci prolažahu, i dugi svrše se dani,
 Onda me drugovi mili pozovu i ovo mi reku:
 »»Čovječe, daj se već opomeni očinske zemlje,
 Ako ti bogovi daju, da spaseš se i dōđēš jednoć
 U dom visoki svoj i u svoju očinsku zemlju.««
 475 Tako mi reku i tīm mi nagovore junačko srce,
 I mi čitavi dan do zalaska samog sunčanōg
 Sjedāsmo slatkim se vinom i mēsom u obilju časteć.
 A kad već sunce zađe, i kada se uhvati tmina,
 Onda mi druzi pozāspē po dvorma sjenovitim Kirke;
 480 A ja prekrasnoj Kirki na krevet uzidoh i stadoh

¹⁶ 441. Po potonjoj priči, Euriloh je imao za ženu Odisejevu sestru Ktimenu, koja se spominje u 15. pjev. st. 363.

Grlit joj koljena moleć, i boginja usliši mene.
 Besjedu započnem s njom i krilate prozborim r'ječi:
 »»Kirka, izvrši mi daj obećanje, kako si rekla,
 Pa me kući opremi, jer srce mi tamo već hrla
 485 I svim drugòvima mojim; u grudma mi kidaju dušu
 Plaćući oko mène, kad kuda se udaljiš od nas.««
 Rečem, i ùzoritā odgovori boginja meni:
 »»Zeusovo čedo, domišljat Odiseju, sine Laèrtov,
 Nemojte u kući mojoj prekò voljē ostajat svoje:
 490 Nego prije vam valja zaputiti nekud i poći
 Valja k Aídu vam u dvor i k užasnoj Persefonéji:
 Tamo imate dušu Tebanca Tirèsijē pitat,
 Dušu sl'jepoga vrača; u vječitu on je razúmu,
 Njemu Persefonéja i mrtvu ostavi pamet,
 495 Sam da je svijestan on, a drugima lutaju sjenke.««¹⁷
 Tako mi reče, i tada u mèni prepukne srce;
 Sjedeć u postelji kod nje ne prestah plakat, i vèć mi
 Ne htjede srce živjet i motriti svjetlost sunčanū.
 A kad se naplakah sit i po krevetu sit se naváljah,
 500 Onda odgovorim istom i riječi ove joj rečem:
 »»Kirka, a tko će mi biti na putu tome provodič?
 Ta još sa crnom lađom k Aídu nitko ne dođe!««
 Rečem, i ùzoritā odgovori boginja meni:
 »»Zeusovo čedo, domišljat Odiseju, sine Laèrtov,
 505 Ne brin' se, tko će ti biti provođač lađi ti crnoj!
 Katarku samo digni i bijela jedra razapni
 Ā sjeđi, à lađu tvoju već nosit će borejski vjetar.
 Nego kad crnom lađom Okèan prebrodiš veće, —
 Ondje je ravni brijeg i gajevi Persefonéjē,
 510 Visokī tu su jagnjéđi i ùz njih plodògubnē vřbe,
 Ondje ostavi brod kod Okèana dubokih vira
 I u Aídove vlažne u dvorove tada uniđi.
 Piriflègeton voda u Àheron tamo ti teče,¹⁸
 Teče tamo i Kokit, od r'jeke òtoka Stiške,
 515 Obje se bučne rijeke kod jedne sastaju hridi.
 Blizu se tamo primakni, o viteže, kako ti velim,
 Jamu iskopaj lakat dugáčku u šir i u dulj;
 Okolo jame svima mrtvacima izlijder žrtvu.¹⁹
 Najprije mednoga pića, a zatim slatkoga vina,
 520 Napokon vode i svē to obàspi bijelim brašnom.
 Mnogo slabòmoćnīm mrtvim obríči, da ćeš im kravu

¹⁷ 495. »lutaju sjenke«, tj. bez životne snage i svijesti.

¹⁸ 513. Imena navedenih rijeka u podzemnom svijetu vrlo su karakteristična: Piriflegeton = vatrena rijeka, Kokit = rijeka jauka, Aheron = rijeka boli.

¹⁹ 518. Prinošenje žrtvenih darova mrtvima u znak počasti potječe iz starijih vremena kad su ljudi mislili da mrtvi stoje u vezi s ovim svijetom, te vjerovali da duše pokojnika mogu imati neki utjecaj na žive, pa su zbog toga nastojali darovima pridobiti njihovu naklonost. Homerova poezija ne poznaje takva vjerovanja: po Homeru duša nakon pokopa gubi svaku vezu s ovim svijetom. Ali neki ostaci starijeg shvaćanja održali su se i u Homerovoj poeziji, tako i na ovom mjestu. Poslije je štovanje mrtvih iznova oživjelo u vezi s kultom heroja.

Najbolju jàlovicu, na Itaku kada se vratiš,
 U kući žrtvovati i lomaču napunit dobrim;
 Crna crncata ovna, što dika je vašeg stada,
 525 Imaš napóse obećat, Tirèsiji žrtvovat da ćeš.
 A kad slavnim se već mrtvacima namoliš dosta,
 Onda ovna zakolji i ovcu crnu, al' imaš
 K Erebu njih okrenut,²⁰ a i sām se licem odvrati
 Ā gledāj, kamo teče Okèan, i k tebi će nato
 530 Silna množina duša povrvjet od pokojnih ljudi.²¹
 Onda drugòvima svojim zapòvjedi, pa im prikriči,
 Neka ogule ovna i ovcu, koje je ljuta
 Zaklala mjed i nek ih sažegu bogove moleć,
 Jakoga moleć Aída i užasnu Persefonéju,
 535 A ti oštri mač od svojega bedra povuci
 I sjedi tamo, te prije Tirèsiju nego što pitaš,
 Nikog ne pusti mrtvacu slabòmoćnōg krvcu da pije.
 Odmah će doći vrač i tebi, narodna glavo,
 On će ti kazati put i putòvānja dāljinu tvoga,
 540 Reći će, kako bi mogo povratit se po moru ribnom.««
 Kad mi izgovori to, zlatòtronā javi se zora;
 Nimfa mi da odijelo obúci: košulju, struku,
 Pa se u veliki srebrn ogrtač sama obúćē,
 Tanahni, ljupki ogrtač, o bedrima obvijē pojas
 545 Lijepi zlatni, a veo odòzgō nā glāvu metne.
 Tad ja po kući pođem i dizati drugove uzmem.
 Svakome ljupku riječ progovorim stavši uz njēga:
 »»Nemojte spavati više ni hrkati nemojte slatko,
 Nego hajdēmo, jer dāde već naputak gospođa Kirka.««
 550 Tako im rečem i tím im nagovorim junačka srca.
 Al' ni otuda ja ne izvedoh čitava društva.
 Među drugòvima bješe Elpénor, najmlađi od svih,
 Ne bješe jak u boju ni umom vrlo stanovit.
 On mi se od drugòvā u Kirkinim dvorima svetim
 555 Udalji hlada želéci i zaspi težak od vina.
 Kad se užurbaše druzi te vrevu i buku Elpénor
 Čuje, brzo se prene, al' u svom se ne sjeti umu
 Sići niza stube duge, po kojima bijaše došo,
 Već se prema njima s krova stropòštā, ì vrāt se njegov
 560 Prelomi njemu u zglobu, i duša ode k Aídu.
 A kad su drugovi htjeli da odlaze, r'ječ im tad rečem:
 »»Kući mislite íci u očinsku u zemlju dragu,
 Ali nam Kirka druge određuje pute, i valja
 Doć nam k Aídu u dvor i k užasnoj Persefonéji,
 565 Tamo imamo dušu Tebanca Tirèsijē pitat.««
 Tako im rečem, i u njih u sviju prepukne srce;
 Na zemlju sjednu plaćuć i kosu čupati stanu,
 Ali im njihovo nije pomòglo ridanje ništa.

²⁰ 528. Glave životinja koje se žrtvuju podzemnim bogovima okreću se dolje prema podzemnom svijetu: vidi 3. pjev. st. 453.

²¹ 530. Krv kao izvor života mami duše jer im ona — makar i na kratak čas — vraća životnu snagu.

570

A kad k lađi brzoj i k obali idasmo morskoj
Jada i žalosti puni te bujne ronjasmo suze,
Onda i Kirka dođe i ūz lađū crnu nam sveže
Ovna i crnu ovcu; al' lagano i tiho ona
Mine pokrāj nās, jer tko bi zamotriti mogao boga,
Nije li njega volja, kad dolazi ili kad ide?

JEDANAESTO PJEVANJE

(33. dan. Nastavak)

Mrtvačko carstvo.

9. Jednodnevni put k Okeanu i Kimercima. 1—23.

A kad dođemo k lađi, kad k morskoj dođemo vodi,
Onda najprije lađu u püčinu rinemo divnu,
Jedra i katarku tad jednakòbokōj dignemo lađi,
Zatim u lađu ovce upustismo, onda i sami
5 Uđosmo žalosti puni te bujne ronjasmo suze.
Vjetar izà lādē naše mrkòkljunē zgodan nam pošalje
Boginja strašna Kirka ljepòkosā sa glasom ljudskim,
Neka nam nadima jedra i prijatelj bude nam dobar.
A kad već sprave sve uredismo po lađi crnoj,
10 Sjedosmo, à vjetar tada i krmar krenuše lađu
Čitav je brodila dan, a jedra joj naduta bjehu.
Utone sunce, i svī se po redu zamrače puti.
Lađa nam nađe međe Okèana dubokih struja;
Zemlja je tamo i grad Kimérānā, koji su mrakom
15 Őbavīti i maglom; žarkovito nikada sunce
Lučama svojim na njih ne gledi, ni òndā, kad gōre
Ono uzlazit stane sa zemlje na zvjezdano nebo,
Ni ondā, kad se k zemlji s nebesa naginje dolje,
Nego strahovita noć nad jadicima širi se tima.
20 Onamo dođosmo s lađom i pristasmo, à ondā ovce
Uzevši uzduž struje okèanskē pođosmo svi mi,
Dokle ne dođosmo k mjestu, kud Kirka nam rekla je doći.

10. VII. doživljaj: U mrtvačkom carstvu. 23—332.

A. Priprave za pitanje mrtvih. 23—50.

25 Ondje žrtve pridrže Perimēd i s njīm Euriloh.
A ja oštri mač od bedra povučem i tada
Jamu iskopam lakat dugāčku u šir i u dulj,
Okolo jame svima mrtvacima izlijem žrtvu,
Najprije mednoga pića, a zatim slatkoga vina,
Nāpokōn vode, i svē to obāsūh bijelim brašnom.

30 Mnogo obricah mrtvim slabòmoćnim, da ću im kravu
 Najbolju jãlovicu, na Itaku kada se vratim,
 U kući žrtvovati i lomaću napunit dobrim.
 Jošte napóse obećah, Tirèsiji žrtvovat da ću
 Crna crncata ovna, što dika je našega stada.
 35 Pošto se već naobricah i molbama kad se namòlih
 Silnim mrtvacem, tad ovcu i ovna nad jamom onom
 Zakoljem; crna krvca potèčē, ì dūše tada
 Pokojnih ljudi odòzdō iz Ereba kupit se stanu,¹
 Nevjeste i mladići, mnogòtrpni tàkōder starci,
 Nježne djevojčice dođu, što srce im skoro postráda,
 40 Dođu, koje je nekad mjedòkovnō kopije probòlo,
 S krvavim oružjem dođu, što padoše nekad u boju;
 Dođu koji odáklē i nađu se cičeći strašno
 Okolo one jame, bljedoća me osvoji ì strãh.²
 Onda drugòvima svojim zapòvjedim te im prikrićim,
 45 Neka ogule ovna i ovcu, koje je ljuta
 Zaklala mjed, i nèk ih sažēgū bogove moleć,
 Jakoga moleć Aída i užasnu Persefonéju,
 A ja oštri mać od svojega bedra povućem
 I sjednem tamo te prije Tirèsiju nego što pitah,
 50 Nikog mrtvacu ne pustih slabòmoćnog krvcu da pije.

B. Elpenor. 51—83.

Duša našega druga Elpénora najprije dođe,
 Jerbo pod zemljom on širokòstaznōm pokopan nè bī;
 Niti ga oplakav mi nit' sahraniv u dvorima njega
 Kirkinim ostavismo onako, jer hitnja nam bješe.
 55 Zaplaćem, kada ga vidim, i duša me za njim zabòlī,
 Besjedu započnem s njim i krilate prozborim r'jeći:
 »Kako si ovamo došo, Elpénore, u mrak i tamu?
 Pješke si preteko mene, što brodim u lađi crnoj!«
 Tako mu rećem, a òn zalèlèčē, pa će mi reći:
 60 »Zeusovo čedo, domišljat Odiseju, sine Laèrtov,
 Od boga suđenje ljuto i vino prèvarī mene
 Silno; u Kirkinim legoh u dvorma, al' sjetit se ne znah
 Dugim da stubama sidem, po kojima došao bijah,
 Već se premà njima s krova stropòštah, ì vrãt se odmah
 65 Prelomi meni u zglobu, i duša mi ode k Aídu.
 Nego tako ti onih, što nisu ti tu, već daleko,
 Tako ti žene i oca, što òdgojī tebe malēna,
 Tako Telēmaha tebi, kog òstavī jedinog doma —

¹ 25—37. Odisej gotovo od riječi do riječi ponavlja ono što nam je rekla Kirka u 10. pjev. st. 517—530; vidi o tom 2. pjev. st. 215—223.

² 38—43. Ti će stihovi biti poslije umetnuti jer stoje u protivurjeću s daljim prikazivanjem; ovdje se sjene muževa i žena pojavljuju zajedno, dok prema st. 225—232 i 337—567 dolaze odijeljene jedne od drugih, i jer bestjelesne sjene ne mogu imati ni oružja ni rana; osim toga je i strah Odisejev u st. 43. posve bezrazložan.

70 Znam iz Aídova doma odávdē da ćeš otići
 S lađom građenom dobro na òtok eejski opet,
 Pak te molim, o kralju, na mēne da pomisliš tamo
 Te me neòplakāna, nesàhrānjena ne ostav'
 Zá me ne mārēć, da s' ne bi rasfdili bogovi ná te,
 Nego me ondje sažēzi sa oružjem, što ga imadem,
 75 Pa mi spomenik naspi na obali pjenastog mora,
 Neka bi i potómci za nesretnog saznali mene;
 To mi učini i još utakni na grob mi veslo,
 Kojim sam veslao živ med drugòvima boraveć svojim.««
 Tako mi reče, a jâ mu ovako odgovorim na to:
 80 »»To ću ti, nesretni družē, učiniti sve i izvršit.««
 Tako smo nas dva se tad razgovarali r'ječima tužnim
 Sjedeć obojica ondje i nād křvlju mać ja držēći,
 Utvara drůga pak moga na strani govoreć drugoj,
 Uto mi pokojne majke Antiklijē pristupi duša,
 85 Ona Autòlika kći junaćine bješe, a živu
 Ja sam je ostavio pod Ilij polazeć sveti.
 Zaplaćem, kada je vidim, i duša me za njom zabòli.
 Ali ni nje bliže ne pustih krvcu da pije,
 Premda žalostan vrlo, Tirēsiju jer još ne pitah.
 90 Uto i duša Tebanca Tirēsijē onamo dođe
 Palicu zlatnu držēći,³ prepòznā me i reknē ovo:
 »»Zeusovo čedo, domišljat Odiseju, sine Laèrtov,
 Što si sa svjetlosti došo sunćanē, jadniće, amo?
 Dà vidiš ovdje mrtvace i ovo nemilo mjesto?
 95 Nego se od jame tē udalji i mać ukloni,
 Da se napijem krvi, da objavim istinu tebi.««
 Tako mi reče, a jâ se odmakoh i u kore stavih
 S klincima srebrni mać. Kad krvi se napije crne,
 Onda će on, nezázoran vrać, progovòriti meni:
 100 »»Oko povratka slatkog, Odiseju, trudiš se, slavni;
 Jedan će ti ga bog otegòtiti vrlo, jer mislim,
 Da te zaboravit neće Zemljòtresac, koji se na te
 U srcu srdi, što sina osl'jepio si mu milog.
 Ako i stradajuć mnogo u očinsku vi ćete zemlju
 105 Ipak se vratiti moći, uspregnuti budeš li znao
 Sebi i družima srce, kad s dobro građenom lađom
 Trinaćkom otoku dođeš ukloniv se plavetnom moru;
 Tu ćete goveda naći gdje pasu i òvce tovne,
 Stada Helija boga, što s neba sve vidi i čuje,
 110 Stada li ne takneš tih na umu povratak držēć,
 Ako i stradajuć mnogo, na Itaku moć ćete doći;
 Takneš li stada ta, i društvu i lađi tvojoj
 Propast prorićem ja. Ako tí i utećeš odátlē,
 Kasno, ù zò čas doć ćeš izgubivši čitavo društvo,
 115 U lađi doći ćeš tuđoj i u kući naći ćeš tugu,
 Naći ćeš prkosne ljude gdje rastaću tvoje imanje
 Proseći tvoju ženu bogòlikū, nudeć joj dare.

³ 91. Skeptar je i u podzemnom svijetu znak časti i dostojanstva.

Ali kada se vratiš, naplatit ćeš násilja njihna,
 I pošto redom prosce u domu pobiješ svome
 120 Ili na pr'jevaru sve il' oštrom bjelòdano mjeđu,
 Onda sa zgodnim veslom u ruci na put zaputi,
 Dokle ne dođeš tamo, gdje ne znaju za more ljudi,
 Koji ne sole jela i slano ne jedu ništa,
 Kojima jošte lađe rumèngrudē poznate nisu,
 125 A ni za zgodna vesla ne znadu, za krila lađenā.
 Očit ću reći ti znak i njèga zaboravit nećeš:
 Kada ti drugi dođe u susret putnik i rekne
 Tebi, na svojemu b'jelom da ramenu vijaču nosiš,
 U zemlju zgodno veslo zatakni onda i zatim
 130 Gospodu daj Posidónu zakòlji klanicu krasnu,
 Žrtvuj mu bika i ovna i nerasta žrtvuj mu i tad⁴
 Kući se vrati tî, hekatòmbe svete prikaži
 Bozima besmrtnima, vladarima širokog neba,
 Svima po redu prikāži. A izvan mora će tebi
 135 Doći smrt, al' blaga će bit i ubit će tebe,
 Kada te lijepa starost već svlada, a okolo tebe
 Ljudi će živjeti sretno. Od mène ti istine eto.««
 Tako mi reče, a jâ mu ovākō odgovorîm na to:
 »»Tako, Tirésija, negdje odrediše bogovi meni;
 140 Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu.
 Ovdje vidim i dûšu preminule matere moje,
 Blizu krvi sjedi i šuti te svojega sina
 Neće ni pogledati ni riječ mu kazati koju.
 Reci, gospode, mene prepòznala kako bi ona?««
 145 Tako mu rečem, a ôn mi ovako odgovori na to:
 »»Lako ću reći ti riječ i tvoje ću srce navratit:
 Kojega gòd od mrtvácā preminulih pripustiš krvi
 Ovamo bliže da stupi, govorit će istinu pravu;
 Kojem pak ukratiš to, udaljît će ti se opet.««
 150 Tako odgovori meni Tirèsijē gospoda duša
 Î odē zatim k Aïdu izrèkāv mi suđenje božje.

C. Antiklija. 152—224.

A ja ostanem ondje i počekam, dokle mi mati
 Ne dođe, crne se krvi ne napoji. Tada me pozna,
 Stane je jauk, i ove progovori krilate r'ječi:
 155 »»U mrak, sine moj, i u tamu kako si došo
 Živ budúći? ta živîm strahota je gledati ovo,
 Jer su strašne rijeke u sr'jedi i veliki vali.
 Najprije tu je Okèan, što nije ga moguće pješke
 Prijec, već ako tko brodi u dobro građenoj lađi.
 160 Amo li dolaziš sada od Troje, pošto si dugo

⁴ 131. Posidonu se obično žrtvuju bikovi, ali Odisej mora ovdje srdžbu povrijeđena boga ublažiti osobitom, dotada neuobičajenom žrtvom i širenjem njegova kulta u dalekoj i nepoznatoj zemlji okajati svoj grijeh. Žrtvu koja se sastoji od bika, ovna i nerasta nazvali su kasnije Rimljani poznatim imenom suovetaurilia.

Na lađi lutao skupa s drugòvima? U Itaku još li
 Došao nisi, i ženu u dvorima vidio svoju?««
 Tako mi reče, a jâ joj ovako odgovorim na to:
 »»Nužda me, majko moja, dovèla amo k Aídu,
 165 Gdjeno mi valja dušu Tebánca Tirèsijē pitat;
 Ahejskoj zemlji jošte ni blizu došao nisam,
 A ni na zemlju našu ne stupih, već jednako lutam
 Nevoljan, otkad pod Ilij, gdje vele prekrasnih konja,
 Odoh s divnim Atrídom da bojak s Trojancima bijem.
 170 Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu,
 Kakva je prebolna smrt i Kera savladala tebe?
 Je li dugačka bolest? Artēmida možda te, majko,
 Blagim strèlama ubi streljačica k tebi pristupiv?
 Kaž' mi za ostavljenog u domu sina, za oca
 175 Reci mi, kraljevska vlast da l' moja jošte je u njih?
 Ili već drugi vlada te veli, da vratit se neću?
 Reci mi, kakvo je srce i mišljenje vjenčane žene,
 Da li je kod sina svog? u sigurnosti sve li mi čuva?
 Il' se oženio njom med Ahejcima najbolji koji?««⁵
 180 Tako joj rečem, i meni odgovori gospođa majka:
 »»O i te kako ona u dvorima ostaje tvojim
 Strpjet se u srcu znajuć! u čèmeru boravi ona
 Jednako noći i dane iz očiju roneći suze.
 L'jepa ti kraljevska vlast još u drugog nije; Telemah
 185 Mirno upravlja dobrom i podjednako se gosti,
 Kako i valja da bude u narodu sudija čašćen:
 Svi pozivaju njega, a otac na zaselku živi,
 On se ne vraća u grad; počivala njegova nisu
 Postelje, a ni struke ni čisti jastuci sjajni,
 190 Nego òbzīmu òn med slùgama ù kući spāvā
 Blizu ognja u práhu, u haljini lošoj obučen;
 A kad ljeto već dođe, kad dođe obilna jesen,
 Sebi po vinogradu po zavojnom ovdje i ondje
 Stere ležnicu on po zemlji od spaloga lišća.
 195 Tako ti otac živi i uzdiše, à jad u duši
 Raste mu velik tebe očekujuć, starost ga tišti.
 Tako ti umrijeh i jâ i tako dočekah udes,
 A streljačica, sinko, Artēmida oštroga vida
 Blagim strèlama mene ne ùbi k meni pristupiv,
 200 Niti me kakova bolest savláda, kojano ljude
 Prečesto rastače mrsko te iz njih i dūšu vadi;
 Život, Odiseju slavni, iz mène je uzela slatki
 Za tobom čežnja i tvoja mudrina i prijazan tvoja.««
 Tako mi reče, i jâ u duši tad promisliv svojoj
 205 Htjedoh obuhvatit dušu preminule matere moje.
 Triput vinem se za njom, — nagonilo me je srce, —
 Triput se meni iz rùkū izmàče nalična sjenci⁶
 Ili snu, i tuga u duši mi bude sve ljuća.

⁵ 179. Ovaj stih stoji u suprotnosti sa st. 115. i d. pa je prema tome umetnut.

⁶ 207. Ovo mjesto oponaša Vergilije u Eneidi 2. pjev. st. 792. i d. i 6 pjev. st. 700 i d.

210 Besjedu započnem s njom i krilate prozborim r'ječi:
 »»Zašto me, majko, nećeš da pričekaš? primit te želim.
 Zašto ne bismo tu kod Aída rukama milim
 Grlili jedno drugo i po volji tužili grozno?
 Zar je utvaru ovu do mène poslala zato
 Ponosna Persefonéja, da žalostan jecam još više?««

215 Tako rečem, i mèni odgovori gospođa majka:
 »»Jao, sinko moj, od sviju nesretniji ljudi,
 Tebe Zeusova kći ne prelašćuje Persefonéja,
 Jer kad smrtnici umru, ovakva je njima sudbina:
 Žile im kosti više ne drže s mesom, već sve to
 220 Njima uništava strašni, siloviti i žarkī oganj,
 Kako njihova duša iz kōstī otide b'jelih,
 Ali im duša odlètī i lepeće nà sanak nalik.
 Nego se nà svjetlōst brže požuri, sinko, i gledaj
 Da to upamtiš sve, da ženi govorit možeš.««

D. Junačke žene. 225—332.

225 Dok smo govorili tako, i drūge dolazit stanu
 Žene poslane amo od ponosne Persefonéjē;
 Sve to bijahu žene boljārā i njihove kćeri.
 Okolo crne krvi na iskap počnu se kupit,
 A ja premišljah u sèbi, ispitat kako ću svaku.

230 Ova se nāpokōn miso učinila najbolja meni:
 Mač dugōsjeklī trgnem od svojega punahnog bedra
 I sve ih k crnoj krvi u gomili ne htjedoh pustit.
 A tad pristupati stanu po redu i svakā meni
 Svoj je kazivala rod; između njīh svaku sam pito.

235 Slavnoga oca kćer uočih najprije Tiru,
 Koja mi reče, nezázornōg kći Salmóneja da je,
 Žena Kreteju da je, što Eolov bijaše sinak.
 Ona je potočnog boga Enípeja ljubila bila, —
 Najljepši potok je to, po zemlji kojino teče, —

240 Pa je k valima krasnog Enípeja dolazit znala.
 Ovom zemljōmičnī bog Zemljōtresac stvori se sličan
 I legne potoku tome virovitom u ušće s njome,
 Šumni izātoga val ko hridina velika hrupi
 Te se nadvede i boga sa smrtnicom sakrije ženom.

245 Djevički otpaše pās joj, okò njē razlije sanak.
 A kad učini bog, u ljubavi štono se čini,
 Stisne joj ruku i ovu izustivši besjedu reče:
 »»Raduj se ljubavi, ženo! a godina dokle isteče,
 Divnu ćeš roditi djecu, jer bogovi zalud ne leže,
 250 Lègnū li s kōjōm, a tī mi othrànjūj djècu i njeguj.
 Sada kući otiđi i gledaj, da ne rekneš ništa.
 A ja sam evo ti bog Posidōn zemljōtresac glavom.««
 Tako reče joj on i u valovno zaroni more.
 Ona zatrudnī tad i rodi Peliju sina,
 255 I još Neleja rodi; obojica velikog Zeusa

Hrabre postanu sluge. U širokom potom Jaòku
 Pelija življaše stočan, a Nelej u Pilu pješčanòm.
 Druge pak s Kretejem Tira, med ženama kraljica prava,
 Rodi: Esóna, Feréta, Amitona, sà kòlā borca.

260 Za njom Antiopu kćer Asópovu vidjeh, što Zeusu
 Nekad u naručju spāše, i time se dičila ona.
 Sina je rodila dva: Amfióna i drugoga Zeta,
 Koji sedmóvratnū Tebu sàgradiše prvi i zatim
 265 Kulama utvrde nju, jer ne bi u širokoj Tebi
 Mogli živjet bez kula, iako su bili junaci.

Amfitriónovu⁷ ženu Alkménu ugledah tada,
 Koja je velikom Zeusu u naručju spála i tako
 Rodila sina Heràkla, prkoždžiju lavljega srca.
 Prehrabrog Kriona⁸ kćer tak Mègaru vidjeh, za ženu
 270 Nju sin Amfitriónov⁹ neslomljivi junak je imo.

Lijepu opazih još Epikàstu, Edipa majku,
 Koja je strašno u svojem neznanju učinila djelo
 Za svog se udavši sina, a ovaj je ubio oca
 I mater uzo za ženu, al' bogovi brzo med ljudma
 275 Razglase to, i Kadmejcima on u Tebi je ljupkoj
 Nesretno kraljevao, jer zlo mu odlučiše bozi.
 Matí mu u dvor Aída vratara jakoga ode,
 Pošto se o zamku s grede sa visoke spuštenu nisko
 Objesi puna tuge i njemu ostavi jade
 280 Vrlo mnoge, već kako Erìnije majčine rade.

Hloridu prekrasnu kćer Amfiónovu najmlađu spazim,
 A sin Jasov Amfiòn Orhòmenom minijskim krepko
 Vladaše; Hloridu kćer mu ljepote poradi njene
 Nelej uze za ženu neprebrojne darove davši.
 285 Kraljica bude u Pilu i porod porodi divan,
 Nestora, Hromija rodi i ljuticu Perikliména.
 Jaku porodi Peru izà njīh, svjetsku divotu,
 Koji su prosili svi iz krajévā bližnjih, al' Nelej
 Nikom je ne htjede dati, već tko bi od Ifikla silnog¹⁰
 290 Dogno iz Filake krave krivòrogē, širokih čela;
 Muka bijaše to. Nezázornī obeća prorok
 Da će dògnati krave, al' sudba je òd boga teška
 Spùtila njega i poljski pastiri i tamnica mučna.
 Pa kad se dani većé i mjeseci svršé, i opet
 295 Godina kad se okrénu, i vrata se godišnje Hore,
 Onda ga istom pusti iz tamnice Ifiklo silni,
 Kad mu je proreko sve, i Zeusova svrší se volja.

⁷ 266. Amfitrion je tebanski kralj.

⁸ 269. Krion je tebanski kralj.

⁹ 270. »sin Amfitrionov« — misli se Heraklo koji je zapravo sin Zeusov: vidi st. 268.

¹⁰ 289—297. Krave o kojima se ovdje govori prvobitno su pripadale Nelejevoj majci Tiri, ali ih je Ifiklo oteo. Vrač Melampod, sin Amitaonov, obećao je da će ih natrag dognati da tako dobije Peru za svoga brata Bijasa. Pošao je u Filaku u Tesaliji, gdje su krave bile čuvane, ali su ga Ifiklovi pastiri uhvatili, pa je godinu dana proveo u tamnici. Tada ga Ifiklo oslobodi i dade mu na dar krave iz zahvalnosti što mu je Melampod prorekao kako će nestati neplodnosti u njegovoj obitelji.

Onda opazih Ledu, Tindàreju ona je žena
 Bila i s njime je dva porodila srčana sina:
 300 Kastor vitez je jedan, Polideuk šakòbija dobri
 Drugi je; oni još oba u zemlji plodorodnoj žive,
 Zeus ih i dolje pod zemljom obojicu jednako časti;
 Prezdan onamo žive, a prezdan umiru opet,
 Kao bogovi pravi pod zemljom imadu poštenje.
 305 I Ifimèdiju ženu Alójevu opazih ondje,
 Koja mi reče, da bog je Posidōn obljubio bješe,
 Sina je rodila dva, al' kratkòvjeki obadva bjehu:
 Jedno bogoliki Ot, a drugo slavni daleko
 Efijalt; — na polju živeć žitorodnu vrlo porastu,
 310 Za Oriónom¹¹ slavnim junaci najljepši budu:
 Devet kad ljeta im bješe, obojica budu široki
 Devet lakátā i devet dugāčki postanu hvati.
 Oni i s bozima vječnim sa Olimpa pr'ječahu vrevu
 Da će zavrći ratnu, u kojoj kipi i bući;
 315 Htjedoše baciti Osu na Olimp, a trepčani Pelij
 Htjedoše bacit na Osu, da na nebo mogu uzići.
 Bili bi svršili poso, mladići da su već bili,
 Ali ih ubije sin ljepòkosē Lete i Zeusa,
 Prije nego im malje pod sl'jepima očima niknu,
 320 Prije nego im čeljust probuja lijepom bradom.
 Fedru i Pròkridu spazih i lijepu Arijàdnu,¹²
 Ljutoga Minosa kćer, a Tesej nekada nju je
 Vodio iz grada Kretskog u zavojnu svetu Atenu,
 Al' je obljubio nije; u Diji, što leži u vodi,
 325 Ubi Artèmida nju, jer Diònīs joj tajnu prokázā.
 Meru i Klimenu tad i Eriofilu opazih mrsku,¹³
 Koja za zlato izda dragòcjeno svojega muža.
 Sviju vam žena ne bih izbrojio niti iskazo,
 Što sam vidio kćeri i žena slavnih junaka;
 330 Prije bi prošla noć božanska; veće je vr'jeme
 Da se spava il' bilo u društvu kod lađe brze.
 Ili ovdje, a vī se i bozi za opremu brin'te.«

11. Alkinoje moli Odiseja da ispriповjedi sve što je doživio. 333—384.

Tako im reče, i oni umuče svi i zašute,
 Sve ih osvajao ushit u sjenatoj dvòrani onoj.
 335 Njima riječ govòrit Aréta bjelòrukā stane:
 »Kakav se čovjek taj, o Feačani, pričinja vama
 Po svom licu, po svojoj visini i čestitom srcu?
 On mi je gost, al' i svakī čast imade ga slušat.

¹¹ 310. O Orionu vidi 5. pjev. st. 121.

¹² 321. Fedra, Prokrida i Arijadna su tri žene glasovite zbog nesretne ljubavi.

¹³ 326. Meru, kćer Pretovu, ubila je Artemida kad je rodila od Zeusa sina Lokra; Klimena je žena Filakova, a majka Ifiklova; Eriofilu, ženu argejskog vrača Amfijaraja, podmitio je zlatnom ogrlicom Polinik, da mu izda skrovište svoga muža, i natjerao ga da se priključi bojnom pohodu na Tebu gdje je Amfijaraj zaglavio.

340 Zato ga nemojte brzo otpremić i nemojte krnjit
 Darove njemu, kad treba daróvā mu, ā vama leži
 Po volji bōgōvā vječnih u dvorima veliko blago.«
 Još im progovori riječ starina vitez Ehēnēj,
 Koji je stariji od svih Feáčānā bio, te reče:
 »O Feáčani mili, po mīsli govori našoj
 345 I pravo kraljica mudra, pokor'te se njezinoj r'ječi.
 Al' tu Alkinoje ima govoriti, ima i činit.«
 Njemu odgovori na to Alkinoje i reknē ovo:
 »Ta će se riječ tako izvršiti, ako još živim
 Među veslōradīm ja Feácima i vlādām njima!
 350 A gost ako i želi povratit se, neka se strpi
 I neka počeka ovdje još do sutra, i dār će čitav
 Dobiti on od mēne. Muškarcima valja opremić
 Njega, a najvećma meni, jer jā sam u narodu vladar.«
 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 355 »Silni Alkinoje kralju, med ljudima odlični svima,
 Da mi velíte, da ovdje i godinu ostanem dana,
 Da mi spremate spremu i darove dajete sjajne,
 Htio bih poslušat vās, jer mnogo bolje bi bilo,
 Da se punije ruke u očinsku povratim zemlju;
 360 Onda med ljudima ja bih ugledniji, draži bih bio,
 Kad bi vidjeli mene, na Itaku kako se vratih.«
 Njemu odgovori na to Alkinoje i reknē ovo:
 »Motreći evo tebe, Odiseju, mi ne držimo,
 Da si lukavac ti i prevārljiv, kakvih je mnogo
 365 Rasuto ljudi po sv'jetu, i zemlja hrani ih crna,
 Koji izmišljaju laži, te ne bi ih nitko raspòznō.
 Ali su besjede mile u tēbe, srce valjāno
 Jeste u tēbe, i svē si ko pjevač umjetni reko.
 Kakve su trpjeli jade Argejci, kakve si i sam.
 370 Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu:
 Jesi li vidio kog od bogolikih drúgā, što s tobom
 Pođoše pod grad Ilij, i udes stiže ih ondje?
 A noć je vrlo duga i bez mjere sada, i jošće
 Spavati nije vrijeme u dvorma, već kazuj čudesa.
 375 Ja bih čekati mogo do zore divne, kazivat
 Ako je tebi volja u dvōrani nevolje svoje.«
 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Silni Alkinoje kralju, med ljudima odlični svima,
 Ima se kada govorit, a ima se kada i spavat.
 380 Nego ako baš želiš, da govorim dalje, ne mogu
 Ja ti odbiti želje, i pričat ću tužnije zgode,
 Što ih drugovi moji pretrpješe, koji su zdravi
 Iz boja trojanskog plačnog izišli, al' propali potom,
 Kada se vratiše kući, po odredbi opake žene.

12. VII. doživljaj: U mrtvačkom svijetu (nastavak). 385—626.**A. Agamemnon. 385—466.**

385 Časna Persefonėja kad duše žena raspřša
 Nježnih ovamo jednu, a onamo drugu, tad duša
 Dode žalosna sva Agamemnona, Atreju sina;
 I drugi okolo njega na iskupu bjehu, što s njime
 Zajedno smrt su i udes u domu Egistovu našli.
 390 On me pòznade odmah, kad krvi se napije crne,
 Glasno plakaše on i bujne ronjaše suze
 I pruži obje ruke do mène želéci me primit;
 Ali ne bješe više u njega sile i snage,
 Kakova bijaše prije u udima njegovim gipkim.
 395 Zaplačem, kada ga vidim, i duša me za njim zabòlī,
 Besjedu započnem s njim i krilate prozborim r'ječi:
 »»O Agamemnone kralju, o Atrejev preslavni sine,
 Kakva je prebolna smrt i Kera savládala tebe?
 Je l' te u lādama tvojim savládao možda Posidōn
 400 Digavši vjetrove silne, olúju digavši strašnu?
 Ili ti pākostiše dušmāni ljuti na suhu,
 Kad si goveda njima i ovce grabio krasne,
 Ili kad si se za grad, za žene borio gdjegod?»«
 Tako mu rečem, a ōn mi ovako odgovori na to:
 405 »»Zeusovo čedo, domišljat Odiseju, sine Laertov,
 Nije u lādama mojim savladao mene Posidōn
 Digavši vjetrove strašne, olúju digavši strašnu,
 Niti mi pākostiše dušmani ljuti na suhu,
 Već mi je Egist smrt priredio i zlu sudbinu
 410 Te me je u kuću pozvo, pa onda po gozbi sa ženom
 Smako proklétnicom mene, ko vola kad uz jasle kolju.
 Tako me prejadnom smrću umoriše, zatim drugare
 Klahu bez prèkīda moje, bjelòzubē kako se svinje
 Kolju, kad u kući gdje bogataša mogućeg vrlo
 415 Spremaju čast il' svadbu il' drukčiju veselu gozbu.
 Već si vidio krv i ubijstvo mnogih junaka,
 Koji su il' pojedincē il' u bitki ubiti ljutoj,
 Ali bi jadalo srce veòma tvoje, da budeš
 Vidio, gdje uz krčage i stolove ležasmo pune,
 420 U sobi tada, a krv se po podu pušila naša!
 Čuo sam pretužni glas Kasandrē, Prijama kćeri,¹⁴
 Koju je Klitemnēstra ubijala, podmukla žena,
 Pokraj mene, a jâ sam na maču umiro veće;
 Padajuć ruke dignem, al' spustim ih, i kuja ona
 425 Odvratila se od mène i ne htjede, kad već k Aīdu
 Iđah, stisnut mi oči i usta k tome zatvorit.
 Tako pasjaluka nema i grdila goreg od žene,

¹⁴ 421. Prijamovu kćer Kasandru dobio je Agamemnon od ratnog plijena kao počasni dar.

430 Koja u srcu svojem odlučuje takova djela,
 Kakvu je smislila ona grdobu, kada je svome
 Vjernome mužu smrt pripremila. Ja sam se nado,
 Da ću dječici svojoj i slugama na radost doći
 U kuću svoju, a ona vještakinja u zlu u strašnu
 Obasu sebe samu sramotom i kasnije žene
 Slabe, koje će živjet izà njē, ma bile i dobre.««

435 Tako mi reče, a jâ mu ovako odgovorim na to:
 »»Ao gromoglasni Zeus je zamrzio doista strašno
 Na sve Atrejevo potómstvo te ženska kovarstva
 Pripušta davno; junákā zbog Helene mnogih nas nesta,
 A Klitemnēstra tebi daleko snovaše varku!««

440 Tako mu rečem, a ôn mi ovako odgovori na to:
 »»Zato ne budi ni ti sa svojom preljūbazan ženom;
 Riječ joj svaku nemoj kazivati, koju saznadeš,
 Nego jedno joj reci, a jedno tajno nek bude.¹⁵
 Ali tebe neće, Odiseju, ubiti žena,

445 Jer je razumna vrio, o dobru srce joj misli,
 Kćeri Ikārija mudroj Penelopi. Nevjestom mladom
 Ostavili smo nju, kad pod Troju idasmo u rat;
 Sinčić joj tada bješe na prsima, luđahno d'jete,
 Al' on se med ljude sada već broji, med njima sjedi

450 Sretan; mili će otac na povratku ugledat njega,
 A on će privit se uz svog uz oca, kako je pravo.
 Ali moja žena nasladit se nē dade meni
 Gledanjem mojega sina, već prije toga me ubi.
 Drugo ũ srce spravi, što sada mislim ti reći:

455 Potajno pristani s lađom, ne javi se, kada se vratiš
 U milu očinsku zemlju, jer nije vjere u žena.¹⁶
 Nego mi sada kazuj i reci mi istinu pravu:
 Čujete l' za sina što za mojega, koji još živi?
 Je l' u Orhòmenu on, u Pilu je li pješčanōm?

460 Il' kod Menēlaja možda u širokoj boravi Sparti?
 Lje sa zemlje nije Orēsta nestalo divnog!««
 Tako mi reče, a jâ mu ovākō odgovorim na to:
 »»Što me pitaš, sine o Atrejev? Ne znam ti reći,
 Živ li je ili je mrtav, a utoma zlo je govorit!««

465 Tako smo nas dva se tad razgovarali r'ječima tužnim
 Žalosti puni stojēći i bujne roneći suze.

B. Ahilej. 467—540.

Uto dođe i duša Ahileja, Peleju sina,
 Duša Antiloha dođe nezázornōg, duša Patròkla,
 Dođe i Ajasa duša, što licem i uzrastom bješe

¹⁵ 435—443. Ti su stihovi poslije umetnuti jer nezgodno prekidaju Agamemnonov govor; osobito smetaju st. 441—443. koji su u protivurječju s pohvalom Penelope u idućim stihovima.

¹⁶ 454—456. Sadržaj tih stihova nije u skladu s prethodnom pohvalom Penelope pa se mogu smatrati interpolacijom.

470 Iza nezázornōga Ahileja Danajac prvi.
 Duša unuka brzog Eákova mene prepòznā,
 Stane je jauk, i ove progovori krilate r'ječi:
 »»Zeusovo čedo, domišljat Odiseju,'sine Laèrtov,
 Drzniče, kakvo ćeš veće u duši još zamislit djelo?
 475 Kako se usudi doći k Aídu, gdjeno mrtvacu
 Stanuju u nesvijèsti, tek utvare pokojnih ljudi?»«
 Tako mi reče, a jâ mu ovako odgovorim na to:
 »»Ahejče jakošću prvi, Ahileju, Pelejev sine,
 Dodoh od nevolje amo k Tirèsiji, ne bi l' mi reko,
 480 Kako bih mogo na svoju gredovitu Itaku doći,
 Jer se Ahejskoj još ne približih i još na svoju
 Zemlju ne stupih, već trpim te trpim; a blaženstvom tebi
 Slična niti je bilo nit' bit će čovjeka ikad.
 Jer u životu dok bješe, ko boga čašćasmo tebe
 485 Svi mi Argejci, a sada mogućan ovdje si vlastelj
 Među mrtvacima ti, ni mrtav se ne možeš tužit.«
 Tako mu rečem ja, a ôn mi odgovori na to:
 »»Nemoj, Odiseju dični, što umrijeh, tješiti mene;
 Jer bih volio biti i težāk i služiti drugom,
 490 Koji svojega nema imutka te ôd mala živi,
 Negol' mrtvacima vladat, sa zemlje štono ih nesta!
 Al' mi o ponosnom sinu o momemu kažide r'ječcu,
 Da li je pošao u boj prednjačiti, da li mi nije?
 Reci mi, ako si što o nezázornōm Peleju čuo,
 495 Da li ga časte još Mirmidonci njegovi mnogi,
 Ili ga vr'jeđaju ljudi po Heladi, po Ftiji veće,
 Pošto je starost ruke i noge osvojila njemu?
 Jer ja da sam mu branič pod sunčevim zrakama takav,
 Kakav sam bio ono pod Trojom širokom nekad
 500 Braneć Argejce i narod ubijajuć prehrabri tamo,
 Takav i za malo samo u očinsku kuću da dođem,
 Krutim rukama svojim i snagom strašan bih bio
 Mnogima, koji mu čast odùzimljū, vr'jeđaju njega.«¹⁷
 Tako mi reče, a jâ mu ovako odgovorim na to:
 505 »»Ništa o Peleju ocu nezázornōm tvojemu ne čuh,
 Ali o sinu tvom Neoptòlemu milome tebi
 C'jelu ću, kako mi veliš, pripòvjedit istinu sada.
 U jednakòbokōj lađi u koritastoj sa Skira
 Otoka med nazuvčare Ahejce njega dovedoh.
 510 Kad smo okolo Troje junaci vijećali svi mi,
 On je govorio prvi i vazda je zborio zgodno;
 Samo sam nadgovárō ga jâ i bogoliki Nestor.
 A kad oružjem boj na trojanskom bijasmo polju,
 Nije u vrevi ljudi zaostajo, a ni u mnoštvu,
 515 Nego je trčo pred svima; ustupao nikome nije
 Srcem, već mnoge junake u borbi strašno je klaō.
 Svega ti ne bih nikad izbrojio niti iskazo,
 Kolik je narod on poubijao braneć Argejce,

¹⁷ 503. Neoptolem je sin Ahileja i Deidamije, kćeri kralja Likomeda s otoka Skira.

520 Ali kakog junaka Euripila, Telefu sina,¹⁸
 On je pogubio mačem! drugári mu Kećani mnogi
 Padahu okolo njega daróvā poradi ženskih;
 Ljepšeg za Memnonom divnim od njèga ne vidjeh nikog.¹⁹
 Kada smo ušli u konja, kog načini Epej, junaci
 525 Najbolji argejski mi, te meni se naruči vrata
 Velikoj zasjedi onoj otvorit i opet zatvorit,
 Onda danajske druge čelòvođe mudre sa lica
 Stanu brisati suze, i koljena drhtahu svakom;
 Ali očima svojim ne opazih nikako bl'jeda
 530 Njega u prekrasnome u licu il' da bi suzu
 On od obraza briso, već mene je molio mnogo,
 Da ga pustim iz konja; za držak se hvataše mača,
 Za teško mjedeno koplje Trojancima snujući propast.
 Ali kad Prijamov grad razorismo strmeni veće,
 535 Ūljeze ū lađu on zadobivši i dio i dār;²⁰
 Bio je čitav, i nije u boju od mjedi oštre
 Pao niti je ranjen izblíza, kao što biva
 Često u bojevima, jer Ares bez reda bjesni.««
 Tako rečem, i duša brzíca Ahileja dalje
 Po asfòdelskòm polju široko koračajuć ode
 540 Vesela, jer joj javih, da odlična sina imade.

C. Ajas, sin Telamonov. 541—564.

Ì drugē dūše tada mrtvácā premínulīh mène
 Pitahu za jade svoje stojéci žalosti pune.
 Ajasa, koji je sin Telamónov, u prikrajku duša
 Samo je stajala ljuta, što nekad oružje dobih
 545 Divnog Ahileja ja, kad za nj se natjecah s njime
 Kod lađa, gdje ga je bila položila gospođa majka.²¹
 Paladi bješe odlučit Ateni i trojanskoj djeci.²²
 Ej da u borbi toj pobijedio nikada nisam!
 Jer nje radi je zemlja u sèbe takovu glavu
 550 Uzela, Ajasa glavu, što djelima svojim i licem
 Za Ahilejem bješe nezázornīm Danajac prvi.
 Tad ja riječi njemu progovorim ljubazne ove:
 »Ajase, ti Telamóna nezázornōg sine, zar nećeš
 Prestati ljutit se na me ni mrtav zbog oružja kletog,
 555 Što ga besmrtni bozi Argejcima na jade daše,

¹⁸ 519. Telef je bio kralj u Miziji u Maloj Aziji. Njegov sin Euripil bio je posljednji saveznik koji je Prijamu došao u pomoć protiv Grka. Njegovu majku Astiohu podmitio je Prijam zlatnim čokotom, umjetničkim djelom Hefestovim, da pošalje svoga sina u rat.

¹⁹ 522. Etiopskoga kralja Memnona, sina boginje Zore, koji je nakon Hektorove smrti došao Prijamu u pomoć, ubio je Ahilej da osveti smrt svoga prijatelja Antiloaha, Nestorova sina, koji je poginuo od Memnonove ruke.

²⁰ 534. Taj počasni dar bio je, po potonjoj priči, Hektorova žena Andromaha.

²¹ 546. »gospođa majka«, tj. Tetida.

²² 547. »trojanskoj djeci« — misle se zarobljeni Trojanci koje su, po priči, suci pitali za mišljenje o Ajasu i Odiseju.

Jer im poginu ti, tolikā im kula, i tebe
 Žalimo svi Ahejci neprestano, što nam te nesta,
 Kao što žalimo glavu Ahileja, Peleju sina.
 Nitko ti nije kriv, na kopljometnū nā vōjsku našu
 560 Zeus je zamrzio strašno, sudbina je tebi od njèga.
 Nego, o kralju, pristupi i besjedu poslušaj moju,
 Što ću ti reći, te srdžbu ukroti i junačko srce.«
 Tako mu rečem, a ôn mi ne odvrati r'ječi, već ode
 Dalje među mrtvácā preminulih duše u Ereb.
 565 Tada bi srdit ko sa mnom govorio il' jā bih s njime,
 Ali mi hoćāše srce u grudima milima mojim
 Jošte drugih mrtvácā preminulih vidjeti dūše.

D. Minos, Orion; Titij, Tantal, Sisif. 568—600.

Ondje i Minosa vidjeh, što Zeusov je svijetli sinak,
 Gdjeno žezlo u ruci držéci mrtvacima sudi
 570 Sjedeć, te traže u njèga u gospoda prāvicu jedni
 Sjedeć, a drugī stojéci po domu širokih vrata.
 Tad Orióna vidjeh goròstasnōg kako po onom
 Polju asfòdelskōm zgrće u gomilu zverinje silno,
 Koje je bio sam poubijō po samotnim brdima
 575 Sasvim mjedeni nikad neslomljivi noseći kijak.
 Sina preslavne Geje tad Titija spazim gdje leži
 Na tlima, jutara devet protéglo se pod njim, i dvā su
 Jastreba s obje mu strane te zadiruć u meso kljuju
 Jetru mu, ne može on se obraniti, zašto je Ledu
 580 Slavnu Zeusovu ženu zlostavio, kad je u Pitu
 Išla kroz grad Panòpej sa igralištima krasnim.
 Ondje i Tantala vidjeh gdje muči se žestokih muka,²³
 On u jezeru stoji, do brade pljuska mu voda.
 Žedan hoće da pije, a ne može dohvatit vode.
 585 Kad se god starac sagne želéci vode se napit,
 Odmah otklokoće ona i gubi se, a oko njèga
 Crno se pokaže tlo, a božja suši ga sila.
 Visoka stabla njemu nad glavom se nadnose voćem
 (Kruške, sladuni tu i jabuke sà krāsnim plodom
 590 Ā smokve slatke cvātū i masline brsnate ktome);
 Uspravi li se starac te hoće l' uhvatit rukom,
 Ka oblácima tammim uzbacuje vjetar tad voće.
 Ondje i Sisifa vidjeh gdje žestokih muka se muči,²⁴
 595 Rukama obadvjèma gromòradnī mićući kamen,
 Rukama on se mnogo i nogama napinjuć tura
 Kamen na brijeg gore i kada ga hoće prebacit
 Briĵegu preko vrhúnca, težina pògnā ga natrag,
 Niz brdo u taj se par skotrlja hridina grdna.

²³ 582. Zeusov sin Tantal, kralj Frigije, ubio je svoga sina Pelopa, ispekao ga i ponudio za jelo bogovima da iskuša jesu li »sveznajućí«; zato trpi tešku kaznu u podzemnom svijetu.

²⁴ 593. Eolov sin Sisif, lukavi korintski kralj, izdavao je ljudima tajne božje.

600 Onda se napreže opet i tura, iz svih mu uda
Izvire znoj, i prah se nad glavom njegovom diže.

E. Heraklo. 601—626.

Takōder vidjeh snažnog Herakla, utvaru samo,
Jer sam obilno on se med bozima besmrtnim časti,
Hebu gležanja krasnih imade tamo za ženu,
Zeusa velikog kćer i Here obute zlatom.
605 Okolo njega mrtvac i zašute kakono ptice,
Na sve se strane razlētē; a noći naličan crnoj
Luk go drži on, na tetivi strijela mu stoji,
S groznim pogledom sad izbacit je čini se da će.
Strašna prekōramica na prsima stoji Heraklu,
610 Remen zlatan je to, a na njemu čudesna djela:
Medvjedi, veprovi divlji i plamenih očiju lavi,
Bitke i borbe i sječe i ljudska krvoprolića.
Poslije remena tog né izradio nikada ljepšeg,
Tkogod je remen taj vještinōm načinio svojom!
615 On me prepozna odmah, čim ugleda očima mene,
Stane ga jauk, i ove progovori krilate r'ječi:
»»Zeusovo čedo, domišljat Odiseju, sine Laertov,
Jadniče, valjada i ti sudbinu prehodu tegliš,
Kako sam trpio i jā, kad bijah pōd suncem žarkim.
620 Zeusa bio sam sin Kroniōna, al' imadah jade
Trpjeti nebrojene, jer mnogo sam gore m junaku²⁵
Predan u službu, a on je zadāvō mi poslove teške.
Jednoć me poslao on, odāvde dā psa²⁶ dovedem,
Ne znajuć, koji bi bio za mēne posao teži;
625 Al' psa uzeh ja u Aída te ga donesoh,
Sjājnōkā mene Atena i Hermija pratiše tada.««

13. Povratak s Okeana. 627—640.

Tako mi reče Heraklo i ū dōm ode Aídov,
A ja ostanem ondje i počekam, neće li jošte
Doći ikoji vitez od onih, što umr'ješe nekad.
630 Ā jā davnašnje ljude zamōtrih, koje sam htio;
Slavne sinove božje Piritoja, Teseja vidjeh.²⁷
Ali se tada na iskup mrtvācā kupljahu čete
S bukom golēmōm, te mēne bljedōca osvoji ĩ strāh,
Da mi Persefonēja ne pošalje ponosna glavu
635 Strašne grdosije Gorge iz dvora boga Aída.
Brzo otidem k lađi, zapovjedim družima svojim,

²⁵ 621. »gorem junaku«, tj. Euristeju, mikenskom kralju.

²⁶ 623. »psa« — misli se Kerber, no to ime Homer nigdje ne spominje.

²⁷ 631. Tesej, sin Posidonov, i Piritoj, sin Zeusov, bili su nerazdvojivi prijatelji; oni su živi, kao i Odisej, sišli u podzemni svijet da otmu Persefonu.

640

Neka u lađu uđu i neka odvežu uža.
Oni u lađu uđu i odmah med klinove sjednu;
Niz Okèan nas vodu ponesu vali i struja,
Najprije pomognu vesla, a onda prekrasan vjetar.

DVANAESTO PJEVANJE

(33. dan. Nastavak)

Sirene, Skila, Haribda, Helijevo goveda.

14. Odiseju, pošto se vratio od Okeana, kazuje Kirka kako će dalje putovati. 1—141.

5 A kad iz struje već okèanskè iziđè lađa
I širokòbrodnòm moru u valove uđe i dođe
K eejskom otoku onom, gdje živi ranoranka Zora,
Gdjeno u kolu igra, i sunce gdjeno se rađa,
Sa lađom pristadosmo na obali tamo pješčanōj
I iziđosmo svi, gdje vali o obalu biju;
Tu zadrijemasmo malo, dok ne dođe zora božanska.
A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
10 Onda drugove svoje u dvorove Kirkine pošljem,
Tijelo pokojnoga Elpénora neka donèsū.
Tad nasiječemo klada, na najužem obale rtu
Mi pokopasmo njega i bujne ronjasmo suze.
A kad izgòrī mrtvac i oružje toga mrtvaca,
15 Onda naspemo hum i privučemo stećak na njèga
Ì zgodno veslo zatim utàknusmo humu na vrhu.
Mi to po redu sve izvršismo, ali je Kirka
Dobro spazila nas, od Aída kada smo došli,
Nakićena dolèti, a sluškinje idahu s njome
20 Hljeba i mesa noseć i žarkastog crvenog vina.
Boginja ùzoritā progovori med nama stavši:
»»Smjelice, koji ste živi unišli u dom Aídov,
Dvosmrtni vi ste, a drugi jedàmpūt umiru ljudi!
Nego jedite jelo i vino pijderte ovo
Ovdje čitavi dan; a kada osvane zora,
25 Onda otplòvite vi, a pūt ću pokazat vam i sve
Reći, da ne biste gdje sa čije zlovárnosti teške
Na moru ili na zemlji nastradali trpeći jade.««
Tako nam reče i tím nam nagòvorī junačko srce,
Te mi čitavi dan do zalaska samog sunčanog
30 Sjedasmo slatkim se vinom i mesom u obilju časteć;
Kada već sunce zađe, i kada se uhvati tmina,
Onda mi druzi pozàspē uz uža lađènā, a Kirka
Za ruku uhvativ me odvedē daleko od drúgā
Pa me posadivši sjedne uz mène i pitat me svašta
35 Stane, a ja sam sve joj ispričao kako valjade.

Onda mi ovu riječ progovori gospođa Kirka:
 »Već se svršilo sve,¹ i sada poslušaj mene,
 Što ću ti kazat, i bôg će te sam opomenuti na to.
 Najprije doći ćeš k dvjema Sirénama, koje opčinit
 40 Svakog čovjeka znadu, kad dođe k njima nablizu.
 Tko u neznanju dođe k Sirenama i čujē njihno
 Pjevanje, toga neće na povratku dočekat žena
 Ni lūdā djeca, i neće veseliti mu se oni,
 Već ga pjevanjem jasnim Sirene opčinjuju svojim
 45 Na polju sjedeć, a silna okò njih je gomila kosti
 Istrulih ljudi, što njima s tjelesa nestaje kože.²
 Ti se pokraj njih provezi i medenim zgnječenim voskom
 Druzima uši obl'jepi, da ne bi čuo ni jedan;
 Ako l' je tebi volja da slušaš ih, à tī ih slušaj,
 50 Samo ruke i noge nad zavorom katarke druži
 Neka ti svežu, a uža okò njē čvrsto nek stoje,
 Tako ćeš radostan glas obadvījū čuti Sirena.
 Ako zamoliš drūge, da odvežu tebe, a oni
 Neka uzmu užā još više i jače te svežu.
 55 A kad se pokraj Sirena drugari ti veće provezu,
 Kojim li putem od dvājū okrenuti tada imádeš,
 To ti prostrano neću kazivati, nego ti valja
 Promislit samom, a jā ću i jedan ti i drugī reći.
 S jedne se nadvode strane stjenjáci, o kojeno baca
 60 Boginja očiju sinjih Amfitrita velike vale,
 Bozi Satari-lađe³ nazivaju one stjenjake.
 Zdravo nikakva ptica ne prolazi tuda, ni sami
 Plašivi galebovi, što Zeusu ambròsiju nose,
 Nego hridina glatka po jednoga svaki put grabi,
 65 Al' Zeus drugoga stvara, i tako su vazda na broju.
 Hridima tima nije utèkla nikakva lađa,
 Nego zajedno daske lađenē i ljudska tjelesa
 Nose valovi morski i pogubna ognjena sila.
 Samo je jedna lađa moròplòvka otud izàšla:
 70 Svuda slavljena Arga na povratku svom od Eéta;⁴
 Ā njū bi valovi bili o hridine bacili brzo,
 Al' ju je vodila Hera, jer mio joj bijaše Jason.
 Na drugoj strani su grebena dva, do nebesa se jedan
 Vrhom izdiže oštrim, a plavkasta okolo vrha
 75 Magla se širi i nikad ne prolazi; u ljetno doba
 A ni u jesensko nikad vedrine nema nad njime,
 Nikakav smrtnik na nj uzíci mogao ne bi
 Ni njim hodit, da dvaest imade ruku i nogu,

¹ 37. »Već se svršilo sve« — misli se put u podzemni svijet.

² 45—46. Prolaznik očaran pjevanjem Sirénā ostane kao prikovan na mjestu i sluša dok napokon ne umre od gladi.

³ 61. »Satari-lađe« — nazivaju se te stijene zato što svaku lađu koja doplovi u njihovo područje struja neodoljivom silom vuče na njih, pa se na grebenima razbiju.

⁴ 70. »Arga« je lađa na kojoj su Argonauti pod vodstvom junaka Jasona plovili u Kolhidu na Crnom moru da dobiju od kralja Eeta zlatno runo.

Jer je hridina glatka i optesana se čini.
 80 Grebenu tom u sredini imade plavkasta spilja,
 Gleda u tamu i gleda u Erebos, kud biste mogli
 Lađu, Odiseju slavni, okrenuti prostranu vašu.
 Ne bi iz prostrane lađe ni junak mogao kršan
 85 Lukom strijeljajuć svojim pogodit udúbenu spilju.
 Tamo stanuje Skila, iznútra grozovito laje;
 Glas joj je kao pseta, oštenilo što se je skoro,
 Samo je ona hudoba goròstasna; nitko se ne bi
 Radovo vidjevši nju, pa ni bog, da sretne je koji.⁵
 Dvanaest nogu ona imade, à sve su gadne,
 90 I šest predùgačkĩh ima vratòvā, a na svakom vratu
 Strášna je glava, i pò trĩ u glavi svakoj su reda
 Čvrstih i gustih zuba, što crne puni su smrti.
 Njezina tijela stoji sredina u prostranoj spilji,
 Pa iz ponora strašnog pomòljāvā napolje glave,
 95 Okolo grebena vrebā i lovi ribe, delfine
 Lovi i morske pse, pa i drugē zvjერი veće,
 Kojih neizmjeran broj Amfitrita prebučna hrani.
 Nikad se jošte brodari pohvalili nisu, umākli
 S lađom da su joj zdravi, jer Skila grabi i drži
 100 Čovjeka u svakoj glavi, kog ugrabi iz lađe crne.
 Niži tada ćeš greben, Odiseju, i drugi vidjet,
 Koji je onome blizu, dobacit bi mogao str'jelom;
 Velika smokva ima na njèmu sa bujnim lišćem,
 Pod smokvom crnu vodu usrkuje divna Haribda.⁶
 105 Triput usrkuje na dan i triput baca iz sèbe.
 Prava strahota je to! kad srkne, tamo da nisi!
 Jer te ni bog ne bi zemljòtresnĩ izvuko iz zla.
 Kada se približiš Skili, tad lađom se brzo provezi:
 Mnogo će bolje ti biti, šestorice da ti drugòva
 110 Nestane, negoli sve da izgubiš iz lađe tvoje!««
 Tako mi reče, a jâ joj ovako odgovorim na to:
 »»Deder mi, boginjo, reci i ovo po istini pravoj:
 Opakoj kako bih ja se Haribdi mogo uklonit,
 Kako l' se od druge branit, kad društvo mi otimat stane?««
 115 Rečem, a ùzoritā odgovori boginja meni:
 »»Smjelico, zar ti je opet na umu i trūd i borba?
 Zar se ni bozima vječnim ukloniti nećeš? ta ona
 Nije smrtno čeljade, već besmrtna jeste hudoba,
 Strášna je ona i ljúta i divljā, a svládat se nè da.
 120 Nema ti obrane tu, a najbolje od nje je pobjeć.
 Ako kod hridi malo zaostaneš te se oružat
 Staneš, onda se bojim, kad drugi put s isto tolikò
 Navali glava, tolikò drugòvā da će ti otet.

⁵ 86—88. Ti stihovi nijesu u skladu s ostalim što je rečeno o Skili, pa se smatraju potonjim umetkom. Svrha im je ta da se istakne etimološka veza riječi Skila sa grč. skylaks = štene.

⁶ 104. Haribda je prema pjesnikovu opisu personificirani morski vrtlog a nalazio se, po mišljenju Grka, u Sicilskom tjesnacu, i to na strani otoka, dok je Skila bila na italskoj obali nasuprot Haribdi. Očito je da se Vergilije u svojoj Eneidi 3. pjev. st. 684. i d. prikazujući Skilu i Haribdu poveo za Homerom.

125 Nego se vrlo brzo provezi i viči Kratáju,
 Njezinu mater, što ljudma na nevolju porodi Skilu,
 Mati će njoj zabranit, da ne bi navalila opet.
 Tad ćeš na trinački doći na otok, tamo ti pasu
 Sunčeva goveda silna, a pasu i ovce tovne;
 130 Gōvēdā sedam je stada, ovaca je isto toliko,
 U svakom stadu je grla pedeset; tu se ne leže
 Ništa niti što mre, pastirice boginje tu su
 Nimfe ljepokose dvije: Lampētija i Faetúsa,⁷
 Kćeri Neérē divne i Helija Hiperióna.
 Nimfe rodivši te i odgojivši gospođa majka
 135 Pošalje njih daleko na otok trinački živjet,
 Krave krivòrogē ocu da čuvaju i ovce s njima.
 Stada li ne takneš tih na umu povratak držec,
 Ako i stradajuć mnogo, na Itaku moć ćete doći;
 Takneš li stada ta, i društvu i lađi tvojoj
 140 Propast proričem ja. Ako ti utèčēš odátlē,
 Kasno ćeš, u zō čas doći izgubivši čitavo društvo.««

15. VIII. doživljaj: Sirene. 142—200.

Kad mi izgovori to, zlatòtronā javi se zora.
 Boginja ùzoritā odšēta otokom svojim.
 Brzo otidem k lađi i družima svojim prikričim,
 145 Neka u lađu uđu i neka odvežu uža;
 Oni u lađu uđu i odmah med klinove⁸ sjednu,
 Pjenasto more, po redu sjedēci, pljuskahu vesli.
 Vjetar za lađom našom mrkòkljunōm zgodan nam pošlje
 Boginja strāšnā Kirka ljepòkosā sà glāsom ljudskīm,
 150 Neka nam nadima jedra i prijatelj bude nam dobar.
 A kad već sprave sve uredismo po lađi crnoj,
 Sjedosmo, à vjetar tada i krmar krenuše lađu.
 I tad družima ja progovorim u srcu jadan:
 155 »»Jedan il' dvojica samo, o druži, ne valja da znadu,
 Što mi je ùzoritā prorèkla boginja Kirka;
 Nego ću reći, da znajući svi il' umremo skupa
 Ili se izbavimo utèkāvši smrti i Keri.
 Najprije reče da divnim Sirenama valja utēci
 I polju cvjetnom njihnu, da ne bismo čuli im glasa.
 160 Meni je samo rekla, da pjevanje slušam, al' užem
 Svež'te me čvrstim, da mać se ne mogu: nad zavorom vi me
 Katarke svež'te, a uža okò njē čvrsto nek stoje.
 Ako vas zamolim onda, odvezali da biste mene,
 Uzmite uža još više i stisnite mene još jače.««
 165 Tako zboreći sve drugòvima potanko kažem.
 Dobro građena lađa međūtīm brzo nam dođe
 Povoljnim gonjena vjetrom do otoka dviju Sirena.

⁷ 132. Imena pastirica Helijeve posve su jasna; Lampetija znači: svijetla, a Faetusa: sjajna.

⁸ 146. »med klinove« — vidi 2. pjev. st. 419.

Odmah utoli vjetar, i na moru bude tišina,
 Vale je neki uspavao bog; drugari mi tada
 170 Ustanu i složē jedra pa metnu u prostranu lađu,
 Onda k veslima sjednu i bijelom zapjene pjenom
 Vodu jelova glatka u rukama vesla držēci,
 A ja oštrim mačem na sićušne rezah komāde
 Veliki voštani kotur i žilavim rukama stiskah.
 175 Vosak se grijao brzo, jer velika stiskaše snaga,
 Žegom pritisne još Hiperiōn Helije gospod.
 Zatim drugōvima svima po redu obl'jepim uši,
 A noge i ruke meni drugari nad zavorom svežu
 Katarke u lađi brznoj i pričvrste uža okò njē;
 180 Pjenasto more, sjedēci po redu, pljuskahu vesli.
 A kad odmakosmo malo, kolikō se može doviknut,
 Brodeci brzo, Sirene hitrōplōvku lađu mi tada
 Spaze izbliza gdje ide, i pjevati započnu zvonko:
 »»Dođi, Odiseju slavni, o ahejska velika diko!
 185 Ustavi lađu i stani, da poslušāš pjevanje naše.
 Nitko u crnoj lađi pokraj nās prošao nije,
 A da poslušo ne bi medōglasnō pjevanje naše;
 Onda se veseo vraća u zāvičāj i višē znajuć.
 Ta mi znademo sve, što Argejci u širokoj Troji⁹
 190 Trpljahu, što li Trojanci po odredbi bōgōvā vječnih.
 Znadēmo sve, na zemlji mnogōhranōj što god se zbīvā.««
 Tako nam reku, a glasom oglasiv se l'jepim, i moje
 Srce požēlī ih čuti i obrvama tad stanem
 Druzima namigivat, a oni se veslati nagnu;
 195 Onda mi ustanu druzi Perimēd i s njīm Euriloh
 Pa me privežu s više još uža i pritisnu jače.
 A kad se ukloni lađa Sirenama, kada ih više
 Čuti već nismo mogli, ni pjevanja nī glāsa njihna,
 Onda drugovi mili iz ušiju izvade vosak,
 200 Koji im metnuh unūtra, i mene oslobode uža.

16. IX. doživljaj: Skila i Haribda. 201—259.

À kad odemo òd tog od otoka, zamotrim odmah
 Dim i velike vale i šumljavu nekakvu čujem.
 Druzi se preplaše moji, iz rùkū im ispadnu vesla,
 Ona bućkahu sama niz struju, i lāđa tamo
 205 Osta, jer ruke nisu vesala gibale oštrih.
 Tad ja po lađi pođem i druzima svojim prikričim,
 Svakome ljupku riječ progovorim stavši uz njēga:
 »»Kako se nevolje trpe, o drugovi, znademo dobro;
 Veće ne može biti od one, kad nas je Kiklop
 210 Držao jak i silovit u svojoj prostranoj spilji;
 Ali i otud mojom vrlinom, svjetom i umom

⁹ 189. Sirene mame Odiseja računajući na njegovo samoljublje, pa mu obećavaju da će u svojoj pjesmi prikazati njegova junačka djela pod Trojom.

Zdravi izidosmo mi, što zaboravit nećemo, mislim.
 A sad kao što velim, učinite dajte ovako:
 Veslima bijte po vodi, gdje valovi vru iz dubine,
 215 Bijte med klinima sjedeć; ud'jelio ne bi l' nam Zeus-bog,
 Da bi se propasti toj uklonili i njōj umākli.
 Tebi pak nalažem ja, o krmaru, ovo, al' dobro
 Vrgni u srce svoje, kad upravljaš krmom lađenōm;
 Lađu okreni dalje od válōvā i dima onog,
 220 K hridi upravi lađu, da t' ne bi kako izmākla
 Onamo, i ti da nas u nevolju ne baciš tako.«
 Tako im rečem, a oni riječima se pokore mojim.
 Skile im ne htjedoh ja ni spominjat, jer toj se b'jedi
 Zalud uklanjat bješe, da druzi mi od straha ne bi
 225 Prestali veslat, u brodu da oni se savrli ne bi.
 Tad ja nemili Kirkin zabòravljat započnem nalog,
 Koja mi bijaše rekla, da ne smijem se oružat,
 A ja se oružjem slavnim oružah i u ruke uzeh
 230 Do dva junačka koplja, na potkrovak¹⁰ prednjega d'jela
 Lađe uzadoh, jer mišljah, pomoliti da će se otud
 Skila, što živi u hridi, drugarima noseći zator.
 Ali je nikako spazit ne mogoh, i već se oči
 Gledajuć svuda po hridi po plavetnoj umore meni.
 Jaučuć tada u tjesnac zaplovismo, jerbo na jednoj
 235 Skila bijaše strani, a na drugoj divna Haribda
 Vodu usrkujuć strašno iz onoga slanoga mora.
 Kad bi izbacila vodu iz sèbe, sva bi se voda
 Burljala, ljuljala sva ko u kotlu uz vatru silnu,
 Pjena bi prskala uvis grebènima objema na vrh;
 240 Kada bi opet vodu usrkala iz mora slanog,
 Sva bi se sama u sèbi zaljuljala, ā hrīd je strašno
 Okolo orila se, i ozdo se tamna pješčana
 Vidjela zemlja, a društvo bljedoća osvoji i strah.
 Svi tad glednemo u nju pobòjāv se propasti svi mi;
 245 Uto mi Skila drugòvā šesticu, koji su bili
 Najjači šakama svojim i snagom, iz lađe uzme.
 Ja se ogledam tada po društvu i lađi brzoz,
 Kad li opazim onu šesticu gdjeno se dižu
 S rukama, nogama uvis, i mene vikahu oni
 250 Imenom zovuć me mojim, al' posljednjom tada, jadžnici!
 Kao što kada ribar na hridi predugom šibom
 Sitnim ribama meku dobacuje lukavo i rog
 Tornoga vola baca u morsku vodu, i zatim
 Napolje ribice hita, a one se praćaju tada:
 255 Tako se praćahu oni, kad bijahu dizani k hridi,
 Vikahu, kada ih Skila kod otvora spilje izjedat
 Stane, i meni ruke u borbi pružahu strašnoj.
 To je očima mojim od svega žalasniji pogled
 Bio, koliko god pretrpjeh po moru bludeć.

¹⁰ 229. »na potkrovak« — Homerove lađe nisu još imale palube u današnjem smislu, nego potkrovke na prednjem dijelu broskog trupa.

17. X. doživljaj: Trinakija. 260—398.**A. Oluja. Glad. Odisej pada u san. 260—338.**

260 Pošto se hridinama uklonismo tima i Skili
 I s njom strašnoj Haribdi, na blaženi dođemo otok,
 Otok božanski, na kojem i goveda širokih čela
 Bješe i mnogo ovaca, a svima je bog Hiperiōn
 Helije bio gospodar. Na pučini u lađi crnoj
 265 Ja već goveda čuh gdje iz obora muču i ovce
 Bleje, i odmah ja opomenuh se besjede tada,
 Što mi Tebānac reče Tirēsija, slijepi prorok,
 Ktome i Eejka Kirka, kad veljaše, otoku Sunca,
 Ljudskog veselioca, da uklanjat mi se valja.
 270 I tad drugovima ja progovorim u srcu jadan:
 »»Čujte me, stradanci teški, o drugovi moji, što velim
 Da vam iskažem riječ Tirēsijē, koju mi reče,
 I riječ Eejke Kirke, kad veljaše otoku Sunca,
 Ljudskog veselioca, da uklanjat meni se valja.
 275 Ona je rekla, najveće zlo da ovdje nas čeka.
 Nego crnom ded lađom mimoidite ostrvo ovo.««
 Tako im rečem, i u njih u sviju prepukne srce,
 Pa mi nemilu riječ Euriloh odgovori odmah:
 280 »»Strašan jesi ti, Odiseju, i b'jēsa pun si,
 Udi te nikad ne bole, od željeza sve je u tēbe!
 Druzi su umorni tvoji i još se ispavali nisu,
 A ti im na zemlju stupit ne dadeš, večeru dobru
 Sebi da zgotove oni na òtoku oblitom odsvud,
 Nego u brzu goniš nas noć, da od òtoka ovog
 285 Sada bježimo mi i po plavetnom lutamo moru.
 Zli se rađaju vjetri u noći i zatiru lađe, —
 Kako bi tada se tko uklonio prijekoj smrti,
 Ako se digne olúja iznēbuha i vjetar silan,
 Duhne li ljuti Zefir il' Noto, kojino lađe
 290 Najčešće taru, kad vječnim i nije bozima drago?
 Nego se crnoj noći pokorimo dajmo svi sada:
 Ostan'mo kod lađe crne i večeru gotov'mo sebi,
 U lađu uđimo zorom i brodimo širokim morem.««
 Tako mi reče Euriloh, i ostali povlade njemu.
 295 Kad ja već vidim, da bog nam dosuđuje nevolju hudu.
 Besjedu započnem s njim i krilate prozborim r'ječi:
 »»Vrlo, Euriloše, ti i ostali silite mene;
 Nego se meni dajte zakunite zakletvom tvrdom,
 Ako nađemo gdje il' govede stado il' ovčje,
 300 Nitko u drskosti zloj da grijeha neće učinit,
 Te bi govedo zaklo il' ovcu, nego u miru
 Jedite ònō jelo, što dade vam besmrtna Kirka.««
 Tako im rečem, i oni po mojoj zakunu se želji.
 Kad mi se veće zakunū i kada zakletvu svršē,

305 Dobro građenu lađu u luci prostranoj tada
 Ustavimo vodi nablízu slatkoj, i tada
 Iz lađe iziđu druzi i večeru zgotove vješto.
 I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
 Sjete se milih drugóvā i udare za njima u plač,
 310 Koje iz prostrane lađe izvúkāvši izjede Skila;
 A njih, dok plakahu tako, i sanak osvoji slatki.
 Noći kad trećina samo još osta, kad nagnuše zv'jezde,
 Oblačnik Zeus nam vjetar veòma žestoki posla
 Ā s njīm strašnu olúju te òblācima ogrnu
 315 Zemlju i more on, s nebesa Ā nōc se spusti.
 A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
 U udúbenu spílju, gdje igrališta su krasna
 Bila i sjedala nimfa, povučemo, smjestimo lađu.
 Drugove u skup sazovem i njima rečem ovako:
 320 »Drugovi, u lađi brzoi imade jela i pića,
 Zato da ne bude zla, u goveda nemojte dirat,
 Jer su goveda ta i ovce pretile strašnog
 Helija boga, što sve i vidi i čuje odozgo.«
 Tako rečem, i tīm im nagovorim junačko srce.
 325 Ali mjesec je sav neprestano duvao Noto,
 I drugog nikakvog vjetra do Nota nē bī i Eura.
 Dok su mi druzi hljeba i crvenog imali vina,
 Dotle ne dirnuše stada želéci izbavit život.
 Ali kada se već premāče u lađi hrane,
 330 Onda od nužde stanu obilaziti, tražiti lova,
 Riba i ptica tražit i što god bi u ruke došlo,
 Kukama svinutima, jer glād ih po utrobi trgo.
 Ja se na òtok sām udaljih, da bih se mogo
 Moliti bogovima, proputio ne bi l' me koji.
 335 Pa kad na otok ja se ukradem drugòvima svojim,
 Onda operem ruke na zavjetrini u vodi
 Te se bòzima svima vladārima òlimpskīm mòlih,
 I tad oni mi oči obāsūše slađahnim sankom.

B. Drugovi Odisejevi kolju Helijevo stado. 339—398.

340 A zlim savjetom tada Euriloh svjetova društvo:
 »Čujte me, stradanci teški, o drugovi moji, što velim:
 Maska je svaka smrt doduše jadicima ljudma,
 Ali je od gladi umr'jet i dočekat udes od svega
 Najgore; nego izàgnāv od goveda Sunčevih sada
 Najbolja bogovima, vladarima širokog neba,
 345 Žrtvujmo; dođemo l' jednoć na Itaku, očinsku zemlju,
 Obilan mi ćemo hram sazidati Hiperiónu
 Heliju, priloge mnoge skupòcjene u nj ćemo metnut.
 Ako l' se rasrdi on visokòrogih goveda radi,
 Htjede li razbit nam lađu te drugi mu povlade bozi:
 350 Radij sam u val zijevnut jedamput i život pogubit
 Negoli dugo se mučit na òtoku pustome ovom.««

Tako reče Euriloh, a ostali povlade njemu.
 Sunčeva goveda odmah izagnaju najbolja zbliza,
 Jer od mrkòkljunē lađe daleko pasla nijesu
 355 Lijepa goveda ona krivòrogā širokih čela.
 Drugovi stanu okò njih i bozima molitvu reku,
 Uskinu nježnoga lišća s visoko brsnata hrasta,¹¹
 Jer u pokritoj lađi ne imahu b'jeloga ječma.
 Kada se pomole već i zakolju, ogule žrtve,
 360 Stegana izrežu onda komáde i pretilinōm
 Obvijū u dva savitka i pokriju mesnim komadma.
 Nemahu oni ni vina, da obliju žarene žrtve,
 Nego obliju vodom i utrobe pripicat stanu.
 Kada se spale stegna, kad utrobe kušaše oni,
 365 Razrežu i drugō sitno i nataknu zatim na ražnje.
 Utome tvrdi sanak sa očiju meni odlētī,
 Ī jā na obalu morsku i k lađi otidēm brzoj.
 Al' kad pristupah k lađi na obadva uzvitoj kraja,
 Onda topli dim pretilinē zadahne mene,
 370 K besmrtnim bozima tad zalelečem, ciknem ovako:
 »»Oče o Zeuse, i druġī o blaženi, vječiti bozi,
 Vi ste u nemili san me uspavali na zlo na moje,
 A druži ostavši ovdje učiniše opako djelo!««
 Ali dugòhālĵka odmah Lampètija javiti ode¹²
 375 Heliju Hiperiónu, da goveda zaklasmo njemu.
 I on u srcu ljutit progovori bozima vječnim:
 »»Oče o Zeuse, i druġī o blaženi, vječiti bozi,
 Društvo Odiseja, sina Laertova, kaznite dajte;
 Goveda zaklaše meni od òb'jēsti, što mi veselje
 380 Bijahu, kada se ja na zvjezdano uspinjah nebo
 I kad na zemlju dolje s nebesa silažah opet.
 Poradi goveda tih ne dadu l' mi dostojnu platu,
 Onda k Aídu idem, mrtvacima tamo ću svjetlit!««
 Njemu odgovori Zeus nebésā oblačitelj ovo:
 385 »»Helije, samo mi ti de svijetli bozima vječnim,
 I na žitòrodnū zemlju de sv'jetli ljudima smrtnim,
 A ja ću onima lađu u iskričavome moru
 Žarkim gromom pogodit i na sitno ja ću je razbit.««
 Od ljepokose ja sam Kalipsē saznao sve to,
 390 A ta od Hermije ću provođača, kako mi reče.
 Kada do lađe već i do mora dođem, tad stanem
 Drugove grdit odávdē odándē uza svakog stavši,
 Ali pomoći nē bī, jer goveda bjehu već mrtva.
 Odmah znamenja čudna pokazaše bogovi njima:
 395 Goveđe puzahu kože, na ražnjima pečeno, pr'jesno
 Rikaše meso, i čuti ko govedu bijaše riku.

¹¹ 357. Lišće im je bilo potrebno da njime ospu glavu žrtvene životinje mjesto ječma, koji se inače upotreb-
 ljavao u tu svrhu.

¹² 374. U st. 323. rečeno je za Helija da sve vidi i čuje, pa je prema tome nepotrebno da mu tko drugi dono-
 si vijest o klanju njegovih goveda. Unatoč tome ovdje pastirica javlja bogu nesreću, a to je u skladu s opće-
 nitim pjesnikovim isticanjem nesavršenosti bogova; vidi 8. pjev. st. 281.

Šest se gošćahu dana izàtoga drugovi moji
Najbolja goveda Sunca izvedāv pa ih i zaklav.

18. XI. doživljaj: Kalipsa na Oigigiji. 399—453.

A. Odisej gubi sve drugove. 399—419.

Al' kad i sedmi dan već Kronov pošalje sinak,
400 Onda utoli vjetar, olúja bjesnjeti presta,
A mi skočismo tad i u široko krenusmo more,
Katarku digosmo uvis i bijela napesmo jedra.
Kad se od otoka mi udaljismo, kada se više
405 Druga ne vidje zemlja, već samo nebo i voda,
Onda maglu i tamu nad prostranom lađom Kroniōn
Pusti, a od te magle i tame se zamrači more.¹³
Lađa nam nije dugo ni plovila, jerbo se Zefir
Ubrzo digne, zauji, oluja strašna uzbjesni,
Katarku slomi olúja i vjètar obadva prednja
410 Uža, te katarka padne, i c'jela se naprava sruši
U vodu na dno lađènō. Na krmi padne krmaru
Na glavu čitav teret i svè mu kosti u glavi
Smrvi, tada krmar odòzgō se s potkrovka sruši
415 Poput ronca, i duša iz kòstī mu junačka ode;
Ujedno Zeus zagrmī i obori na lađu tr'jesak,
Ona se uzdrma sva, kad trijes je udari Zeusov.
Bude sumpora puna, i drugovi ispadnu iz nje.
Kao pomorske vrane raspršaju se po valma
Okolo crne lađe, kad bog im povratak uze.

B. Odisej dolazi na Oigigiju. 420—453.

420 A ja po lađi stanem koračati, dokle od kilja
Bokove sila vodènā ne odvoji; i gō onako
Valovi kilj ponesu i bace katarku o kilj,
Na njoj stražnje uže od volujske ostane kože,
A ja savežem kilj i katarku zajedno tada
425 Pa se posadim na njih, i vjetровi zli me ponesu.
Uto prestane Zefīr, olúja prestane bjesnjet,
Al' tad udari Noto, i moje rastuži srce,
Jer me hoćaše ka zloj Haribdi vratiti opet.
Plivah čitavu noć, a kada ograne sunce,
430 Skilinu grebenu dođem, strahovitoj dođem Haribdi.
Vodu srkaše u se Haribda iz mora slanog;
Tada se uvis dignem na smokovo stablo visoko,
Kao slijepi miš se na njega pril'jepih, al' tu se

---

¹³ 406. Ovaj prikaz podizanja oluje oponaša Vergilije u Eneidi 3. pjev. st. 192. i d.

435 Nogama oprijet nikud ne mogoh, a niti stati,
Jer je kor'jenje išlo daleko, a grane visoko,
Široke velike grane zasjenjujući Haribdu.
Ali se čvrsto držah, dok opet ne izbaci voda
Katarku i kilj, i meni, što željah ih, jedno i drugo
440 Dođe, ne odmah, već kasno. Iz skupštine, mnoge gdje raspre
Parcem¹⁴ presuđuje tko, na večeru kada se vraća,
Tada Haribda mi tek lađēnā pomoli drva;
A ruke i noge ja odòzgō spustim na polet,
Onda u vodu pljusnem med preduga obadva drva,
445 Zatim se posadim na njih i prionem rukama veslat,
Skilu mi bogova otac i ljudi ne dade vidjet,
Jer se drukčije ne bih uklonio prijekoj smrti.
Devet sam plivao dana, i desete noći me bozi
Prignaše nà ostrvo Ogigiju, gdjeno Kalipsa
450 Živi boginja strašna ljepòkosā sa glasom ljudskim,
Koja me njegovaše i hranjaše. Ali kazivat
Što ću ti to, kad jučer u domu kàzīvāh ovom
Tebi i ženi ti snažnoj? a meni je mrsko da ono
Iznova govorim opet, što razgov'jetno već rekoh.«

---

¹⁴ 440. Parcem — parničarima.

TRINAESTO PJEVANJE

(33. dan [nastavak] do 35. dana)

Odisej brodi od Feačana i dolazi na Itaku.

1. 33. dan (nastavak). Odisej dobiva darove od Feačana. 1—17.

Tako im reče, i oni umuče svi i zašute,
Sve ih osvajao ushit u sjenatoj dvorani onoj,
I tad odgovori njemu Alkinoje i reknē ovo:
»Kad si, Odiseju, došo u dvore mi mjedena praga
5 Visoke, nećeš se, mislim, povratiti ovamo više
Natrag bivši uzbijen, iako si veliki patnik.
A vama, koji ste ovdje, i koji u mojemu dvoru
Žarkasto pijete vino starješinskō,¹ ktome pjevača
10 Slušate, vama svakom zapov'jedam ovo i velim:
Već je spremljeno ovom tuđincu u gladak kovčeg
Umjetno kovano zlato i odjeće i drugi dari,
Što ih feačka njemu gospoda donesoše amo.
Nego svaki mu od nas nek kotao dađe i tronog
15 Veliki; sve ćemo mi od naroda sabrati opet
Pa se naplatit, jer jednom darivat je teško badava.«
Tako Alkinoje reče, i svima se besjeda svidi,
Onda spavati odu, gdje kojemu bijaše kuća.

2. 34. dan. Rastanak i povratak kući. 18—92.

A. Doručak. Odisej se prašta. 18—62.

A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
K lađi se požure svi i ponesu viteške mjedi.
20 Sve to valjano spremi Alkinoje snažni i čili
Po lađi idući sam pod lađenē klupe, da ne bi
Drūgu neprilike bilo ni jednom, kad prionu veslat;
Oni na gozbu u dom Alkinojev otiđu zatim.
Snažni i čili njima Alkinoje zakolje vola
25 Zeusu Kronovu sinu na diku, što vlada nadà svīm.
Stēgānā spale komāde i veselo slavnom se gozбом

---

¹ 8. »starješinsko vino«, što ga kralj daruje u znak počasti gerontima kad se sakupe u njegovu domu.

30 Gostiti stanu, a pjevač božanskī započne pjevat,
 Kog svi častiše ljudi, Demòdok; ali Odisej
 Prema prejasnom suncu okrétō se jednako glavom
 Želeć, da zapadne već, jer žuđaše vratit se doma.
 Kako se večere čovjek užèlī, kojemu vazdan
 Vola rumèndlakā dva na oranici njegovoj tegle
 Čvrsto složeni plug, sunčànā mu na radost svjetlost
 35 Zađe, da večerat pođe, a dršću mu koljena iduć,
 Tako na radost zađe Odiseju svjetlost sunčànā.
 Tada progovori on veslòradīm odmah Feákom,
 A Alkinoju riječ napóse kaže ovako:
 »Silni Alkinoje kralju, med ljudima odlični svima!
 40 Žrtvujte, pa me zdrava oprem'te i ostajte zdravo.
 Već se izvršuje ono, što milo mi željaše srce:
 Odlazak ì dāri dragi. A nèbeski bogovi meni
 Sve to učinili sretno! nezázornū kod kuće ženu
 Našao, kada se vratim, i drāgē u zdravlju svoje!
 A vi ostajte ovdje te žene vjerene svoje
 45 I djecu svoju vesel'te, a bozi vam napredak dali
 Svaki, nikakvog zla u narodu nè bìlo vašem!«
 Tako im reče, a oni povlađujuć reku, tuđinca
 Toga da na put treba opremit, jer pravo je reko.
 I tad progovori snažni Alkinoje jednom glasniku:
 50 »Sad u krčag deder, Pontònoje, smiješaj vino
 Ì svīm ga pò kući d'jéli, da ocu se Zeusu pomòlīv
 Opremimo tuđinca u njegovu očinsku zemlju.«
 Tako mu reče, i vino Pontònoje medeno sm'ješa,
 Pristupi k svakome gostu i dade mu; blaženim oni
 55 Izliju bogovīma, vladarima širokog neba,
 Svaki sa stoca izlije svog; a Odisej se digne
 I on u ruke vrč Aréti dvoušni davši
 Besjedu započne s njom i krilate prozbori r'ječi:
 »Zdravo mi, kraljice, ostaj do svojega v'jeka, dok starost
 60 Ne dođe tebi i smrt, što čeka čovjeka svakog;
 Ja se sad vraćam, a tī se veseli u kući ovoj
 Djeci i narodu svom, Alkinoju tàkòder kralju.«

B. Odisej plovi na Itaku. 63—92.

Tako rekavši divni Odisej prekò praga stupi
 65 Ì s njīm Alkinoje snažni glasníka pošalje jednog,
 Da ga do lađe brze dovede, do obale morske,
 A tri sluškinje s njime Aréta opravi skupa,
 Košulju nošaše jedna i oprani čisto ogrtač,
 Drugoj zatvoren kovčeg Aréta nositi dade,
 A treća od njih hljeb i crveno nošaše vino.
 70 Pa kad dò lādē već i dò mora dođu, tad sve to

Ponosni pratioci² u prostranoj u lađi prime
 Òd sluškīnjā te stave unútra jelo i piće
 I pod potkrovkom oni lađēnīm Odiseju nastru
 Prtište, uzglavlje metnu, da odzad on bez prenuća
 75 Zaspati može, a zatim Odisej popne se i sam
 Ā legnē šuteć, a oni po redu med klinove³ sjednu,
 Odvežu òd kamena od probušenoga uže.
 Onda se upnu natrag i udare veslima vodu,
 Na kanje san se tvrdi Odiseju spuštati stane,
 80 Preslatki san bez prenuća veòma naličan smrti.
 Kao kad na polju ravnom ždrijepca četiri jure
 Skupa u četveroprēgu, a bičem ih udara čovjek,
 Sve se propinju uvis i put prevaljuju brzo:
 Tako se dizaše ĩ kljūn lađēnī, a porfirni vali
 85 Za njim ujahu mnogo po vodi prešumnoj morskoj,
 I lađa plovljaše stalno i sigurno; ne bi ni soko,
 Koji je najbrža ptica, porēd njē letjeti mogo.
 Tako je lađa brzo letēći rezala vale
 Čovjeka bozima slična mudrinom noseć u sēbi,
 90 Koji je u srcu mnogo pretrpio ulazeć nekad
 U bitke junačke mnoge i mučne prolazeć vale,
 A sad spavaše mirno zaboraviv negdašnje muke.

3. 35. dan. Feačani iskrcajavu Odiseja i vraćaju se. 93—184.

A. Feačani pristaju u Forkinovoj luci. 93—124.

Kada presjajna zv'jezda izíde, koja od svijuu
 Prva dolazi svjetlost ranòrānkē zore objavit,
 95 Onda se otoku lađa moròplòvka približi veće.
 Nā polju itačkom imā starinē mòrskōga lúka,
 Boga Forkína, a dvīje u njojzi hridine strše,
 Obje su strme i one u luku se spuštaju obje,
 Struju vjētārā ljutih otiskuju one izvāna,
 100 A unútra mirno bez priveze pokrite lađe
 Stoje, pošto su brodeć dobrodile na kraj već puta.
 A pri krāju luke dugòlistā maslina stoji,
 Blizu masline spilja imade plavetna, mila,
 Sveto mjesto nimfa, Najāde koje se zovu.
 105 Dvoušni kameni tu su kondiri, vrčevi tu su,
 A pčele snose med u vrčeve tē i kondire.
 Tu su kamene krosne dugāčke vrlo, gdje nimfe
 Porfirna tkaju platna, divota je vidjet ih prava.
 Potoci teku tuda neprèsušni. Dvoja su vrata

² 71. »Ponosni pratioci« — 52 mladića izabrana za veslače koji su već prije stigli na lađu i čekali odlazak; vidi 8. pjev. st. 35 i 48.

³ 76. »med klinove« — vidi 2. pjev. st. 419.

110 U spilje tē, kroz jedna, kroz sjeverna, ulaze ljudi,
 Južna su vrata božanska, ne prolaze nikada kroz njih
 Ljudi; besmrtnim samo onūđā je bozima prolaz.
 U tu se luku uvezu Feáčani znajuć je dobro.
 Lâđē čitave njihne na suho od prilike pola
 115 Pristane, za tinji čas, jer gonjahu ruke vesláčā.
 Iz lađe tvrdih greda Feáčani skoče na suho,
 Zatim iz prostrane lađe Odiseja divnoga dignu,
 S njime prtište dignu, a ktome i uzglavlje sjajno
 I snom sâvlādāna u p'jesku ostave njega;
 120 Onda iznesu dare. Feáčani ponosni što ih
 Po nadahnuću Atene prejunāčnē na put mu daše,
 Podno masline sve to u gomili ostave oni,
 I to na strani pod puta, da ne bi namjernik koji
 Prije negol' se prene Odisej, odnio štogod.

B. Posidon kažnjava feačke brodare. 125—186.

125 Tada krenuše kući Feáčani. Al' bog Posidōn
 Pamteć zemljōtresac još Odiseju divnome svoje
 Negdašnje grožnje sada za Zeusovu pitaše volju:
 »Nikada, oče o Zeuse, med bozima besmrtnim neću
 Biti u časti, kad neće ni smrtnici oni Feáci
 130 Mene da časte, a oni od koljena mog su izišli.⁴
 Ja govorih, da mnogo Odisej pretrpjati ima
 Dokle se vrati kući, al' povratka njemu ne branih,
 Jer si se ti privolio na nj i obreko njemu.
 Sad su Feáci dovězli Odiseja u lađi brznoj,
 135 A on je spavo, i njega na Itaku metnuše dav mu
 Zlata i mjēdi i tkānā od'jela, neizbrōjne dare,
 Kōliko nikad on od Troje donio ne bi,
 Bez muke da je došo zadobivši od pl'jena dio.«
 Njemu odgovori Zeus nebésā oblačitelj ovo:
 140 »Ao Zemljōtrešče ti širokōvladnī, što si to reko?
 Bozi ne preziru tebe, i teško bi bilo, da tebe,
 Koji si stariji, bolji od sviju, pogrđuju oni.
 Ako l' te koji čovjek ne časti, u silu svoju
 Uzdajuć se i jakost, kad hoćeš, kaznit ga možeš.
 145 Radi, kako te volja i kako ti omilje srcu.«
 Njemu odgovori na to Posidōn zemljōtresac ovo:
 »Ej, crnoōblačnī Zeuse, učinio bih ti odmah,
 Kako mi veliš, al' gnjeva se tvog i bojim i klonim!
 Sada bih feačku lađu razlupati prekrasnu htio,
 150 Koja se po moru vraća po plavetnom s otpreme natrag,
 Da se okane već i da prestanu pratiti ljude,
 A grad njihov bih htio okružiti velikim brdom.«⁵
 Njemu odgovori Zeus nebésā oblačitelj ovo:

⁴ 130. jer je Posidon djed Alkinojev; vidi 7. pjev. st. 56—63.

⁵ 152. da im grad odreže od mora.

155 »Dragane moj, ovako ti ja u duši sad mislim,
Da će najbolje biti: Kad iz grada opaze ljudi
Lađu gdje juri, a ti je pretvori kod obale u hrđ
Nalik na brzu lađu, da veliko napadne čudo
Ljude, a njihov grad okruži velikim brdom.«
Kada Zeusovu riječ zemljòtresac čuje Posidōn,
160 Onda do Sherije pođe, gdje živi feački narod,
I tu počeka on, al' moròplōvka dōjūrī lađa
Pa se približi vrlo, Zemljòtresac pristupi k njojzi,
Lupi je spustivši ruku i pretvori u kam, te lađa
Ondje se ũkor'jēnī, i ōd njē Zemljòtresac ode.
165 Uto Feáci brodari na glasu, veslači sa dūgīm
Veslima, jedan drugom izrēkū krilate r'ječi;
Tad je okrenuv se k drūgu ovako gdjekoji reko:
»Aj na pūčini brzu privezao tko li je lađu,
Koja je jurila doma i već se vidjela c'jela?«
170 Tako je gdjekoji reko, a nē znāše, kako se zbilò.
Onda prozbori njima Alkinoje i reknē ovo:
»Ajme, proroštvo sada staròdāvnō mojega oca
Snalazi mene, da bōg se Posidōn na nas Feáke
Srđi, jer svakoga mī bez ozljede ispratit znamo.
175 Jednom reče,⁶ da bōg će razlupat Feácima lađu
Prekrasnu, kad se bude iz otpreme vraćala ona
Plavetnim morem, a grād će okružiti velikim brdom.
Tako pričaše starac, a sād se izvršuje sve to.
Nego kako vam velim, učinite dajte ovako:
180 Prestan'te jednoc ljude otpremati, dođe l' nam kada
Ŭ grād tkogod, a sād odabērimo dvanaest bika
Pa ih žrtvujmo sve Posidōnu, ne bi l' se na nas
Smilovo te nam grad ne okružio golemim brdom.«
185 Tako im reče, a oni pobōjāv se priprave bika
Pa se gospodu tad Posidōnu čelòvođe mudre
Feačke stanu da mole stojēći oko oltara.

4. Odisej i Atena. 187—440.

A. Odisej doznaje da je na Itaci. 187—286.

190 Tada se prene odā sna Odisej divni na zemlji
Spavajuć očinskoj svojoj, al' nije je poznati mogo,
Jer ga ne bješe dugo u njojzi, a oko njēga
Palada Zeusova kći je Atena prosula maglu,
Dā budē nepoznat svakom, i ona ga naputi u svem,
Da ga ne pōznā ni žena ni građani ni drugī mili,
Prije negol' se za sva za nedjela osveti proscem.
Zato se sada kralju Odiseju učini tuđe

⁶ 175. »Jednom reče«, tj. Alkinojev otac Nausitoj, sin Posidonov.

195 Sve: i dugačke staze i luke za pristanak zgodne,
K tome vrletne hridi i brsnata mnoga drveta.
Skoči od zemlje i usta i pogleda očinsku zemlju,
Zatim zalelekne on i u bedra, spustivši ruke,⁷
Oba se lupi tad i cvileći prozbori ovo:

200 »Jaoh li meni, kamo, u čiju dođoh sad zemlju!
Jesu li opaki ljudi i divlji, bez pravicē svake,
Ili su gostima radi i boje se bōgōvā srcem?
Kamo mi valja da blago odnesem? kud ću se i sām
Djeti sada? oštō da budem ja kod Feákā

205 Ondje! il' premogúćnu da kralju drugome budem
Došao, koji bi mene otpremio s ljubavi kući!
Ne znam, kuda mi blago valjádē sakrit, al' ovdje
Ostavit ga ne mōgu, da plijen ne postane drugih.
Avaj feačke mûdrē čelōvođe nisu u svemu

210 Pametne, pravične bile! Odvesti dadoše mene
Oni u drugu zemlju, a rekli su, da će me dati
Odvest na itački otok na pogledni, ali me nisu!
To im platio Zeus pribjegára pomagač, što gleda
I drugē odōzgō te kazni koji što zgr'ješi!

215 Al' sad deder blago da izbrojim, pa ću tad vidjet,
Nisu l' iz koritaste odnēsli štogod mi lađe.«
Reče i prebroji kotle i prekrasne tronoge one,
K tome prebroji zlato i lijepo otkano ruho,
Ništa mu nestalo nije! A tada za očinskom zemljom

220 Zaplače cvileći vrlo uz obalu prešumnog mora⁸
Vrljajući, i tada Atena se primakne k njemu
Stasom slična mladiću, ovčaru godina mladih
Nježnu, kakovi jesu knezōvā sinci; Ateni
Krasno načinjen plašt je na plēćima udvoje složen,

225 Potplati nā b'jēlīm joj nogama, koplje u rúkū.
Radostan opaziv nju, Odisej u súsret joj pođe,
Besjedu započne s njome i krilate prozbori r'ječi:
»Prijane, s tobom se prvim na ovoj sastajem zemlji:
Budi mi zdrav i ne misli zla sukōbīv se sa mnom!

230 Nego čuvaj mi ovo i samog me čuvaj, jer tebi
Molim se kakono bogu i tvoja koljena grlim.
Ded odgovori mi pravo, da znadem, što te sad pitam:
Koje je ovo polje i zemlja? I kakvi su ljudi?
Je l' to pogledan koji od ōtōkā, ili je kopna

235 Grudastog obala to te daleko se u more pruža?«
Sjājnōkā na to ovako Atena odgovori njemu:
»Il' si tuđinče, lud il' dolaziš ti iz daljine,
Kada me za zemlju pitaš za ovu! Nije ti ona
Neslavna baš tolikō, a znadu je premnogi ljudi:

240 Znadu od istoka ljudi sunčanōga, znadu od zore,

⁷ 198. U Homera se ljudi udaraju u bokove, odnosno o bedra kad što neprijatno vide ili čuju; u našim narodnim pjesmama udaraju se u takvu slučaju »rukom po koljenu«, npr. u Vuka 1. knj. (1841) str. 586, II. knj. (1845) str. 144, 303, 383.

⁸ 220. Odisej opet plače; vidi o plakanju Homerovih junaka 4. pjev. st. 55.

Znadu je, koji žive ostrágu na západu tamnom.⁹
 Kršna je zemlja ova, za vožnju nije ti zgodna,
 Al' presiròmašna nije, širinē ako i nema.
 Tu je žita množina golèma, a òtok i vinom
 245 Rodi, i svagda kiše i rose obilno ima.
 Paša je tu za koze, za goveda, svàkakvē šume
 Ima ti tu, vodòpoji tu ne prèsišu nikad.
 Zàtò je Itaci ìme do Trójē dòpřlo sámē,
 Koju daleko ljudi od zemlje ahejske kažu.«
 250 Tako mu reče, i nato Odisej, divni stradalac,
 Radostan bude domáji veseleć se, koju mu sada
 Kći egidònošē Zeusa Atena Palada reče.
 Besjedu započne s njom i krilate prozbori r'ječi,
 Ali ustavi riječ i ne kaže istine prave
 255 Lukavo svagda srce u grudima imajuć svojim:
 »Prèko mora daleko na širokoj čuo sam Kreti
 Dosta o Itaci toj, a sada sam došao i sam
 S ovim blagom, a isto tolikò ga ostavih doma
 Djeci svojoj te bježim, jer sina Orsiloha milog
 260 Ja Idomèneju ubih brzonogog, koji na Kreti
 Širokoj bješe brži od sviju radljivih ljudi;
 Ubih ga, jer sav plijen odùzēt mi trojanski htjede,
 Zbog kog u srcu mnogo pretrpjeh ulazeć nekad
 U bitke junačke mnoge i mučne prolazeć vale,
 265 Plijen mi htjede oduzet, što na polju ne htjedoh trojskom
 Subojnik ocu mu biti, već družinòm upravljah svojom.
 Ja ga mjedòkovnīm kopljem probòdoh, kad idaše s polja
 Blizu puta njega uvrébāvši zajedno s drugom,
 Precrna noć je nebo pokrivala, nikakav čovjek
 270 Ne vidje dvojicu nas, i potajno uzeh mu život.
 A kad oštrim kopljem probodoh njega i ubih,
 Odmah izàtoga k lađi Feníčānā ponosnih odem,¹⁰
 Pl'jena im obilno dadoh i ktome molit ih stanem,
 Rečem im, u lađu mene nek uzmu i u Pil odvezu
 275 Ili u Elidu divnu, Epéjci gdje su gospoda.
 Al' ih dalèko odándē olúja otisne silna,
 Vrlo prekò voljē njihne, a pr'jevare ne bješe u njih.
 Pošto smo odbiti bili odándē, dođosmo amo
 Noću i jedva u luku uniđosmo, mislio nije
 280 Nitko na večeru tad, iàko smo željeli jesti,
 Nego iz lađe gladni izišāvši spàsno onako.
 Umoran kako sam bio, i sän me nadvladao slatki,
 A iz prostranih lađa Feníčani uzmu mi blago,
 Pa u pijesak ga metnu uz mène, gdjeno sam spavo,
 285 Onda u lađu uđu i odu k Sidòniji gradu
 Žitelja punom, a mene u tuzi ostave ovdje.«

⁹ 241. Grci su pri orijentaciji okretali lice prema istoku, pa im je prema tome istok sprijeda, zapad straga, jug desno i sjever lijevo.

¹⁰ 272. Feničane spominje ovdje pjesma kao poznate pomorce i trgovce: oni su već rano bili na glasu zbog nevjere i lukavosti, a na to upućuje st. 277.

B. Atena pretvara Odiseja u prosjaka. 287—440.

Reče, i sjajnoka njemu Atena se nato nasmije,
 Pa ga pogladi rukom, a uzrastom stvori se ženi
 Krasnoj i velikoj slična i poslima divnima vještoj.
 290 Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
 »Lukav bi bio taj i prijevaran, koji bi tvoja
 Lùkāvstva mogo nadmudrit, pa ì bōg koji da dođe!
 Zar se, svaštòznānče tì, nenāsitni lukavče, zlico,
 295 Ni u zemlji u svojoj još pr'jevaru i lažnih r'ječi
 Nećeš da prođeš, što tebi od mlādosti tvoje su mile?
 Ali o tome već ne govormo, ta oboje mi smo
 Lukavi, mudri, jer ti si odvojio besjedom, svjetom
 Od svih ljudi, a jâ sam na glasu med bozima svima
 Pameću i hitrinom. No ti ne prepòznade sada
 300 Palade, Zeusove kćeri Atene, koja ti sveder
 Pomažem u svakom trudu i koja te jednako čuvam,
 Koja tebe i svima učinih Feácima draga,
 A sad ovamo dođoh da snujem s tobom vijeće,
 Da ti sakrijem blago, na polasku što ti Feaci
 305 Ponosni daše po napatku mom i po volji mojoj,
 Da ti rekнем, pretrpjet kolikō je suđeno jada
 Tebi u krasnom domu; ustrpi se, makar i silom.
 Nikakvu čovjeku nemoj kazivat i nikakvoj ženi,
 Da si ovamo došo nalutav se, nego šutěčkē
 310 Mnoge nevolje trpi, predáji se nasilju ljudskom.«¹¹
 Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »Smrtnom je čovjeku teško, o boginjo, poznati tebe,
 Makar i vrlo vještu, jer svemu slična se gradiš.
 315 Dobro se spominjem još, prijateljica kako si meni
 Bila, dok rätovāsmo pod Trojom ahejski sinci.
 A kad Prijamov grad razorismo nāpokōn strmi,
 Odjedrismo, a neko božanstvo rasu Ahejce,
 Odonda, Zeusova kćeri, ne smotrih te, ne vidjeh više,
 Da bi mi u lađu ušla da od zla me obraniš kojeg,
 320 Nego se svagda srce od tuge cijepalo moje.
 Te sam luto, dok od zla ne spasoše bogovi mene;
 Dok me nāpokōn nisi ohrabrila u polju rodnom
 Feačkom te me u grad dovela feački glavom.
 A sad, tako ti oca, sad molim te, — mislim, da nisam
 325 Došo na poglednu veće na Itaku, već se po zemlji
 Potucam nekakvoj drugoj; od ruganja pustoga, mislim,
 Da mi govoriš to, da mi dušu prevariš samo.
 Reci mi, jesam li zbilja u zemlji očinskoj miloj?«
 330 Sjajnoka na to njemu Atena odgovori ovo:
 »Svagda mīsao tākva u grūdima tvojima jeste,
 Zato te ostavit nikad u nevolji tvojoj ne mogu,
 Jer si pametan ti i razborit, brz si odlučit.

¹¹ 306—310. Odisej se u svom odgovoru ni jednom riječi ne osvrće na Atenine napomene u tim stihovima, pa se misli da su interpolacija.

Drugi bi čovjek došav iz lutanja želio rado
 Vidjeti u kući svojoj i ženu svoju i djecu,
 335   À tī nećeš ništa da doznaš, ne pitaš ništa,
 Hoćeš ženu prije da iskušaš, koja onako
 Sjedi u dvorima tvojim, u čëmeru boravi ona
 Jednako dane i noći iz očiju roneći suze.
 Nikad sumnjala nisam, već u srcu dobro sam znala,
 340   Da ćeš se vratiti kući izgubivši čitavo društvo,
 Al' s Posidónom stricem ne hotjeh ja ti se borit,
 Koji se u srcu svom razljutio vrlo na tēbe;
 Srđi se, što si mu tī oslijepio miloga sina.
 Sad ću ti itačka mjesta pokazat, da nē sūmnjāš više:
 345   Ovo je ovdje Forkína, starinē morskoga, lúka,
 A pri kraju luke dugòlistā maslina stoji,
 Blizu masline spilja imade plavetna, mila.
 Sveto mjesto nimfa, Najade koje se zovu.
 To ti je pokrita spilja, u kojoj si nimfama nekad
 350   Uspješne hekatòmbe prikazati prečesto znao;
 Ovo je Neritski brijeg, odjeven velikom šumom.«
 Tako boginja reče i ràspřšā maglu, te zemlja
 Pokaže se i tad se povēsēlī divni stradálac,
 Svojoj se radujuć zemlji žitòrodnō poljubi polje,
 355   Obje podigne ruke i nimfama molit se stane:
 »Zeusove kćeri o nimfe! Najāde! nikada nisam
 Mislio opet vas vidjet, al' sada se molbama mojim
 Radujte ljupkim, a dare darívati mī ćemo vama
 Kao i prije što smo, pljenjačica¹² Zeusova kćerka
 360   Milosna dā l' mi života i ako mi pomogne sina.«
 Sjajnoka boginja na to Atena odgovori ovo:
 »Ne boj se, neka ti to, Odiseju, ne muči srca!
 Nego sprav'mo sad odmah u nutrašnjost goleme spilje
 Blago, da ostane ti cijelo: izàtog nam valja
 365   Mislit, kako bi sve se učiniti najbolje moglo.«
 Tako boginja reče i u spilju plavetnu uđe,
 Pipati zakutke stane unútra. Tad joj Odisej
 U spilju nošaše zlato i haljine nošaše krasne
 I tvrdu mjed, od Feáčānā sve što dobio bješe.
 370   Sve to Odiseju spravi i navali jošte na vrata
 Kći egidonoše Zeusa Atena Palada kamen.
 Podno masline svete posadiv se oboje tada
 V'ječati uzmu, pogubit prkoždžije kako će proscē.
 Sjajnoka boginja tada Atena besjedu počne:
 375   »Zeusovo čedo, domišljat Odiseju, sine Laèrtov,
 Promisli, kako ćeš ruku na bestidne dignuti proscē,
 Koji već godine tri u dvoru gospòdārē tvojem
 Proseći tvoju ženu bogoliku, nudeć joj dare;
 Ali te ona plaćuć očekuje, da joj se vratiš,
 380   Nade svakome daje, obećava svakome proscu,
 Sv'ma glasove šalje, al' srce joj na drugo misli.«

¹² 59. »pljenjačica«, tj. koja daje plijen; to je stalan epitet Atene kao boginje rata.

Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »Avaj! ko Atrejev sin Agamèmnom doista i jā
 U kući svojoj zlom bih sudbinòm propao bio,
 385 Da me nijèsi svemu poučila, kako valjádē.
 Nego, kako ću onim osvétit se, svjetuj me sada,
 I stoj uz mène i meni nadahni hrabrošću srce,
 Kao kad zidove b'jele na Troji rušasmo nekad.
 Tako da uza me ravno, sjajnòokā boginjo, stojiš,
 390 Sa tri stotine ja bih junaka mogo se borit
 S pomoću, gospođo, tvojom, da pomažeš milosno meni.«
 Sjajnoka na to njemu Aténa odgòvorī ovo:
 »I te kako ću ja ti pomagati, pamtit ćeš vazda,
 Kada se latimo posla. Ta mnogi tada će, mislim,
 395 Kfvlju i mozgom svojim okáljati gòlemū zèmlju,
 Mnogi od prosilaca, imutak koji ti troše.
 Nego sada tebe da pretvorim, kako te nitko
 Neće poznati moći; na gipkim ti udimu krasnu
 Kožu ću tvoju narozat, sa glave ću plavu ti kosu
 400 Uništit, sveg ću u drónjke obúci te — tkò god te vidi,
 Da mu se zgadi, — i ktome učinit ću glúpe ti oči,
 Tvoje prekrasne oči, da grdan dođeš pred proscie
 I pred ženu i sina, u domu kog òstavī nekad.
 Najprije valja ti doći k svinjaru, koji je čuvar
 405 Tvojih svinja, a k tome i prijatelj tebi je dobar,
 Sina ti ljubi on i umnu Penelopu ženu.
 Naći ćeš njega gdje sjedi med svinjama, kojeno pasu
 Tamo uz Korakov hrid i uz Aretúsin uz izvor
 Jeduć u obilju žir i crnu pijući vodu.
 410 A to svinjama sve pretilinu pridaje bujnu.
 Tu kod svinjara sjedi i ostani, pitaj ga za sve,
 A ja u Spartu idem, gdje kažu prekrasnih žena,
 Da tvog, Odiseju, sina pozovem Telemaha milog,
 Koji k Menelaju ode u široki grad Lakedèmon,
 415 Dà čujē za glas tvoj, i da li mu živiš još gdjegod.«
 Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »Zašto mu kazala nisi, a za sve znala si dobro?
 Valjada kao i ja trepetljivim morem nek luta,
 Lutajuć jače nek trpi, a drugi mu troše imutak!«
 420 Sjajnoka na to Atena ovako odgovori njemu;
 »Nemoj se odviše brinut za njèga u svojoj u duši!
 Ja sam ga pratila sama, da onamo dođe i sèbi
 Slavu steče i diku,¹³ a sada se ne muči ničim,
 Već u Atridovu domu u obilju svakome sjedi.
 425 Sada mlađahni prosoci na njèga u lādi crnoj
 Vrebaju ubit ga želeć još prije no kući se vrati;
 Ali ne mislim to, već prije će pokriti zemlja
 Gdjekojeg od prosácā, imutak koji ti troše.«
 Tako reče Atena i njèga palicom dirne,

¹³ 423. »Slavu steče i diku«, jer je putovanje u to doba bilo povezano s mnogobrojnim teškoćama i opasnostima.

430   Naroza kožu mu krasnu na udimu njegovim gipkim,
Plavu mu uništi kosu sa glave i onda mu jošte
Staroga starca kožu na udove na sve navučē.
Njegove prekrasne oči Atena učini glupe,
Traljave zatim krpe i košulju metne na njēga
435   Razdrtu, uprljanu i čađavu od dima teškog;
Veliku baci na njēga brzonoge košute kožu,
Rehavu, zatim štap i torbu ružnu mu dade
Prodrtu svuda, a na njoj za uprtu konopac bješe,
          Tako uglave oni i rastanu se; Atena
440   U divni grad Lakedèmon po njegova otide sina.

ČETRNAESTO PJEVANJE

(35. dan. Nastavak)

Odisej se sastaje s Eumejem.

5. Odisej dolazi k Eumeju. 1—110.

A Odisej tada iz luke po kamenoj stazi
Brdom šumovitim pođe, gdje njemu bješe Atena
Za svinjara divnog naznačila, koji imutak
Čuvaše najviše od svih Odiseja divnoga slúgā.
5 Njega u pretkuću nađe gdje sjedi, — tu mu je stajo
Sagrađen visoki obor, — na zaštićenome mjestu,
Obor se naokolo protezao i l'jep i velik,
Svinjar ga svinjama sam je sazidao, dok je gospodar
Bio daleko, sve kradom od gospođe, starca Laërta,
10 Kamenjem dovlaćenim sazido, okružio divljim
Kruškama, kolje je čvrsto i gusto bez prèkīda zabo
U šir i u dulj izvāna ogulivši s drveta koru;
A iznútra je on načinio svinjaca dvanest
Jedan dò drugōg blizu, da imaju svinje gdje ležat.
15 Ū svakōm svinjcu pedèsēt zemljōlèžā bijaše svinja,
I to krmača samih, a krmci su ležali vani,
Mnogo ih bijaše manje, jer prosci bogoliki broj su
Njihov manjili jeduč, i svinjar slao je svagda
Najboljeg krmka njima iz útovljenōga krda,
20 Tako da krmaka trista šezdeset bijaše samo.
Velika četiri psa ko zvjerovi¹ svagda su ondje
Ležali, a njih je svinjar othranio, glava pastírā.
Prema nogama baš udešāvo je potplate svinjar
Kroječ ih iz kože krasne iz volujske; svi su pastiri
25 Bili pošli kud koji, sa krdima tri su otišla,
Četvrtoga je pak pastira, kako je moro,
Poslao krmka u grad da prkosnim proscima nosi,
Da ga zakolju oni i dušu da zasite mesom.
Odmah Odiseja psi lajači opaze glasni,
30 Pa se lajuć na njēga zalètē, ali Odisej
Lukavo sjedne² i štap iz ruke na zemlju pusti;

¹ 21. »ko zvjerovi« — misle se lavovi koje pjesnik obično naziva u svojim pjesmama tim imenom; vidi u Ilijadi 3. pjev. st. 449.

² 31. »Lukavo sjedne«, da umiri bijesne pse; Plinije u *Historia naturalis* VIII 41, 61 kaže da se psi umire, ako čovjek pred njima mirno legne i odbaci oružje.

I tu bi grdno Odisej kod obora svojeg nastrado,
 Ali svinjar hitro potèčē nogama brzim
 I van iz kapije munu, iz ruke mu ispadne koža,
 35 Te on poviče na pse, kud kojega rastjera baciv
 Na njih kamenja mnogo i prozbori tad gospodaru:
 »Starče, umalo psi ne rastrgaše mi tebe
 Izenenada, a na me sramota teška bi pala;
 40 Ta i onako me bozi obdariše jadom i tugom,
 Jer za bogolikim sved gospodarom jadajuć, tužec
 Sjedim i svinje hranim i žirim tovne, da drugi
 Jedu ih ljudi, a môj se gospodar nekuda klati
 Željan jela po gradu i zemlji tuđega sv'jeta,
 45 Ako je još u životu i motri svjetlost sunčanū.
 Nego hajde, o starče, u moju kolibu sa mnom,
 Hljebom i vinom unutra da dušu zasitiš svoju,
 Otkud si, da mi se kažeš, i kòlikē prepati muke.«
 Tada ga divni svinjar povèdē u kolibu svoju
 Pa ga posadi u njoj i nastre gustoga granja,
 50 Bradate divlje koze na zemlji raširi kožu,
 Na njoj je spavao sam, a gusta i velika bješe.
 Dočeku tom se Odisej povèseli i reknē ovo:
 »Zeus ti podao sve i ostali besmrtni bozi,
 Štò sām najvećma želiš, kad mene veselo primi!«
 55 Na to si, Eumeju, ti o svñjāru, besjedu reko:³
 »Goste, bio bi grijeh, da i grđi dođe od tebe,
 Gosta kog uvrijedit, jer prosjaci svi su od Zeusa
 I svi tuđinci, a dar je, i malen kada je, mio,
 Što ga dajemo mi, jer u sluga je običaj takav,
 60 Koji se svagda boje, kad vladaju mlada gospoda.
 A povratit se vječni ne dadu bogovi onom,
 Koji me milovo dobro, onakav mi dao imutak,
 Kakav svojemu služi gospòdār milostiv dājē:
 Kuću i imovinu i ženu prošenu mnogo,
 65 Što se je trudio vrlo, i bôg mu nasporio posle,
 Kako i meni bog nasporuje, čime se trudim.
 Stog bi me mnogo gospodar nadario, ovdje da starost
 Dočeka, ali ga nesta! Ej Helenin da je naprèčac
 Propao rod, što mnogim junacima koljena pobi!
 70 I moj gospodar pod Ilij, gdje vele prekrasnih konja,
 Ode poradi časti Atrídove s Trojcima u boj.«
 Tako reče i brzo utegnuv košulju pasom
 Svinjar u svinjce pođe, gdje prašćići ležahu silni,
 Otale uze dva i pònese, zakla i oba
 75 Osmudi, razreže ih, na ražnje natakne zatim.
 Prašćići kad se ispeku, onako ih tople na ražnjih
 Pred Odiseja stavi i bijelog zamuti brašna,
 Onda smiješa vina u sudu medenog, slatkog,

³ 55. U tom stihu nalazi se tzv. apostrofa, tj. pjesnik se obraća na Eumeja, kao da on stoji neposredno pred njim. U Ilijadi je apostrofa dosta česta (apostrofiraju se Patroklo, Menelaj, Ahilej, Melamp, Apolon, a u Odiseji samo Eumej; to ime znači: koji dobro misli).

80 Sjedne naprema njemu i ponudi njega veléci:
 »Jedi prašćice, goste, što sluga može ti dati,
 Jerbo pitane krmke izjedaju prosci ne mareć
 Ništa za božju kazan u duši, ne žale ništa.
 Ali blaženi bozi ne trpe nasilja ljutog,
 Nego poštuju pravdu i ljudska poštena djela.
 85 Ima na zemlji ljutih dušmánā, koji na tuđu
 Zemlju udarat znadu, i plijena daje im Zeus-bog,
 Te se sa bròdovima sa punim vraćaju kući.
 AF strah od kazni božje i u srce ulazi njihno.
 Prosci valjada nešto po glasu doznaše božjem,
 90 Da je umr'o onaj, pošteno kada ne žele
 Kraljicu prosit ni kući otići, nego u miru
 Ob'jesno troše tuđi imutak ništa ne štedeć.
 Jerbo koliko dánā i nòćī u boga ima,
 Oni klanice kolju, ne jednu il' dvije samo,
 95 Crpaju žarkasto vino i piju u svojoj ob'jesti.
 Onaj je imao golem imutak,⁴ kolikō ga nije
 Imao junak ni jedan ni nā kopnu crnome igdje
 Ni na Itaci samoj. Ni dvadeset zajedno ljudi
 Tòlikōg nemaju blaga; a sād ću sve ti izbrojit.
 100 Dvanaest goveđih stada na suhu, tolikō ovaca,
 A tolikō i svinja i kozjih rasutih stada
 Pasu njemu tuđinci i njegovi vlastiti ljudi.
 Ovdje na òtoku pak na kràju samom jedanest
 Pase kozjih stada; čuvari su čestiti ljudi,
 105 Koji proscima gone iz svojega svakoji stada
 Svedni najboljeg jarca od sviju pitanih koza.
 A ja ove pazim i čuvam krmke, od kojih
 Najboljeg svaki dan izaberem i njima šaljem.«
 Reće; Odisej je mućo i meso sa slašću jeo
 110 I pio požudno vino, a proscima snovao b'jedu.

6. Razgovor Odisejev s Eumejem. 111—408.

A. Eumej ne vjeruje da mu je gospodar u životu. 111—147.

115 A kad se najede već i jelom srce kad smiri,
 Punu čašu mu vina podádē Eumej, iz koje
 Pijaše sam, a Odisej s veseljem uzme od njèga.
 Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'jeći:
 »Tko te je, prijatelju, imanjem kupio svojim?
 Tko je toliko bogat i moguć, kako mi veliš?
 Umro je, veliš, on Atrídove poradi časti.
 Reci ga, ne bi l' ga ja iz rijèćī poznao tvojih?
 Zeus-bog znade, a znadu i ostali besmrtni bozi,

⁴ 96. To je dakle razlog da Odisejevo blago unatoč rasipnosti prosaca oš nije posve iscrpeno.

120 Neću l' ti javit štogod o njemu, — ta lutah daleko.«
 Na to Odiseju svinjar odgovori, glava pastirā:
 »Nikakvu putniku, starče, što glasove nose o njemu,
 Neće vjerovat više ni žena njegova ni sīn,
 Putnici dolazit znadu i željni čašćenja njima
 125 Kazuju laži, a neće da kažu istinu pravu.
 Koji god putnik k nama na itačko na polje stupi,
 K mojoj kraljici ide i laži govori njojzi;
 Ona ga lijepo prima, ispituje njega o svemu,
 Jauče ona, i njojzi iz očiju padaju suze,
 130 Kao i drugoj ženi, kad pogine muž u tuđini.
 I ti bi kakovu riječ, o starče, izumio brzo,
 Da tko struku ti dáđē i košulju, što ćeš obúći.
 Kožu su njegovu već od kōstī strgala negdje
 Pseta i brze ptice, a duša iz njèga izišla,
 135 Il' su ga u moru ribe već izjele, i kosti njemu
 Leže na kopnu negdje sve p'jeskom zasute silnim.
 Tako je nestalo njega, a za njim ostade tuga
 Njegovim svim prijateljima, a mēni najvećma od svih;
 Jer gospodara drugog, ma od kuda došo, već neću
 140 Tako ljubazna nać, ni da k ocu i majci se vratim
 U kuću, gdje se rodih, i gdje me othraniše oni.
 Ne žalim ni njih samih tolikō, ako i žudim
 Oč'ma ih ugledat svojim u očinskoj zemlji, kolikō
 Jad za Odisejem mene obuzima, što mi ga nema.
 145 Žacam se, goste, ime spomenuti njegovo samo,
 Kada ga nema tu, jer veòma je ljubio mene;
 Zovem ga ljubaznikom, ma i jest od mēne daleko.«

B. Odisej: Kralj će se skoro vratiti. 148—190.

Njemu prihvati riječ Odisej, divni stradálac:
 »Posve, o prijatelju, kad niječeš i kad mi veliš,
 150 On da se vratiti neće, i nevjerno kad ti je srce,
 À jā ti néću sàmo onākō rēći, već s klētvōm,
 Da će se vratit Odisej; a nagrada neka mi bude
 Onda, kada se on u svoje povrati dvore,
 Onda me lijepo ruhom obuci, košuljom, strukom.
 155 Prije ne primam ništa, iàko sam potreban vrlo;
 Jer mi je čovjek mrzak ko vrata Aídova onaj,
 Koji se nagnati dade siromaštvom laži da zbori
 Najprije tako mi Zeusa, i tako mi gostinskog stola,
 Tako mi ognjišta divnog Odiseja, kōd kōg sam sada,
 160 Sve će se ovo tako izvršiti, kako ti velim:
 Još će se godine ove povratiti kući Odisej;
 Ovaj kad izmine mjesec, i kada nastane drugi,
 On će se vratit i svakom osvetit se, koji mu ovdje

165 Njegovu ženu sramoti i svijetlog njegova sina.«⁵
 Na to si, Eumeju, ti o svinjāru, besjedu reko:⁶
 »Niti ću tebi ja, o starče, nagradu dati,
 Nit' će se vratit Odisej, već vino pijder u miru,
 Na drugo mislimo što, a toga me ne sjećaj više,
 Jer mi se srce ljuto u grudima mojim žalostī,
 170 Kada mi spomene tko gospodara čestitog moga.
 Zakletvu ostav'mo tvoju, a u kuću svoju Odisēj
 Došao, kako ga ja i Laërto stari želimo
 I Penelopa žena i sīn mu bogolik Telemah!
 Ja bez prēbola žalim Telemaha, kog je Odisej
 175 Rodio, bozi mu daše uzrāsti ko grančici mladoj;
 Kako je uzorit stasom i licem bio, od oca
 Miloga veljah da neće med ljudima nimalo gori
 Biti, a sād mu je neki pomutio čestitu pamet
 Bog il' nekakav čovjek, te u Pil presveti ode
 180 Za svoga oca da čuje, a sada na povratku njega
 Ponosni vrebaju prosći, da nestane bez traga svakog
 Pleme bogolikoga Arkīsija s itačke zemlje.
 Ali ostav'mo i njegov, — il' njega uvrēbali prōsći,
 Ili im uteko on i Zeus ga zakrilio rukom;
 185 A ti mi, starče, sada pripōvjedi nevolje svoje,
 Ded odgovori mi pravo, da znadem, što te sad'pitam:
 Tko li si, otkud si? gdje ti je dom, gdje otac i mati?
 Koja te don'jela k nama na Itaku lađa, i došli
 Kako su pomorci s tobom? i kojim se dičahu rodom?
 190 Jer mi se misliti ne da, da do nas si došao pješke.«

C. Odisejeva izmišljena pripovijest. 191—389.

Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Evo ću sasvim sve to po istini kazati tebi.
 Da nas dvojica ovdje u kolibi dugo imāmo
 Jela svakakvog dosta i vina slatkog, i mirno
 195 Da se možemo častit, a poslove drugi da rade,
 Lako bi onda bilo kazivat, al' čitavu ne bih
 Godinu mogao sve iskazati nevolje svoje,
 Po volji bōgōvā što sam pretrpio sve već na sv'jetu.
 Dičim se, da sam rodod iz Krete, široke zemlje;
 200 Sin sam bogata oca, a u kući i mnogo drugih
 Zakonskih bješe sinōvā, što žena izrodi njemu,
 Što ih othrani ona; a mene inoča rodi,
 Kupljena žena, al' opet ko i drugū zakonsku djecu
 Kastor, Hilakov sin, u domu držaše mene.
 205 Toga sam — dičim se — loze; u Kreti ga narod ko boga
 Častio bogatstva radi i sreće i slavni sinōvā.

⁵ 162—164. Misli se da su ti stihovi umetnuti; poblīže određivanje vremena Odisejeva povratka posve je suvišno, a uvjeravanje u osvetu koja će stići prosce nije ničim motivirano.

⁶ 165. Apostrofa; vidi st. 55.

Ali u dom Aídov i njega smrtne su Kere
 Odn'jele već, a tad imutak prehrabri sinci
 Med sobom razd'jele sav nad njime ždrěbove baciv.
 210 Meni oni dijelak premàlen i kuću daše.
 Onda sebi ženu dovedoh od imućnih ljudi
 Radi valjanosti svoje, jer ne bijah nikada rđa,
 A ni povukuša ratna, a sada ti stojim bez svega.
 215 Ako me pogledaš dobro, u mèni ćeš poznati jošte
 Slamčicu samo, jer mene pritiskuje nèvōljā sila.⁷
 Ares dao je bog i Atena dala je meni
 Smjelost da lomim rede junákā, i razređivo
 Kad sam u zāsjedi prve junake dušmánima propast
 220 Spremajuć, smrt mi nikad pred junačkom ne bješe dušom,
 Nego bih jùrišēc prvi od svījū ubíjao kopljem
 Onoga od dušmánā, uteći tko mi ne mòže.
 Takav sam bio u boju, a težēnje ne bješe meni
 Milo ni kućni rad, što čestitu odgaja djecu,
 225 Nego mi vazdā drage veslačice bijahu lađe,
 Ā rat i kòplja glatka i strijele mìle mi bjèhu,
 Same strahote bojne, što ljudma su drugima grozne,
 Meni pak bijahu mìle, jer bog mi ih u dušu stavi;
 Jednim poslom se jedan, a drugim zabavlja drugi!
 230 Prije negoli odu pod Troju ahejski sini,
 Devetput vodih junake, brzòplōvke devetput lađe
 Vodih u svijet tuđi i plijena mnogo zadobih,
 Otud bih izabro sebi obilato i mnogo drugo
 Dobio ždr'jebom, te kuća obogati naskoro meni.
 235 Tako u Kreti silan i poštovan postanem čovjek.
 Ā kad nam Zeus gromòglasnī rat strahòvitī onaj
 Odredi, koji mnogim junacima koljena pobi,
 Tad Idomēneja slavnog i mene odredi narod,
 K Iliju vojsku da vodit imámo, a nismo se mogli
 240 Opr'jet, jer prigovor teško podnositi bi narodni bilo.
 Devet godina tamo vojevasmo ahejski sini,
 A kad Prijamov grad razorismo desetog ljeta,
 Ōdjedrismo, a neko božanstvo rasu Ahejce.
 Tada premudri Zeus jadníku odluči meni
 245 Velike jade, jer mogoh tek jedan se mjesec vesèlit
 Svojem imanju i djeci i ženi vjerenoj svojoj.
 Poslije nagna me srce, s bogolikim družima svojim
 Lađe da opremim brze i s njima do Egipta brodim.
 Devet opremih lađa, i momčad se sakupi brzo.
 Šest se gošćahu dana izàtoga drugovi mili,
 250 A ja klanica mnogo odredih i dàh, nek se vječnim
 Žrtvuju bogovima, i društvu gozbe nek bude.
 Sedmi odbrodismo dan od Krete, široke zemlje,
 Brodismo lako tad ko niz struju, jer nam je oštri

⁷ 214—215. Smisao je ovaj: Na prividno ostarjelu Odiseju nalaze se još samo ostaci prijašnje ljepote i snage, ali se i po njima može raspoznati nekadašnje njegovo stanje, kao što se po slamci može prosuditi kakav je nekoć plod nosila.

255 Borej duhao l'jepo, i meni se lađa ni jedna
 Nè ošteťi, te zdravi i čitavi bijasmo svi mi;
 Vjetar i krmilari po vodi gnahu nam lađe.
 Peti izätoga dan do l'jepòtekōg Egipta došav,
 Ja u Egiptu lađe na obadva uzvite kraja
 260 Ustavim, onda svojim drugòvima milima rečem,
 Neka kod lađa budu i neka na lađe paze,
 I razgledaće pošljem, da idu zemlju uhodit,
 Al' njih obuzme bijes i dadu se srcu zavèsti
 Ā uzmu Egipcánma plijeniti prekrasna polja,
 Uzmu im ludu djecu⁸ i žene grabit, a ljude
 265 Stanu ubijati, al' glàs se po gradu razide brzo.
 A kad se začuje to u gradu, ù osvīt zore
 Dođu, i polje puno pješákā i kōlā bude,
 Oružjem zāblastā polje, i društvo mi ù bježān ružnu
 270 Nagna gromovni Zeus, te nitko ne smjede od njih
 Dočekat junački one, jer zla ih opkole odsvud.
 Tada mi mjeđu oštrom drugòvā ubiju mnogo,
 Neke odvedu žive, da pod silu robuju njima.
 Onda mi misao Zeus ovakovu u srce stavi.
 — Ej da poginuh prije i udes u Egiptu ondje
 275 Svoj da dočekah ja! — jer bijeda me imaše snaći;
 Lijepu kacigu skinem sa glave i štīt s raménā,
 Koplje bacim daleko iz ruke, onda potečem
 Dò kōlā samoga kralja i koljena obujmim njemu,
 Pa ih ljubiti stanem, a òn se smiluje na me.⁹
 280 Ostavi mene živa i u kola metne kraj sèbe
 U kuću svoju sužnja odvedē, tad gadahu mene
 Kopljima mnogi želéći probòsti, jer srditi vrlo
 Bijahu, ali im kralj ne dopusti boječ se gnjeva
 285 Gostinskog Zeusa, jer òn zločinstva zamjera vrlo.
 Sedam godina tu među Egipcánma proživjeh
 I blago silno skupih,¹⁰ jer svi mi ga davahu oni.
 Al' kad i osma već dolèťi godina meni,
 Onda pristupi k meni Feníčanin uvježban lažac,
 Himbenik, koji je zla učinio ljudima mnogo.
 290 On me lùkāvstvom svojim nagovori, te ja u narod
 Otiđem fenički s njim, gdje imanje mu bješe i dvori,
 I ja ostanem kod njeg do konca godine c'jele:
 Pa kad se dani veće i mjeseci svrše, i opet
 295 Godina kad se okrénu, i vrata se godišnje Hore,
 Tad u brzòplovnoj lađi povèdē u Libiju mene,
 Izmislio je laž, da tovar mu pomažem nosit,
 Al' me je kanio prodat i dobit cijenu golèmu,¹¹

⁸ 264. »ludu djecu« — vidi 2. pjev. st. 313.

⁹ 279. Ponizni molitelj u Homera hvata za podbradak ili obuhvaća i ljubi koljena onoga u koga traži pomoć i zaštitu. Kraljevo ponašanje pokazuje kako je pribjegar u to doba i na Istoku bio nepovrediv i svet.

¹⁰ 286. »skupih«, tj. kao kraljev gost.

¹¹ 297. Trgovci koji su u stranim zemljama vršili trgovačke poslove bili su u starije doba ujedno i trgovci robljem.

Te ja pod silu s njime odbrodih, sluteć doduše.
 Hićaše iznad Krete sred pūčinē lađa, jer oštri
 300 Borej duhaše l'jepo, al' društvu pripravi propast
 Zeus-bog, i kad se od Krete udaljismo, kada se više
 Druga ne vidje zemlja, već samo nebo i voda,
 Onda maglu i tamu nad prostranom lađom Kroniōn
 Pusti, a od te se magle i tame zamrači more;
 305 Ujedno Zeus zagrmī i obori na lađu tr'jesak,
 Ona se uzdrma sva, kad trijes je udari Zeusov.
 Bude sumpora puna, i iz nje ispadnu ljudi;
 Kao pomorske vrane raspršaju se po valma
 Okolo crne lađe, kad bog im povratak uze.
 310 Ali mrkòkljunē lađe predūgačkū katarku meni
 Sam Zeus u ruke dade,¹² onako kako sam jadan
 Bio ù srcu svom, da opet smrti utèčēm.
 Katarku obujmim čvrsto, a vjetri strašni po vodi
 Devet me nosiše dana, a desete crne me noći
 315 Golem dovalja val i primakne tesprotskoj zemlji.
 Tamo viteški kralj Tesproćana primi me Fidon,
 Sve me bez ucjene¹³ primi, jer njegov mili me sinak
 Za ruku uzme i mene povèdē sobom onako
 Umorna i ozébla, dok u dom ne dođe očev,
 320 Pa mi obući dā odijelo: kòšulju, struku.
 Onamo ja za Odiseja čuh, jer Fidon mi reče,
 Da ga je prijateljski počastio, kad se je vraćo;
 On mi pokaza blago, kolikō ga skupi Odisej,
 Zlato pokaza i mjed i dobro kovano gvožđe.
 325 Tim bi potomke mogo do desetog koljena hranit,
 Jer je toliko imo u dvorima kraljevskim blaga
 Reče mi još, u Dodónu Odisej da je otišō,¹⁴
 Zeusovu volju da čuje sa visokog brsnatog hrasta
 Božjega, kako će doći na itačko na polje rodno
 330 Nakon tolikog svoga izbivanja, javno il' tajno.
 Samom mi zakle se kralj u domu lijući žrtvu,
 Da je već otisnuta od zemlje lađa i družu
 Spravni su, u milu što će opremit ga očinsku zemlju;
 Mene òprēmī prije, jer tad baš Tesproćani ljudi
 335 Brodiše na Dulihīj, na òtok pšenicom rodni.
 Kralj im reče, nek tamo k Akāstu me kralju odvedu
 Usrdno, ali se njima u duši opaka miso
 Svidje, da ja u jad i nesreću potpunu padnem.
 Kad već daleko od zemlje moròplōvka odbrodi lađa,
 340 Onda mi oni dan robovanja spremati stanu;

¹² 311. »sam Zeus u ruke dade« — Homerov čovjek naivno pripisuje neposrednom djelovanju bogova svaki događaj i svaku pojavu koje ne može protumačiti na prirodan način; vidi i st. 273.

¹³ 317. »bez ucjene« — Brodolomac bi po starom običaju postao rob, ali se od robovanja mogao osloboditi otkupninom. Odiseju to nije bilo potrebno jer ga je kraljev sin primio kao gosta u zaštitu kraljevske porodice.

¹⁴ 328. U Dodoni su svećenici proricali po šuštanju lišća na svetom hrastu Zeusovu; vidi u Tumačenju na kraju knjige.

Odjeću svukoše s mene i košulju i struku moju;
 Zatim traljave krpe i košulju baciše na me,
 Same dronjke, ta i sâm na mēni ih očima vidiš.
 Pod večer se dovezu do pogledne Itake póljā,
 345 Dobro pletenim onda privezaše užetom čvrsto
 U lađi pokritoj mene i iziđu iz lađe brzo
 Ā tad rúkama jâ obadvjēma vēsłati stānēm
 Ali uzao s mene prelomiše bogovi sami
 350 Lako, a zatim ja se, obāvīvši krpama glavu,
 Spustim niz krmu glatku i nagnem k valima prsi
 Ā tad rúkama jâ obadvjēma vēsłati stānēm
 Plivajući i od njih veōma se udaljim brzo,
 Zemlje se uhvatim ondje, gdje ševanje rastaše cvjetno,
 355 Tu se zgurim i legnem, a oni strašno zacvile
 Te se užurbaju tada, al' vide, dalje da ne bi
 Valjalo tražit, i tako ka svojoj se vratiše opet
 Prostranoj lađi, a mene zakloniše bogovi od njih
 Lako, te k čovjeku me dovedoše amo u obor
 Čovjeku razumnome, jer još mi je suđeno živjet.«
 360 Na to si, Eumeju, ti o svīnjāru, besjedu reko:¹⁵
 »Ao kukavče goste, u mēne si potreso srce
 Kazujuć, što si sve pretrpio lutajuć mnogo:
 Ali istina mislim, da nije, uvjerit nećeš
 Mene, što veliš ti o Odiseju! Koja je sila
 365 Tebi takova lagat, pa naprazno? Za gospodāra
 Svojega povratak znam i za njēga sama, da svima
 Mrzak je bozima on, kad ne ubiše njega pod Trojom,
 Niti je poslije rata na rukama umr'o dragih.
 Tad bi mu svi načinili grob Ahejci, i tako
 370 Slavu bi i sīnu svom iza sēbe veliku steko,
 Ali je u šake on neprodičen Harpijem dopo!
 A ja se k svinjama amo uklonih, ne dolazim u grad,
 Osim ako me kada pozove Penelopa mudra,
 375 Brzo da dođem, kad kakvi odāklē glasovi dođu,
 Onda okolo sjede i pitaju za svaku stvarcu
 Oni, koji plaču s nedolaska kralja, i oni,
 Koji se raduju trošeć imutak sve bez računa;
 Ali meni se neće ni pitat ni istraživat,
 Otkad me riječju svojom Etóljanin prevari neki,
 380 Koji je, čovjeka ubiv, daleko luto po zemlji,
 Došao u moj obor, te ljubazno njega ugostih.
 Kod Idomēneja, reče, u Kreti je vidio njega
 Lađe gdje popravlja svoje, što razbiše ih olúje;
 Na ljeto, reče, on će il' na jesen vratit se kući
 385 Silno noseći blago s bogolikim družima svojim.
 Zato mi nemoj se ni tī, mnogopatni starče, umiljat
 Lažima, niti me varaj, kad bog te je doveo k meni;
 Poradi toga te neću ni poštovat nit' ću te gostit.
 Nego se gostinskog Zeusa bojeći i žaleći tebe.«

¹⁵ 360. Apostrofa; vidi st. 55.

D. Odisej predlaže okladu. 390—408.

390   Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
          »Doista nevjerno srce u grudima nekakvo imaš,
          Kad te ni zakletvom navest ne mogu, da vjeruješ meni!
          Nego ugovor sad ugovorimo obadva ovdje,
          I nek olimpski bozi obojici budu svjedoci:
395   Ako se vrati tvoj gospodar u kuću ovu,
          Odjećom onda obuci: i strukom i košuljom mene,
          Pa na Dulihij mene opremi, kud poći zaželjeh;
          Ako li ne dođe tvoj gospodar, kako ti velim,
          A ti navrkaj sluge, nek bace me s hridi visokē,
400   Da se i drugi ne bi usudio lagati prosjak.«
          Njemu divni svinjar progovori na to ovako:
          »To bi lijepa, goste, med ljudima slava vrline¹⁶
          Moje bila i sada i poslije, koji u svoju
          Kolibu tebe uvedoh i k tome počastih, pa zatim
405   Tebe da ubijem ja i mili ti oduzmem život!
          Baš bih se veselo onda pomoliti mogao Zeusu!
          Ali je večerat doba; ej drugovi da su mi ovdje,
          Da bismo zgotovili u kolibi večeru slatku!«

7. Prvo veče kod Eumeja. 409—553.

A. Žrtva i večera. 409—456.

410   Dok su se obadva njih razgovarali besjedeć tako,
          Eto se približe već svinjari sa svinjama svojim,
          Oni zatvore svinje u svinjce, nek spavati legnu,
          Al' su guritale strašno u svinjce tjerane svinje.
          Onda divni svinjar drugarima povikne svojim:
          »Najboljeg krmka dones'te, da gostu iz daleke zemlje
415   Zakoljem, pa se i mi osladimo uza nj, što dugo
          Trpimo svakakva zla bjelozubih poradi svinja,
          A drugi muku našu izjedaju sve bez računa.«
          Tako im reče i drva nas'ječe nemilom mjeđu.
          A druzi vrlo tovena petaka krmka dovedu,
420   Pa ga uz ognjište stave, a svinjar se spomene odmah
          Bogovā vječnih, jer srce u njega bješe valjano.
          I on započne žrtvu bjelozubom krmku sa glave
          Bacivši dlake u oganj i bozima svima se moleć,
          Da se povrati umni Odisej u kuću svoju.
425   Glavnjom drveta tad, što raskolio bješe, zamahnuv
          Udari krmka, i život iz njega izlètī, a momci
          Prikolju, osmude njeg i ras'jeku, a svinjar iz sviju
          Udova u pretilinu komadiće bozima zavi,

---

¹⁶ 402. To je ironično odbijanje Odisejeva prijedloga.

430 Ječmenom pospe ih kašom i onda ih baci u oganj.
 Razrežu i drugō oni i nataknu zatim na ražnje.
 Oprezno sve ispeku i s ražnjeva skinu te metnu
 U kup na rezaće stole, a svinjar dijeliti onda
 Pođe pečeno meso, jer pravdu znaše u duši.
 On rasiječe sve i načini d'jelova sedam,
 435 Nimfama prikaže jedan i Hermiji, Majinu sinu,
 Moleć se njima, a ljudma po redu ostalo dade,
 Dugačkim hrptom krmka bjelozubog počasti svinjar
 Tada Odiseja i tīm razvèseli kraljevo srce,
 Te s njim besjedu ovu Odisej dosjetljivi počne:
 440 »Bio, Eumeju, ti onako, kako si meni,
 Drag i ocu Zeusu, kad častiš me dobrom ovakva!«
 Nato si, Eumeju, ti o svinjāru, besjedu reko:¹⁷
 »Jedi, o čudni goste, i ovim dušu veseli,
 Što nam je tu, a po svojoj će bog udijeliti volji
 445 Jedno, a jedno neće, jer može učiniti sve on.«
 Reče i posvećenje vjekovitim bozima Eumej
 Spali i izlivši žrtvu te uz svoj dio sjedēci
 Pruži gradōbiji on Odiseju žarkastog vina
 U ruke; a hljeb njima Mesāulj razd'jeli tada,
 450 Koga je svinjar sam priskrbio, kad gospodara
 Ne bješe doma, sve kradom od gospođe, starca Laërta,
 Svojim blagom je njega od Tafljana kupio Eumej.
 Rukama posegnu tada za gotovim jelima oni,
 I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
 455 Hljeb isprēd njih uze Mesāulj, i oni se nato,
 Nasitivši se mesa i hljeba, na počinak spreme.

B. Odisej kuša Eumeja. 457—533.

Tamna se uhvati noć bez mješēca i nōć je c'jelu
 Jednako daždio Zeus, a ljuti je Zefir, što kišu
 Donosi, duho, — i tada Odisej reče svinjaru
 460 (Kušajuć, hoće li struku sa sēbe svući i njemu
 Dat je il' kojega druga potāci skrban za njēga):
 »Čuj me, Eumeju, sada, i ostali, čujte me, druži:
 Želju ću reći jednu i kazat ću nešto, jer vino
 Mene budalasto sili, a ono i umna veōma
 465 Zapjevat goni i slatko nasmijat se, pa i zaigrat,
 Gdjekoju izmami riječ, prešutjeti koju je bolje.
 Ali kad jednom veće izlanuh, neću zatajit.
 Ej da pomladit se mogu, da snagu potpunu imam!
 Kao što bješe pod Trojom, kad zasjedu digosmo jednoć;
 470 Vođe su bili Odisej i Atrejev sinak Menēlaj,
 Po zapov'jedi ja se pridruživ njihovoj njima.
 A kad do grada već, kad do visokog dođemo zida,
 Onda u šikaru gustu, što bješe okolo grada,

¹⁷ 442. Apostrofa; vidi st. 55.

475 Legnemo ù glĭb i trsku, pod štite se zgurimo svoje,
 A noć se uhvati zla i studena, pošto je presto
 Borej da duše, te sn'jeg se povrh nās ledeni spusti
 Na inje nalik, a led je optočio štitove naše.
 Struke i košulje svi su drugari imali drugi,
 I mirno mogoše spavat ramèna štitima pokriv,
 480 A ja kod svojih drugóvā na polasku ostavih struku
 Nerazumnik, jer nisam pomišljio, da ću ozépsti,
 I pođem samo štit i haljéтак noseći sjajni.
 Noći kad trećina samo još osta, kad nagnuše zv'jezde,
 Gurnem Odiseja laktom, uz mène koji je blizu
 485 Ležo, i kažem mu riječ, te odmah on me je čuo:
 »»Čedo božansko, domišljat Odiseju, sine Laèrtov,
 Neće me dulje biti med živima, nemajuć struke
 Mrazu odoljeti više ne mògu, ti košulji íci
 Zli me zaludi duh, — već ne da se bljedi utèci!««
 490 Tako mu rečem, a òn u umu misao nađe,
 Kako je on u vijeću, u boju valjatan bio,
 I on tihim glasom progovori besjedu ovu:
 »»Šúti, da te Ahéjac ni jèdan nè čujē drugi.««
 Reče i nā lākat tad se podnīmivši prozbori opet:
 495 »»Čujte me, mili moji, božanski usnih vam sanak!
 Od lađa zašli smo mi predalèko, već ne bi l' k Atrídu
 Tko Agamèmnonu pošo pastiru narodnom javit,
 Da bi nam od lađa više junaka ovamo poslo?««
 Tako im reče, a sĭn se Andrémonov podigne Toas
 500 Brzo i baci struku sa sèbe crvenu svoju,
 K lađama odmah otrčĭ a njegovim ruhom se tada
 Veselo ognem ja, — al' zasja zlatòtronā zora.
 Ej da pomladit se mogu, da snagu potpunu imam!
 Onda bi struku mi tko od svinjara u oboru dao,
 505 Ljubazni bili bi dobru junaku štujući njega,
 A sad me preziru svi, gdje imam odjeću ružnu!«
 Na to si, Eumeju, ti o svĭnjāru, besjedu reko:¹⁸
 »Dobra je priča tvoja, o starče, koju si reko,
 Preko reda ni jednu ni uzalud rekao nisi.
 510 Neće haljina tebi nedòstat nit' íčeg, što treba
 Patniku dat pribjegāru, kad namjerimo se na njegov.
 Nego zorom se opet u drónjke svoje obući,
 Jer mi za prèobuku i promjenu nemamo ovdje
 Struka i košulja mnogo, već svaki nas ima po jednu.
 515 Al' kad mili se sin Odisejev povrati kući,
 Odjećom on će tebe obdarit: košuljom, strukom.
 On će te dati opremit, kud vodi te srce i duša.«
 Tako mu Eumej reče i ustane, onda uz oganj
 Njemu postelju metne od kozijih koža i ovčjih,
 520 Nato legne Odisej, a Eumej velikom gustom
 Njega pokrije strukom, za promjenu koja je njemu
 Ležala, da je obuče, kad strašna bi nastala bura.

¹⁸ 507. Apostrofa; vidi st. 55.

525 Tako na počinak legne Odisej, a okolo njega
Momci legoše zatim, al' nikako tu se svinjaru
Nè dade spavat daleko od svinja, nego se stane
On oružat, da izide van, a Odiseju bude
Drago, što njemu, u zemlji dalekoj, čuva imutak.
Najprije oštar mač na ramena na čvrsta metne,¹⁹
530 Zatim gustu struku navuče od vjetra dobru,
Onda navuče kožuh od kože velike, tovne
I oštro koplje, od pásā, od ljudi obranu uzme,
Onda otiđe spavat u zaklon od borejskog vjetra,
Ode pod prostranu hrid, gdje bjelozube spavahu svinje.

---

¹⁹ 528. »mač na ramena metne« — vidi 2. pjev. st. 3.

PETNAESTO PJEVANJE

(Od 35. do 38. dana)

Telemah dolazi k Eumeju.

8. 35. dan (kraj). Atena se javlja Telemahu u snu. 1—55.

Palada bješe Atena u široki grad Lakedemon
Pošla, da svijetlog sina Odiseja junačkog sjeti,
Da mu se vratiti valja, i na put da potakne njega.
Tamo u nàóčitōg Menèlaja predvorju nađe
5 Gdje Telemah leži i svijetli Nestorov sinak;
Ovoga nađe, a njega je san osvajao ljupki,
À san Telèmaha nije obuzimo slatki, već njega
C'jelu ambrosijsku noć za ocem budahu brige.
Blizu njega stavši Atena sjajnòokā reče:¹
10 »Nije, Telemaše, l'jepo, što od kuće lutaš daleko,
Kad ti je kod kuće blago i tòliko prkosni ljudi!
Oni među se sve podijeliti tvoje bi blago
Mogli i izjesti ga, te uzalud put bi ti bio.
Nego zaišti, da tebe Menèlaje, grlati boжник,
15 Na put opravi brže, u domu nezázornū svoju
Još da majku zatečeš, već otac je i braća sile,
Da za Eurimaha pođe, jer od svih daje prosaca
Najviše on daróvā, veòma je dodao mnogo.
Pazi, da t' ona što ne odnèsē bez volje tvoje;
20 Ta znaš i sam, u grudma u žene kakvo je srce;
Ona će onome kuću pomagati, tko ju je uzo,
Pa na predašnju djecu, na vjerenog predašnjeg muža,
Koji je veće mrtav, i ne misli, ne pita za njegov.
Nego òdlazi kući i povjeri sav svoj imutak
25 Onoj od sluškinja tvojih, što najbolja tebi se čini,
Dok ti bozi ne dádu, da ženu nađeš si dičnu.²
Ali ću drugo ti reći, i dobro ù srcu pamti:
Vrebat su pomnjivo stali na tēbe sad u tjesnācu
Među gredovitom Samom i Itakom najjači prosci,
30 Pa te ubiti žele još prije no doma se vratiš;
Ali ne mislim to, već prije će pokriti zemlja
Gdjekojeg od prosācā, imutak koji ti troše.

---

¹ 9. Pjesnik je zaboravio reći u kojoj se prilici pojavila Atena.

² 19—26. Atena ovdje bez ikakva razloga sumnjiči Penelopu, a tim se neplemenitim motivom služi samo zato da bi potakla Telemaha na što brži povratak kući.

Dobro građenu lađu daleko od òtoka skreći,
 Brodi također noću, a tebi vjetar će poslat
 35 Onaj od bògòvā vječnih, što tebe čuva i pazi.
 A kad do prvog veće do itačkog doploviš br'jega,
 Onda lađu u grad pošalji i sve drugare,
 A ti najprije idi k svinjaru, koji je čuvar
 Tvojih svínjā, a ktome i prijatelj tebi je dobar.
 40 Noć prenoći kod njēga te u grad njega pošalji,
 Neka glasove ode Penèlopi javiti mudroj,
 Da si joj zdrav i cio, iz Pila da si već došo.«
 Tako rekav Atena na široki vrati se Olimp,
 A Telemah budit Pisistrata stane odā sna
 45 Slatkoga, petom ga dirne i ovu mu besjedu reče:
 »Ustani, Nestorov sine, Pisistrate, u kola dajder
 Konje kopita brzih upregni, da odemo na put!«
 Njemu Nestorov sin Pisistrat reče ovako:
 50 »Ako nam i jest hitnja, Telemaše, ali po noći
 Crnoj kretati na put ne vālĵā, ta blizu je zora.
 Nego čekaj, dok dare donese i u kola metne
 Junak Atrejev sin Menèlaje, kopljanik slavni,
 I dok riječi mile na rastanku prozbori nama,
 Jerbo je dane sve na paméti svakome gostu
 55 Onaj dočekljiv čovjek, što njega je dočekko ljupko.«

9. 36. dan. Put iz Sparte u Feru. 56—188.

A. Večera pred odlazak. Dobra kob. 56—181.

Kad on izgovori to, zlatòtronā javi se zora.
 Onda se približi njima Menèlaje, grlati bojniĵ,
 Ustav iz postelje baš od ljepòkosē Helene žene;
 A čim mili sin Odisejev ugleda njega,
 60 Odmah se pòžūrī on i košulju sjajnu obuče
 Na kožu, veliki plašt na ramèna na čvrsta baci
 Junak i iziđe van, pred Menèlaja stane i ovo
 Prozbori sin božanskog Odiseja mili Telemah:
 »Atride, gojenče Zeusov, Menelaje, narodna glavo,
 65 Daj me sada opremi u očinsku u milu zemlju,
 Jer mi se srce veće uželjelo vratit se kući.«
 Njemu odgovori na to Menelaje, grlati bojniĵ:³
 »Neću te ja, Telemaše, tu zadržavati dugo,
 Kada si povratka željan, jer i sam zamjeram drugom
 70 Čovjeku dočekljivu, tko gosta odviše časti,
 Tko na nj odviše mrzi; od svega je smotrenost bolja.
 Isto je zlo, kad gosta tko goni, a gostu se neće,
 Kao kad ustavlja gosta, a njemu hiti se na put.

³ 67. »grlati bojniĵ« — vidi 3. pjev. st. 311; to je stalan epitet Menelajev pa se često ponavlja.

75 Gosta, kad imaš ga, časti; kad ushtije, ti ga opremi.
 Nego čekaj, dok dare donesem i u kola metnem
 Lijepe, pa da ih vidiš, a ženama ja ću još reći,
 Neka zgotove ručak u dvorma, kad svega imade.
 Slava i dika je to i okrepa, kada se ruča
 I onda pođe na put po širokoj beskrajnoj zemlji.
 80 Ako te volja krenut u Heladu, krenut u Argos,
 I ja idem s tobom i tebi da upregnem konje,
 Pratit ću tebe u ljudske u gradove, nitko nas neće
 Samo onako opremit, već dat će nam pon'jeti štogod.
 Il' će nam kotao dati il' tronog od mjedi dobre,
 85 Ili do dvije mazge il' kondir dat će nam zlatni.«⁴
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Atride, gojenče Zeusov, Menelaje, narodna glavo,
 Mene osvaja želja, da vratim se već na svojinu,
 Jer ja čuvara imutku ne ostavih odlazeć amo;
 90 Da sam ne poginem tražeć bogolikog svojega oca,
 Da mi iz kuće koji ne izgine vrijedni zaklad!«
 Kad tu besjedu čuje Menelaje, grlati bojnič,
 Odmah i sluškinjama i ženi Hèleni reče,
 Neka zgotove ručak u dvorma, kad svega imade.
 95 Tad se Boétov sin Eteónēj približi njemu
 Ustav iz postelje baš, jer daleko mu ne bješe kuća;
 Njemu grlati bojnič Menelaje oganj užeci
 Reče i mēsa ispēci, a ovaj poslušā čuv ga.
 Sam Menelaje zatim u komoru svođenu ode,
 100 A s njim i Hèlena uđe ljepòkosā i još Megàpent.
 A kad onamo dođu, gdje zakladi ležahu mnogi,
 Onda Atrejev sin odándē dvoušni uzme
 Vrš, a srebrni krčag Megàpentu sinu ponēsti
 Dade, a Helena stupi ka škrinjama, gdje su joj bile
 105 Vrlo šarene halje, izradila što ih je sama.
 Helena, ženska dika, izmèd njīh izvadi jednu,
 Koja je najveća bila i najljepša šarenim vezom,
 A ko zvijezda je sjala, ispòd svīh je ležala ozdo.
 Zatim kroz kuću prođu, dok opet Telemaha nađu,
 110 Onda plavòkosī junak Menèlaj progovori njemu:
 »Kao što povratak sebi, Telemaše, u srcu žudiš,
 Zeus ti ga Herin gromovni muž udijelio tako!
 Od sveg imanja tebi, što leži u dvorma u mène,
 Najčestitije dat ću i najljepše, što god imadem.
 115 Dat ću ti hubavi vrč, od srebra on ti je čitav.
 Njegov je pozlaćen obod, a sam ga načinio Hefest;
 Mene je vitez Fedim obdario nekada njime,
 Sidonski kralj, kad jednoć u dvorima njegovim bijah
 Dočekan putujuć kući, a sada tebi ga dajem.«⁵
 120 Reče i dvoušni kondir Telemahu u ruke metne
 Vitez Atrejev sin, a Megàpent jaki donese

⁴ 78—85. bit će umetnuti jer sadržajem ne pristaju na to mjesto.

⁵ 113—119. Menelaj od riječi do riječi ponavlja svoje obećanje u 4. pjev. st. 613—619.

Sjajni srebrni vrč i ispred Telèmaha stavi.
 Onda i Helena stupi ljepolika noseć u rùkū
 Halje i ovu riječ izustivši prozbori njemu:
 125 »Evo ti, dragi sinko, od mène tàkōđer dara.
 Spomena mojih rùkū, a žena neka ti nosi,
 Ljupka svadba kad dođe, a dotle kod mile majke
 Neka u kući leži. U uređen veseo ti mi
 Dom se povrati svoj i ù zemlju očinsku svoju.«
 130 Reče i u ruke dà, a Telemah veseo primi,
 I to Pisistrat vitez od njega uzevši stane
 U koš spremati kolni i tada razgleda sve on.
 Onda ih ù dōm Menèlāj plavòkosī opet povèdē,
 Pa se posade svi na stoce i naslonjače.
 135 Sluškinja u krasnom zlatnom ibríku, na kotlícu što je
 Stajao srebrnome, donèsē vode i ruke
 Gostima poli i glatku protégnu trpezu zatim.
 Časna ključarica hljeba donese i na nju ga stavi
 Ā mnogo metne jestívā te njima ih nuđaše rado.
 140 A meso s'ječaše sin Boétov i davaše svima,
 Naočitoga sin Menèlaja točaše vino.
 Rukama posegnu tada za gotovim jelima oni;
 I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
 Nestorov svijetli sin i Telemah ustanu i tad
 145 Oni upregnu konje i u kola šarena sjednu;
 Kola iz kapije jurnu i ispod bùčnōga tr'jema.
 Za njima Atrejev sin plavokosi pođe Menelaj
 Medenog vina vrč u ruci noseći desnoj
 — A vrč bijaše zlatan, — da žrtvuju iz njeg i tada
 150 Da pođu, stane pred konje i nàzdravljaúj im reče:
 »Zdravo ostajte, djeco, i pozdrav Nestoru kaž'te,
 Narodnome pastiru, jer bijaše blag mi ko otac,
 Kada smo bojeve bili pod Trojom ahejski sinci.«
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 155 »I te kako, Zeusov o gojenče, sve ćemo njemu
 Kazati, kako nam veliš, kad dođemo. Ej da u domu,
 Kad se na Itaku vratim, Odiseja sigurno tako
 Nađem te mogu mu reći, da milosti svakakve evo
 Nađoh u tēbe i mnōgē da vr'jedne zaklade nosim!«
 160 Kad to izrèče, al' njemu sa dēsñē strānē prolētī
 Orao bijelu gusku u kandžama noseć sa dvora,⁶
 Veliku, pitomu gusku, — na orla vikati stanu
 Ljudi i žene i za njim potrče, a on doletjev
 Nadesno ispred konja uminu, — i kad ga vide,
 165 Veseli budu, i svima u grudma se razgali srce.
 Onda Nestorov sin Pisistrat besjedu počne:
 »Misli, o gojenče Zeusov Menelaje, narodna glavo,
 Da li je znāmēnje bog to pokazao nama il' tebi?«
 Reče Pisistrat, i tād se Menèlaj Aresu mili

⁶ 161. Vidi o orlu bilješku uz st. 147. u 2. pjev. U ovo se mjesto ugledao Vergilije u Eneidi 12. pjev. st. 274. i d.

170 Zamisli, kako bi umno izjavio, kako valjade,
Ali Helena njega pretèčè dugòhāljkā velec:
»Čujte me, ja ću vam sada prorèci, kako mi bozi
Besmrtni ù srce meću i kakvu se nadam svršetku:
Kako je oteo ovaj u domu hranjenu gusku
175 Došavši iz planine, gdje ima gnijezdo i leglo,
Tako i divni Odisej natrpjev se mnogo, nalutav
Kući će svojoj se vratit, osvetit se; ili je pače
Kod kuće veće on i bijedu proscima sprema.«
Razumni na to njojzi Telemah odgovori ovo:
180 »Zeus mi Herin gromovni muž udijelio tako,
Tad ću i tamo tebe ko boginju slaviti kakvu!«

B. Pisistrat i Telemah voze se u Feru, gdje noće. 182—188.

Tako joj reče i bič na konje spusti, a oni
Na polje jurnu kroz grad veòma hrleći brzo.
Onaj se čitav dan na konjima tresāše jaram.
185 Utone sunce, i svì se po redu zamrače puti.
Oni međutim dođu u Feru k Diòkleja kući,
Kojem je otac Ortiloh, a ovaj Alfejev sin je,
Tamo prenoće noć i gostinske dobiju dare.

10. 37. dan. Telemahov povratak. 189—300.

A. Po Telemahovoj želji ne svraćaju se u Pil. 189—221.

A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
190 Oni upregnu konje i u kola šarena sjednu;
Kola iz kapije jurnu i ispod bûčnòga tr'jema.
Ošinu konje, da bježe, i oni hòtno⁷ polètē.
Hitro zatim dođu do vrletnog pilskoga grada;
Onda Nestora sinu Telemah progovori ovo:
195 »Bi li mi, Nestorov sine, obećat, izvršiti mogo,
Što ću ti sada reći? I oci se ljubiše naši,
Te nam je dika, već davno da prijatelji smo glavni,
Mi smo vršnjáci, a pût će još većma združiti nas ovaj.
Od lađe moje me tí ne odvodi, o gojenče Zeusov,
200 Već me ostavi ovdje, jer starac bi silom kod sebe
Držo me gostit želèci, a meni se žuriti valja.«
Tako mu reče, i sîn se u duši Nestorov tada
Zamisli, kako bi mogo obećat, izvršiti pravo;
I misleć tako smisli, da ovo bolje će biti:
205 Okrene k lađi brzój i k morskoj obali konje,
Izvadí darove krasne, na krmu da se odnesu,

---

⁷ 193. »hòtno«. tj. hoćko.

Ruho i zlâto, što bješe Telemahu dao Menelaj;
 I on potakne njega te krilate prozbori r'ječi:
 »Brzo ù lađu stûpāj i drúzima isto narédi,
 210 Prije negoli dođem u dvore i starome kažem.
 Jer ja u duši dobro i u srcu svojemu znadem,
 Kako je žèstoko srce u njèga, neće te pustit,
 Nego će ovamo doći i pozvat te, a ja ne velim,
 Da će se vratit praznòruk, jer ljutit će biti veòma!«
 215 Tako rekav Pisistrat ljepògrivē potjera konje
 Natrag u pilski grad i dođe dvorima brzo;
 Drugove potakne tada Telemah i reknē njima:
 »Dajte, drugovi, sprave urédite ù cfnòj lađi
 I uniđimo u nju, da na put odemo brže!«
 220 Reče, te oni ga čuju i rado se pokore njemu.
 Oni u lađu uđu i odmah med klinove⁸ sjednu.

B. Telemah prima u lađu bjegunca Teoklimena. 222—281.

On se trudio tako i molio lađi na krmi
 Žrtvujući Ateni, kad k njemu prístûpī čovjek
 Iz daljine bježéci iz Argosa, čovjeka ubiv;
 225 Bio je vrač, a po rodu potomak Melàmpoda bješe,⁹
 Koji je živio nekad u Pilu, matici ovčjoj,
 Među Piljanma bogat veòma u dvorima svojim.
 Poslije u tuđi ode u narod iz očinske zemlje
 I od Neleja bježeć junačine, koji med ljudma
 230 Najponosniji bješe, te čitavu godinu njegov
 Poda se pritisnu on imutak, a dotle Melàmpod
 Ginjaše okovan teško u Filakovim u dvorma¹⁰
 Nelejeve rad' kćerke i poradi zablude teške,¹¹
 Koji okrutnu njemu Erinija u dušu metnu;
 235 Al' on se izbavi smrti te goveda, glasne rikače,
 U Pil iz Filake dogna; bogolikom Neleju tad se
 Osveti za djelo grdno i u kuću bratu¹² dovede
 Ženu; izàtoga ode Melàmpod u drugi narod,
 U konjògojnī ode u Argos, jer tu mu bješe
 240 Suđeno živjet i vladat u argejskom narodu mnogom,
 Tu se oženi ženom i visoke sagrađi dvore
 Te Antifata rodi i Mantija, sinove kršne,
 A u Antifata sin se junačina rodi Oiklēj,
 U Oikleja sin Amfijārāj razgonivojska,
 245 Kog egidònoša Zeus i Apòlōn ljubavlju svakom
 Ljubljahu od srca vrlo, al' starosti na prag ne dóđe,

⁸ 221. »med klinove« — vidi 2. pjev. st. 419.

⁹ 225. O Melampodu — vidi 11. pjev. st. 291.

¹⁰ 232. Filak je otac Ifiklov, o kojem se govori u 11. pjev. st. 290.

¹¹ 233. Nelejeva je kći Pera; vidi o tom 11. pjev. st. 287—297.

¹² 237. »bratu«, tj. Bijasu, koji je napokon dobio Peru za ženu.

250 Nego je poginuo s daróvā ženskih pod Tebom.¹³
 Ovoga sinovi bjehu Amfiloh, drugi Alkmèon,
 A u Mantija Klit i Polifid se rodiše sinci;
 Nego poslije Klita zlatòtronā ugrabi Zora
 Njegove radi ljepote, med bozima vazda da bude;
 A Polifida junaka silnovitog učini vračem
 Najboljim među ljudma Apòlōn, pošto je umro
 255 Amfijàrāj. Na oca rasrdiv se svoga Polifid
 U Hiperèsiju ode i ondje je ljudma prorico.
 Ovoga pristupi sin — Teoklimen ime mu bješe —
 I k Telemahu stane nablízu kòd cfnē lađe
 I brže baš ga zatèkāv gdje izl'jeva žrtvu, gdje moli,
 Besjedu započne s njim i krilate prozbóri r'ječi:
 260 »Kada te, prijane, vidim na ovom gdje žrtvuješ mjestu,
 Tako ti žrtve ove, i tako ti boga i glave,
 Tako ti tvoje i glave drugóvā, koji te prate,
 Molim te, reci mi pravo, što pitam, nemoj zatajit:
 Tko li si, otkle si? gdje ti je dom? gdje mati i otac?«
 265 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Evo ću, tuđinče, sve ti po istini kazati sasvim,
 Ja sam s Itake rodóm, Odisej meni je otac
 — Ako ga ikada bješe,¹⁴ — al' umr'o veće je jaderno;
 Zato sa sobom društvo povèdāvši ù cfnōj lađi
 270 Pitati odoh za oca, što izbiva odavno veće.«
 Njemu bogoliki tad Teoklimen progovori na to:
 »I ja ti tako iz zemlje otídoh očinske ubiv
 Čovjeka plèmenita, što braće ì roda mnogo
 U konjogojnom Argu imade, a vladaju silno
 275 Narodom Àhējācā, te bježim, da smrt mi i Keru¹⁵
 Crnu zadali ne bi, med ljudma kad mi je lutat
 Suđeno; nego me primi bjegunca, molim te, u brod,
 Da me ubili ne bi, jer mislim, potoč je za mnom.«
 280 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Hajde, kada baš hoćeš, u jednakih bòkōvā lađu,
 Neću te tjerat, i štò god imámo, dat ćemo rado.«

C. Plovidba na Itaku. 282—300.

285 Tako mu reče i koplje iz ruku mu mjedeno primiv
 Metne na potkrovak lađi na obadva uzvitoj kraja,
 Sam moròplōvkōm lađom tad prođe i sjèdnē na krmu
 I Teoklimena on uza sèbe posadi ondje.
 Drugovi njegovi uža lađènā odvežu tada;
 Razumni potakne njih Telemah ì njima reče,

¹³ 247. Vidi o tom 11. pjev. st. 521. i d.

¹⁴ 268. »Ako ga ikada bješe« — Tim se riječima izriče bolna čežnja za izgubljenim dobrom koje se čovjeku pričinja još samo kao lijep, ali kratkotrajan san.

¹⁵ 275. U doba koje prikazuje Homer još vlada zakon krvne osvete; rođaci ubijena čovjeka dužni su osvetiti njegovu smrt.

290 Da se oruđa late, i društvo ga poslušā brzo;
 Jelovu katarku oni tad dignu, utaknu zatim
 U izdūbenu motku i užima svežu te jedra
 Bijela remenjem dobro isplētenīm potegnu uvis.
 Sjàjnōkā boginja zgodan Atena dade im vjetar,
 Koji je žestoko duho iz etera, kako bi lađa
 Brže svršila put letēci po moru slanom.
 295 Lađa umine Krune i Halkidu s lijepim ušćem.
 Utone sunce, i svī se po rédu zamrače puti.
 A lađa za sobom Feju¹⁶ i Elidu ostavi divnu, —
 Gdje su gospoda Epėjci, — jer Zeusov je gonjaše vjetar.
 Otoci letješe brzo, Telemah brođaše k njima
 300 U brizi, hoće li proscem utēci il' uhvaćen biti.

11. Drugo veče kod Eumeja. 301—492.

A. Odisej kuša drugi put Eumeja. 301—379.

A u kolibi tad su Odisej i đivnī svinjar
 Večerali, a ūz njīh i ostali jeli su momci.
 I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
 Onda Odisej reče svinjaru kušajuć njega,
 305 Hoće l' ga usrdno gostiti još i u oboru hoće l'
 Ūstavljat njega, il' hoće l' od sēbe ga pustiti u grad:
 »Čuj me, Eumeju, sad, i ostali, čujte me, druzi.
 Sutra u zoru želim od tēbe u grad otići
 Prosit, da tebe i tvoje ne izjedam drugove dulje.
 310 Nego me savjetuj dobro, valjana mi daj provodiča,
 Da me odvede, a zatim po gradu ću sam se potezat,
 Ne bi l' mi vina tko i hljeba pšeničnog dao.
 Kada tamo u dvore božānskōg Odiseja dođem,
 Htio bih javiti mudroj Penēlopi glase o njēmu,
 315 I med prkosne ja ću med prosce tamo se m'ješat,
 Ne bi li ručak mi dali, kad imaju bez broja jela;
 Ja ću im odmah sve, što bude volja ih, radit,
 Jer ću ti rēć, a tī me ded čūj i ū srcu pamti:
 Po provođača boga milōsti, koji milotu
 320 Daje i diku u onom, što rade, ljudima svima,
 Nikakav smrtni čovjek nadslužit me mogao ne bi:
 Vatru naložiti znam i suhah drva nac'jepat,
 Izrezat meso i ispec i vino točiti i sve,
 Što obiçavaju radit gospodi siromašni ljudi.«
 325 Vrlo ozlovoljen ti si, o Eumeju svinjāru, reko:¹⁷
 »Ao tuđinče, kakva u duši se rodila tvojoj
 Misao? zar te je volja tolikā poginut ondje,

¹⁶ 297. Feja je luka i rt u jugozapadnoj Elidi.

¹⁷ 325. Apostrofa; vidi 11. pjev. st. 55.

Kad si toliko željan da zađeš u mnoštvo prosaca?
 Bijes i nasilja njihna do gvozdеноg dosežu neba;¹⁸
 330 Njihove sluge takvi nijesu, nego su mladi,
 Lijepo su odjeveni u košulje i struke oni,
 Koji onima rade, i kosa njima se sv'jetli,
 Lica su vazda njima lijèpa; stolovi glatki
 Puni su hljeba i mesa i vina ispred prosaca.
 335 Nego ostan', jer nikom još nisi dodijo ovdje,
 Meni ni ikom od mojih drugóvā, što ih imadem.
 A kad se mili sin Odisejev povrati kući,
 Odjećom on će tebe obúci: košuljom, strukom,
 On će te dati otpremit; kud vodi te srce i duša.«
 340 Njemu odgovori na to Odisej, divni stradálac:
 »Drag da si, Eumeju, Zeusu onako, kako si meni,
 Kad si me izbavio od bludnje i čemera strašnog!
 Smrtnim ljudima zla od potucanja gorega nema;
 Ali zbog želuca kletog podnašaju nevolje hude
 345 Ljudi, koje je snašao jad i žalost i bludnja.
 Ali kad ustavljaš mene i onog mi pričekat veliš,
 Ó mājci mi božānskōg Odiseja kaži, o ocu
 Kaži mi, koga je on na prāgu starosti u boj
 Polazeć ostavio: pod zrakama da l' još sunčanim
 350 Žive ili su mrtvi te borave već kod Aída?«
 Na to besjedu glava pastira prihvati svinjar:
 »Evo ću sasvim, o stranče, po istini kazati tebi:
 Jošte živi Laerto, al' jednako Zeusu se moli,
 Da mu se duša od uda u njegovu rastavi domu,
 355 Jer on za sinom tuži strahovito, kojeg mu nema,
 I za vjerenom ženom u poslima vještom, što njega
 Najvećma smrću je svojom rastúžila, ũ starōst rano
 Bacila; ona od tuge za nāočitīm si sinom
 Umrije kukavnom smrću, — ej tako ne umr'o nitko,¹⁹
 360 Tko mi je mio u ovoj zemlji i čini mi dobro!
 Dok je živjela ona, u veliku jadu doduše,
 Dotle mi bijaše milo i pitat je i razabírat,
 Jer me je s jakom svojom othranila Ktinenom kćerju,
 S kćerju dugōhāljkōm skupa, sa djetetom najmlāđim svojim;
 365 S tom se skupa othranih, i od nje malo me manje
 Čašćaše mati, a mile do mladosti kada smo došli,
 Udaše nju na Somu i dobiše golemo blago,²⁰
 A mati njezina mene obúčē odjećom krasnom:
 Košuljom, strukom obúčē i obuću na noge dā mi
 370 Pa me na polje pošlje i ljubljaše srcem sve više.
 A sad nema mi tog, al' opet mi blaženi bozi
 Djelo nasporuju moje, nad kojim nastojim vazda:
 Otud mi piće i hrana, i otud čestitim dajem.
 A od kraljice veće ne mōgu besjede mile

¹⁸ 329. »do gvozdеноg neba« — vidi bilješku uza st. 2. u 3. pjev.

¹⁹ 359. Antiklija je, po priči, od tuge za sinom završila život samoubijstvom.

²⁰ 367. »golemo blago« — vidi. 1. pjev. st. 277.

375 Čuti ni djela, u dvore otkadā se slegoše njene
Prkosni ljudi, veliko zlo; a veoma su željne
Sluge pred kraljicom svojom govoriti i sve je slušat
I jesti i piti kod nje i odn'jeti u polje štogod,
Kako već svagda to razveseljava slugama dušu.«

B. Eumej pripovijeda svoju mladost. 380—492.

380 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
»Ao daleko od svoje od očinske zemlje zanesen,
Svinjāru Eumeju, ti si, od oca i majke još nejak!
Nego mi deder kazuj i reci mi istinu pravu:
Da li je tko razorio grad, gdje širokih kažu
385 Ulica, gdje ti otac i gospođa življaše majka?
Ili su sama te našli kod goveda il' kod ovaca
Ljuti dušmāni doploviv u lādama pa te u dvore
Čovjeku prodali onom i c'jenu dobili dobru?«
Na to besjedu glava pastirā prihvati svinjar:
390 »Kada me pitaš, o stranče, i kada istražuješ za to,
Šutke me slušaj sad, veseli se i p'jde vino
Sjedeć. Noći su sada dugāčke, vrēmena ima,
Koga veseli, spavat i slušati; nije ti sile
Prije vremena leći, a muka je spavati mnogo.
395 A drugi, kojega god natjeruje srce i duša,
Neka izide spavat, a kada osvane zora,
Neka doručkuje i s kraljevskim svinjama ide.
Nas ćemo dvojica piti u kolibi, u njoj se častit,
Jedan će drugoga jade i nevolje spominjuć svoje
400 Razveseljavat, jer čovjek naslađuje poslije dušu
Jadima, tko ih je dosta pretrpio te se naluto.
Nego da kažem, što pitaš i razbiraš ti sad od mēne.
Sirija imenom otok imade, ako si čuo,
Iznad Ortigijē zemlje, sunčanī je okretaj tamo,
405 Nema na otoku ljudi baš odveć, al' zemlja je dobra,
Pšenice puno i vina, ovaca i goveda krasnih.
Nikad u narod ne ulazi glad, i nikada druga
Nemila bolest tamo ne mori smrtnika jadnih.
A kad u gradu veće plemēna ostare ljudska,
410 Tad srebrnōlukī bog Apōlōn s Artēmīdōm dođe,
Pa ih strēlama blagim usmrćuje k njima pristūpiv.
Dva su na otoku grada i svaki je ōdjelit u svem,
À mōj je otac kralj u jednom i drugōm bio:
Ktesije Ormenov sin na besmrtne bogove nalik.
415 Tamo himbeni dođu Feničani, slavni brodari,
U crnoj lađi mnoštvo sitnarija svakakvih noseć.
U kući mojega oca Feničanka bijaše žena
Velika, ktome lijēpa i poslima divnima vješta;
Tu premamljivati ženu pletkaši Feničani staše.

420 Kad je bijelila jednoć,²¹ obležī je, obljudi jedan
 Uz lađu koritastu, a ženama slabima srce
 Stvar premamljuje ta, ma bile inače dobre.
 Onda je pitaše, tko je, odáklē je došla, a ona
 Ū isti čas mu kaže za visoku očevu kuću:

425 »»Dičim se, iz grada da sam iz Sidona obilnog mjeđu,
 Kći sam Aribasa ja bogataša velikog tamo,
 Ali me ugrabiše hajduci tafski, kad s polja
 Idah jedamput kući, dovedu me amo i u dom
 Čovjeku onom prodadu i c'jenu dobiju dobru.««

430 Onaj, što ju je kradom obljudio, prozbori njojzi:
 »»Ne bi li s nama se ti povratiti hotjela kući,
 Da dom svojega oca i matere visoki vidiš
 I njih, jer žive ti još, i bogate kažu ih ljudi?««

435 Na to besjedu njemu ovakovu prihvati žena:
 »»Neka bude, al' vi se zakun'te, brōdāri, meni
 Zakletvom, da ćete mene dovēsti do doma zdravo.««

Tako im reče, a oni po želji joj svi se zakunu.
 A kad se veće zakunu i kada zakletvu svrše,
 Onda besjedu njima ovakovu započne žena:

440 »»Sada muč'te, i odsad nek riječ mi ne pisne nigdje
 Od vaših nitko drugóvā, il' zašto na ulici mene
 Ili na izvoru gdje, da ne bi ū kuću tkogod
 Starcu otišao reći, a tada bi starac posúmñjō
 Pa bi me zakovo teško, a vama bi zasnovno propast.

445 Pamтите ovu riječ i žur'te se robu razm'jenit,
 A kad vam lađa bude već puna svakakva blaga,
 Onda mi brzo glas u dvorove javite o tom,
 Jer ću vam don'jeti zlata, kolikō mi pod ruke dođe,
 Ā drugū drage volje brodarinu ja ću vam dati,

450 Jer ja dječaka sada u gospodskom odgajam domu,
 On je pametan već i izlazi napolje sa mnom,
 Njega ću na lađu dovest, a golemu on će vam c'jenu
 Don'jeti, kad ga prodáte u narod jezika drugog.««

Kada im kaže to, u dvore se lijepe vrati,
 455 A Feničani kod nas zadržē se godinu c'jelu,
 Trgujuć mnogo su blaga u prostranu zgrnuli lađu.
 Lađa kad koritasta za polazak krcata bješe,
 Onda pošalju oni glasnika, ženi da javi.
 Prēpreden čovjek dođe u dvorove mojega oca

460 Zlatni noseći đerdān isprēnīzān elektrom mnogim.
 Robinje taj su đerdan u domu s gospodom majkom
 Razgledavale pomno i pipale rukama njega
 Nudeći c'jenu, a čovjek šutēckē namigne onoj.
 Pošto joj namignu on, u koritastu se lađu

465 Vratī, a ona mene izvēdē za ruku uzev.
 Ona u tr'jemu stole i na njima vrčeve nađe,

²¹ 420. »kad je bijelila jednoć«, tj. otišla je na morsku obalu da pere rublje.

Gdje su se gostili oni, što imaše posla kod oca,²²
 A tad otiđoše baš u sjednicu s narodom v'jećat,
 I tri u njedra odmah kondíra sakrije ona
 470 Pa ih iznèsē, a jã za njóme bezumnik pođem.
 Utone sunce, i svì se po redu zamrače puti,
 A mi idući brzo do luke dođemo slavne,
 Ì tū nas čekaše već hitròplōvka fenička lađa.
 Oni u lađu uđu i zaplove stazom vodèñom
 475 Uzevši nas, a za nama Zeus tad pošalje vjetar.
 Šest smo brodili dana i noći jednako morem,
 A kad i sedmi dan Kroniōn pošalje veće,
 Onda streljačica onu Artēmida ubije ženu,²³
 480 Kao galeb se na dno lađèñō u vodu sruši:
 Fokama i ribama brodari je bace za hranu
 U more, a ja ostah za njóme u srcu tužan.
 Vjetar i valovi goneć do Itake prignaše lađu,
 Ì tū me od njih kupi Laërto od svog imutka.
 Tako ti zemlju ovu zamotrih očima svojim.«
 485 Njemu Zeusovo čedo Odisej odgovori ovo:
 »Doista, Eumeju, ti si u grudma mi potreso srce,
 Kazujuć jade, što sve si pretrpio u srcu svojem!
 Al' ti je opet Zeus uz nevolje mnoge i dobra
 Dao, kada si mnogo pretrpjevši u kuću došo
 490 Čovjeka mīlostiva, što pića ti ì jela daje
 Usrdno, dobro živiš kod njèga, àl' jã se mnogo
 Po gradòvima ljudskim nalútãvši dolazim amo.«

12. 38. dan. Telemah se iskrcava i dolazi k Eumeju. 493—557.

Dok su se dvojica njih razgovarali besjedeć tako,
 Zaspāše, ali samo na časak, ne dugo, jer Zora
 495 Brzo ljepotrona dođe. Telemaha druzi međùtim
 Kod kopna buduć jedra odvezaše, katarku brzo
 Spustiše, veslima lađu prikrmīše zatim u pristan,
 Spustiše kamen i o br'jeg privezaše uže od krme.
 Onda iziđu van, gdje vali o obalu biju,
 500 Stanu gotovit ručak i žarkasto m'ješahu vino.
 A kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
 Onda razumni njima Telēmah besjedu počne:
 »Vi ćete na lađi crnoj do itačkog veslati grada,
 À jã ću ù polje poč i pastire ću tamo pohòdit,
 505 U grad ću navečer doći razmotrivši, gdje se što radi;
 Ujutro dobit ćete od mène putnicu vašu,
 Mesom ću vas pogostit i vinom pitkim i slatkim.«
 Tad Teoklimen njega od drúgã na stranu zovne,
 »Kuda ću ja, o dragi sinko, kome l' od ljudi,

²² 467. Misle se geronti koji su uvijek u društvu kralja kao njegovi najbliži suradnici. Oni su otišli u skupštinu, pa je lukavi Feničanin iskoristio zgodnu priliku kad su u kući ostale žene same.

²³ 478. Vidi 3. pjev. st. 280.

510 Koji po Itaci brdnoj gospòdujū, u kuću poći?
 Ne bi li k majci tvojoj u tvoje pošao dvore?«
 Razumni na to Telemah odgovori ovo:
 »Ja bih te u kuću našu, da nije, kako je,²⁴ pozvo,
 U njoj daróvā gosti ne žele; al' bi ti bilo
 515 Zlo, jer mene neće ni blizu biti, i moja
 Neće te vidjeti majka, jer ona u dvòranu često
 K proscima iz sobe gornje ne silazi, gdje tkā uz razboj.
 Nego ti velim drugog junaka, kome otiđi:
 Hrabrog Poliba sin Eurimah to ti je sv'jetli,
 520 Kojeg itački narod ko boga poštuje sada.
 Najplemenitiji on je, oženit se materom mojom,
 Mjesto Odiseja vladat — nadāsve to dvoje želi.
 Ali olimpski Zeus, što živi u eteru, znade,
 Neće l' ih crni dan još prije svadbe zadèsit!«
 525 Kad to izreče, al' njemu sa strane desne prolèti²⁵
 Soko, oglasnik brz Apolónov; noktima on je
 Držeći grlicu čupo i nā zemlju sipao perje
 Između crne lađe i njega baš po sredini.
 Tad Teoklimen njega od drugā nā strānu zovne,
 530 Stisne mu ruku i ovu izustivši besjedu reče:
 »Bez volje nije ti božje, Telemaše, nadesno ptica
 Letnula; vidjeh je dobro i poznah, od znāmēnja da je
 Vaš je kraljevski rod iznād svakōg drugoga roda
 Ovdje u itačkom polju; vjekoviti vi ste vladari!«
 535 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Ej da se tvoja riječ, o tuđinče, hoće izvršit,
 Moju bi vidio ljubav i mnoge bi dobio dare,
 Te bi te blaženim svatko nazivao, s kim bi se sastoj!«
 Reče, i drūgu vjernom progovori Pireju ovo:
 540 »Pireju, Klitijev sine, od sviju mojih drugóvā,
 Koji me pratiše u Pil, u svemu me najviše slušaš;
 Ā sad tuđinca ovog odvedi ū kuću svoju,
 Usrdno njega miluj i časti, dok ne dođem i sam.«
 545 Pirej, kòpljanik slavni, odgovori njemu ovako:
 »Ako i dugo ti, Telemaše, ostaneš ovdje,
 Ja ću ovoga gostit, daróvā željeti neće.«
 U lađu uđe Pirej izrèkāv i družima kaže,
 Neka u lađu uđu i neka odvežu uža.
 Oni u lađu uđu i odmah med klinove sjednu.
 550 Na noge priveže tada Telemah potplate krasne,
 Dohvati ubojno koplje s oštrícem od mjedi ljute
 Uzev ga s potkrovka lađi, a drugovi odvežu uža;
 Otisnu lađu i gradu otploviše, kako im bješe
 Rekao sin božanskog Odiseja mili Telemah;
 555 A Telemaha noge odnesu do obora brzo,
 Silne gdje imaše svinje, uz koje je spavao svinjar,
 Valjani sluga, što svojoj gospodi bijaše vjeran.

²⁴ 513. »da nije, kako je«, tj. da nema u kući prosaca.

²⁵ 525. Vidi bilješku u 2. pjev. st. 154.

ŠESNAESTO PJEVANJE

(38. dan. Nastavak)

Telemah prepoznaje oca.

13. Telemah doručkuje kod Eumeja. 1—54.

A u kolibi tad su Odisej i divni svinjar
Doručak gotovili od zore, vatru zapaliv,
Momke s čopòrima svinja otpremiše; — uto Telemah
Dode u obor, a glasni lajači psi oko njèga
5 Ne lajuć vijahu repom. Odisej opazi divni
Pse gdje vijaju repom, i začuje od nogu bahat,
Odmah Eumeju on progovori krilate r'ječi:
»Eumeju, k tebi sad zacijelo prijatelj ide
Ili poznanik drugi, jer eto ne laju pseta,
10 Nego vijaju repom, i dobro koraćanje čujem.«
Još i ne svršì riječ, kad mili na kapiji sin mu
Stane, a svinjar skoči u nenadnom čudu, i njemu
Ispadnu sudi iz rùkù, što njima zabavljen bješe
Žarkasto m'ješajuć vino. U sústret on gospodaru
15 Pođe, ljubne mu glavu i obadva krasna mu oka¹
I ruke obje mu ljubne, i suza kane mu bujna.
Kako u ljubavi otac dočekuje dragoga sina,
Koji je deseto ljeto iz zemlje došo dalèkè,
Poznorodenac, jedinac, zbog kojeg je patio mnogo:
20 Tako bogolikog tada Telèmaha svinjar je divni
Grlio, ljubio svega, ko iz smrti pobjego da je.
Stane ga jauk, i òn mu progovori krilate r'ječi:
»Tu li si, sunašce drago, Telèmaše! Vidjeti tebe
Više mislio nisam, otišao kako si u Pil.
25 Nego, dijete drago, uniði, da se veselim
U srcu motreći tebe, kad dolaziš baš iz tuđine.
Na polje često tì ne dolaziš među pastire,
Već si u gradu vazda; tolikò jè duši ti milo
Gledati, što li četa prosáca mrskih nam radi!«
30 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
»Sve ću učiniti, oče, zbog tèbe dolazim amo,
Da te očima vidim i riječ od tebe da čujem.

¹ 15. Eumej pozdravlja Telemaha nježno i povjerljivo poput bliska rođaka. To pokazuje kako je u Homero-vo doba bio vrlo srdačan odnos između plemenitih gospodara i vjernih slugu koje su tada smatrali članovi-
ma porodice.

35 Je li mi jošte mati u dvorima, il' se je veće
 Tko oženio njom? a Odiseja divnoga krevet
 Paučine je pun, posteljinē nema na njemu!«
 Na to njemu glava pastirā prozbori svinjar:
 »O i te kako ona u dvorima ostaje tvojim
 Strpjet se u srcu znajuć! u čēmeru boravi ona
 40 Jednako noći i dane iz očiju roneći suze.«
 Tako mu reče i koplje iz ruke mu mjedeno primi.
 Kameni prag prestupiv Telemah u kolibu uđe,
 A sa sjedišta otac Odisej se ukloni njemu,
 Ali mu nē dā Telemah da ustane, nego mu reče:
 45 »Sjēdi, o tuđinče, mi ćemo već u oboru našem
 I drugdje sjedište naći, a ima, tko će ga stavit.«
 Tako mu reče, i tada Odisej ustupivši sjedne,
 À grānja zelenog svinjar Telēmahu nastre, odōzgō
 Postavi runo, i sīn se Odisejev posadi nato.
 50 Plitice pečenog mesa izatog donese im svinjar,
 Što im je ostalo bilo od juče, kada su jeli;
 Brzo naslaže mnogo u košarama i hljeba,
 Onda smiješa vina u sudu medenog slatkog,
 Zatim se prema božanskom Odiseju posadi svinjar.
 Rūkama pōsēgnū tada za gotovim jelima oni.

14. Telemah šalje Eumeja k Penelopi. 55—153.

55 Ā kad nāmīrē več za pícem i zà jelom žūdnu,
 Onda divnom svinjaru progovori ovo Telemah:
 »Otkle je, oče, ovaj tuđinac? Na Itaku s njime
 Kako su pomorci došli? i kojim se dičahu rodom?
 Jer mi se misliti ne da, da dōđe pješice dō nās.«
 60 Na to si, Eumeju, ti o svīnjāru, rekao ovo:²
 »Evo ću i to ti, sinko, po istini kazati pravoj.
 Diči se, da je rodom iz Krete, široke zemlje;
 Nāputovō se, veli, po ljudskim gradōvima dosta,
 I naluto se dosta, jer bog mu usudio tako.
 65 A sad iz tesprotske lađe uskočivši k meni je amo
 U moj došao obor, i tebi ga predajem sada.
 Pō volji rādi, al' on je pribjēgār — diči se — tebi.«
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 70 »Riječ si doista vrlo srdōbōnū, Eumeju, reko!
 Zar ja u kući svojoj tuđinca primiti mogu?
 Jošte sam mlad i jošte ne mogu se pouzdat u se,
 Rukom da uzbijem onog, tko mene uvr'jedi prvi.
 A mati moja dvoje u duši promišlja svojoj:
 75 Bi li ostala doma kod mēne i čuvala kuću
 Boječ se narodnog glasa i poštujuć krevet mužēvljī,
 Ili bi pošla za onim Ahejcem, koji je od svih
 Najbolji te je prosi u dvorima najviše nudeć.

² 60. Opet apostrofa; vidi 14. pjev. st. 55.

Ali tuđinca tog, kad je tebi u kuću došo,
 Ja ću odjećom krasnom obúci: košuljom, strukom,
 80 Dvosjekli dat ću mu mač i potplate na noge obje,
 Pa ću ga dati opremit, kud vodi ga srce i duša.
 Ako te volja, a tî ga u oboru drži i časti,
 A ja ću poslati za nj odijelo i svakakve hrane,
 Neka se hrani, da tebe i tvoje ne bi izjedo.
 85 Onamo među prosce dopustio ne bih mu ići,
 Jerbo su oni preveć bezákoni, previše b'jesni,
 Pa bi ga dražiti stali na moju preljutu žalost.
 Muka je velika štogod med ljudima mnogim učinit,
 Ako je tkogod i snažan, al' oni mnogo su jači.«
 90 Njemu stradálac divni Odisej progovori na to:
 »Dragane, kad je riječcu i meni slobodno reći,
 Doista srce se kida i moje, kada vas slušam,
 Štò vî velíte za pròsce, bezákonja pò kući tvòjōj
 95 Kako li grade tebi uz prkos, čovjeku takvu.
 Reci mi, rado l' se tome podvrgāvāš, ili na tēbe
 Narod ovamo mrzi božanskome poslušan glasu?
 Il' što zamjerit braći imadeš, u koju se uzda
 Čovjek, kad bore se za nj, ma bila i velika kavga?
 Kakva sam srca ja, ej mlađahan da sam tolíkō,
 100 Kò sîn Odiseja da sam nezázornōg, il' sām Odisēj
 S lútānja kući da dođe (jer nade jošte imádē),
 Neka bi slobodno glavu odvalio dušmanin s mene,
 Ako im svima ne bih na nevolju, na muku bio,
 U dom Laèrtova sina Odiseja kada bih ušo!
 105 Ako l' bi mene ovi savladali jednoga mnogi,
 Pa ja bih volio onda, da ù mōm me ubiju domu,
 I da poginem tako no djela nepòdobna motrit,
 Gdjeno zlòstāvē oni tuđince i sluškinje grdno
 Tamo i amo gone po dvorima krasnim i k tome
 110 Vino istaču do dna i piju ga i hljebac jedu
 Utoma, samo onako, bez prestanka, kraja i konca.«
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Evo ću i to ti, stranče, po istini kazati pravoj.
 Niti narod mrzi mēne, niti me vr'jeđa,
 115 Nit' što zamjerit braći imadem, u koju se uzda
 Čovjek, kad bore se za nj, ma bila i velika kavga.
 Ta pojedincē samo rasplòđāvā rod naš Kroniōn:
 Samo jednoga sina, Laèrta, Arkisije rodi,
 Samo Odiseja otac, a samo mene Odisej,
 120 Te me i ostavi on ne naljubiv se mene u dvorma.
 Tako u našem domu imámo svu silu dušmánā,
 Jer koliko je god gospodara otokom silnih:
 Sami, šumovitome Zakintu, Dulihiju jošte,
 I kolikō ih svih po brdovitoj Itaci vlada,
 125 Svi ti mater mi prose i kuću rastaču c'jelu;
 A mati niti se može od udaje nécati mrske,
 Niti se udati može, a oni izjedaju kuću
 Pa mi je troše, a brzo i mēne će oni pogubit.

130 Ali daleko sve to u krilu bōgōvā leži.
 Nego de, brže, oče, otiđi k Penelopi umnoj,
 Reci, da sam joj zdrav i došao da sam iz Pila,
 A ja ću ostati ovdje, i kada javiš joj samoj,
 Onda se amo povrati, Ahéjac nek nikoji o tom
 Ništa ne dozna, jer meni o glavi mnogo ih radi.«
 135 Na to si, Eumeju, ti o svñjāru, rekao ovo:³
 »Znam, razumijem sve, što veliš, razabiram dobro.
 Nego mi deder kazuj i reci mi istinu pravu:
 Da li bih istim putem i nesretniku Laèrtu
 Išao javiti glas? za Odisejem mnogo doduše
 140 Cviljaše dosad, al' ipak nadglédat je poslove mogo,
 Kad bi mu srce htjelo, med slugama pio bi, jeo;
 Ali otkad si tí otišao na lađi u Pil,
 Kažu, da ne jede više, da ne pije isto onako
 I da ne prigleda posle, već jaućuć, cvileć da sjedi
 145 I da leleće starac, sa kòstī mu nestaje mesa.«
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »S time gore! al' njega, i jadni, pród'mo se zasad.
 Kad bi smrtnici sve izabrati po volji mogli,
 Mi bismo povratka dan tad očeva voljeli od sveg!
 150 A ti kad javiš glas, povrati se amo i nemoj
 Po polju ti za Laèrtom potezat se; materi samo
 Reci, nek službenicu ključaricu pošalje brže
 Kradom, i ona starcu dojaviti glasove može.«

15. Telemah prepoznaje u tuđincu svoga oca. 154—320.

A. Odisej se otkriva. 154—221.

155 Reče i otpravi tako svinjara; potplate ovaj
 Uze i na noge priveže njih te otiđe u grad.
 Dobro spazi Atena, iz obora Eumej gdje ide,
 I bliže pristupi ona, a uzrastom bijaše ženi
 Krasnoj i velikoj slična i poslima divnima vještoj.
 Kolibi stane pred vrata, Odiseju samo se ona
 160 Ukaže, a Telèmah nit' vidje nit' pozna Atenu
 (Jer se bogovi svim ne ukazuju vidljivi ljudma);
 Smotri Odisej i psi; ne zalaju oni, već legnu⁴
 Te se oborom skičec razbjèžē na drugu stranu.
 Nāmignū obrvama Atena, — razumje Odisej,
 165 Pa on iziđe van duž visokog zida u dvoru
 I pred Atenu stane, a ona će njemu ovako:
 »Zeusovo čedo, domišljat Odiseju, sine Laèrtov,
 Sada se svome sinu objavi ništa ne tajeć,

³ 135. Apostrofa; vidi 14. pjev. st. 55.

⁴ 162. I stari su Germani vjerovali da psi vide duhove i bogove, iako su za ljudske oči nevidljivi.

Te uglavivši smrt i Keru proscima svima
 170 U grad preslavni pod'te, a od vas dvojice neću
 Dugo izbivati ja, jer vrlo željna sam borbe.«
 Reče i zlatnom njega Atena palicom dirne;
 Čisti i oprani plašt i košulju najprije metne
 175 Oko prsiju njemu i stâs mu povêcâ i snagu;
 Opet crnomanjast bude i obrazi postanu jedri,
 A oko čeljūsti učas narâstē mrka mu brada.
 Tako učinivši ode Atena, u kolibu tad se
 Vratu Odisej, i sîn se Telemah začudi mili,
 Snađe ga strah, da ne bude bog, i odvratu oči,
 180 Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
 »Drukčiji negoli prije, o tuđinče, činiš se meni,
 Druga je odjeća sada na tēbi, drugo je t'jelo!
 Ti si doista bog, od vladara nēbeskîh jedan!
 Nego se smiluj, a mî ti i žrtava dat ćemo milih,
 185 Dati i hubavih zlatnih darōvâ, samo nas štēdi.«
 Njemu odgovori na to Odisej, divni stradâlac:
 »Ja ti nijesam bog, ta čemu me za boga držiš?
 Nego sam otac tvoj, zbog kojega nevolje mnoge
 Trpiš i uzdišeš pateć od ljudi nasilja svaka.«
 190 Tako Odisej reče i poljubi sina, i njemu
 Na tle se odroni suza od lica, koju je dotle
 Jednako potiskivo; Telemah još vjerovat ne htje,
 Da mu je otac to, te progōvorī i reknē ovo:
 »Ti moj nijesi otac Odisej, nego me zli duh
 195 Nekakav vara, od sādâ još više da žalostan jesam,
 Jer to smrtni čovjek učiniti mogao ne bi
 Svojom vlastitom voljom, već ako sâm bog da dade,
 Koji po volji lako mladića čini i starca;
 Starac si bio doskōra, obučen bio si ružno,
 200 A sad si bozima sličan, vladarima širokog neba!«
 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Nije, Telemaše, pravo, da preveć se čudiš i diviš
 Svojem milom ocu, kad ovdje pred tobom stoji!
 Neće ti drugi više Odisej ovamo doći!
 205 Ja sam, kakva me vidiš; u očinsku vratih se zemlju
 Poslije dvadeset ljeta natrpjev se te se nalutav.
 To je djelo Atēnē pljenjâćicē, koja ovâkva
 Evo učini mene po svojoj volji, jer može;
 Sad me čini nalik na prosjaka, a sad me opet
 210 Slična čini mladiću obučenu odjećom krasnom.
 Lako je bogovima, vladarima širokog neba,
 Čovjeka kojega sada ukrasiti, a sada nagrđiti.«
 Tako rekavši sjedne Odisej, te se Telemah
 Rasplače lijući suze obujmivši vr'jednoga oca.
 215 I sad snađe njih obojicu želja da plaću;
 Oni cviljahu glasno, nemilije negoli ptice⁵
 Orli il' jastrebovi krivōnoktī, kojim su ptice

⁵ 216. Odisej i Telemah plaću; vidi 4. pjev. st. 185.

220 Izvadili seljaci, a ne bjehu još poletari:
 Ispod obrva tako i oni ronjahu suze
 Žalosno, pa bi i svjetlost sunčana, gdje ridahu, zašla,
 Da svom ocu nije Telemah rekao brzo:

B. Odisej i Telemah vijećaju kako će kazniti prosce. 222—265.

225 »Oče, o dragi, na kakvoj dovezoše pomorci lađi
 Tebe na Itaku amo? i kojim se dičahu rodom?
 Jer mi se misliti ne da, da pješke si došao do nas.«
 Njemu divni stradálac Odisej odgovori ovo:
 »Evo ću istinu tebi, o sinko, kazati sada.
 Mene dovezoše amo Feáčani, slavni brodari,
 Koji i druge ljude opremaju, dođu li k njima;
 230 Oni u lađi brzoz dovezoše po moru mene,
 I dok sam spavao jošte, na Itaku metnu me dav mi
 Zlata i mjèdi i tkânâ od'jela, darove sjajne;
 Sve to u spilji leži po odredbi bôgôvâ vječnih,
 A sad ovamo⁶ dođoh po napatku same Atene,
 Da se dogovorimo o pokolju naših dušmânâ.
 235 Nego mi prosce izbroji po redu te mi ih kaži,
 Da znam, kolikô ih ima, i kakovi to li su ljudi.
 Pa ću u duši svojoj nezázornôj misliti misli,
 Bismo li nas dva mogli da ogledamo se s njima
 Sami bez ikoga mi, il' nam valja potražiti još koga.«
 240 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Vazda sam slušao, oče, o tvojoj velikoj slavi,
 Da si mudar svjetovač i rukama kòpljanik dobar,
 Al' sad si odviše reko! ta gdje bi se — ja ti se čudim —
 Mogla dvojica borit sa ljudima mnogim i jakim?
 245 Nije desetak samo prosácâ, il' dva desetka,
 Nego je mnogo ih više, a broj ćeš mi odmah obàznat.
 Sa Dulihija jesu pedeset i dva mladića
 Odabrana, a s njima šestorica sluga imade;
 A sa Same dvaest i četiri jesu junaka,
 250 A sa Zakinta dvaest, sve sami mladi Ahejci,
 Dvanaest ima njih sa Itake samih boljara,
 S tima je glasnik Medon i pjevač jedan božanski
 I dvije sluge su još, što razumiju rezati meso.⁷
 Ako nađemo sve njih u dvoru, onda se bojim,
 255 Da će nam biti strašna i preljuta osveta tvoja!
 Nego ako se ti pomoćniku domislit možeš,
 Pomisli, tko bi nama pomagao dvojici rado.«
 Njemu divni stradálac Odisej odgovori ovo:
 »Dakle ću rěć, a tî me ded čuj i ù srcu pamti.
 260 Promisli, hoće l' nam Zeus i Atena dovoljna pomoć

⁶ 233. »ovamo«, tj. k Eumeju.

⁷ 247—253. U kući se Odisejevoj nalazi prema tome 108 prosaca i 10 slugu uključivši glasnika Medona i pjevača Femija.

Biti il' drugoga kog pomoćnika jošte da tražim?«
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Dobri su to pomoćnici, za koje govoriš meni,
 U oblácima sjede visoko i oboje svima
 265 Vladaju ljudima krepko i samim bozima vječnim!«

C. Upute Telemahu. 266—320.

Njemu divni stradálac Odisej odgovori ovo:
 »Zeus i Atena neće izbivati dugo u borbi
 Strašnoj od mène i tëbe, među nama i među prosci,
 Kada se bojni bijes oglédat u dvorma mi stane.
 270 A ti, sinko, sjutra zaputi ù pomōl zore
 U kuću te se tamo sa proscima prkosnim družì;
 Mene će poslije svinjar odvesti u grad, a bit ću
 Kukavnu prosjaku sličan i starcu; ako li tamo
 Mene grđiti stanu u dvorima, nek ti se srce
 275 Strpi u grudma, dok jâ podnosio nevolje budem;
 Ako me za noge zgrabe i iz kuće napolje bace,
 Ili me udare čim, — sve gledaj, sinko, i trpi.
 Ti im govori doduše i r'ječma opominji blagim,
 Neka se ostanu svoga ludovanja, ali te oni
 280 Slušati neće, jer dān se približuje suđeni njima.
 Drugo u srce spravi, što sada mislim ti reći.⁸
 Kada obilna svjětom Atena uputi mene,
 Onda ću glavom tebi namignuti, à tī ćeš spazit,
 Pa ćeš oružje bojno, kolikō ga po kući íma,
 285 Tada u komoru snijet u visoku te ćeš ga tamo
 Spravit i proscima tī ćeš tad ljupkim riječima reći
 (Spaze l', da oružja nema, i pitati stanu l' te za njeg):
 »Iz dima oružje uzeh, jer nije više na ono
 Nalik, kako ga iduć pod Troju ostavi otac,
 290 Nego je ružno, jer dođe do njèga para i oganj.
 Ā drugō znatnije nešto Kroniōn mi u dušu metnu:
 Kada se opijete i med vama nastane svađa,
 Jedan da ne rani drugog, da prosidbu time i gozbu
 Ne bi okaljo, jer gvožđe i samo čovjeka draži.«
 295 A nama dvojici dva na strani ostavi mača
 I dva koplja, i štita pri ruci od volujske kože
 Neka nam budu dva, da zgrabimo ih nasrnuv,
 Ā njih će premudri Zeus i Atena Palada pòmēst.
 Drugo još u srce spravi, što sada mislim ti reći.
 300 Ako si doista moj i od krvi ako si naše,
 Nitko neka ne dozna, Odisej da je u domu,
 Neka ni sam ne dozna Laërto, a niti svinjar,
 Nikoji ukućanin, ni sama Penelopa umna;
 Sami dvojica mi upoznajmo mišljenje žena,
 305 Tākōđer okušajmo i kojega slugu, da znamo,

⁸ 281—298. Ovi stihovi ne pristaju ovamo pa su očito naknadno umetnuti prema 19. pjev. st. 5—13.

Koji poštuje nâs i boji se u srcu svojem,
 Koji li ne misli na nas i prezire takoga tebe.«
 Odgovarajuć njemu progovori svijetli sinak:
 »Ti ćeš, mislim, o oče, upoznati poslije, srce
 310 Kakovo jeste moje; ne osvaja mlitavost mene.
 Al' mi se opet ne čini, da b' od toga kakova korist
 Bila meni i tebi; ded i sâm promisli o tom.
 Dugo ćeš uzalud njih obilaziti kušajući svakog,
 Poso pregledajući njihov, a prosci će dotle u miru
 315 Ob'jesni trošiti tvoj imutak ništa ne štedeć;
 Jošte ti velim, da žene u dvorima nastojiš poznat,
 Koje preziru tebe, a koje su nevine od njih.
 A po oborma mislim muškarce da trebalo ne bi
 Oblaziti; poso nek tâj za poslije ostane nama,
 320 Ako si doista znak egidonošê vidio Zeusa.«

16. Prosci nanovo rade Telemahu o glavi. 321—451.

A. Povratak Telemahove i prosačke lađe. Nova osnova za Telemahovo ubijstvo. 321—408.

Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
 Dobro građena lađa u itački grad se uvèzê,
 Što je došao na njoj Telemah iz Pila sa društvom.
 I kad udoše oni u luku predubokū veće,
 325 Onda crnu lađu povukoše oni na suho,
 Za njima oružje njihno iznesu prehrabre sluge
 I u Klitijev dom donesu prekrasne dare.
 Odmah pošalju u dom Odisejev oni glasnika,
 Koji će glase mudroj Penelopi javiti ići,
 330 Da je na zaseoku Telemah, odredio da je
 Lađa da otplovi u grād, — u duši da se ne boji
 Ništa kraljica snažna i suze grozne ne roni.
 Taj se oglasnik s divnim svinjarom sastao bio,
 Oba poslani biše, da iste glasove jave.
 335 I kad stupiše veće u dvore kralja božanskog,
 Među sluškinje dođe oglasnik i reknê ovo:
 »Tvoj je premili sin, o kraljice, došo iz Pila.«
 Svinjar pak pristupi bliže k Penelopi mudroj i njojzi
 Iskâžê svê, što bjêše joj sîn poručio mili.
 340 A kad poruku c'jelu izrêčê kraljici svinjar,
 Onda k svinjama krene, a ostavi dvorište i dvor.
 Prosce ojadi to, i svî se skunje u duši,⁹
 Iz kuće iziđu van duž visokog zida u dvoru,
 Pa se pred kućom svi pred vrata posade redom,
 345 Onda im Polibov sin Eurimah govoriti počne:

⁹ 342. Jer je njihov pothvat protiv Telemaha propao.

»Aj Telemah je svoj izvršio posao drsko
 Došavši s puta, a mi smo govorili, nikad da neće!
 Nego najbolju lađu u pūčini rinimo dajmo,
 Pomorske dajmo veslače sabèrimo, brže da odu
 350 Zasjeđaćima javit, nek brzo se povrate kući.«
 Još i ne izrekne to, a Amfinom opazi lađu
 U predubokoj luci — okrenuv se sa svoga mjesta —
 Gdje savijaju jedra brodari i veslima mašu,
 Pa se slatko nasmije i ovo drugòvima reče:
 355 »Ne treba brzo da šaljemo glas, te već su u luci!
 Bog im je rekao koji, il' sami spaziše valj'da
 Lađu gdje dolazi već, i ne mogoše nikako stić je.«
 Reče, a oni se dignu i otiđu k obali morskoj
 I lađu crnu brzo povúkū oni na suho,
 360 Za njima oružje njihno iznesu prehrabre sluge.
 Tada u skupštinu pođu na iskup i nikome drugom
 Među se nè daše sjest ni mladícu ni stārcu kojem,
 Onda Eupitov sin Antinoje prozbori njima:
 365 »Ao, kako su tog osokolili čovjeka bozi!
 Naši su zasjeđaći po brdima vjetròvitīm danju
 Sjedili vazda jedni izà drugīh,¹⁰ a kad bi sunce
 Zašlo, na suhu mi ne noćismo, nego po vodi
 Brodismo u lađi brznoj i divnu čekasmo zoru
 Vrebajuć, kako bismo Telemaha mogli ulovit
 370 Te ga pogūbit, al' bōg je međūtīm ga dòveo kući.
 Nego jadovitu smrt Telemahu dajmo odluč'mo
 Ovdje, neka nam više ne pobjegne, jer mi izvršit
 Nećemo, mislim, svojih posālā,¹¹ dokle je on živ.
 On je već razuman svjètom i ūmom je razborit svojim,
 375 À nama nikako više ugađati ne misle ljudi.
 Nego na noge sad, dok u skupštini nije Ahejce
 Skupio! jer on, mislim, skanjivat se nimalo neće,
 Nego će srdit ustat u skupštini i svīm će reći,
 380 Da smo mu prijeku smrt pripremili, ali ga nismo
 Stigli, a národ neće pohváliti tākva zločinstva.
 Samo ako nas narod ne zlostāvī, te nas iz zemlje
 Naše ne progna, da u tuđ otíci moramo narod!
 Nego pretécimo njega i ubijmo gdjegod dalèko
 385 Od grada ili na putu, da nama blago s imutkom
 Zapadne, svakome dio po prāvici, à kuću dajmo
 Njegovoj majci, a s njome i onome, za kog se uda.
 Nije li riječ vam ova po ćudi, nego želíte,
 Da on ostane živ, od oca sve da imade,
 Onda mu ne smijemo imutak trošiti dragi
 390 Obilno, kupeć se ovdje, već svaki iz kuće svoje
 Neka donosi dare i kraljicu prosi, a ona
 Pošla za onog, tko najviše da i koji je suđen.«

¹⁰ 366. »jedni iza drugih«, tj. često su se izmjenjivali da se odviše ne umore, jer je zasjeda trajala dulje nego što su prosci očekivali; vidi 4. pjev. st. 632 i d.

¹¹ 373. »svojih posala« — misli se prosidba Penelope.

Tako im reče, i oni umuče svi i zašute;
 Onda progovori njima i besjedu reče Amfinom;
 395 Nisa, Arétova sina, Amfinom bio je sinak,
 On je s Dulihija došo, sa ôtoka travnog, gdje vele
 Pšenice mnogo, a prvi med proscima bješe, sa r'jéčī
 Kraljici najdraži od svih, jer srca bješe valjana.
 On im dobro želéci progovori i reknē ovo:
 400 »Ne bih hotio ja, o drugovi mili, da ubit
 Bude Telemah, jer strašno ubijstvo je kraljevskog čeda,
 Nego najprije savjet u bògōvā tražimo vječnih.
 Ako nam dopusti njega pogubiti izričaj Zeusov,
 Onda ću ubit ga sam i drugima isto ću reći;
 405 Odvraćat stanu l' nas bozi, okánit se tada vam velim.«
 Tako im reče Amfinom, i svima se besjeda svidje,
 I svi ustanu tada i u dom Odisejev odu,
 A kad uniđu u nj, na glatke stolice sjednu.

B. Penelopini ukori Antinoju. 409—451.

Tada se nečemu drugom Penelopa domisli mudra:
 410 Da se ob'jesnim vrlo i žēstokīm pokaže proscem,
 Jer ću u sobi svojoj, o glavi da sinu se radi,
 Jer joj je javio Medon oglāsnīk čuvši im v'jeće.
 Tada sa dvorkinjama Penelopa k dvòrani krene,
 A kad ženska dika Penelopa k proscima dođe,
 415 Stade kraj dovratnika od dvòranē građene tvrdo,
 Ispred obraza oba povúkla je bijeli pr'jeves;
 Grdnu izusti riječ Antinoju i reknē njemu:
 »Za te, Antinoju, vele, o zlotvore, ob'jesti puni,
 Da si na Itaci svjetom i besjedom najbolji od svih
 420 Svojih vršnjaka, al' takav pokazo se nikada nisi!
 Mahniče, što smrt spremaš Telemahu i zlu sudbinu?
 Za pribjegáre nećeš da mariš, al' njima je svjedok
 Premudri Zeus! ta jedan kad radi drugome o zlu,
 To je grehota! za oca zar ne znaš svoga, da jednoć
 425 Pribjegao je k nama bojéci se ljudstva veòma
 Srdita zato na nj, što s hajducima tafskim je pristo
 I naše saveznike Tesproćane opljačko ljude?
 Narod oca ti htjede umoriti i srce njemu
 Istríci i sav njegov imutak obilatī izjest,
 430 Al' ih uzdrži Odisej i ustavi, ako i šćahu.
 Zato mu izjedaš sad bez naknade kuću i prosiš
 Ženu mu, sinu mu radiš o glavi, ljuto žalòstīš
 Mene! nego ti velim: odustani i drugīm reci.«
 Polibov sin Eurimāh progovori njojzi ovako:
 435 »Kćeri Ikàrijeva, Penelopa mudra, — ta nemoj
 Ništa se bojati ti, to nēka ti ne muči srca!
 Nema, niti će biti junaka, nit' rodit se može,
 Koji bi na sina tvog Telemaha digao ruku,
 Dokle je mene živa, na zemlji dok očima gledam.

440 Jer ću ovo ti reći, i tako će doista biti:
 Odmah će crna mu krv po koplju mojem potěći!
 Jer je i mene Odisej gradōbija metao nekad
 Često na koljena svoja i u ruke davo je meni
 Pečenog mesa on i crvenog vina mi pružo.
 445 Zato je meni Telemah od svijuju najdraži ljudi,
 I ja mu velim, nek ništa prosācā on se ne boji,
 Od njih mu nema smrti, a od boga neće umāći.«
 Tako mireć je reče, a sām je Telemahu propast
 Spremao; kraljica nato u blistave u sobe gornje
 450 Ode i za dragim mužem Odisejem plakati stane,
 Dok joj sjajnōokā sankom Atena ne ospe kanje.

17. Eumej se vraća k Odiseju. 452—481.

Navečer tek se divni k Odiseju povrati svinjar
 I k sinu njegovome; obojica upravo stojeć
 Spremahu večeru zaklav od jedne godine krme.
 455 Tada k Laertovu sinu Odiseju stupi Atena,
 Palicom udari njega i opet ga učini starcem,
 Kukavno baci na nj odijelo, da ga zamotriv
 Ne bi poznao svinjar, da ne bi Penelopi umnoj
 Išao javiti to ne mogavši u srcu sakrit.
 460 Njemu Telemah prvi ovakovu besjedu reče:
 »Došo si, Eumeju divni! što govore ljudi po gradu?
 Jesu l' se oholi prosoci iz zasjede vratili svoje?
 Ili još vrebaju tamo na mène, da l' ne idem kući?«¹²
 Na to si, Eumeju, ti o svinjaru, rekao ovo:¹³
 465 »Grādom prolazēći ne hōtjeh pītati zā tō
 Ni istraživat, već srce nagonilo me je moje,
 Kako donesem glas, da se opet ovamo vratim.
 Sa mnom se sasto i tvojih drugōvā brzo oglāsnik,
 Koji je prvi glas dojavio materi tvojoj.
 470 Ā drugō nešto ti znam, jer ugledah očima svojim:
 Poviše grada, tamo, brežuljak gdje Hermijin stoji,
 Bio sam prolazio, kad brzu lađu uočih,
 Ū našu ulazi luku, a mnogo ljudi je ū njōj,
 Prepuna dvoreznih je kopālĵā i štitōvā lađa;
 475 Pomislih, da su oni,¹⁴ al' opet upravo ne znam.«
 Reče, i na to se čili i jaki Telemah nasmije
 Pogledav svojega oca, al' tako, da ne vidje svinjar.
 Pošto posao svršē i večeru spreme, tad stanu
 Jestu, i srcu im se ne premakne jednake gozbe;
 480 A kad za jelom već i za pićem namire žudnju,
 Sjete se počinka i sna blagōdat stanu uživat.

¹² 463. To je ironično rečeno.

¹³ 464. Apostrofa; vidi 14. pjev. st. 55.

¹⁴ 475. »oni«, tj. prosoci koje je spomenuo Telemah u st. 462.

SEDAMNAESTO PJEVANJE

(39. dan)

Telemah se vraća u grad Itaku.

1. Telemah ide u grad. 1—27.

A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
Onda Telemah sin božanskog Odiseja mili
Na noge potplate krasne privéza ì uzē zatim
Ubojno kopije, a ono u ruci mu stajaše zgodno.
5 U grad hiteći on svinjaru prozbori ovo:
»U grad idem ti, oče, da mati vidi me moja,
Jer se ona, mislim, okaniti strašnoga plača
Ì tūžnīh suza neće, dok ne vidi mene kod sèbe.
A sad nalažem tebi ovako: u grad tuđinca
10 Ovoga nesretnoga odvedi, neka bi ondje
Prosio hranu, pa vina će vrč i pšeničkog hljeba
Dati mu po volji tko, a k sebi ja ti ne mogu
Ljude primati sve, kad sam i sām tužan u duši.
Srđi l' se na to ovaj tuđinac, njemu će biti
15 Samome gore, al' meni govorit je istinu milo.«
Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
»Dragiću, ni ja se sām zadržavati dulje ne želim.
Bolje da ne prosi prosjak po zaselku, već nek po gradu
Prosi, pa će mi tko udijeliti po volji štogod;
20 Jer mlad nisam tolikō, u oboru ostajuć ovom
Da izvršujem sve, što starješina naloži meni.
Idi, a ovaj će mene povēsti, kome si reko,
Čim se ogrijem ognja, i kako prigrrije sunce;
Ta odijelo je jadno na mēni, pa bi me rānī
25 Mogao ubiti mraz, a grād je, velíte, daleko.«
Tako Odisej reče, te oborom prođe Telemah,
Prođe koračajuć brzo i proscima snujuć b'jedu.

2. Telemah s Teoklimenom kod Penelope. 28—165.

A kad dođe u dvore, u kojim se stanuje zgodno,
Koplje uz široki nasloni stup i ostavi ondje,
30 Zatim kameni prag prestupivši stupi unútra.
Njega dadilja prva od sviju Euriklija spazi,
Koja je upravo rukom pokrivala umjetne stoce.

35 Zaplakav ona mu dođe u súsret, pa i drugē tad se
 Stanu mukòtrpñika Odiseja robinje skupljat,
 Pozdrave ga i glāvu, ramēna mu ljubiti stanu.
 I Penelopa mudra iz odaje iziđe svoje
 Na Artēmidu nalik il' nà zlātnū na Afroditu:
 Zaplače i svog milog obujmivši rukama sina
 40 Stane mu ljubiti glavu i òbje lijepe oči;
 Stane jaukat i ove progovori krilate r'ječi:
 »Tu li si, sunašce drago, Telēmaše! vidjeti tebe
 Više mislila nisam, otišao kako si u Pil,
 Štogod za oca da čuješ, al' potajno, bez volje moje.
 Nego mi istinu kazuj, što ugleda očima svojim.«¹
 45 Razumni na to njoj Telēmah odgovori ovo:
 »Nemoj me, majko, na plač navoditi, nemoj mi srce
 Moje u grudima dirat, kad prijekoj smrti umakoh.
 Nego se daj opèri i odjeću čistu obuci,
 Pa ti sa dvorkinjama uzadi u sobe gornje,
 50 Bozima svima obríci, da uspješne ćeš hekatòmbe
 Žrtvovat, naplatu Zeus naplatio ne bi l', a jâ sad
 Na mjesto zbornu idem, da amo tuđinca² pozovem,
 Koji je došao sa mnom iz Pila, kad ovamo brodih,
 Njega s bogolikim svojim drugòvima pred sobom poslah,
 55 Pireju rekoh, u svoju nek kuću njega povede,
 Usrdno neka ga časti i miluje, i sām dok dođem.«
 Tako joj reče, a majka ni jedne ne izusti r'ječi;
 Ona se òperē čisto i odjeću čistu obuče,
 Bozima obrekne svim, hekatòmbe uspješne da će
 60 Žrtvovat, ne bi li Zeus naplatio naplatu možda.
 Iz kuće iziđe tada Telemah mjedeno koplje
 Držeć u ruci i do dva brzònogā pseta za njime.
 Njega božanskom milotom Atena obaspe svega,
 I kad stupaše bliže, tad njemu se divljahu ljudi.
 65 Junački oko njèga sakupljat se stanu tad prosci
 Riječi zboreći l'jepe, al' radeći njemu o glavi.
 Ukloni se Telēmah prosácā mnoštvu i ode,
 Gdje je sjedio Mentor i Antif³ i Halitèrso,
 Koji su drugòvāli sa ocem njegovim davno,
 70 I tu sjedne, a oni o svemu ga pitati stanu.
 K njima se približi uto i Pirej, kòpljanīk slavni,
 Vodeći na mjesto zbornu tuđinca kroz grad; Telemah
 Nije se tuđio dugo od njèga, već pristupi k njemu.
 Pirej Telemahu prvi progovori besjedu ovu:
 75 »U kuću k meni opremi, Telemaše, ženskinje⁴ svoje,
 Da ti pošaljem dare, što dade ih meni Menelaj.«
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:

¹ 44. »što ugleda očima«, tj. sve što si doživio na putu.

² 52. »tuđinca«, tj. Teoklimena.

³ 68. Antif, sin Egipcijev, spomenut je u 2. pjev. st. 19. kao drug Odisejev, koga je Polifem ubio i pojeo za večeru; čini se da je pjesnik ovdje zamijenio sina i oca.

⁴ 75. »ženskinje« — misli na sluškinje.

»Ta još, Pireju, ne znam, dogoditi što se sve ima.
 Ako junački mene u dvorima ubiju prosci
 80 Krišom i među se stanu imutak oca mi d'jelit,
 Volij bih, tebi sve to da ostane negoli ovim;
 Ako li pripravim ja ubijstvo njima i Keru,
 Onda mi radosnu u dom donesi radostan dare.«
 Reče i izmučena tuđinca u dom povede.
 85 A kad dođu u dvore, u kojim se stanuje zgodno,
 Struke metnu sa sebe na stolice i naslonjače,
 Onda se pođu oni okupat u laštene banje.
 Kada ih robinje već okupaju, namažu uljem,
 Tada u košulje njih obuku i runjave struke,
 90 Iz banja iziđu oba i sjednu na naslonjače.
 Sluškinja u krāsnōm zlatnom ibriku, na kotliću što je
 Stajao srebrnome, donese vode i njima
 Polije ruke i glatku protégnu trpezu zatim.
 Časna ključarica hljeba donese i na njū ga stavi,
 95 I mnogo metne jestivā i njima ih nuđaše rado.
 Naprema njima se uz stup u dvorani nasloni mati
 Sjednuvši u naslonjač i tanke predući niti.
 Rukama posegnu tada za gotovim jelima oni.
 I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
 100 Med njima besjedit počne Penelopa mudra ovako:
 »Ja ću u sobe već, Telemaše, u gornje uzić
 I u krevet ću leći, što od onda meni je tužan
 Te ga suzama kvasim, Odisej otkad je divni
 S oba Atrída pošo pod Ilij, — á ti mi nećeš,
 105 Dokle se junački prosci još nisu skupili ovdje,
 Ništa o povratku oca kazivati, ako si čuo.«
 Razumni na to njojzi Telemah odgovori ovo:
 »Baš ću ti, majko moja, po pravici kazati sve to.
 K Nestoru, narodnome pastiru, brodismo⁵ u Pil;
 110 On me je dočekao u visokim dvorima svojim,
 Usrdno častio mene ko otac, kad mu je skoro
 Došao nāpokōn sin iz tuđine, tako i mēne
 Usrdno gošćaše on sa nāočitim sinōvma;
 Al' za mukotrpnog reče Odiseja čuo da nije
 115 Od pozemljara ljudi, da l' živi ili je mrtav.
 Nego mi konje dade i zglobljena kola te mene
 K slavnome kōpljaniku Atrídu Menelaju pošlje.
 Argejku Helenu vidjeh kod ovoga, s koje Argejci
 Trpješe mnogo i Trojci po odredbi bōgōvā vječnih.
 120 Odmah me pitati stane Menelaje, grlati bojnič,
 Po što sam došao k njemu u divotni u Lakedemon.
 A ja istinu c'jelu po redu pripovjedim njemu,
 Tad on prihvati riječ i ovo odgovori meni:
 »»Ao, kako su željni veōma u krevetu spavat⁶
 125 Čovjeka srčanoga, a sami su svi nejunaci!

⁵ 109. »brodismo«, tj. Telemah i njegov pratilac Pisistrat.

⁶ 124—141. Telemah redom navodi riječi Menelajeve u 4. pjev. st. 333—350.

Kao što košuta kada u guštari jakoga lava
 Svoju uspava lanad, još sisavčad, tek ih poròđiv,
 I kad uvale stane razglédati i trāvnē klance
 Pasući, a lav međūtīm u svoju guštaru dođe
 130 I njima i njoj on sudbinu grdnu donese:
 Tako i onima grdnu Odisej sudbinu će don'jet.
 Ej da otac Zeus i Atena dā i Apòlōn,
 Kakav je bio Odisej na uređenome Lezbu,
 Kad je izišāvši u boj nadbijo se s Filomelídom,
 135 Pa ga srušio snažno Ahejcima svim na veselje, —
 Da ti otac Odisej med prosce izide takav,
 Pr'jeki bi stigo ih udes i svadba bi ogrkla njima!
 A što sada me pitaš, što moliš, tome se neću
 Uklanjat niti ću dugo govoriti nit' ću te varat,
 140 Nego što mi je reko starina istini morski,
 Od tog ti ništa neću zatajiti nit' ću ti sakrit.
 On ga je vidio, reče, na òtoku gdjeno se muči
 U kući nimfe Kalipsē, od sèbe ona mu ne da,
 I on ne može tako u očinsku vratit se zemlju,
 145 Jer nit' imade lađa veslačica niti drugóvā,
 Koji bi pratili njega po širokom plećatom moru.«
 To mi je rekao Atrid Menēlaje, kòpljanīk slavni,
 A ja izvršivši to otidoh, a bogovi dadu
 Vjetar i u milu mene domaju otprate brzo.«
 150 Tako joj reče i time u grudima gane joj srce,
 A Teoklimen njima bogoliki prozbori ovo:
 »Čuj me, Laèrtova sina Odiseja čestita ženo:
 Ovaj pravo ne znade, već besjedu poslušaj moju.
 Sve ću po ĩstini tebi prorēći ništa ne tajeć.
 155 Najprije tako mi Zeusa i tako mi gostinskog stola,
 Tako mi ognjišta divnog Odiseja, kod kog sam sada,
 Već je Odisej u zemlji u svojoj očinskoj miloj
 Sjedeć il' dolazeć šumke⁷ da sazna, što li se radi
 Ovdje, a svima bijedu on prosiocima sprema.
 160 Takvu sam vidio pticu od znāmēnja, kadano sjedah
 Na lađi pokritoj crnoj, i odmah Telemahu viknuh.«
 Njemu Penelopa mudra odgovori na to ovako:
 »Ej da se tvoja riječ, o tuđinče, hoće izvršit,
 Moju bi vidio ljubav i mnoge bi dobio dare,
 165 Te bi te blaženim svatko nazivao, s kim bi se sastol!«

3. Eumej vodi Odiseja u grad. Melantej. 166—253.

Dok su se oni tu razgovarali besjedeć tako,
 U to su vr'jeme prosoci pred dvorom Odiseja divnog
 Bacali kolutove i džilite, gdje su i dosad,
 Na tlima utabanim za zabavu, ob'jesti puni.
 170 A kad ručano doba već bješe, kadano ovce

⁷ 158. šumke — gmižući.

Dođu odsvakud s polja s pastirima, koji su bili
 I prije, — onda Medon progovori, koji je bio
 Proscima draži od svih glasnika i jedaše s njima:
 »Kad vam se svakom već razveselila borbama duša,
 175 U kuću, momci, pođ'te, da gozbu spremimo sebi,
 Jer zlo nikakvo nije založiti štogod u vrjeme.«
 Tako im reče, a oni tad ustanu poslušav njega.
 A kad dođu u dvore, u kojim se stanuje dobro,
 Struke metnu sa sebe na stolice i naslonjače.
 180 Onda velike ovce i debele koljahu koze
 I svinje koljahu tovne i s paše zakolju kravu
 Sebi gotoveć gozbu. — A s polja se spremao u grad
 Divni svinjar da pođe, i s njime Odisej se spremio.
 Onda besjedu glava pastira započne svinjar:
 185 »Tuđinče, u grad dakle već danas odlazit želiš,
 Kako je moj gospodar naložio! Ja bih te dašto
 Volio ostavit ovdje čuvarom obora sviju,
 Ali ja ti se žacam i bojim njega, da mene
 Korio ne bi, a teški gospođe prijekori jesu.
 190 Nego hajdemo na put, jer najveći dio je dana
 Odmako već i evo zastudjet će podvečer brzo.«
 Odogovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Znam, razumijem sve, što veliš, razabiram dobro.
 Nego hajdemo već, a tî me do kraja vodi.
 195 Ako opsječen bat imadeš, daj mi, da imam
 O što se upirati, jer put je popuzljiv, velite.«
 Reče i ružnu on torbètinu na pleći baci
 Prodrtu svuda, a na njoj za uprtu konopac bješe.
 Željeni dade štap Odiseju u ruke Eumej, —
 200 I pođu. Ondje psi i pastiri ostanu drugi
 Čuvajuć za njima obor. A Eumej u grad povede
 Svog gospodara starcu i kukavnom prosjaku slična;
 On se poštapo, a bješe odjeven u jedno ruho.
 A kad obojica putem gredovitim stupajuć dođu
 205 Gradu nadomak i stignu do ograđenoga vrela,
 Vrela ljepotekoga, gdje ljudi crpahu vodu
 (To su ogradili vrelo Poliktor, Itak i Nerit,⁸
 Okolo bijaše gaj od jagnjeda potočnih samih,
 U okrug sa svih strana, a hladahna tečaše voda
 210 Iz hridi iz visine, a gore žrtvenik nimfa
 Bješe, gdje b' putnici svi običavali žrtvovat štogod).
 Tu se Dolijev sin Melantēj sastane s njima
 Tjerajuć koze što bjehu u stadima najbolje svima,
 Proscima ručak, a do dva pastira idahu s njime.
 215 Kada ih opazi on, izustivši besjedu reče
 Grdeć ih nemilo, ružno, Odiseju dirajuć srce:
 »Zbilja vucari rđa gle drugū sa sobom rđu!
 Kako jednaka bog sadružuje s jednakim vazda!
 Kamo prljavca toga, o nesretni svinjāru, vodiš,

⁸ 207. Poliktor, Itak i Nerit su heroji i osnivači prvog naselja na Itaci.

220 Prosjaka dosadnoga, zdjelòliza kamo li vodiš!
Taj će o dovratnik mnogi ostrugati sebi ramena
Proseć komadiće jela, a mačeve, kotliće neće⁹
Prositi on. Da meni ga daš za čuvara u mojim
Oborma, staje da mete i donosi jaradi brsta,
225 Mogo bi surutke srkat, ugojit bi mogao bedro!
Ali je svikao on nevaljalstva, pa mu se neće
Raditi htjeti, već voli prosjačit po narodu svuda,
Voli tražit, da trbuh nenasitni napuni sebi.
Nego ću nešto ti reći, i tako će doista biti:
230 Dođe li u dom božanskog Odiseja, tada će njega
Po sobi gađati ruke junākā, i okolo glave
Podnožja letjet će njemu množina i ò rebra trt se.«
Reče i prolazeć petom u bedro udari njega,
Ludak,¹⁰ al' ga sa staze ne odrine, nego Odisej
235 Ostane nemaknut ondje i promisli u srcu svome,
Bi li skočio za njim i dušu mu uzeo batom,
Il' bi ga digo sa zemlje i glavom mu tresnuo o tle;
Al' se ustrpi srce ustegnuvši. U oči svinjar
Ukori onog i moleć glasovito podigne ruke:
240 »O vi potočne nimfe, o Zeusove kćeri, — Odisej
Ako je kada kozje il' ovčje vam spalio stegno
U pretilinu ga zaviv, — izvršite ovu mi želju:
Tako se vratio on i bôg ga doveo doma!
On zacijelo bi svu raspršao nadutost tvoju,
245 Kojom se nadimaš sad i mahnitaš, vazda po gradu
Skitaš se, a pastiri nevaljalī razmeću stado.«
Njemu kozòpaša na to Melàntěj odgovori ovo:
»Pakosni pàs ej kako mi taj odgovara eto!
Al' ću ga jednoć ja u pokritoj u crnoj lađi
250 U sv'jet od Itake odvest, da pribavi meni dobitak!
Ej da Telemaha bog srebrnòlukī zgodi Apòlōn
Danas u kući tako il' prosoci da ubiju njega,
Kako je povratka dan Odiseju propo daleko!«

4. Odisejevi prvi doživljaji u domu. 254—588.

A. U dvorištu: Pas Argos. 254—327.

255 Reče i ostavi njih, a oni će polako za njim;
Idući pred njima brzo do dvora kraljevih dođe;
Odmah uđe unútra, med sakupljene med proscie
Prema Eurimahu sjedne, jer taj mu najdraži bješe.
Oni, što dvorahu, metnu pred njèga pečenog mesa,
Časna ključarica hljeba donese i postavi preda nj,

⁹ 222. Mačeve i kotliće dobivali su na dar na rastanku samo gosti plemenita roda.

¹⁰ 234. »ludak«, jer nije u prosjaku prepoznao svoga gospodara.

260 Da jede. — Uto dođe Odisej i đivni svinjar
 I bliže kada stupe, do ušiju njihovih dopre
 Šuplje forminge zvek, jer Femij je proscima pjesmu
 Zāčinjō. Zā rūku hvātiv svinjāra rēče Odisēj:
 »Eumeju, doista to su Odiseja prekrasni dvori!
 265 Lako je poznati njih i opazit između mnogih;
 Jedna je do druge zgrada, a zidom i stupcima dvor mu
 Krasno je građen evo, i vrata su dvokrilna dobro
 Učvršćena, te u dvor usudio ne bi se nitko.
 Vidim ti ljude mnoge u dvorima gdjeno se goste,
 270 Od jela širi se para, a forminga zveči uzātō,
 Koju besmrtni bozi drugaricu dadoše gozbi.«
 Na to si, Eumeju, ti o svinjāru, besjedu reko:¹¹
 »Lako si poznao to, kad budālast ni u drugom nisi.
 Nego da mislimo sada, učiniti što se sve ima.
 275 Ti u dvore uniđi, u kojim se stanuje zgodno,
 Mene ostavi ovdje te zađi med prosce, — il' voliš
 Pričekat, ostani malo i mēne naprvo pusti,
 Ali ne čekaj dugo, da vani te ne vidi tkogod,
 Pa bi te mogo oborit il' udarit; pomisli i sam.«
 280 Njemu odgovori na to Odisej, divni stradālac:
 »Znam, razumijem sve, što veliš, razabiram dobro.
 Nego naprvo ti otidi, à jā ću ostat.
 Što su udarci, znam, i obaranja što su, al' srce
 Strpljivo je u mēne, jer mnogo već zala pretrpjeh,
 285 Mnogo na vodi, u boju, pa i to neka još dođe.
 Ali se želudac kleti, kad stane bjesòvat, ne dade
 Nikako sakrit, već zala množinu donosi ljudma;
 Lađe tvrdih greda zbog njēga se spremaju na put
 Na trepetljivo more dušmānima noseći b'jedu.«
 290 Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
 A to mukòtrpnōg pās Odiseja Argos¹² ležēći
 Glāvu i uši digne. On sām ga othránio nekad,
 Prije nego što ode u svēti Ilij, al' nije
 Njēmu se nāradovō. Mladići nekad su njēga
 295 Vodili u lov na koze na divlje, na zečeve, srne,
 À sad bâčen, dok njēgov gospòdār bjēše dalēko,
 Lēžāše on na gnoju, pred vratima koji se kućnim
 Od krava i od mazgi nagrnuo, da ga odvezu
 Sluge, da veliko polje Odiseja nagoje njime.
 300 Argos je pas na đubretu tom pun ušiju ležo.
 I čim Odiseja pās u blizini ugleda svojoj,
 Repom tad vine on i spusti obadva uha,
 Al'se približit već gospodaru mogao nije.
 Nato odvrati lice Odisej božanski i suzu
 305 Obriše tiho i kradom od Eumeja i stanē pitat:
 »Eumeju, čudo je pravo, gdje leži pas taj na gnoju!
 Lijep je uzrastom svojim, al' opet pravo ne znadem,

¹¹ 272. Apostrofa; vidi 14. pjev. st. 55.

¹² 291. Argos znači: brz; pas je odmah prepoznao glas svoga gospodara.

Je li brzonog bio kod takova svojega lika,
 Ili je bio on ko ostali psi razbludnici,
 310 Što ih gospoštini radi gospoda u kući hrane.«
 Na to si, Eumeju, ti o svinjāru, besjedu reko:¹³
 »Ovo je dašto pas gospodara, što umr'je daleko;
 Da ti je on još snage onākē i lika onakog,
 Kakva ostavi njega Odisej iduć pod Troju,
 315 Imo bi što i gledat, koliko je hitar i snažan!
 Kada bi gonio zvjerku u guduri dubokoj šumskoj,
 Nikada njemu nije izmākla, jer ì trāge dobro
 On je pogado, a sada je zlo navalilo na njegov,
 Jer je daleko mu propo gospodar, a žene se za psa
 320 Ne brinu, ne hrane njega, a sluge neće da rade
 Ono, što im je dužnost, kad ne vlada njima gospodar,
 Jer gromoglasni Zeus polovinu uzme vrline
 Čovjeku onom, kojega dan robovanja snađe.«
 Reče i uniđe u dom, u kojem se stanuje zgodno,
 325 I on k ponosnim proscem kroz dvòranu upravo ode,
 A crna ugrabi smrt i sudbina Argosa tada,
 Kad iza dvadeset ljeta Odiseja ugleda opet.

B. U muškoj dvorani. 328—558.

a. Rječkanje Antinojevo i Eumejevo. 328—404.

Eumeja prvi od svih bogoliki spazi Telemah
 Gdjeno po kući stupa, i njemu namigne brzo
 330 Ā tīm ga k sebi pozove, i svinjar se ogleda tada
 Ā uzme postavljen stolac, na kojem mesòsječa znaše
 Sjedjeti, kada bi meso na gozbi proscima rezo.
 Eumej stolicu tu k Telèmahovu donese
 Stolu i mètne je njemu nasùprot te sjedne, a glasnik
 335 Uzme i dade mu jela, iz košare dade mu hljeba.
 Za njim se brzo u dom Odisej divni uvúče;
 Prosjaku kukavnom on i starcu bijaše sličan,
 On se podštápō, a bješe odjeven u jedno ruho.
 Sjedne na jāsenov prag, u dvorište koji je gleda,
 340 Pa se nasloni na stup na čempresov, kojino tesar
 Nekad ugladi vješto i mjerilom izmjeri pravo.
 A Telemah reče svinjaru, pozvav ga k sebi,
 I hljeb uzevši čitav iz prekrasnog koša i mesa
 Uzevši dosta, kolikō objèručkē mogaše držat:
 345 »To odnēsi tuđincu i podaj mu, reci mu jošte,
 Oko sviju prosācā obilazeć redom nek prosi,
 Jerbo nije dobro za uboga, ako se stidi.«
 Tako mu reče, i svinjar razumjevši besjedu ode

¹³ 311. Apostrofa; vidi 14. pjev. st. 55.

350 Te uz Odiseja stavši progovori krilate r'ječi:
 »Ovo ti, tuđinče, daje Telemah, i ōn ti veli,
 Da oko sviju prosaca obilazeć redom ih prosiš,
 Jerbo nije dobro za prosjaka, ako se stidi.«
 Njemu dosjetljivi na to Odisej odgovori ovo:
 355 »Gospode Zeuse, naspori Telemahu u svem med ljudma
 Te on polučio sve, što želi u srcu svome!«
 Reče i primi jelo objèručkè, onda ga tamo
 Pred noge nà rŭžnŭ metne na tórbu te jedaše dotle,
 Dok je u kući pjevač božanski pjevao pjesmu,
 A kad se najede on, i pjevač prestane pjevat,
 360 Onda uzavru prosci po dvòrani, i tad Atena
 K sinu Laèrtovu stupi Odiseju bliže i stane
 Nukat ga, oko prosácā da tràžī hljeba i tako
 Pozna,¹⁴ tko je od njih bezákoniċ, pravedan tko je;
 Ali ni tako ni jednog iz pròpāsti ne htjedne spasti.
 365 I on nadesno pođe junaka svakoga prosit
 Svakomu pružajuć ruke, ko òdāvno prosjak već da je.
 Oni se smiluju na nj i darivat ga čudeć se stanu,
 Pitajuć jedan drugog, odāklè je došo i tko je.
 Al' im kozòpaša nato Melāntej progovori ovo:
 370 »Preslavne kraljice prosci, oj čujte, što ću vam reći
 O tom tuđincu, jer jā sam već prije vidio njega;
 U grad je doveo njega dodúšè svinjar, al' ne znam,
 Tko li je on i svojim odāklè dići se rodom.«
 Tako im reče, te psovat svinjara Antinoje stane:
 375 »Svñjāru poznati svakom, ta čemu si doveo u grad
 Ovoga? Zar mi dosta skitača nemamo drugih,
 Prosjaka dosadnih, takvih, zdjelòlīzā uz naše gozbe?
 Il' ti je malo, što ovdje tolikī se kupe i troše
 Tvog gospodāra imútak, već i tog si išao zvati!«
 380 Na to si, Eumeju, ti o svñjāru, rekao ovo:¹⁵
 »Ti si, Antinoje, valjan, al' opet ne govoriš pravo.
 Zar tko ide tuđinca iz zemlje tuđe pozivat
 Drugoga kakva do onog, što narodu treba ko rādin:
 Vraća, il' u bolèsti ljekara ili zidara
 385 Ili božanskog pjevača, što pjevanjem srce veseli?
 Te pozivaju ljudi po zemlji beskrajnoj svuda,
 A na zator sebi ne poziva prosjaka nitko.
 Ti si slugama divnog Odiseja od svih prosácā
 Najljući vazda, a meni navlāstito; ali ti za to
 390 Ne marim, dok mi još Penelopa umna u svojim
 Živi u dvorovima i bogu slični Telemah!«
 Razumni na to njemu Telemah progovori ovo:
 »Šuti i nemoj mi mnogo, o Eumeju, r'ječat se s ovim,
 Jer je riječima ljutim Antinoje naviko vazda
 395 Grdno dražiti ljude te i drugè navodi na to.«
 Zatim Antinoju ove progovori krilate r'ječi:

¹⁴ 363. »poznā«, tj. po tome kako će se pojedini prosci ponijeti prema njemu.

¹⁵ 380. Apostrofa: vidi 14. pjev. st. 55.

400 »Doista ti se za mène, Antinoje, brineš ko otac¹⁶
 Za sina svog, kad r'ječju tuđinca silovitom goniš
 Iz kuće tē, al' ne dao bog izvršit se tome!
 Uzmi i podaj mu što, ne zavidim, ta još i velim.
 Ne boj se stoga ništa ni matere moje nit' kojeg
 Sluge, što ih u domu božanskog Odiseja ima
 Ali misao takva u grudima tvojima nije,
 Jer sam izjedati voliš no kome drugome dati!«

b. Antinoj zlostavi Odiseja. 405—491.

405 Njemu odgovori na to Antinoje i reknē ovo:
 »Što si, Telemaše, reko goropadan i oholòrek?
 Kòliko dajem mu ja, tolikò da dade mu svaki,
 Tri bi ga mjeseca ova odbijala kuća od sèbe.«
 410 Reče i podnožje digne i pokaže, što je pod stolom
 Stajalo, na kom je držo pri gozbi bijele noge.
 À drugī svak Odiseju dà i napune mesom
 I hljebom njegovu torbu, te na prag htjede otići
 Opet Odisej da kuša, što dadoše njemu Ahejci,
 Ali k Antinoju stupi i riječ mu prozbori ovu:
 415 »Daj mi, o ljubazniče, jer ne mislim, da si od sviju
 Najgori Ahejācā, već najbolji; kralju si sličan.
 Zato je pravo, da još mi i višē od drugih dadeš
 Hljeba, a ja ću tebe po zemlji beskrajnoj slaviti
 I ja sam nekad bogat u obilnoj živio kući,
 420 Živio među ljudma, i prosjaku d'jelio često,
 Kakav je godijer bio, i što god je trebalo njemu.
 Hiljadne imo sam sluge, a i drugōg imo sam svega,
 Uza što dobro žive i obilni zovu se ljudi.
 Ali me pogubi Zeus Kroniōn, — jer htio je tako, —
 425 Te se s hajducima združih, skitačima svjetskim, da na put
 Daleki pođem s njima u Egipat na propast svoju.
 Ja u Egiptu lađe uzvijenē nā oba kraja
 Ustavim, onda svojim drugòvima milima rečem,
 430 Neka kod lađa budu i neka na lađe paze,
 I razgledače pošljem, da idu zemlju uhoditi,
 Al' njih obuzme bijes, i dadu se srcu zavēsti
 I uzmu Egipćanma da plijene prekrasna polja,
 Uzmu im ludu djecu i žene grabiti, a ljude
 Stanu ubijati, al' glās se po gradu razide brzo.
 435 A kad se začuje to u gradu, ù osvīt zore,
 Dođu, i polje puno pješākā bude i kòlā,
 Oružjem zāblastā polje, i društvo mi ù bježān ružnu
 Nagna gromovni Zeus, te nitko ne smjedne od njih
 Dočekati junački one, jer zla ih opkole odsvud.
 440 Tada mi oštrom mjeđu drugòvā ubiju mnogo,
 Neke odvèdū žive, da pòd silu robuju njima;

¹⁶ 397. »ko otac« — to je fina ironija jer Antinoje želi uzeti njegov majku Penelopu za ženu.

Mene pak namjerniku tuđincu na Kipar daše
 Dmetoru, Jasovu sinu, što Kiprom vladaše moćno,
 A otud nevolje trpeć na otok dolazim ovaj.«
 445 Njemu odgovori na to Antinoje i reknē ovo:
 »Koji je zao duh na nepritliku doveo gost'ma
 Nevolju ovu? daleko od stola mojega tamo
 Usred dvòranē stani, i opet Egipat da te
 Ne snađe gorki i Kipar, jer drzak si, besraman prosjak,
 450 Ideš okolo svijū po redu, a oni nasòmē
 Daju ti, nē znaju ti se ustegnuti, nē znaju žaliti
 Tuđe dijeleći dobro, dok svaki dosta imade.«
 Od njeg domišljat Odisej uzmašnūv progovori ovo:
 »Ao, nije ti srce spram lica, kakvo imadeš!
 455 Iz kuće svoje tī udijelio nī soli ne bi
 Onome, tko te moli, a sām na tuđemu sjediš
 Ā nēćeš dà dāš mi hljeba komadić imajuć mnogo.«
 Reče mu, al' se jače Antinoju razljuti srce,
 Mrko ga pogleda on i progovori krilate r'ječi:
 460 »Al' sad ne mislim više, kroz dvòranu da ćeš mi opet
 Lijepo proći, kad već si i uvrede stao govorit!«
 Reče i podnožje dignuv Odiseju u rame desno
 Baci ga, na vrh leđa, al' kao stijena Odisej
 Stanovan osta, i hītac Antinojev ne sruši njega:
 465 Glavu odmakne šuteć i zlò po onoga misleć;
 Natrag se vrati k pragu Odisej te sjedne i onda
 Skine preòpunu torbu i proscima besjedu reče:
 »Preslavne kraljice prosci, o čujte me, što ću vam reći,
 Neka vam nešto rečem, što srce u grudma mi kaže.
 470 Nikakve odista nije ni tuga nī žalòst srcu,
 Brani li čovjek svoje imanje il' bijele ovce
 Ili goveda svoja i onda padne u boju,
 Ali Antinoje mene zbog želuca pogodi jadnog,
 Želuca kletog, što zala množinu donosi ljudma.
 475 Ako li prosjacima Erinījā, bògòvā ima,
 Onda Antinoja smrt i skončanje prèd svadbu snašlo!«
 Njemu Eupitov sin Antinoje odvratī ovo:
 »Sjedi, tuđinče, mirno i blaguj il' drugamo idi,
 Da te za noge momci il' za ruke ne stanu vući
 480 Pa te ogule svega, da znadeš, što si to reko.«
 Tako mu reče, al' svi to Antinoju zamjere ljuto,
 Gdjekoji ob'jesni mladić ovako je rekao tada:
 »Nisi pogodio dobro, Antinoje, prosjaka jadnog;
 Jadniče, ako je on od nèbeskīh bògòvā koji!
 485 Ta i bogovi sami tuđincem iz dàlekē zemlje
 Slični se znadu učiniti i u svakòm znadu oblīku
 Oblaziti grade, da ljudsku opačinu i prāvdu vide.«
 Tako mu reku, al' za to Antinoje mario nije,
 A Telemah očúti u grudima veliku žalost.
 490 Što mu je udaren otac, al' iz oka ne pusti suzu,
 Glavu odmakne šuteć i zlò po Antinoja misleć.

c. Penelopa poziva Odiseja k sebi uveče. 492—588.

A kad začuje mudra Penèlopa, u kući da je
 Udaren prosjak, tad kletvu med sluškinjama izrèčē:
 »Ej pogodio tebe Apòlōn slavnòlukī tako!«¹⁷
 495 A ključarica njoj Eurinoma besjedu reče:
 »Da se ukletve naše već steku, ne bi ni jedan
 Od njih dočekò živ ljepòtronū sutrašnju zoru!«
 Njoj Penelopa mudra ovako progovori na to:
 »Majko, svi su mi mrski, jer o zlu rade, al' opet
 500 Crnoj je Keri od sviju Antinoje najviše sličan.¹⁸
 Nekakav bijedni hodi tuđinac po kući proseć
 Ljude, da dadu mu što, jer na to ga potreba goni;
 Svi mu dadoše drugi i napuniše mu torbu,
 À òn ga podnožjem lupi baš uvrh ràmena desnog.«
 505 Tako zboraše ona med sluškinjama med svojim
 U sobi sjedeć, a divni Odisej jedaše tada;
 Ona pozove k sebi svinjara divnog i reče:
 »Idi, Eumeju divni, i reci onom tuđincu,
 Amo nek dođe, da molim i pitam ga, nije li štogod
 510 Gdje o Odiseju čuo mukòtrpnòm, ili ga možda
 Očima vidje, jer òn na skitača svjetskog je nalik.«
 Na to si, Eumeju, ti o svñjāru, besjedu reko:¹⁹
 »Ej da ušutjeti hoće, o kraljice, tamo Ahejci!²⁰
 Kako govori on, i tvoje b' općinio srce.
 515 Tri ga imadoh noći u kolibi ì trī ga dana
 Ūstavljāh; jer je došo utèkāvši iz lađe k meni
 Prvom, al' nije mi sviju iskazo nevolja svojih.
 Kakono gleda čovjek pjevača, što umije ljupke
 Ljudima pjevati pjesme naučiv od bògōvā vječnih,
 520 I ljudi slušat ga žele bez prestanka, kada im pjeva:
 Tako je mene on općinjavo u kolibi sjedeć.
 Veli, prijatelj glavni s Odisejem da je po ocu,
 Rodom da je iz Krete, gdje živi naraštaj Minov,
 Otud nevolje trpeć na ovaj je došao otok,
 525 Ovamo onamo bacan, i veli, da blizu je čuo
 Za Odiseja divnog, u tesprotskom rodnome polju
 Živ da je, kući da ide i zaklade mnoge da nosi.«
 Tada Penelopa mudra odgovori njemu ovako;
 »Idi, pozovi ga amo, da sam mi iskaže sve to.
 530 Oni pak neka sjede pred vratima te se vesele,
 Ili u dvorima ovdje, kad u njih je veselo srce,
 Netaknut njihov stoji imutak u kućama njihovim,
 Hljeb i slađahno vino, i nitko ne tròšī do slūge.
 Nego nam svaki dan u dvore dolaze oni
 535 Koljući goveda naša i òvce i pretile koze,

¹⁷ 494. To je apostrofa na Antinoja u znak ogorčenja zbog njegova bezdušnoga postupka prema prosjaku.

¹⁸ 500. Smisao je: Antinoje mi je mrzak kao smrt.

¹⁹ 512. Apostrofa; vidi 14. pjev. st. 55.

²⁰ 513. »Ahejci« — misle se prosoci.

Gozbe gotove sebi, ispijaju žarkasto vino
 Bez brige; propada mnogo, jer čovjeka nema ovakva,
 Kakav je bio Odisej, da s doma ukletvu skine;
 A da Odisej dođe u očinsku vrativ se zemlju.
 540 Brzo bi njemu i sinu junaci platili silu.«
 Tako reče, i tada Telemah kihne,²¹ te čitav
 Strašno zaòrī se dom, i nasmije se kraljica tome,
 Odmah Eumeju ona progovori krilate r'ječi:
 »Idi, Eumeju divni, i zovni mi amo tuđinca,
 545 Ne vidiš, da mi je sin na besjede kihnuo moje?
 Zato se proscima smrt po redu izvršila svima,
 Nikoji òd njih smrti ni Kerama nē mogō uteć!
 Drugo još u srce spravi, što sada mislim ti reći:
 Ako se uvjerim ja, da je rekao istinu c'jelu,
 550 Ja ću ga odjećom krasnom obúci: košuljom, strukom.«
 Tako mu reče, i svinjar razumjevši besjedu ode
 Te uz Odiseja stavši progovori krilate r'ječi:
 »K sebi, tuđinče, oče, Penelopa mudra te zove,
 Mati Telemahova, jer njeno je nagoni srce,
 555 Ū jadima i tuzi da pita te za muža svoga;
 Ako se uvjeri ona, da istinu c'jelu si reko,
 Dat će ti ona struku i košulju, čega ti treba
 Najviše, à hljeba sâm naprosit po narodu možeš
 I svoj nasitit trbuh, ta po volji dat će ti svatko.«
 560 Njemu divni stradálac Odisej odgovori ovo:
 »Eumeju, ja bih rado baš c'jelu istinu sada
 Mudroj Ikàrija kćeri Penelopi rekao odmah,
 Jer znam dobro o onom, ta nevolje trpjesmo skupa.
 Ali se bojim množine prosácā tvrdoga srca,
 565 Bijes i nasilja njihna do gvođenog dosežu neba;²²
 Jer kad sam malo prije po dvorima išo, tad čovjek,
 Kojemu nikakva zla ne učinih, lupi me ĩ bōl
 Zada mi, te me Telemah obranio nije ni drugi
 Nitko; pa zato reci Penelopi, ako i želi
 570 Sa mnom govorit, nek čeka u dvòrani, sunce dok zađe,
 Onda za muža svoga nek pita me, za povraćenja
 Njegova dan uz oganj posadiv me, zašto ti jadnu
 Odjeću imam, ta znadeš, jer k tebi pribjegoh prvom.«
 Tako mu reče, i svinjar razumjevši besjedu ode;
 575 Kad on prekò praga stupi, Penelopa reče mu ovo:
 »Ne vodiš, Eumeju, njega? što preumi skitač? zar koga
 On se ùplaši možda prekò mjerē? ili se stidi
 Drukčije u kući ovoj? Ah zlo je sramežljivi skitač!«
 Na to si, Eumeju, ti o svñjāru, besjedu reko:
 580 »Pravo govori on, što i drùgī bi mislio svaki,
 Tko bi se gledò uklonit prosácā ob'jesnih b'jesu.
 Pričekaj, on ti veli, u dvòrani, sunce dok zađe;

²¹ 541. Ovo je najstarije mjesto u antičkoj književnosti gdje je kihanje prikazano kao bonum omen; što je kihanje jače to je i znamenje povoljnije.

²² 565. »do gvođenog neba« — vidi 3. pjev. st. 2.

Pa i samoj je tebi, o kraljice, ljepše, da sama
Govoriš riječ s tuđincem i sama njega da slušaš.«

585

Njemu Penelopa mudra ovako odgovori na to:
»Ne misli ludo taj tuđinac, već kako valjade,
Jer med ljudima nigdje med smrtnima takovih nema,
Koji u svojoj ob'jésti bezakonja svakakva čine.«

5. Eumej se vraća na selo. 589—606.

Tako Penelopa reče, a svinjar divni izàtog
Rekavši kraljici sve u množinu ode prosaca,
I on Telemahu odmah progovori krilate r'ječi
Glavu primaknuvši k njemu, da ne bi ì drugī čuli:

590

»Odlazim, ljubazniče, da krmke čuvam i ondje
Sve, što nas dva imámo, a ovdje tī se ded skrbi.

595

Sebe najviše čuvaj i nastoj u srcu svome,
Da te ne snađe što, jer mnogo Ahejci ti o zlu
Rade, al' zatro ih Zeus, dok sa njih postradali nismo!«

Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:

600

»Sve ću učiniti, oče; al' večeraj prije pa idi,
U zoru opet dođi i klanice krasne donesi,
A ja ću brinut se za sve i bogovi besmrtni sa mnom.«

Tako mu reče, a Eumej na stolac sjedne na glàtkī,
Pa kad zasiti srce i pićem i jelom svakim,

605

Onda k svinjama svojim iz dvorišta ì kućē ode,
Iz kuće gostiju pune, — a prosoci se igranjem, pjesmom
Zàbavljāhu, — jer dan se na zaranke nagnuo veće.

OSAMNAESTO PJEVANJE

(39. dan [nastavak]. Večer.)

Odisejevo rvanje s Irom.

6. Odisej se šaka s Irom. 1—116.

Uto i prosjak dođe potúcalo, koji po gradu
Itačkom prošaše sved i na glasu s pomamna bješe
Trbuha, jer je htio bez prestanka piti i jesti.
Ne bješe ni jāk ni snažan al' likom bijaše golem;
5 Arnej se imenom zvaše, na porodu gospođa majka
Tako je nazvala njega, al' Irom zvaše ga mladež,¹
Jer je raznosio glase, kad tkogod bi poslo ga kamo.
On Odiseja htjede iz njegove protjerat kuće,
Dražit ga stane, i ove progovori krilate r'ječi:
10 »Miči se s vrata, starče, jer za noge bit ćeš odvučen;
Ne vidiš, kako mi svi već namiguju te me sokolē,
Da te odávlē odvučem, al' stid me je. Nego se diži,
Da između nās odmah i na šake ne bude svađa.«
Mrko ga gledne Odisej dosjetljivi i reknē ovo:
15 »Čovječe, ja ne činim ti zla i ne govorim ništa,
Ne marim, ako ti tko podádē zàgrabīv mnogo.
Ovog je praga dosta obojici, potrebno nije,
Poradi tuđeg blaga da zavidiš; i tī s' potúkāč,
Čini se, kao i jā, a bogovi dijele blago.
20 Na šake nemoj me odveć pozivat, razljutit bi mene
Mogao tīm, iako sam star, okaljat bih znao
Usne ti i grūdi krvlju, pa bit ću od tēbe na miru
Sjutra još više, jer mislim, navratit se drugi put nećeš
U dom Laèrtova sina Odiseja nikada više.«
25 Na to se Ir potúkāč razljutiv odgovori ovo:
»Aj kolikō se taj razblebètao prljavac sličan
Kakvoj starici uz peć! zlostávit bih mogao njega,
Rúkama njega objèma istúci i nà zemlju zúbe
Sve mu iz čèljūsti izbit ko vepru, što usjeve grize.
30 Nego paši se sad, da nas oba vide i ovi
Gdje se borimo, al' kako ćeš ti porvat se s mlađim?«
Tako se njih dva sada pred visokima pred vratma
Jedan na drugog ljuto na pràgu raspališe glatkom.

¹ 6. Ir znači prema pučkoj etimologiji: glasnik, kao što je Iris glasnica bogova, pravo njegovo ime Arnej znači: ovčar.

35 Snažni i čili njih Antinoje kada razumje,
Slatko se tome nasmije i drugim proscima reče:
»Takova, drugovi mili, veselja ne bješe jošte,
Kakvo je sada bog u ovu poslao kuću;
Evo se svađaju Ir i tuđinac, na šakački zovu
40 Jedan drugoga boj, a mi ih podražimo brže!«
Tako im reče, i svi tad ustanu smijuć se prosci
Pa se okolo jedno odjèvenih prosjaka skupe;
Onda Eupitov sin Antinoje prozbori njima:
»Čujte me, junački prosci, da nešto rečem vam sada.
45 Kozji burázi se peku na ognju, svi pretilinē
I krvi puni, a mi ih za večeru spremismo sebi.
Koji svlada od ove dvojice i budē jači,
Neka dođe i jedan nek uzme od tih burágā.
Taj ée se s nama gostit otādā, a prosjaka drugog
Nećemo nikakva pustit, prosjáčiti mēd nās da dōdē.«
50 Tako Antinoje reče, i svima se besjeda svidje,
Onda lukavo njima Odisej dosjetljivi reče:
»Nije, ljubazni moji, mogućē rvat se s mladim
Starcu, kog je bijeda savladala, ali me na to
Želudac zlopaki goni, da trpim udarce teške:
55 Nego se meni dajte zakunite zakletvom tvrdom,
Od vas ni jedan da Iru pomōci neće i rukom
Grešno me udriti teškom i krepko me ovom podložiti.«
Tako im reče, i svi se po želji njemu zakunu.
Pošto se svi zakunu i svoju zakletvu svrše,
60 Snažni i čili njima Telemah progovori ovo:
»Tuđinče, ako te duša i junačko potiče srce,
Ovome gledaj odoljet, Ahejca se nikojeg drugog
Ne boj, jerbo će mnogi na onog, tko udari tebe;
Jer domaćin sam ja, a razumna do dva se kneza
65 Sa mnom slažu: Antinoje i još Eurimah.«
Tako im reče, i svi mu povladiše, pa ondā snagu
Dronjcima opaše mušku Odisej, njegova bedra
Velika lijepa tad se pokazase pa i ramēna
Širokā, mišice čvrste i grūdi. Tada Atena
70 Pristupi k njemu i ljūdī pastiru objači ude;
Prosci se nato svi veōma začude njemu.
Tada je gdje koji k drugu okrenūv se reko ovako:
»Zlo je nesretni Ir zakrivio, zlo će i imat!
Kakvo se starcu bedro iz njegovih dronjaka vidi!«
75 Tako reku, a Iru u grudma se uzbuni srce.
Silom ga opašu sluge i zatim njega dovedu,
Uplašena, sve mēso na udima drhtaše njemu;
Grdnu izusti riječ Antinoje i reknē njemu:
»Nē bilo, hvališo, tebe! ej da se i rodio nisi,
80 Ako od ovoga dršćeš i njega strašno se bojiš,
Starca, kog je bijeda savladala, koja ga mori.
Nego ću nešto ti reći, i tako će doista biti:
Ako nadvlada on, i od tēbe bude li jači,
Ja ću te u lađu crnu uvaliti i nā kopno kralju

85 Poslat ću Ehetu tad, zatiraču smrtnijeh ljudi,²
 Da ti odreže nos i ušesa nemilom mjeđu,
 Da ti otrgne snagu i baci je sirovu psima.«
 Reče, i koljena Iru još jače poduzme drhat,
 U sredinu ga sprate, — tad obadva podignu šake.
 90 Divni stradálac Odisej u sebi se zamisli onda,
 Bi li ga udarcem odmah oborio, uzo mu život,
 Il' bi ga udrio lako i na zemlju svalio samo;
 I misleć tako smisli, da ovo bolje će biti:
 Lako ga udrít, da s' ne bi Ahejci doveli kako.³
 95 Tada se ispruže oni obojica; u rame desno
 Lupi Odiseja Ir, a ovaj pod uho njega
 U vrat i kost mu slomi, te navre mu odmah niz usta
 Crvena krv, te zajáučē on i u prašinu padne,
 O zemlju nogama lupi i pobije zube; a prosci
 100 Ponosni dignu ruke i poginut šćahu od sm'jeha.
 Za noge zgrabivši Ira Odisej od vrátā u obor
 Njega odvúčē do vrátā od tr'jema, te ga u dvoru
 Nasloni ũza zīd i štāp u njegove metnuvši ruke⁴
 Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
 105 »Sjedi ovdje i tjeraj od sebe ũ svīnje i pse,
 Nemoj tuđincima više ni prosjakom zapovijedat,
 Kukavac, da te ne bi još vēcā nevolja snašla.«
 Reče i ružnu on torbetinu na pleći baci
 Prodrtu svuda, a na njoj za uprtu konopac bješe;
 110 Na prag se opet vrati i sjēdnē, a prosci se slatko
 Smijuć u dvòranu pođu, čestítat Odiseju stanu:
 »Zeus ti, tuđinče, dao i ostali bogovi vječni
 Sve, što najvećma želiš, i ũ srcu što ti je milo,
 Koji si ũstavio nenāsita ovog, te neće
 115 Već se po narodu skitat, jer skoro ćemo ga poslat
 Kralju Ehetu mī, zatiraču smrtnijeh ljudi.«

7. Odisej uzalud opominje Amfinoma. 117—157.

Tako mu reku, i tād se Odisej povēseli divni
 Čestitoj besjedi toj, a Antinoje metne pred njēga
 120 Burag, koji je pun pretilinē ũ krvi bio,
 A Amfinom mu dva iz košare izvadi hljeba,
 Zlatni pruži mu kondir i zdraveć ovo mu reče:
 »Zdravo, o tuđinče oče! i tēbi jednom se sreća
 Rodila, ali si sada bijedama obuzet mnogim.«
 Njemu dosjetljivi na to Odisej odgovori ovo:
 125 »Ti mi se doista činiš, Amfinome, razuman vrlo;
 Takav ti je i otac, o kojemu glasove dobre

² 85. Okrutni kralj Ehet osakatio bi, po priči, svakoga stranca koji bi došao u njegovu zemlju; ime se njegovo upotrebljavalo poslovično kad je koga trebalo jako prestrašiti.

³ 94. tj. da ga prosci ne bi prepoznali po snazi udarca.

⁴ 103. Štap (skeptar), inače znak časti i vlasti, ovdje služi za porugu.

Čujem, a to je Nis Dulíšanin valjan i bogat;
 Njemu vele te sinom, na čovjeka umna si nalik.
 Stog ću ti reć, a tî me ded čuj i ù srcu pamti:
 130 Ništa ne hrani zemlja kukavnijeg, nego je čovjek,
 Od sveg, što god diše na njojzi, što god se miče;
 Ne misli, da će ga zlo zadèsiti poslije kadgod,
 Dok ga usrećuju bozi, i koljena dok mu se miču;
 Ali blaženi bozi kad b'jedom ga pogode kakvom,
 135 Onda podnosi ì tō, al' na silu, strpljiva srca.
 Jer je takova volja u ljudi u pozemljárā,
 Kakav je dan, što otac i ljúdi i bōgōvā pošlje.
 Ì jā sam nekad sretan med ljudima mogao biti,
 Ali bezakonja mnogo počinih u svoju se silu
 140 Ūzdajūći i jakost, u oca i u braću svoju.
 Zato nikakav čovjek nek ne bude nikada grešan,
 Nego nek uživa šuteć od bōgōvā dare, što dadu;
 Neka nije ko prosci, bezakonja kojino čine,
 Kako ih vidim gdje troše imutak, ženu sramòtē
 145 Čovjeka, za kog velim da òd drāgīh i od domājē
 Neće dugo izbivat, već blizu je vrlo; — al' tebe
 Kući doveo bog, i tî se ne sastao s onim,
 Kada se u milu vrati u svoju očinsku zemlju,
 Jerbo pod svojim krovom Odisēj kada se nađe,
 150 S proscima, mislim, neće razminut se bez krvi moći.«
 Reče pa slatkog vina i medenog bozima izliv
 Ispi ga, zatim vrč uredniku naroda vrati
 U ruke; à tāj prođe kroz dvore u srcu bolan,
 Glavu oborio bješe, jer srce mu slućaše b'jedu,
 155 (Al' ne umāče Keri ni tako, Atena ga sape,
 Te ga umori krepko Telēmah rukom i kōpljem)
 I on se posadi opet na stolicu, s koje je usto.

8. Penelopa među proscima u dvorani. 158—303.

A. Atena pripravlja Penelopin dolazak. 158—205.

Uto Ikarija kćeri Penelopi mudroj je miso
 Sjājnōkā boginja vrgla Atena u srce ovu:
 160 Da se pokaže proscem, da raširi srca sve više
 Njihova, kako bi mužu i sīnu svojemu bila
 Jošte i više draga no bijaše dosad. I ona
 Na silu se nasmije⁵ i riječ izustivši reče:
 »Srce, Eurinoma, moje sad želi ko nikada prije,
 165 Da se pokažem proscem, koliko god su mi mrski,
 Sinu da reknem riječ, korisnije što će mu biti,
 Neka sa prkosnima ne druguje proscima vazda,

⁵ 163. »Na silu se nasmije«, jer nije imala nikakva razloga za smijeh.

Oni govore dobro, al' poslije opako misle.«
 Njoj ključarica na to Eurinoma besjedu reče:
 170 »Doista pravo si sve i valjano kazala, d'jete!
 Nego kazati sinu otići ništa ne tajeć;
 Ali opèri kožu i obraze namaži prije,
 Nejd, dok su ti oba ovako obraza plačem
 Oblita; bez kraja tužit i konca zlo je, — ta već je
 175 Velik ti sin, za kojeg si bogove molila mnogo,
 Da ti ga vidjeti dadu, gdje prva niče mu brada.«
 Njoj Penèlopa mudra ovako odgovori nà tō:
 »Zabrinuta me tî, Eurinoma, vraćat nemoj,
 Da ja operem kožu i ličilom namažem lice;
 180 Ta svu olimpski bozi milotu uzeše meni,
 Otkad u koritastim u lađama onaj otiđe.
 Nego Autònoju sad, Hipodàmiju deder mi zovni,
 Neka ovamo dođu, da stoje u dvòrani sa mnom,
 Jer me je samu stid uníci među muškarce.«⁶
 185 Tako starici reče, a ona iz sobe ode
 Ženama onima kazat i ponukat, brže da idu.
 Sjajnoka boginja tad se Atena domisli drugom,
 Pa snom Ikàrija kćer Penelopu obaspe slatkim.
 Pade glavom te usnu, i svi joj zglobovi klonu
 190 Na počivāljci ondje, i besmrtni darove dā joj
 Boginja ūzoritā, da motre je s čudom Ahejci.
 Najprije njoj krasotom ambròsijskē obraze lijepe
 Očisti, čime se zna krasnovjènačnā Kiterka sama
 Mazat, kad u kolo ljupko med Hārīte hoće da ide.
 195 Višu učini nju Atena i krupniju vidjet,
 Još je od bjèlokosti od rezane učini bjeljom.
 Boginja ūzoritā učinīvši sve to otiđe;
 A dvije dvorkinje onda bjelòrukē iz ženske sobe
 Munu s bukom, i sanak Penelopu slađahni pusti,
 200 Rukom obraze protre i besjedu prozbori ovu:
 »Al' me je tvrdi san poklopio jednu i tužnu!
 Tako mi blagu smrt oj Artèmida časna da dade
 Odmah sada, da život ne gubim od srca plaćuć,
 Čeznući za mužem milim i njegovom svakom vrlinom,
 205 Ta med Ahejci on med svima izvrstan bješe!«

B. Penelopa kori Telemaha. 206—242.

Rekne i niz sobe ona niz blistave spusti se gornje,
 Ali ne sama, već uz nju i dvije su dvorkinje išle.
 Kada ženska dika Penelopa k proscima dođe,
 210 Stade kraj dovratnika od dvòranē građene tvrdo,
 Ispred obraza oba povúkla je bijeli pr'jevjes,
 S obje joj stajaše strane po dvorkinja čestita jedna.

⁶ 184. Kad kraljica ili žena kraljevskoga roda izlazi iz svojih odaja, obično je prati koja sluškinja; vidi npr. 1. pjev. st. 331.

Proscima koljena klonu,⁷ i svè ih općini žudnja,
 Svakoga osvoji želja s Penelopom počinut mudrom.
 Tada milome sinu Telemahu prozbori ona:
 215 »Nije ti srce ni um, Telemaše, stalno ko prije,
 Kada si dječak još bio, pametnije znao si mislit,
 A sad kada si velik i kada si dòšò u napon,
 Kad bi ti rekao svatko, od oca sretnoga da si,
 — To bi reko i tuđin visòka i l'jepa te videć —
 220 Ni um ni srce nije u tèbe, kako valjade,
 Kako se eto djelo u dvorima učini grdno,
 Te si dao, da stranac onako zlostavljen bude.
 Šta bi bilo, kad stranac u dvorima našim sjedeći
 Taj bi nastradao što od onakva mrcvarenja ljutog?
 225 Tebi bi samome bila med ljudma sramota i pokor.«
 Razumni na to njojzi Telemah odgovori ovo:
 »Ja ti ne zamjeram, majko, naljutila što si se na to;
 Al' ja u srcu znam i razumijem, što li je dobro,
 Što li je zlo, jer više dijete nisam ko prije;
 230 Nego razumno svega ne mogu smisliti jošte,
 Jer me smetaju ovi zlomišljeni ljudi, što sjede
 Koji odáklē uz mène, a nitko mi nije pomoćnik.
 Borba tuđinca s Irom onako se svršila nije,
 Kako su željeli prosci, već jači je bio tuđinac.
 235 Ej da otac mi Zeus i Atena dà i Apòlōn
 Da bi nam u kući svi potúčeni prosci sad bili,
 Da bi pokunjili glave i ležali koji u dvoru,
 Koji u domu, i svim se razglobila koljena⁸ njima,
 Kao što eno Ir pri vratima obora sada
 240 Sjedi klimajuć glavom na pijana nalik i pravo
 Na noge ne može dić se nit' može doma se vratit,
 Kud mu je put, jer svà se razglobiše koljena njemu.«

C. Penelopu darivaju prosci. 243—303.

Njih su se dvoje tu razgovarali besjedeć tako,
 Kad li Penelopi riječ progovori ovu Eurimah:
 245 »Kćeri Ikàrijeva Penèlopa, čujder me, mudra:
 Da te Ahejci svi po Argosu Jasovu vide,
 Odmah bi sutra zorom prosáca osvanulo više
 U kući vašoj na gozbi, jer žena ti si nad žene
 Po svom licu, po svojoj visini i čestitom srcu.«
 250 Njemu Penelopa mudra odgovori na to ovako:
 »Svaku su izvrštinu, Eurimaše, uzrast i lice
 Bogovi uzeli meni, kad odoše ono Argejci
 Pod grad Ilij, i môj među njima bješe Odisej.
 Da se povrati on, da lebdi on oko mène,
 255 Veći bi i ljepši glas u svijetu bio za mnòme.

⁷ 212. »koljena klonu« — vidi 4. pjev. st. 703.

⁸ 238. »razglobila koljena« — vidi st. 212. i 341.

A sad sam tužna, jer bog mi tolikū je poslao b'jedu.
 Kada je išao na put i ostavljō očinsku zemlju,
 Desnoj me ruci primi za članak i reknē meni:
 »»Ne mislim, ženo, da će se svi od Troje povratit
 260 Nazuvčari Ahejci i c'jeli i zdravi doma,
 Jer i za Trojce vele mejdandžije da su te znadu
 Gađati kopljem i lūk natezat i upravljat konjma
 Brzih nogu, a tī baš umiju borci prekidat
 Najbrže teški boj u jednako krvavu ratu.
 265 Zato ti ne znam, da l' će me bog od Troje dovesti,
 Ili ću ostati ondje; a ovdje tī se de skrbi,
 Misli na mater moju, na oca u kući misli,
 Kao što misliš sad, il' još i više, mene dok nema;
 Al' kad ugledaš sina, gdje prva niče mu brada,
 270 Udaj se, za kog te volja i ovu ostavi kuću.«
 Tako zboraše on, a sada se svršuje sve to;
 Doći će noć, kad se mrska izvršiti udaja ima
 Meni proklētnici, kojoj je Zeus svu uzeo sreću!
 Ali strašna je tuga u duši i u srcu meni:
 275 Nije bivao taj u prosācā običaj prije,
 Koji prositi hoće valjanu ženu i oca
 Bogata kćer te stanu okō njē svi da se jagme,
 Tovne dovode ovce i goveda sami za gozbu
 Djevojačkome rodu i davaju darove sjajne
 280 Te bez računa tuđi imutak oni ne troše.«
 Reče im, te se Odisej povēseli, divni stradālac,
 Jer im je gledala dare izmamiti i srca njihna
 Slatkim opčinjala r'ječma, a mislila drugo u sebi.
 Njojzi Eupitov sin Antinoje prozbori ovo:
 285 »Kćeri Ikarijeva Penelopa, čujder me, mudra,
 Primaj darove ti, što Ahejac ih koji donese
 Po volji svojoj, jer dare odbijati nije ti l'jepo.
 A mī se nećemo razić na posle nit' ikuda drugud
 Prije nego se udaš za najboljeg od svih Ahejca.«
 290 Tako Antinoje reče, i svima se besjeda sviđi,
 I svaki odmah pošlje glasnika po darove kući,
 Glasnik Antinoju halju donese šarenu, dugu,
 Prekrasnu, — pređica dvanest na njojzi bijaše zlatnih,
 Koje se hvatahu sve u dobro savite kuke.
 295 Glasnik Eurimahu zlatni donese umjetnog kova
 Sjajan đerdan ko sunce od elektra nanizan samog;
 Slūge Euridamasu donēsū oboce sã trī
 Bisera jagodasta, milina blistaše iz njih;
 Iz kuće gospodara Pisandra, Poliktoru sina,
 300 Sluga mu ogrlicu donese, prekrasan nakit.
 Tako različne krasne donesu dare Ahejci.
 Ženska tad dika krene Penelopa u sobe gornje,
 Sluškinje prekrasne dare za njōme nošahu gore.

9. Prvo veče Odisejevo u domu do odlaska prosaca. 304—428.

A. Pjesme i ples. Melanta. 304—345.

305 Prosci se na igru tada okrenuše i pjesme ljupke,
Te se veseliše tako, dok nije ih večer zatèkla.
Kad ih u tákōm veselju i večer omrkne crna,
Svjètionīka tri u dvòrani odmah se stave,
Da im svijetle, okò njīh suharke pomeću mnoge
310 Odavno sasvim suhe, što mjed ih ras'ječe skoro,
Luče metahu med njih, a poticale su plamen
Sluškinje divnog stradálca Odiseja jedna pa druga;
Njima reče Odisēj, domišljatō Zeusovo čedo:
»Sluškinje vi gospodara Odiseja, kojega dugo
315 Nema, — u kuću⁹ pod'te, gdje kraljica boravi časna,
Ā niti predite s njome, veselite kraljicu svoju,
Sjedeć ù sobi s njom, il' grebenajte rukama vunu,
Ā jā ću ovima svīm zapaljívati vidjelo ovdje,
Makar i zoru oni ljepòtronū dočekat htjeli,
Neće me oni utrudit, jer ja sam veliki patnik.«
320 Na tu se riječ nasmiju i jedna pogleda drugu.
Ružno napadne na nj ljepoòbraznica Melànta,
Doliju kći, što Penelopa nju othranila bješe¹⁰
I kao d'jete svoje odgajala igračke dajuć
Zabave srcu, al' ona Penelope žalila nije,
325 Već se umiješala ona s Eurimahom ljubeć se s njime.
Ona riječima grdnim Odiseja napadne ovim:
»Ti si, tuđinče jadni, prošenuo pameću svojom,
Koji u kovačnicu otići nećeš da spavaš¹¹
Niti u mjesto zborno,¹² već ovdje govoriš svašta
330 Drsko med ljudima mnogim ne bojeć se u srcu ništa;
Vino je valjada um osvojilo tebi, il' takva
Pamet je vazda u tēbe, te naklapaš uludo samo;
Il' si od rādosti mahnit, što svlada skitnicu Ira.¹³
Neka ti ne dođe samo od Ira valjaniji junak,
335 Žilavim rukama što bi razlupao c'jelu ti glavu,
Krvlju te silnom okáljō i iz kuće bacio tebe!«
Mrko pogledav nju Odisej dosjetljivi reče:
»Aj k Telemahu, kujo, otići ću odmah i kazat,
Što to govoriš ti; na komáde nek isjecka tebe.«
340 Reče, i od riječī razbjèžē se njegovih žene.

⁹ 314. »u kuću«, tj. gore u ženske sobe, kamo je prema st. 302. otišla već prije Penelopa.

¹⁰ 322. Bestidna je Melanta prema tome sestra gruboga Melanta; vidi 17. pjev. st. 212.

¹¹ 328. U kovačnici su rado tražili zaklon beskućnici i prosjaci vjerojatno zbog topline.

¹² 329. »Zborna mjesto« — ovdje se misli jedna uvijek otvorena prostorija u kući, koju su u starije doba iskorišćivali kao sklonište prosjaci i beskućnici, a kasnije se upotrebljavala kao mjesto gdje se ukućani sastaju na razgovor i zabavu.

¹³ 320—333. Misli se da su ti stihovi poslije umetnuti jer žena ne može govoriti ovako drsko.

345 Kroz kuću bježati nagnu, i koljena klonuše svakoj
 Od stra, jer mislile su, od zbiljē sve to da reče.
 A on uz sv'jećenjake ovdje uz goruće ostade sv'jetleć,
 Sve ih gledaše stojeć, a u srcu druge je misli
 Prevrto, koje se sve izvršiše poslije redom.

B. Odisej i Eurimah. 346—428.

Proscima junačkima Atena nē dā, da posve
 Ūstēgnū se od grđnjē srdōbōnē, kako će više
 Jad Laertovu sinu Odiseju u srce ući.
 Njima Polibov sin Eurimah govoriti počē —
 350 Dražec Odiseja divnog i drugove nasmija svoje:
 »Preslavne kraljice prosci, oј čujte me, što ću vam reći,
 Neka vam nešto rečem, što srce u grudma mi kaže:
 Nije bez boga¹⁴ taj u Odiseja došao kuću;
 Eno se žarki luč sa glave njegove sv'jetli,
 355 Kako se meni čini, — kad na njoj nī dlakē nema!«
 Rekavši to gradōbijī on Odiseju reče:
 »Bi li nadničīt ti, o tūđīnče, htio, da tebe
 Uzmem na polje vrlo daleko, — a platit ću dosta,
 Da mi sakupljaš trnje i visoko drveće sadiš?
 360 Tu bih ti hrane ja cijelu godinu davo
 I oblačio ja i tebe obuvo bih onda.
 Ali si svikao tī nevaljalstva, pa ti se neće
 Raditi htjeti, već voliš prosjāčit po narodu svuda,
 Kako bi dobio što, da nenāsītñī napuniš trbuh.«
 365 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Da se ōgledat tī, Eurimaše, hoćeš u poslu,
 Gđjegod na livadi sa mnom, u proljetno kadgod vrijeme,
 Kad se udulje dani, krivūljastū kosu da i jā
 Ā tī imāmo u rŭkū i tako da stanemo radīt
 370 Natašte, dok se dobro unōcā, a trave je mnogo;
 Il' ja s najbolja dva da imadem orati vola,
 Koji su oba bijeli, visōki i siti trave,
 Jednako jaki, vršnjaci, a snaga im neće malaksat,
 Četir' da jutra su zemlje, da pod plugom gruda se sipa,
 375 Ej da vidiš me tad, povūći da li bih brazdu
 S kraja mogao na kraj! Da danas ratom odāklē
 Udari Zeus, te štīt i kōplja dva ja da imam
 I šljem mjedeni sasvim, što stoji čvrsto na čelu,
 Pa da med prvim tī me ratnicima ugledaš tada,¹⁵
 380 Ne bi se meni lje zbog želuca mojega rugo!
 Nego si ob'jestan tī i neprijazan si vrlo
 Ā negdje misliš, da velik i silan si, što si u društvu
 S nekolicinom i onih, što nisu dobri junaci.

¹⁴ 353. »Nije bez boga«, tj. zacijelo s božjom voljom; to je litota.

¹⁵ 376—379. Očito nezgodna interpolacija jer se Eurimah u st. 362. ne ruga Odisejevoj kukavštini, nego lijenosti.

385 Al' da Odisej dođe u očinsku vrativ se zemlju,
Ti bi kroz avliju odmah navalio bježat, i vrata
Bila bi tebi tijesna, iako su vrlo široka.«
Reče mu, ali se jače Eurimahu razljuti srce,
Mrko ga pogleda on i progovori krilate r'ječi:
390 »Rđo, al' ću te sada saletjeti, što si to reko
Drsko med ljudima mnogim ne boječ se u srcu ništa;
Vino je valjada um osvojilo tebi, il' takva
Pamet je vazda u tēbe, te naklapaš uludo samo;
Il' si od rādosti mahnit, što svlada skitnicu Ira.«
395 Reče i podnožje zgrabi; Amfinomu nato se odmah
Proscu s Dulihija savre ka koljenima¹⁶ Odisej
Boječ se onog, i tako Eurimah vinotoču zgodi
U ruku desnu, te — zvekac — i na zemlju kantica padne.
A vinotoča jekne i u prah se sruši natraške.
400 Po sjenovitim tada po dvorima prosци uzāvru;
Tada je gdje koji k drugu okrenuv se reko ovako:
»Ej da skitalac ovaj, dok nije još došao k nama,
Umro bude, te ne bi među nama bilo gungule!
A mi se pravdamo ovdje zbog prosjaka, te nas veselit
Neće čestita gozba, jer zlo je zavladao evo.«
405 Snažni i čili njima Telemah progovori ovo:
»Vi ste, budale jedne, bijesni! jeli ste, pili,
To se sakriti ne da, od bōgōvā neki vas draži!
Nego pošto ste siti, otiđite spavati kući,
Ako vam srce veli, al' tjerati nikoga neću.«
410 Tako im reče, a prosци ugrizu se za usne zubma,
R'ječima smionima Telēmahovīm se čudeć.
Onda progovori njima i besjedu reče Amfinom
(Nisa, Arétova sina Amfinom bio je sinak):
415 »Priatelj i o j moji, kad pravedno štogod se kaže,
Neće se ljutiti nitko i udarit r'ječima pr'jekim.
Nemojte ovog tuđinca zlostávit nit' ikojeg drugog
Slugu, što ih u domu božanskog Odiseja ima.
Nego vinotoča sada nek natoči žrtvenog vina,
Pa ćemo bozima izlit i spavati doma otići,
420 A u Odisejevu u domu ostav'mo stranca,
Za nj nek mari Telemah, jer njemu je u kuću došo.«
Tako im reče, i svima po čudi besjedu reče.
Onda smiješa vino u vrču viteški Mulij,
425 Koji dulihijski glasnik, a sluga Amfinomov bješe;
Pristupi k svakome od njih i dade, a bozima oni
Izliju, te se slatkog i medenog napiju vina:
A kad izliju već i po svojoj se napiju volji,
Onda u kuću svaki u svoju spavati odu.

¹⁶ 395. »ka koljenima«, tj. tražeći pomoć kao pribjegar.

DEVETNAESTO PJEVANJE

(39. dan. Kasno uveče.)

Odisej se sastaje s Penelopom. Pranje nogu.

10. Odisej i Telemah uklanjaju oružje iz dvorane. 1—52.

A u dvorani dalje Odisej ostade divni
Propast proscima svima s Atenom smišljajuć skupa,
Te on Telemahu ove progovori krilate r'ječi:
»Oružje ubojno treba, Telemaše, u kući spravit
5 Sve, a proscima ti ćeš riječima ljupkima reći,
Spaze l' da oružja nema, i pítati stanu l' te za njegov:
»»Iz dima oružje uzeh, jer nije više na ono
Nalik, kako ga iduć pod Troju ostavi otac,
Nego je ružno, jer dođe do njèga para i oganj.
10 Ā drugō nešto bog mi još znatnije u dušu metnu:
Kada se opijete i med vama nastane svađa,
Jedan da ne rani drugog, da prosidbu time i gozbu
Ne bi okaljlo, jer gvožđe i samo čovjeka draži.««
Tako mu reče, i oca Telemah poslušā svoga
15 Te on dadilju zovne Eurikliju i reknē njojzi:
»Majko, deder mi žene u domu malo pridržī,
Dok ja očevo krasno u komori oružje spravim,
Oružje, koje mi u kući dim potamnjuje, kvari,
Otkad mi nema oca, a jā sam još nezreo bio;
20 Spravit hoću ga sad, kud ne dolazi para i oganj.«
Njemu odgovori na to Euriklija, dadilja mila:
»Ne bi l' se dohvatio već jednom pameti, sinko,
Te se brinuo za dom i čuvao sav svoj imutak!
Nego koja će tebi posv'jétlit i s tobōm ići,
25 Kada ni jednoj ne daš izići, da vidjelo nosi?«
Razumni na to njojzi Telemah odgovori ovo:
»Ovaj tuđinac! — jer ne dam bez posla onome biti,
Koji mi jede hljeb, ma iz zemlje došo dalèkē.«
Tako joj reče, a ona ni jedne ne izusti r'ječi,
30 Vrata zatvori domu, u kojem se stanuje zgodno.
Onda skoči Odisej i svijetli sinak mu skoči,
Oni iznesu štite kvrgāše,¹ kacige ktome
I oštrljatā koplja, a Pālada im je Atena
Svijetljak noseći zlatni svijetlila sprijeda divno.

---

¹ 32. »štite kvrgāše« — jer su u sredini pupčasti tako da se ispupčani dio čini kao kvrga.

- 35 Tada svojemu ocu Telemah prozbori brzo:
 »Čudo veliko vidim, oj oče, očima svojim!
 Sasvim zidove kućne i krasne tr'jemove vidim,
 Jelove rogove vidim i visoke stupe odòzgō,
 Sve mi je jasno evo, ko oganj da prèda mnōm gori;
- 40 Jamačno koji je bog unútra iz širokog neba.«
 Na to domišljati njemu Odisej odgovori ovo:
 »Šuti i ustavlaj miso i ništa pitati nemoj,
 To ti je takav način sa Olimpa bōgōvā vječnih.
 Al' sad spavati idi, a ja ću ostati ovdje
- 45 Pa ću sluškinje sve i tvoju iskušat mater,
 Ona će plaćuć o svemu po redu pitati mene.«
 Tako reče Odisej, i tada iz dvōranē sin mu
 Spavat u ložnicu ode (a luči sv'jetljahu njemu),
 Gdje je i prije spavo, kad san bi ga snašao slatki.
- 50 Tu on legne i sada te čekaše divotnu zoru.
 A u dvōrani dalje Odisej ostane divni
 Propast proscima svima s Atenom smišljajuć skupa.
 A Penelopa mudra iz odaje iziđe tada,
 Na Artēmidu nalik il' nà zlātnū na Afrodítu.
- 55 Stolac joj metnu uz oganj, a ona sjedne na njēga
 (Stolac je bjēlokošču i srebrom obložen bio,
 Majstor Ikmālīj ga nekad učinio, podnožje on je
 Izvio iz njeg, a runo na stocu ležaše velje).
 Na taj se stolac tada Penelopa posadi mudra,
- 60 Iz sobe ženske za njom bjelòrukē sluškinje dođu;
 One raspreme onu silēsiju jela i vrče,
 Koje su oholi prosci ispijali; raspreme stole,
 Na zemlju iz sv'jēčnjākā istresu oganj i drvā
 Nameću drugih, da bude topline i vidjela dosta.
- 65 Po drugi put Melānta Odiseja napadne opet:
 »Hoćeš li, tuđinče, još bavrljati čitavu noću
 Po kući i tū nam još dodijavat, za ženama zjati?
 Nego, jadniče, odlaz', i gozba ti zāuhār bila,
 Il' ću te gorućom glavnjom pogodit, pa ćeš otići.«
- 70 Mrko pogledav nju Odisej dosjetljivi reče:
 »Budalo, što se gnjaviš tolikō i napadaš na me?
 Valjada što se ne sjam i rđavo što sam obučen
 I što po narodu prosim, jer nužda me nagoni na to?
 Takovi kao ja skitači i prosjaci jesu.
- 75 Ā jā sam nekad bogat u obilnoj živio kući,
 Živio među ljudma i prosjaku d'jelio često,
 Kakav je godijer bio i štogod je trebalo njemu.
 Hiljadne imo sam sluge, a i drugōg imo sam svega,
 Uza što dobro žive i obilni zovu se ljudi.
- 80 Ali me pogubi Zeus Kroniōn, jer htio je tako.
 Zato, o ženo, pazi, da gizdu ne izgubiš svoju
 Svu, što imadeš i sada med ženama koja te diči;
 Da se u svojemu gnjevu ne rasrdi gospođa na te,
 Da se ne vrati kući Odisej, jer nade je jošte!
- 85 Ako je on i pròpō te više se vrātiti nēće,

Al' mu Telemah je sin Apolónovōm milošću velik,
Te već u dvorima žena ni jedna ne može gr'ješit,
A on da ne bi znao, jer više nezreo nije.«

90 Tako joj reče, i tō kad mudra Penelopa čuje,
Grdnu izusti riječ Melānti i reknē njojzi:
»Drznico, besramna kujo, ej dobro vidim, što činiš,
Grđno je djēlo, što činiš i nā glāvu sebi gomilāš.
Dobro si znala sve, jer od mēne same si čula,
Da sam hotjela ovog tuđinca u sobi svojoj
95 Pitati o mužu svom, jer u tuzi sam velikoj za njim.«
Rekavši to ključarici još Eurinomi kaza:
»Stolac, Eurinoma, amo donesi i runo na njēmu,
Neka tuđinac sjedne na njēga i kazuje meni
I riječ sluša od mēne, jer sada ga pitati želim.«

A. Odisej se izdaje za Krećanina. 100—202

100 Reče, i glatki stolac Eurinoma brzo donese
Te ga onamo metne i runo prostre na njēga.
Tu se posadi tada Odisej, divni stradālac,
Med njima besjedit počne Penelopa mudra ovako:
»Ja ću te, tuđinče, sama zapitati najprije ovo:
105 Tko li si, otkle si? Gdje ti je dom? gdje mati i otac?«
Odgovarajuć njoj Odisej dosjetljivi reče:
»Nitko, o ženo, ne bi na beskrajnoj mogao zemlji
Pokudit tebe, jer slava do širokog ide ti neba,
Kao i slava kralja nezazornog, koji med ljudma
110 Bogobojazan vlada, med ljudima jakima mnogim,
Kojino čuva pravdu, te zemlja nosi mu crna
Pšenice, ječma mu nosi, a drveće puno je ploda,
Udilj plode se stada, a iz mora dobiva ribe,
Vlada je njegova dobra, a narod u sreći živi.
115 Zato me u kući svojoj o čemu drugome pitaj;
Ne pitaj, gdje mi je rod, i očinska gdje mi je zemlja,
Da se ne sjećam tog, da mi srce ne napuniš tugom
Jošte više, jer suzan i nevoljan ja sam, te meni
U kući ne treba tuđoj lelekat i rđdat i tako
120 Sjedjeti; bēz kraja tužit i konca zlo je, i mēni
Ti bi zamjerit mogla il' koja sluškinja tvoja
Govoreći, da težak od vina u suzama plovim.«
Na to odgovori njemu Penelopa mudra ovako:
»Svaku su izvrštinu, o tuđinče, uzrast i lice
125 Bogovi uzeli meni, kad odoše ono Argejci
Pod grad Ilij, i muž moj međù njima bješe Odisej.
Da se povrati on, da lebdi on oko mēne,
Veći bi i ljepši glas u svijetu bio za mnōme,
A sad sam tužna, jer bōg mi bijedu posla toliku.
130 Jer kolikō je god gospodara otokom silnih,
Sami, šumovitome Zakintu, Dulihiju jošte,
I kolikō li njih na poglednoj Itaci živi,

Svi me na silu hoće i kuću mi rastaču c'jelu,
 Zato ne marim ja za tuđince ni pribjegáre
 135 Ni za glasníke marim u narodu ráđine nužne,
 Već za Odisejem čeznem, i moje srce se topi.
 Prosioci na mène navaljuju, da se udadem,
 À já im izvijam varke; bôg mi náđahnū pamet,
 Veliki u sobi stan da namjestim i tkat da stanem
 140 Tanak i širok pokrov, te ovo prozborim njima:
 »»Mlađahni moji prosći, kad umrije divni Odisej,
 Polako dan uskorujte taj, kad udat se imam,
 Dok ja tkaninu grobnu Laèrtu vitezu svršim,
 Da mi uzalud pređa ne pogine, — dokle ga nije
 145 Prebolna zgrabila smrt i sudbina strašna, da meni
 Ne bi zamjerila u narodu Ahejka koja,
 Čovjek, što steče mnogo, da mrtav bez pokrova leži.«
 Tako im rekoh i njima nagovorim junačko srce.
 Otad po danu tkah uz veliki stan, a po noći
 150 Opet bih sve razdriješila to uz goruće zublje.
 Tako sam troljetnom znala Ahejce prijevarom varat,
 A kad se četvrto ljeto primáče i dođoše Hore
 (Mjeseci prolažahu, i mnògī se svršíše dani),
 Onda me bestidne kuje odadu, sluškinje moje,
 155 Te me u djelu prosći zateku i poviču na me.
 Tako me prinudi nužda i nerada poso dovrših,
 A sad udaji već se ne mògu uklonit nit' znadem
 Drugom se domislit čemu, a roditelji me mnogo
 Nagone da se udam, na prosce srdi se sin mi
 160 Videć, gdje troše imutak, jer on je odrasto i znā
 Za kuću brinut se već i srěću daje mu Zeus-bog.
 Nego mi za rod svoj ded kaži, odáklē li jesi,
 Jerbo iz hrasta nisi staròdrěvna niti iz st'jene.«
 Odgovarajuć njoj Odisej dosjetljivi reče:
 165 »Čuj me, Laèrtova sina Odiseja čestita ženo!
 Nikako nećeš mene da prestaneš pitati za rod.
 Ja ću ti reći, al' jòš ćeš i u više metnut me jada,
 Negol' ih sada imadem, jer razlog je, tako da bude,
 170 Kada je čovjek od svoje domájē udaljen dugo
 Kò já bludeć po ljudskim gradovima, nevolje trpeć.
 Al' ću ti reći, što pitaš i razbiraš sada od mène.
 Zemlja Kreta imade u iskričavome moru,
 Zemlja lijepa i rodna, okò njē voda, a na njoj
 175 Mnogi bezbrojni ljudi; gradóvā je tu devedeset,
 Jezici različni tu se isprepleću, tu su Ahejci,
 Eteokréćani tu su junačine, tu i Kidónci,
 Dorani, kojih su plēmena tri, i dīvnī Pelàzgi.
 Knosos je velik grad, u njèmu je kraljevo Minos
 Devet po devet ljeta i drugovo s velikim Zeusom,²
 180 Otac mojega oca junačine Deukalióna;

² 179. Kretska kralj i zakonodavac Minos dobio je, po vjerovanju Grka, zakone neposredno od samog Zeusa, s kojim se sastajao u Zeusovoj spilji na gori Idi.

Deukalionu kralj Idomènēj i jā smo sinci,
 U uzvijenih lađah put Ilija odbrodi onaj
 Ā odē s oba Atrída, a meni slavno je ime
 Eton; mlađi sam ja, a onaj je stariji, jači.
 185 Tu ti Odiseja vidjeh i dare mu gostinske dadoh;
 Njega je silna olúja, od Malije³ rta ga odbiv,
 Nanijela na Kretu, kad brođaše žurno pod Troju,
 Te on dòspje u Amnis, Ilitijē gdjeno je spilja;
 Zli su pristani tamo, te jedva se ukloni buri.
 190 Za Idomèneja stade da pita došavši u grad,
 Za svog prijana glavnog, što ljubi ga — reče — i štuje.
 Deseta zora je već il' jedanaesta minula bila,
 Kako je u lađah ovaj u uzvitih pošo u Ilij,
 Te ja dovedoh k sebi Odiseja pa ga ugostih,
 195 Usrdno ja ga čaščah, jer obilna bijaše kuća.
 Njemu i drüğovima, što zajedno brođahu s njime,
 Prekrupe, žarkastog vina po narodu skupim i dadem,
 Goveda dam im za klanje, da i tīm zadovolje srce.
 Tu su dvanaest dana Ahejci ostali divni,
 200 Jer ih je ũstavljō Borej siloviti, koji ni stati
 Nije dao na zemlji, a bōg ga je srditī digo;
 Tek su trinesti dan otišli, kad ũtolī vjetar.«
 Tako pričaše laži Odisej istini slične,
 Lice Penelopi sve se rastapalo roneći suze.
 205 Kao što kada se snijeg na visokim brdima topi,
 Što ga je nasuo Zefir, a poslije rastapa Euro,
 Te od topljenja sn'jega nabujaju potoci tada:
 Tako se obrazi l'jepi rastapali njeni od súzā;
 Muž pokrāj njē sjedi, a ona plače za njime.
 210 Od srca žali ženu Odisej za njim gdje jeca;
 Ali njegove oči ko rogovi ili ko gvožđe
 Između trepavica i nè trenū, ĩ suze svoje
 Lukavo krijaše on. A ona kad sita se ljuto
 Naplače, prihvati riječ ovako počevši zborit:
 215 »Mislím te okušat sada, o tuđinče, jesi li zbilja
 U kući svojoj ondje ugostio mojega muža
 S drúzima njegovima bogòlikīm, kako mi vèlīš.
 Reci mi, kakvo je on odijelo imo na sebi,
 Kakav je bio, i kakvi drugari pratiše njega?«
 220 Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »Teško je iza tolikōg, o ženo, vremena reći,
 Jerbo dvadeset veće imade godina otad,
 Što je otišo on odbrodiv od moje domájē,
 Al' ću ti opet reći, kolikō mi dohvata pamet:
 225 Vunenu crvenu struku Odisej je imao divni,
 Dvogubu; predica zlatna na njegovoj bijaše struci
 S dvojakim cjevčicama, a naprvo umjetni nakit:
 Prednjim nogama pās držēći pjegavo lane
 Ščepo ga, à još se ono praćākā, — i svi se zlatnim

³ 186. O Maliji vidi 3. pjev. st. 286—288.

230 Zv'jerima divljahu tima, gdje onaj je ščepao lane
 Te ga davi, a ono praćakā se hòtēci pobjeć.
 Na Odiseju jošte i košulju opazih sjajnu,
 Košulju takvu, kakva na suhu je kožica lūku,
 Takva je bila tanúšna, a sjala se kakono sunce;
 235 Doista mnogo je žénā Odiseja motriilo s čudom.
 Drugo u srce spravi, što sada mislim ti reći:
 Ne znam, da li je tako obučen već kod kuće bio,
 Il' mu je koji drug darivo, kad šćaše odbrodit,
 Ili prijatelj glavni, jer mnogima bješe Odisej
 240 Mio, te slični njemu Ahejci bijahu r'jetki.
 Ja mu mjedeni mać i dvogubu haljinu dadoh,
 Haljinu crvenu, krasnu i košulju s optokom dah mu,
 Onda sa čašću njega u pokritu otpravih lađu.
 S njime je išo i glasnik od njèga stariji malo;
 245 Kakav li bijaše taj, i tō ću pripòvjedit tebi:
 Pleća je bio okrúglīh, crnòmanjast i gūstē kose,
 Ime mu bješe Euribat; Odisej nad ostale drūge
 Njega čašćaše sve, jer znaše mu u svem ugodit.«
 Reće i pobudi tim u Penèlopē žudnju, da plaće
 250 Ljuće, kad rāzberē znake, što sigurno njojzi Odisej
 Reće; i pošto se ljuto Penelopa naplaće sita,
 Onda zboriti poče ovako Odiseju ona:
 »Odsad ćeš, tuđinče, ti, što bijedan si bio dosāda,
 U kući mojoj biti u časti i drāg ćeš mi biti.
 255 Jer ja sama mu to odijelo, koje si reko,
 Složih, iz komore dah mu i pređicu sjajnu pribodoh,
 Nakit neka mu bude. Al' više ga dočekat neću,
 Da bi se vratio kući u očinsku u zemlju milu.
 U lađi koritastoj Odisej je nesrećom svojom
 260 Pošao zlosretni grad nepomēnīk vidjeti Ilij!«
 Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »Čuj me, Laèrtova sina Odiseja čestita ženo!
 Nemoj kvariti kožu na obrazu krasnu i nemoj
 Srce rastapati muža oplakujuć. Zamjerit neću
 265 Ni drugōj ženi ja, kad za drukčijim jauče mužem
 Vjerenim svojim, sa kojim u ljubavi izrodi porod, —
 Drukčijim, no je Odisej, što slična ga bozima vele.
 Nego prestani plakat i besjedu poslušaj moju,
 Ja ću ti istinski reći, i ništa ti neću zatajiti:
 270 Čuo sam blizu odāvlē u tesprotskom rodnome polju,
 Da je Odisej živ i vraća se doma te nosi
 Sa sobom zaklade mnoge dragòcjenē, što ih u ljudi
 Prosi.⁴ Drugove sve je izgubio milene svoje
 I lađu prostranu svoju u iskričavome moru
 275 S trinačkog otoka bježeć, jer Zeus se srdio na njeg,
 Tākōđer Helije bog, kom drugovi zaklali bjehu
 Goveda; zato se svi u veòma šumnome moru

⁴ 273. U Homerovo doba gost je imao pravo da od domaćina traži darove pa je tako mogao sakupiti mnogo blaga i dragocjenosti.

280 Potope oni, a njega na gredi lađenōj iznese
 Na kopno val u zemlji Feákā, koji su roda
 Božjeg, i od srca njega ko kakva častiše boga;
 Svašta mu dadoše mnogo i sami ga zdrava opremit
 Htjedoše njegovoj kući. Već odavno bio bi ovdje
 On, al' njemu se ovo u duši učinilo bolje:
 285 Širokom zemljom da ide, da sakuplja blago. Od ljudi
 Smrtnih najbolje znade Odisej, korisno što je,
 Nikakav smrtni čovjek nadmudriti ne bi ga mogo.
 Tako je meni kralj kazivao tesprotski Fidon;
 Samom mi kleo se on u domu lijući žrtvu,
 Da je već otisnuta od zemlje lađa i družu
 290 Spravni su, u milu što će opremiti ga domaju;
 Mene opremi prije, jer tād baš Tesproćani ljudi
 Brodiše na Dulihj, na òtok pšenicom rodni.
 On mi pokaza blago, kolikō ga skupi Odisej,
 295 Tim bi potomke mogo do desetog koljena hranit,
 Jer je toliko imo u dvorima kraljevskim blaga;
 Reče mi još, u Dodónu Odisej da je otišō
 Zeusovu volju da čuje sa visokog brsnatog hrasta
 Božjega, kako će doći u očinsku milenu zemlju
 Nakon tolikog svoga izbivanja, javno il' tajno.
 300 On ti je dakle zdrav i skoro on će se vratit;
 Od prijateljā daleko i od mile očinske zemlje
 Neće izbivat već dugo; al' da ti se još i zakunem:
 Najvišeg, najboljeg boga od svijuu tako mi Zeusa,
 Tako mi ognjišta divnog Odiseja, kod kog sam sada,
 305 Sve će se ovo tako izvršiti, kako ti velim.
 Još će se godine ove povratit kući Odisej.
 Ovaj kad izmine mjesec, i kada nastane drugi.«

11. Odisej u opasnosti da se ne otkrije njegova tajna. 308—504.

A. Penelopa naređuje da se prosjaku noge operu. 308—385.

Mudra Penelopa njemu ovako odgovori na to:
 310 »Ej da se tvoja riječ, o tuđinče, hoće izvršit,
 Moju bi vidio ljubav i mnoge bi dobio dare,
 Te bi te blaženim svatko nazivao, s kim bi se sasto!
 Ali je meni slutnja u duši, kako će biti:
 Nit' će se vratiti kući Odisej, niti ćeš dobit
 Opremu ti, urednika jer nema takvih u domu,
 315 Kakav je bio med ljudma Odisej, — ako ga bješe;
 On je časne tuđince opremati znao i primat.
 Nego, dvorkinje, vī ga opèrite i posteljīnu
 Postav'te: krevet i struke i jastuke čiste i sjajne,
 Neka se grije i tako zlatòtronū zòru nek čekā.
 320 A sjutra rano vam njega okupati, namazat valja,

Pa će u kući on uz Telemaha mislit na ručak
 U sobi sjedeć, a tko god od onih ozl'jedi njega
 Nemilo, teško njemu! u domu ovome više
 Neće mu posla biti, ma kako se srdio strašno.
 325 Ta zar ćeš poznati moći, o tuđinče, da li sam umom,
 Razborom i paměću odvojila od drugih žena,
 Ako se gostio budeš u dvorani ružno odjeven
 I nenamazan uljem? Ta čovjek je kratka života.
 Tko je nemio sobom i nemilost uvježbo veće,
 330 Njega proklinju živa i smrtni žele mu ljudi
 Zla za potonji život i poslije mrtva ga psuju;
 Tko li je čovjek čestit i čestitost uvježbo samu,
 Njegovu slavu nose tuđinci daleko po zemlji
 K ljudima svima i njega poštēnim nazivaju mnogi.«
 335 Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »Čuj me, Laertova sina Odiseja čestita ženo!
 Mrske su meni struke i čisti jastuci sjajni
 Odonda, otkad kretska snjegopadna ostavih brda
 Te se u more ja u dugovesloj lađi zavezoh.
 340 Hoću spavati i sad, ko dosad što noći prenoćih
 Bez sna, jer mnoge noći na ležnici ružnoj već prespah
 Te sam divnu zoru ljepotronu dočekao tako.
 Od srca ja ne želim, o ženo, da mi se noge
 Operu moje, a njih se dotaći neće ni jedna
 345 Žena od onih, što tebi u domu tvojemu služe;
 Osim staricu kakvu poštenu ako imadeš,⁵
 Što je trpjela jada toliko, koliko sam i ja, —
 Takovoj branio ne bih, da mojih se dotakne nogu.«
 Mudra Penelopa njemu ovako odgovori na to:
 350 »Nikad, o tuđinče mili, toliko razuman nije
 Iz daljine mi draži tuđinac u kuću došo,
 Kao što razumno ti i veoma pametno zboriš.
 Staricu imam u domu, što pametno misliti znade,
 355 Koja je nesretnika odgojila, hranila onog;
 Kad ga je rodila mati, u svoje ga primila ruke;
 Ta će ti oprati noge, iako slabašna jeste.
 Nego ustani daj, Euriklija mudra, i pođi
 Tvog gospodara vršnjaku da operesh noge, jer takve
 Negdje su ruke veće Odiseju, takve su noge;
 360 Brzo samrtni ljudi u nevolji živeći stare.«
 Tako reče, a baka objeručke sakrije lice,
 Suze odroni tople i besjedu prozbori tužnu:
 »Jaoh za tobom meni, ah nesretnoj, sinko! Od ljudi
 Svih je najviše Zeus zamrzio na te, a ti si
 365 Sved bogobojazan bio! toliko gromovnom Zeusu
 Izbranih hekatombā i pretilih stēganā nitko
 Ko ti sažgao nije! i ti si se molio njemu,
 Krasnu da dočekaš starost i svijetlog odgojiš sina,

⁵ 346. Odisej očekuje da mu se starica neće rugati, kao što to čine mlade sluškinje, npr. Melanta; vidi st. 372—373.

370   À òn je povratka dan ukratio samome tebi!
 Tako u tuđem svijetu i njemu negdje se žene
 Rugahu, kada je kome u dvore došao slavne,
 Kako se ove kuje podrùgujū, tuđinče, tobom.
 Ti se sramotiti od njih i grditi ne daš i zato
 Ne puštaš, da te peru, te meni Penelopa mudra
 375   Kći Ikàrija to je naložila, à jà je slušam.
 Zato ću noge ti oprat Penelopi za volju mudroj,
 A i tèbi, jer srce u grudma se mojim od tuge
 Buni; al' riječ mi čuj, što sad ću ja kazati tebi:
 Mnogi su izmučeni tuđinci ovamo došli,
 380   Ali mislim, da nisam ni jednog Odiseju slična
 Vidjela, kako si ti po stasu, po nogama, glasu.«
           Njoj odgovárajūć òvō Odisěj dosjètljivī reče:
 »I drugi kazuju tako, o starice, koji nas oba
 Vidješe očima svojim, da med sobom vrlo smo nalik,
 385   Kako opažaš to i sama i govoriš pravo.«

B. Euriklija prepoznaje Odiseja. 386—504.

Tako joj reče, i baka za kotlom sjajnim se maši,
 Iz kog je noge prala, i vode nalije mnogo
 Hladne, a zatim tople dodade, i tada Odisej
 Sjedne od ognjišta dalje i k tome se nà strānu tamnu
 390   Okrene misleć u duši, da ne bi primiv mu nogu
 Poznala baka požiljak, da ne bi na vidjelo došlo.⁶
 K svom gospodaru ona pristupivši htjede ga prati,
 Ali poznade odmah požiljak, gdje ga je nekad
 Bijelim zubom vepar rasporio, kad je na Párnēs
 395   K majčinu hrabrom ocu Autòliku došo i k sinma
 Njegovim; taj je na glasu med ljudma s prijevernih bio
 Zakletvi, à tō je imo od Hermije, kom je jagnjècā
 Polio stegna i kozja na ugodbu, zato je njemu
 Hermija rado pomago. Autòlik na polje rodno
 400   Itačko došavši nađe odskòra rođena sina
 U kćeri, kog mu u krilo Euriklija metnu, kad presta
 Večerat, pa mu ovu izustivši besjedu reče:
 »Sad izabèri ime, Autòliče, kojim ćeš čedo
 Čeda svojega nazvat, ta mnogo si žudio njega.«
 405   A njoj Autolik na to odgovori i reknē ovo:
 »Zete i kćeri moja, nazov'te ga, kako vam velim:
 Srdeći se na zemlji mnogòhranōj na mnoge žene
 I ljude evo me kod vas, i zato djetetu ovom
 Neka se ime dade Odisej.⁷ Kada u napon
 410   I on već jednoć dođe i na brdu parneskom dvore
 Velike materinske kad pohodi, gdje mi je blago,
 Dat ću mu blaga i natrag opremit ću vesela njega.«

⁶ 391. »da ne bi na vidjelo došlo«, tj. da je on Odisej.

⁷ 407—409. Vidi o tome u Tumačenju na kraju knjige.

Zato je k njemu Odisej zaputio, dare da sjajne
 Dobije od njeg, i tada Autolik i njegovi sinci
 415 Zagrle rukama njega i medenim pozdrave r'ječma,
 Njegove matere mati Amfiteja obujmi njega,
 Glavu mu ljubiti stane i öbje lijepe öči.
 Nàočitīm sinòvma Autòlik svojima vikne,
 Neka zgotove ručak, i oni se pokore njemu,
 420 Onamo odmah vola dovedu petáka, okò njeg
 Prionu, ogule ga i svega potom ras'jeku,
 Sve raskomadaju vješto, na ražnje ponatiču zatim,
 Pomnjivo sve ispeku i razd'jele onda u d'jele.
 Čitav se goščahu dan do zalaska samog sunčanōg,
 425 I srcu im se nije premáklo jednake gozbe.⁸
 À sūnce kad već zađe, i kada se uhvati tmina,
 Legnu na počinak i sna blagòdat stanu uživat.
 A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
 Onda se sà psima u lov Autòlika oprave sinci,
 430 S njima zajedno divni Odisej tàkòđer pođe.
 Oni se na strmi brijeg odjeven velikom šumom
 Parneski popnu tad i u klance vjetrovite dođu.
 Uto iz tihih voda okèanskīh dubokih sunce
 Zrakama svojima baš na ljudske oranice sine,
 435 Lovci u dolinu zađu, a naprvo tragove njušec
 Idahu njihovi psi, izà njīh Autolika sinci,
 A među njima još i Odisej idaše divni,
 I to blizu pásā, dugòsjenīm mašuci kopljem.
 Golem je vepar tu u ležāju ležao gustom,
 440 Kroza nj duhali nisu ni žestoki vjetровi vlažni,
 Nit' ga je zrakama sunce žarkovitim gađalo ikad,
 Niti je skroz prokapljivao dažd, i tako je bio
 Gust, oko njèga se lišća veòma prosulo mnogo.
 Vepar začuje bahat od ljudi i pasa, kad k njemu
 445 Stupahu loveć; i òn se najednoć pred njima stvori,
 Čekinje kruto svoje naježiv, a plamen iz òčī
 Njegovih sve je sijèvō; Odisej punahnom rukom
 Dižući dugo koplje, polètī najprije na njeg
 Raniti ga želéćī, al' nato vepar sa strane
 450 Skoči te ga pretèće, nad koljenom raspори njega.
 Mesa mu mnogo izvúčē na zubu, al' ne zadre u kost.
 Njega pak rani Odisej, u pleće ga desno pogodiv,
 Te skroz vepra probode oštríce sjajnoga koplja,
 Ā òn se u prah smota zaskičav, a duša mu ode,
 455 I oko njèga se sinci Autòlika zabave tada.
 Vješto nezázornōme Odiseju zavežu ranu,
 Bogu sličnom junaku, i crnu mu ustave krvcu
 Basmom,⁹ i brzo oni u dvore se očinske vrate.

⁸ 425. »jednake gozbe« — vidi 8. pjev. st. 98.

⁹ 458. »Basmom« — Ovo je u Homera jedini primjer primjene bajaranja u liječenju, što se kasnije silno proširilo, osobito kod primitivnih naroda. U Ilijadi pjesnik kao sredstvo za liječenje rana obično navodi ljekovito bilje i trave.

460 Dobro izvidaju njega Autòlik i njegovi sinci
Pa ga obdare sjajnim daròvima ì bŕzo njega
Vesela veseli pošlju u itačku milu mu zemlju.
Tu se obraduju i otac i gospođa majka,
Kad im se povrati sin, i svašta ga pitati stanu,
Kakav je dobio to požiljak, à òn im kaže,
465 Da ga vepar na lovu rasporio bijelim zubom,
Kada je pošo na Pàrnēs s Autòlikovīm sinòvma.
Starica spustivši ruke požiljak Odiseju primi
Pa ga taknuvši pozna i odmah ispusti nogu;
Gol'jen u kotao padne, i kotao mjedeni zvekne
470 Te se na stranu nagne, i voda se izlije iz njeg.
Starici zajedno radost i tuga obuzme dušu,
Oči se napune suza, i bujna joj besjeda zapne.
Onda Odiseja primi za podbradak te će mu reći:
»Ti si, Odiseju, to, oj milo čedo! ne mogoh
475 Prije te poznat, dok jâ te ne opipah svog gospodara.«
Reče i pogleda odmah Penelopu očima svojim
Hoteć joj natuknuti, u domu da muž joj je mili,
Ali Penelopa nije ni vidjeti, a ni razumjet
Mogla, jer joj pamet Atena odvrnu; — Odisej
480 Za grlo desnicom primi Eurikliju, à drugòm rukom
Bliže je pritegne k sebi i ovu joj besjedu reče:
»Majo, zašto me hoćeš pogubiti? Ta ti na svojim
Grudma si hranila mene, i sada mnogo pretrpjev
Iza dvadeset ljeta u očinskoj evo me zemlji!
485 Nego kad u dušu dade ti bog, da mene poznadeš,
A ti sad šuti, da nitko u domu ovom ne sazna;
Jer ću ovo ti reći, i tako će doista biti:
Ako mi prosce bog poubijati ponosne dade,
Neću ni dadilji tebi oprostiti, kada već jednom
490 I druge dvorkinje budem u dvoru svojem ubijo.«
Mudra Euriklija njemu ovako odgovori na to:
»Čedo, kakva ti riječ iz ograde zubne izmàče?
Znadeš, kakvo je srce u mène stalno i tvrdo,
Kakono živac kamen il' gvožđe, znat ću da šutim.
495 Drugo u srce spravi, što sada mislim ti reći:
Ako ti prosce bog poubijati ponosne dade,
Onda ću tebi žene izbrojiti po kući tvojoj,
Koje preziru tebe, a koje su nevine od njih.«
Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
500 »Majo, što ćeš mi njih kazivati? nije ti nužno;
Ja ću ih vidjeti sam i svākū ću poznati od njih,
A ti šuti i taji, i ostavi bozima sve to.«
Tako starici reče, a ona iz dvòranē ode
Vodu da drugu donese, jer prva se izlila sasvim.

12. Drugi razgovor Odiseja s Penelopom. 505—604.**A. Penelopa opisuje svoj nesretni položaj. 505—558.**

505 I kad ga òperē ona i namaže blistavim uljem,
 Opet bliže stolac privuče k ognju Odisej,
 Da bi se ogrijao, a u prnje skrrije požiljak,
 Med njima besjedit počne Penelopa mudra ovako:
 »Još ću te nešto malo, o tuđinče, pitati sada.
 510 Odmah će biti vrijeme za počinak svakome slatki,
 Koga slađahni osvoji san, ma žalosna kako,
 Ali mene je bog obdario tugom golēmōm;
 Čitave dane ja se naslađujem kukajuć, tužeć,
 Poslove gledajući i svoje i sluškinja mojih;
 515 A kad dođe već noć, kad svuda počivaju ljudi,
 Ja u krevetu ležim, okò mōg se nemirnog srca
 Ljute sabijaju brige i zaplakanu me muče.
 Kako Pandàrija kći, slavujica, ptičica siva,
 Pjeva lijepe pjesme, kad proljeće nastaje prvo
 520 Sjedeć u lišću gustom stabálā, previja mnogo
 I glas iz grla sipa mnogòzvučno za sinom milim
 Svojim i kralja Zeta, za Itilom tuguje ona,
 Kojeg je nekad u svojoj ludòsti posjekla mačem:¹⁰
 Tako se srce i meni koleba na dvije strane,
 525 Da li bih čuvala sve u sigurnosti sa sinom svojim,
 Veliki, visoki dom i sluškinje i sav imutak
 Boječ se narodnog glasa i poštujuć krevet mužèvljī,
 Ili bih pošla za onog Ahejca, koji je od svih
 Najbolji, te me prosi i bezbrojne darove daje.
 530 Dokle mi jošte sin lakòuman bijaše i lūd,
 Onda mi nije dao da ostavim kuću mužèvljū
 I da se udam, a sada u naponu kad je i velik,
 Ā sām me moli on, da iz očinskih izidem dvora,
 Ljutit radi imutka, Ahejci što mu ga troše.
 535 Nego deder mi san istumáci i čūj ga sada:
 Dvadeset gusaka imam u domu, i one iz vode
 Pšenicu jedu, a jā se veselim, kada ih gledam;
 Al' iz planine sleti orlušina kukasta kljuna
 Te im polomi šije i pokla ih; one po dvoru
 540 Ležahu hrpimice, a òn se digne u eter
 Divni, a ja u snu u kuknjavu udarim i plać,
 I oko mène se tada ljepòkosē Ahejke skupe,
 Gdje sam jecala tužno, što orao pokla mi guske;
 Al' on opet dolēti i padne na isturen balvan
 545 Krovni te umiri glasom čovječjim mene veléci:

¹⁰ 518—523. Pandarijeva kći Aedona, žena Zetova, htjela je iz zavisti ubiti najstarijega sina tebanskog kralja Amfiona i Niobe, ali je u noćnoj tami pogodila svojega sina Itila, pa pretvorena u slavuja dirljivim pjevanjem tuži za umorenim.

550 »»Ne boj se ništa, o kćeri Ikàrija slavnog daleko,
Nije to san, već zbilja, i tako tebi će biti:
Guske su prosci, a ja sam otòič orao bio,
A sad muž sam tvoj, i k tebi se vraćam evo,
Pa ću proscima svima sudbinu don'jeti grdnu.««
Tako mi reče, te slatki i medeni pusti me sanak,
A ja se ògledām ì sve u dvoru opazim guske
Kako na istom mjestu iz korita pšenicu zoblju.«

B. Penelopa navješćuje natjecanje lukom. 559—604.

555 Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
»Nije drukčije, ženo, mogućee san istumáčit
Niti ga drukud navijat, — ta izreko sam je Odisej,
Kako će sve se izvršit, i proscem se pomalja propast,
Niti će ikoji smrti i Kerama moći utěci.«
560 Mudra Penelopa njemu ovako odgovori na to:
»Sana zaludnih ima, o tuđinče, ima ih ludih,
Te se po njima sve ne izvršuje ljudima smrtnim.
Dvoja su vrata, kroz koja izilaze ništavi sancii:
Jedna su od rogovā, a drugā od b'jele kosti;¹¹
565 Koji idu kroz vrata od rezane bijele kosti,
To su prevarljivi sni i lažne doglašuju r'ječi,
Koji na ona glatka na rožana izlaze vrata,
Oni javljaju prāvo, kad čovjek vidi ih koji.
Nego mislim, da nije odátlē došao meni
570 Strašni san, da mene razvèseli ì sīna moga!
Drugo u srce spravi, što sada mislim ti reći.
Evo i zore već nepomènicē, koja će mene
Od kuće odgnat mužèvljē! jer sad ću odrediti borbu:
Metnut ću sjekire ja, što u dvorima svojim je nekad
575 On ih poređo ko rebra lađènā, dvanaest na broju;
On je stojeć daleko krozā njih gađao str'jelom.
À tō ću natjecanje odrediti proscima sada,
Pa tko rukama svojim tetivu najlakše zapne
I tko kroz sjekire sve po redu izmetne str'jelu,
580 Za tog bih htjela poći i ovu ostavit kuću
Svojega vjerenog muža veòma krasnu i punu
Blaga, i nje se mislim i u snu sjetiti kadgod.«
Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
585 »Čuj me, Laèrtova sina Odiseja čestita ženo!
Nemoj okl'jevati više i u kući borbu odredi,
Jer će se ovamo prije domišljati vratit Odisej,
Negoli prosci lúk opipavajuć glatki tetivu
Mognu zapeti za nj i izmetnut kroz gvožđe str'jelu.«
Mudra Penelopa njemu ovako odgovori na to:
590 »Da me, tuđinče, ti sjeděci u dvòrani hoćeš
Zābavljat, ne bi se san po očima prosuo meni.

¹¹ 563. Ovo o sancima preuzeo je Vergilije u Eneidi 6. pjev. st. 893—896.

595 Ali ljudima nije moguće ne spavati nikad,
Jer su besmrtni bozi na zemlji žitòrodnōj ovoj
Svakome postavili čeljadetu smrtnome način.
Zato ti i jā idem, o tuđinče, u sobe gornje,
Pa ću u krevet leći, što odonda meni je tužan,
Te ga sùzama kvasim, otkādā je divni Odisěj
Pošao zlosretni grad nepomènīk vidjeti Ilij.
Tamo ću počinuti, a tī ćeš u kući leći,
600 Na zemlju prostri što, il' neka ti namjeste krevet.«
Rekne i u sobe gornje u blistave ùzādē ona,
Ali ne sama, već uz nju i dvorkinje uzađu njene.
U sobe gornje ona sa dvorkinjama uzāšāv
Plakati za mužem stade za svojim Odisejem dragim,
Dok joj sjajnòokā sankom Atena ne ospe kanje.

DVADESETO PJEVANJE

(39. [nastavak] i 40. dan.)

Događaji prije ubijanja prosaca.

13. Noć prije ubijanja prosaca. 1—90.

A. Atena tješi Odiseja. 1—55.

A Odisej divni u tr'jemu počine tada,
Volujsku načinjenu pod sèbe je metnuo kožu,
A preko sèbe runa ovaca, što klahu Ahejci;
A kad leže, tad baci Eurinoma struku na njèga.
5 Ali Odisej je ležo ne spavajuć te je u duši
Proscima smišljao zlo. A iz dvòranē idahu žene,
Koje se po obiçájju obljubiti davahu proscem,
Jedna se smijala drugoj i zbijala svakakve šale.
Od tog se srce njemu u grudima buniti stane,
10 Ā òn se zamisli tada u duši i u srcu svome,
Bi li skoćio sad i da li bi sve poubijjo,
Il' bi ih pustio zadnjom i posljednjom k prkosnim proscem,
Da se sa njima ljube; u njèmu zalaje srce;
Kao što kuja, kad stoji uz svoju nejaku štenad,
15 Laje na nēpoznāta i hoće na njèga navalit,
Tako lajaše srce u njèmu na nedjela kivno;
Āl' òn se u srce lupi i napadne na njegovako:
»Strpi se, srce, ta već si pretrpjelo grđi pasjaluk
Onoga dana, kad Kiklop goropadni drūge mi jake
20 Źderaše, à tī si to podnosilo, dok te je pamet
Opet iz spilje one izvèla, gdje poginut šćaše.«
Tako prozbori svoje u grudima koreći srce,
I srce tad se ustřpī i ono se pokori njemu
Krepko, a on se tamo i ovamo vřtjeti stane.
25 Kao što želudac pun pretilinē i křvi kad ćovjek
Stane amo i tamo okřetati uz vatru Źarku
Źeleć, što brže da se ispeće, tako Odisej
Tada se vřtio amo i tamo misleć u duši,
Kako će dignuti ruku na bestidne prosce, gdje ima
30 Mnogo ih, a on je sam; — al' tada sišavši s neba
Pristupi k njemu Atena na ženu uzrastom nalik;
Ćelo glave mu stane i rřjeć mu prozbori ovu:

35 »Zašto si opet budan, od sviju nesretniji ljudi?
 Kuća je ovo tvoja, i žena je u kući tvoja
 I sin, kakva bi samo poželjeti mogao tkogod.«
 Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »Doista pravo si sve i valjano, boginjo, rekla.
 Ali se zamislilo u grudima srce mi nešto
 40 Mислеći, kako ću ruke na bestidne dignuti prosee,
 Na mnoge sâm, ta oni na iskupu vazda su ovdje.
 Osim toga se jošte i o drugom zamislih nečem:
 Ako sa Zeusovom voljom i tvojom ubijem prosee,
 Kud ću se onda zaklonit? Ded promisli o tom i sama.«
 45 Sjajnoka boginja njemu Atena odgovori na to:
 »Drzniče! čovjek se uzda i ù gorēg svojega druga,
 Koji je ì sâm smrtnik i nije mudar tolikō, —
 A ja boginja jesam, u nevolji koja te svakoj
 Čuvam svagda, i sada bjelòdano ovo ti velim:
 50 Ovdje pedeset četa okò nās da okolo stane,
 Četā smrtnih ljudi, i poklat nas hoće u boju,
 Opet bi toвне ovce i goveda odgnao njima.
 Nego se sanku daj; — ne spavat i čuvat se to je
 Muka noću cijelu; iz zala već ćeš izići!«
 55 Tako mu reče Atena i sankom mu obaspe oči;
 Boginja ùzoritā na Olimp otiđe tada.

B. Penelopa moli od Artemide smrt. 56—90.

San kad osvoji njega i svē mu razglobi ude,
 Iz srca rastjera brige, tad čestita njegovā žena
 Prene se od sna i sjedeć u krevetu mekome stane
 60 Plakati; i kad se ona već naplače do site duše,
 Tada se ženska dika Artēmidi moliti stane:
 »Gospođo boginjo, čuj me, Artēmida, Zeusova kćeri!
 Ej da sada me ti strijelom u srce zgođiš
 I uzmeš život mi odmah, il' mene da zgrabi olúja¹
 65 Pa da otiđe sa mnom na one pretamne staze
 I da u zavojitog Okèana baci me ušće!
 Kao što nekad zgrabi olúja Pandàrija kćeri,²
 Što su im ubili mater i oca bozi, te same
 U kući ostadoše sirotice, al' Afrodíta
 70 Divna ih othrani sirom i slatkim medom i vinom,
 Hera im ljèpotu dade i razum više no drugim
 Ženama smrtnim, a časna Artēmida vīsinu dā im,
 Slavne poslove njih Atena nauči radit.
 Al' Afrodita na Olimp na široki kad je uzāšla,
 Da bi djevojkama izmolila udaje cvjetne

¹ 63. »oluja« — misle se Harpije; o njima vidi u Tumačenju riječi na kraju knjige.

² 66. Pandarije je imao, po kasnijoj priči, 3 kćeri: Aedonu, Kleoteru i Meropu; vidi 19. pjev. st. 518. Jedne kćeri moraju okajati grijeh svojega oca Pandarija, koji je ukrao iz Zeusova hrama na Kreti od zlata načinjenog psa — djelo Hefestovo.

75 Danak u gromovnog Zeusa, a njemu je poznato svašta,
 Što je ljudima smrtnim sudbina, što li im nije,
 Uto djevojke one odnesoše Harpije i njih
 Daše Erinijama strahovitim, neka ih dvore:³
 Tako nek satru i mene vladari olimpski bozi,
 80 Ili ljepokosa nek me Artèmidà pogodi str'jelom,
 Pa ću Odiseja vidjet i pòd zemlju zaći ću strašnu,
 A srce goremu neću junaku razveseljavat.
 Nego se jošte bijeda podnositi daje, kad tkogod
 Grozno plače po danu u svojemu žalostan srcu,
 85 Al' bar noću se u san zavèzè, kojino svaku
 Odgoni radost i tugu, kad sklopi čovjeku kanje;
 Meni pak bog prevarljive sne navoditi znade:
 Noćas je opet lego uz mène, da spava onakav,
 Kakav je bio onda, kad ode s vojskom, i moje
 90 Srce se radovaše, jer nè mnih, da sàh je, već zbilja.«

14. 40. dan. Jutro u dan strijeljanja lukom. 91—386.

A. Priprava za natjecanje. 91—239.

a. Zeus daje Odiseju dobra znamenja. 91—121.

Kada izgovori to, zlatòtronā javi se zora;
 Plakaše ona, a glas joj Odisej čujaše divni.
 Pa mu misao dođe, u duši se učini njemu,
 Da ga već poznaje žena i uz glavu njemu da stoji;
 95 Struku i runa, što njima pokrivo se, uzme i metne
 U sobu sve na stolac i napolje kožu iznese,
 Uvis podigne ruke ovako se moleći Zeusu:
 »Oče o Zeuse, po suhu, po vodi ako me bozi
 Vrlo me izmučiv s voljom dovedoše u zemlju ovu,
 100 Onda nek u kući ovoj od ljudi, koji se bûdè,
 Znamenje čujem, a vani nek znak mi Zeusov se javi.«
 Tako se pomoli on, i čuje ga premudri Zeus-bog.
 S Olimpa sjajnoga odmah zagrmì on iz oblákā
 Iz visine, te divni Odisej veseo bude;
 105 A glas od mlinarice izbliza začuje jedne
 Iz kuće, gdje su žrvnji pastira narodnog bili;
 Oko žŕvānjā tih se okrévalo dvanaest žena
 Pšenično, ječmeno brašno pripremajuć okrepu ljudsku,
 Samljevši pšenicu drùgè već spavahu žene, a ona
 110 Slabija od svih njih još nije prestala radit,
 I kad ustavi žrvanj progovori (znāmēnje kralju):
 »Oče o Zeuse, vladāru tì nad bozima, ljudma,

³ 78. »neka ih dvore«, tj. neka ih kazne; to je eufemizam.

Al' si zagrmio glasno sa zvjezdanog svojega neba!
 Nigdje oblaka nema, pokazuješ znamenje nekom;
 115 Daj izvrši i meni siroti, što ću ti reći:
 Zadnjom i posljednjom danas u domu Odiseja divnog
 Ljubljenu gozbu nek prosci imadu, koji su meni
 Pobili koljena⁴ moja srdòbòñòm mukom i trudom,
 Kòliko meljem im brašno, al' posljednjom ručali danas!«
 120 Čestitaj besjedi toj se i Zeusovu gromu Odisej
 Divni povèseli misleć osvetit se zlicama onim.

b. Euriklija i Telemah. Priprave za natjecanje. 122—159.

I druge sluškinje tad se u kraljevskim dvorima krasnim
 Ìzbùdē i stanū vječni na ognjištu užizat oganj,
 A bogoliki junak Telemah iz kreveta skoči,
 125 Nadjene haljine na se i nà pleći naoštren baci
 Mač⁵ i na noge b'jele privezavši potplate krasne
 Koplje ubojno primi s oštrícem od mjedi ljute.
 Pođe i stavši na prag Eurikliji reče ovako:
 »Kako je posteljom, majo o draga, jelom i pićem
 130 Počašćen u kući stranac? il' možda zanemaren leži?
 Jer mi je takova mati, iàko je pametna vrlo:
 Ona čovjeka časti nasùmčē, koji je gori,
 A drugog, koji je bolji, bez gošćenja znade otpustit.«
 Mudra Euriklija njemu ovako odgovori na to:
 135 »Mati je nedužna tvoja; ne krivi je sada, o sinko.
 Sjedio tu je tuđinac, i vina je do volje pio,
 Nije tražio više ni hrane, kad pitaše njega.
 Ali kada je već poželio počinka i sna,
 Ona sluškinjam reče, nek njemu postelju nastru:
 140 Nego kako je on veòma nesretan, jadan,
 Nije na krevetu htio ni jastucima da spava,
 Već u trijemu je zaspo na runima ovčjim i kòži
 Volujskoj nēčinjenòj, a mî ga pokrismo strukom.«
 Reče, — i iz kuće ode Telèmah mjedeno koplje
 145 Držec u ruci i pseta brzònoga dva još za njime,
 Med nazuvčare Ahejce u skupštinu ode Telemah.
 Sluškinjam poviče tad Euriklija, ženskinju dika,
 Kojano Opa kći Pisenorova sina je bila:
 »Na noge sada, te jedne pomètite dvorove brzo,
 150 Al' ih pokropite prije; na stoce građene krasno
 Sàgove crvenē bác'te; a drùgē òtrite rēdom
 Spužvama stolove sve i krčage, dvoušne vrče
 Hubave očistite, a jedne pod'te na izvor
 Te donesite vode, al' po nju hodite brže,
 155 Jer će se brzo prosci u domu ovome naći,

⁴ 118. »pobili koljena«, tj. oduzeli svu snagu.

⁵ 125.—126. »nà pleći... mač« — vidi 2. pjev. st. 3.

Rano će doći oni, jer svētkovina je svima.«⁶
 Reče, i one je čuju i rado se pokore njojzi,
 I njih dvadeset ode na izvor nã vodu crnu,
 A druge oko posla u dvorima prionu vješto.

c. Eumej, Melantij i Filetij. 160—239.

160 Uto uniđu sluge prosãcã u dvor i drva
 Vješto nac'jepaju oni i dobro; i žene se uto
 S izvora vrate, a eto i svinjar dođe i tjera
 Do tri debela krmka u čitavom najbolja stadu,
 I õn ih pusti tamo po dvorištu krasnom da pasu,
 165 Zatim Odiseju slatkim progovori r'ječma ovo:
 »Da li te, tuđinče, sada Ahejci paze što više
 Il' te ko i prije još sramote po kući ovoj?«
 Njemu domišljati na to Odisej odgovori ovo:
 »Ej da bogovi hoće, oj Eumeju, grdilo kaznit,
 170 Kako u svojoj obljesti bezakonja svakakva rade
 Prosci u kući tuđoj, ne stide se nimalo više!«
 Dok su se oni tu razgovarali besjedeć tako,
 Uto kozopaša k njima Melãntije pristupi bliže
 Tjerajuć koze, što bjehu u stadima najbolje svima,
 175 Proscima ručak, a i dvã pastira idahu s njime.
 Ispod trijema bućnog Melãntije poveže koze
 Pa on Odiseju grdanim progovori r'ječima ovo:
 »Hoćeš li, tuđinče, još bavrljati po kući ovoj
 I prosjačit od ljudi, a napolje nećeš izići?
 180 Ne mislim, da ćemo nã dva razići se prije no šake
 Ogleđamo, jer tvoje prosjaćenje nimalo nije
 Pristojno; ta Ahejci i drugdje imaju gozbe!«
 Tako mu reče, a njemu Odisej ne prozbori ništa,
 Glavu odmakne šuteć i zlo po onoga misleć.
 185 Kad li i treći dođe Filètije, glava pastírã,
 Proscima jalovu kravu⁷ i koze tjerajuć tovne,
 Njega su s njegovim stadom prevězli lađari na suho,
 Koji i druge ljude opremaju, dođu li k njima.
 Ispod trijema bućnog Filetijie kravu i koze
 190 Sveže pa pristupi bliže k svinjaru i upita njega:
 »Kakav je, svinjãru, ovo tuđinac u kuću našu
 Došao skoro? Od kakvih od ljudi dići se da je
 Došao on? i gdje mu je rod, gdje očinsko polje?
 Nesretnik! likom je on vladaru sličan i kralju;
 195 Nego bogovi svjetske skitače bacat u b'jedu
 Znadu, jer im, ma bili i kralji, dosuđuju jade.«
 Reče i dođe k tuđincu i desnom ga pozdravi rukom,
 Besjedu započne s njim i prozbori krilate r'ječi:
 »Zdravo, o tuđinče oče, i jednom se rodila sreća

⁶ 156. »svetkovina« — misli se svetkovina mlada mjeseca u čast Apolonovu.

⁷ 186. »jalovu kravu« — vidi 3. pjev. st. 383.

200 Tebi, koji si sada bijedama obuzet mnogim!
 Oče o Zeuse, nema od tēbe okrutnijeg boga!
 Rađat se ljudima daješ, a na njih se smilovat nećeš,
 Kad se nalaze u zlu, u b'jedi i u žalosti!
 Obli me znoj, kad tebe zamotrih, iz očiju mojih
 205 Udriše suze, jer jā se Odiseja sjetih, za kojeg
 Mislim da tākōđer luta obučen u takove prnje,
 Ako je jošte živ i motri svjetlost sunčanū.
 Ako l' je umro već, u Aídovu l' boravi domu,
 Teško li meni za njime neporočnim, koji je mene
 210 U kefalēnskōm polju malēna još govedārom
 Stavio! A sad je krava množina, i čovjeku drugom
 Goveda širokih čela tolikō dala se ne bi.
 Ali ih drugima moram dogonit, da njima se goste,
 Ne mare za sina ništa u domu niti se boje
 215 Kazni bōgōvā vječnih, i vēc razdijeliti misle
 Među se sav imutak, kad ne vraća se gospodar,
 A srce moje mnogo u grudima pomišlja misli,
 Jer je veliko zlo otići u drugu zemlju
 Zajedno s govedima u tuđega naroda ljude,
 220 Dokle je sin u životu, — al' ostajat tu i uz tuđa
 Goveda sjedit i jāde podnositi jošte je gore.
 Ja bih pobjegao bio ka premoćnom drugome kralju
 Odavno već, jer ovdje podnositi više se ne da,
 Ali jošte se nadam jadrniku onom, odāklē
 225 Neće li doć i razagnati sve po dvorima prosce.«
 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Ti se, kravaru, meni ne činiš rđav ni ludak;
 Vidim i sam, da srce u grudima pametno imaš;
 Zato ću nešto ti reći i zaklet se velikom kletvom:
 230 Najprije tako mi Zeusa i tako mi gostinskog stola,
 Tako mi ognjišta divnog Odiseja, kōd kōg sam sada,
 Dok si još ovdje ti, Odisej će vratit se doma,
 Pa ćeš, bude l' te volja, zamotriti očima svojim,
 Gdje se ubijaju prosoci, što po kući ovoj gospōdē.«
 235 A Odiseju tada govedār odgovori ovo:
 »Ej, da Kroniōn to, o tūđīnče, hoće izvršit,
 Moju bi vidio snagu, kolikā je, kakve li ruke!«
 Tako se pomoli tada i Eumej bozima svima,
 Da se Odisej umni u svoje povrati dvore.

B. Telemahovo se ubijstvo odgađa. 240—246.

240 Dok su se njih tri tu razgovarali besjedeć tako,
 Prosci spremahu smrt Telemahu i zlu sudbinu,
 I njima u taj čas prelēti s lijeve strane⁸
 Orao, ptić iz visina golubicu plašljivu držeć.
 Onda progovori njima i besjedu reče Amfinom:

⁸ 242. »s lijeve strane« — to je znak nesreće.

245 »Neće, drugovi mili, za rukom nam namjera poći,
Nit' ćemo ubit Telemaha mi; — već gozbe se sjet'mo!«

C. Doručak. 247—386.

a. Žrtva i ophod. Telemah i Odisej. 247—278.

Tako im reče Amfinom, i svima se besjeda svidje;
Onda u dvore božanskog Odiseja otiđu oni,
Struke metnu na sèbe na stolice i naslonjače;
250 Onda velike ovne i debele koljahu koze
I svinje koljahu tovnje i s paše zakolju kravu.
Zatim ispeku drob i razd'jele, sm'ješaju onda
Vino u vrčevima, a Eumej im pod'jeli čaše.
Glava pastirā kravar Filetije da im po redu
255 Hljeba iz košara krasnih, Melàntej im točaše vino.
Rukama posegnu tada za gotovim jelima oni.

Onda Odiseja sjedne Telemah pametno misleć,
Uz prag ga kameni sjedne u dvòrani hubavoj, tvrdoj,
Malen mu primakne sto i stolicu primakne prostu,
260 Postavi dio droba pred njèga i natoči vina
Njemu u zlaćanu kupu i reče mu besjedu ovu:
»Sjedi ovdje i pij med ljudima vino, a jâ ću
Tebe braniti od svih prosāćā, da ne grde tebe
Niti te šakama biju; u domu općinskom nismo,
265 Nego u domu božanskog Odiseja, koji ga meni
Stèće, ā vī se, prosci, ustegnite dajte od grdnje
I od nasilja svakog, da ne bude svađe i kavge!«
Tako im reče, a prosci ugrizu se za usne zubma
R'ječima smionima Telèmahovīm se čudeć.

270 Onda Eupitov sin Antinoje prozbori njima:
»Koliko gòd je ljutu Telemah besjedu reko,
Primimo je Ahejci; veòma prijeteć nam zbori,
Jer nam Kroniōn nije dopustio;⁹ inače njega
Mī bismo ućutkali, iāko je zvonak govòrnik.«
275 Tako Antinoje reče, al' mario nije Telemah.
Bozima svetu tad hekatòmbu glasnici po gradu
Itačkome povedu: dugovlasi stanu Ahejci
U sjenovit se gaj Apolóna kupit streljača.¹⁰

b. Ktesip vrijeđa Odiseja. 279—319.

280 Kad već ispeku meso i s ražnjeva kada ga skinu,
Pod'jele ga u d'jele i slavnom se gošćahu gozbom;

⁹ 273. »Kronion nije dopustio«, tj. da ga ućutkamo ubivši ga.

¹⁰ 278. Da proslave Apolonovu svetkovinu; vidi st. 156.

I pred Odiseja oni, što dvorahu, metnuše mesa
 Dio onolik, kolikō i sami dobili bjehu,
 Jer sin Odisejev mili Telemah tako im reče.
 Proscima junačkima Atena nē dā, da posve
 285 Ustegnu se od grdnje srdōbōlnē, kako će više
 Jad Laertovu sinu Odiseju u srce ući.
 Među proscima bjese i uvježban zlikovac jedan,
 Imenom zvaše se Ktesip,¹¹ na Sami mu bijaše kuća.
 Taj se u blago svoje u golemo uzdo te stade
 290 Ženu Odiseja prosit, izbivao što je već davno.
 On med proscima tada med prkosnim prozbori ovo:
 »Čujte me, junački prosci, da nešto rečem vam sada.
 Jednaki dio imade tuđinac, kako je pravo,
 Kao i mi, jer nije ni pravedno niti je l'jepo
 295 Što uskraćivati gost'ma Telemaha, koji mu dođu,
 Nego mu gostinski dar i od mene evo,¹² i njime
 Robinju, koja ga kupa, nek nagradi il' drugog kojeg
 Slugu, što ih u domu božanskog Odiseja ima.«
 Tako rekavši uzme iz košare govedu nogu¹³
 300 I baci punahnom rukom, al' malo odvrativši glavu
 Ukloni se Odisej, nasmije se zlorado vrlo
 U srcu, i krasno građeni zid tad pogodi Ktesip.
 Onda Telemah ovom na Ktesipa napadne r'ječju:
 305 »Doista, Ktesipe, bolje po tebe je, po srce tvoje,
 Što ga pogodio nisi, jer sâm se uklonio hicu,
 Inače ja po sredini oštrljatim tebe bih kopljem
 Probo, te otac ti dāću opremo bi namjesto svadbe
 Ovdje; i zato nitko nepōdobna neka mi djela
 Ne radi! Sad ja znam i razumijem, što li je dobro,
 310 Što li je zlo, jer više ko prvo nezreo nisam.
 Nego trpimo još i gledamo, kako se ovce
 Kolju, i kako se hljeb i vino u kući troši,
 Jerbo moguće nije, da mnogima zabrani jedan.
 Nego me neprijateljski da vr'jeđate nemojte više;
 315 Ako posjeći mene želite nemilom mjeđu,
 I to bih volio ja, jer i umr'jeti bilo bi bolje,
 Negoli vazda takva nepōdobnā motriti djela,
 Kako zlōstavīte tuđince i sluškinje grdno
 Gonite amo i tamo po mojim dvorima l'jepim.«

c. Podrugivanje Telemahu i Teoklimenu. 320—386.

320 Tako im reče, a oni umuče svi i zašute;
 Napokon prozbori sin Damastorov njima Agelāj:
 »Prijatelji oj moji, kad pravedno štogod se kaže,
 Neće se ljutiti nitko i udarit r'ječima pr'jekim.

¹¹ 288. Ktesip znači: posjednik konja, a to znači da je bogat.

¹² 296. ironija.

¹³ 299. Svaki je gost imao uza se kod stola košaricu u koju bi stavljao ostatke jela.

325 Nemojte ovog tuđinca zlostávit nit' ikojeg drugog
 Slugu, što ih u domu božanskog Odiseja ima.
 A Telemahu ja bih i materi njegovoj reko
 Blagu besjedu sad, u duši l' im ona se svidi:
 Dokle se srce još u grudima nadalo vašim,
 Da će se vratiti umni Odisej u kuću svoju,
 330 Dotle zamjere nē bī, što čekaste, što ste u domu
 Vi zadržavali prosce, jer tako bolje je bilo,
 Kada bi vrativ se došo Odisej u kuću svoju.
 Al' sad je očito već, da njemu povratka nema.
 Nego materi reci, Telemaše, uz nju kad sjedneš:
 335 Za najboljeg i onog, tko najviše nudi, nek pođe,
 I tī ćeš očevinom zavladata veseo svojom,
 Jest ćeš i piti, a ona imutak će čuvati drugom.«
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 »Tako mi boga Zeusa, Agèlaje, tako mi muka
 340 Oca, što je daleko od Itake umro il' luta,
 Ta ja od udaje majku ne odvraćam, nego još kažem,
 Neka se za kog hoće udade, i darove silne
 Dat ću, al' me je strah silovitom goniti r'ječju
 Iz kuće nju; i ne dao bog izvršit se tome!«
 345 Reče Telemah, i tada Atena Palada prosce
 U neiskazan smijeh navèdē i pomjeri um im:
 Od teškog oni smijeha iskriviše čeljusti svoje,
 Stanu sirovo meso i krvavo jesti, i súzā
 Pune im budu oči, a duše im slućahu jauk.
 350 Tad Teoklimen njima bogoliki prozbori ovo:
 »Jādnīci vi, u kolikōm ste ziu! ta mrakom su glave
 Obvite vaše i lica i koljena vaša odozdo!
 Lelek strašni vas stoji, i lica vam puna su suza;
 Zidi su pokropljeni i krasni balvani krvlju,
 355 Trijem je utvara¹⁴ pun i dvōr ih je pun, te u Ereb
 One u tminu lete, i samoga na nebu sunca
 Nestalo je, i opaki mrak posvūdā je pao.«
 Tako im reče, i prosci nasmijaše mu se slatko;
 Onda im Polibov sin Eurimah započne zborit:
 360 »Lud je tuđinac taj, što odskōra odnekud dóđe!
 Nego ga, momci, dajte izvedite napolje brže,
 Neka na zborište ide, kad ovdje noć mu se čini.«
 Al' Teoklimen njemu bogoliki prozbori ovo:
 »Ne molim, da mi daš, Eurimaše, tko će me izvest.
 365 Oči i uši sâm imadem i po dvije noge,
 I bez prijekora imam u grudima srce valjáno;
 To sve vodi me van, jer vidim, da se povrh vās
 Primiče zlo, i nikoji vās utèci ni izmać
 Neće, bogolikog što vas Odiseja ima u domu
 370 Ljude zlostávēć i jošte bezakonja svakakva radeć.«
 Reče i ostavi kuću, u kojoj se stanuje zgodno,
 Ode k Pireju opet, i taj ga od srca primi.

¹⁴ 355. »utvara«, tj. duša ubijenih prosaca.

375 Jedan po drugom oči povuku prosci i tada
Stanu Telemaha dražit i smijat mu se zbog gòstī.
Gdjekoji ob'jesni mladić ovako je rekao tada:
»Nitko, Telemaše, nema od tēbe lošijih gosti!
Kakova opet to skitáča prljavog imaš,
Koji je gladan hljeba i vina; za nikakav poso
380 Podoban nije, a nije ni snažan, već teret je zemlje.
A već drugi ti gost proricati digo se eto.
Nego bolje bi bilo, da poslušáš nešto i mene:
Dajmo u lađu punu vesálā bac'mo tuđince.
K Sikilcem njih pošalj'mo, da od njih ti koristi bude.«¹⁵
385 Tako rekoše prosci, al' mario nije Telemah
Za te r'ječi, već òn je na oca gledao šutke
Čekajuć, kad li će ruku na bestidne dignuti proscē.
A kći Ikàrijeva Penelopa mudra je bila
Prekrasan metnula stolac nasùprot dvòrani muškoj
Pa je svakoga prosca odátlē besjedu čula.
390 Prosci se smijahu još i večeru spremahu slatku¹⁶
I obilatu oni, jer vrlo su zaklali mnogo.
Ali od večere one¹⁷ nemilije ne može biti,
Kakovu boginja htjede i ljudima skoro priredit,
Jer su nepòdobna djela već òdāvno radili prosci.

---

¹⁵ 383. Stanovnici otoka Sicilije bili su u to doba na glasu zbog trgovine robljem.

¹⁶ 390—394. Ti stihovi ne stoje ni u kojoj vezi s prethodnim riječima, pa se misli da su umetnuti.

¹⁷ 392. »od večere one« — to je sarkazam jer se misli ubijanje prosaca.

DVADESET PRVO PJEVANJE

(40. dan)

Postavljanje luka.

1. Početak natjecanja lukom. 1—187.

A. Penelopa donosi luk. 1—100.

5 Uto Ikàrija kćeri Penèlopi mudroj je miso
Sjajnoka boginja vrgla Atena u srce ovu:
Da u dvòrani divnog Odiseja proscima metne
Sivkasto gvožđe¹ ì lùk za borbu i za početak
Pokolja. Uz ljestve tad se Penelopa visoke popne
Lijepo svijeni ključ u punahnu uzevši ruku,
Lijepi mjedeni ključ sa bjèlokosnim sa drškom.
Ona sa dvorkinjama u nàjzadnjū zaputi sobu,
10 Gdje su zakladi mnogi Odiseja ležali divnog,
Zlato je ležalo ì mjed i dobro kovano gvožđe,
Ležo je gipki luk i s njime zà str'jèle tulac,
A u tulcu ljutih množina bijaše str'jela,
U Lakedèmonu sve to darivo mu prijatelj glavni
Ifit, Euritov sin, što na bogove bijaše nalik.²
15 U Meseni se s njim Odisej sastao bio,
I to u domu hrabrog Ortiloha.³ Baš je Odisej
Pò dūg došao svoj, što narod mu bijaše dužan,
Jer su Mesenjani došli u lādama punim vesālā,
Te su pastire i trista ovaca sobom odveli
20 S Itake. Poradi toga na poruke momkom Odisej
Na put daleki ode, jer starci ga slahu i otac.
Ifit je pošao pak za nestalih kobila dvanest
Koje su kobile još mazgòvi tegleći sali.
S tih ga kobile smrt i suđenje poslije snađe,
25 Kada je k Zeusovu sinu Heràklu došo junaku
Jakome, srčanome, sukrívcu grdnoga djela,
Ifita gosta u domu svojemu ubi Heràklo,

---

¹ 4. »sivkasto gvožđe«, tj. 12. sjekira kroz kojih ušice treba da prođe strijela s Odisejeva luka.

² 14. Vidi o Euritu 8. pjev. st. 224 i d. Heraklo je ukrao Euritu glasovite kobile i podmuklo ubio u svom dvoru u Tirinsu njegova sina Ifita, koji je pošao od kuće da ih traži.

³ 16. Vidi 3. pjev. st. 488.

30 Zlica nije se bojo božanskē kazni ni stola,
 Kojim ga ponudio, već Ifita ubi i k tome
 Kobile kopita krepkih u dvorima svojim zadržī.
 Za njih propitujuć Ifit Odiseja sretne i lūk mu
 Darova, što ga otac silnoviti nošaše Eurit,
 Te ga na smrti sinu u visokom ostavi domu;
 A mač Ifitu oštri Odisej i ubojno koplje
 35 Dade, da bude mu znak prvīnā gostinske pažnje.
 Al' se kod stola nikad ne sastāše, jer sin je Zeusov
 Ifita, Eurihu sina, umorio bozima sličnog,
 Od kog imaše luk Odisej divni, al' u boj
 Kad bi u crnim išo u lađama, nije ga sobom
 40 Uzimo, već je ležo u domu ko glavnog mu spomen
 Prijatelja, al' vazda u zemlji ga nošaše svojoj.
 A kad ženska dika Penelopa do sobe one
 Dođe i na prag stupi na hrastov, štono ga tesar
 Nekad uglavi vješto i mjerilom⁴ izmjeri pravo,
 45 Uklopi dōvratnīke i vrata postavi sjajna, —
 Od biōčuga odmah Penelopa odviše remen
 I ključ metne unūtra, a zasunke stane od vrātā
 Pravo smjerajuć natrag da tura. Kao što pasuć
 50 Bik na livadi rikne, baš tako i krila od vrātā
 Kada ih rāzdvojī ključ, zatutnje i naglo se otpru.
 Kraljica na daske stane na visoke, gdje su ormari
 Stajali, a u ormarmā od jela mirisna bjehu.
 Rukom posegne ona u ormar i sa klina skine
 55 Luk i korice sjajne, u kojima bijaše spravljen;
 Zatim sjedne ondje, na koljena korice metne,
 Zaplače ĩza glāsa i izvadi luk gospodarev.
 Pošto se ljuto mudra Penelopa naplače sita,
 Onda u dvōranu ona med proscie ponosne ode
 60 Noseći gipki luk u ruci i zā str'jēle tulac,
 A u tulcu ljutih množina bijaše str'jela.
 S njom su i dvorkinje išle i nosile kovčeg, u njēmu
 Gvoždje je ležalo i mjed, — sve oruđe kraljevo bojno.
 Kada ženska dika Penelopa k proscima dođe,
 65 Stade kraj dōvratnīka od dvōranē građene tvrdo,
 Ispred obraza oba povūkla je bijeli pr'jevjes,
 Nā obje strāne joj stāše po dvorkinja čestita jedna.
 Odmah proscima ona progovori ĩ r'jēč im rekne:
 »Čujte me, junački prosci, što napadoste na ovu
 70 Kuću te hoćete jesti neprestano ĩ piti u njoj,
 Jer gospodara nema već òdāvno, ĩ vās ni jedan
 Drugoga izgovora izrēci nikakva ne zna,
 Nego mnome se želi oženit, učinit me ženom.
 Alī na noge, prosci, kad natječete se za me.
 Ja ću veliki luk božanskōg Odiseja metnut,
 75 I tko rukama svojim tetīvu najlakše zapne,
 I tko kroz sjekire sve po redu izmetne str'jelu,

⁴ 44. »mjerilom« — vidi 5. pjev. st. 245.

Za tog bih htjela poći i ovu ostavit kuću
 Svojega vjerenog muža veoma krasnu i punu
 Blaga, i njê se mislim i u snu sjetiti kadgod.«
 80 Reče i Eumeju zatim svinjaru zapovjedi divnom,
 Neka proscima luk i sivkasto postavi gvožđe.⁵
 Eumej uzme i postavi luk i zaplače nato,
 Zaplače s njim i govèdār, kad ugleda luk gospodarev.
 Grdnu tad izusti riječ Antinoje i reknē njima:
 85 »Aj vi seljačke lude, što dalje od danas ne znáte
 Misлити! kukavice, što plačete? zašto u grudma
 Kraljici dirate srce, i bez toga njezino srce
 Puno je jada i tuge, kad izgubi miloga muža?
 Nego šutite, sjed'te i jedite ili izid'te
 90 Na polje i tamo plač'te i ostav'te oružje ovdje,
 Da se natječu prosoci u borbi strašnoj, — jer mislim,
 Zapeti luk taj glatki da neće dati se lako,
 Jer med ovima svima junaka takova nema,
 Kakav je bio Odisej, ta i sâm sam vidio njega
 95 I još se sjećam, al' ludo još d'jete⁶ ja sam vam bio.«
 Tako reče, i srce u grudma se pònādā njemu,
 Da će tetivu zapet i gvožđa da će prostr'jelit,
 Al' on sada je prvi da okusi imao str'jelu⁷
 Od nezázornōg onog Odiseja, kojeg je psovo
 100 U kući sjedeć i drūge na njèga sve podjarivo.

B. Telemah postavlja sjekire. 101—139.

Snažni i čili njima Telemah progovori ovo:
 »Ao veoma je Zeus Kroniōn zaludio mene!
 Mati mi draga veli — iako je pametna vrlo —
 Za drugog da će poći i ovu ostavit kuću,
 105 Ā jā se evo smijem i ū srcu radujem ludom.
 Nego na noge, prosoci, kad natječete se za nju!
 Nema žene više ovakve u ahejskoj zemlji,
 Nema je ū svētōm Pilu, u Argosu ni u Mikeni,
 Niti na kopnu crnom, na samoj je Itaci nema;
 110 Ta to i sami znate, — što treba mi mater da hvalim?
 Nikakvim izgovorom zavlačit već nemojte poso,
 Nećat se nemojte zapeti luk, jer vidjet želimo.
 Ja bih se hotio sam na luku ōgledat ovom,
 Ali zapnem li luk i strijelom li prostr'jelim gvožđa,
 115 Gospođa majka mi neće iz dvorova na žalost moju
 Otić ni za drugog poći, a sâm bih ostati mogo,
 Jer već očevo mogu da uzmem oružje dično.«
 Reče i na noge skoči Telemah i crvenu struku,

⁵ 81. »sivkasto gvožđe« — vidi st. 4.

⁶ 95. »ludo dijete« — vidi 2. pjev. st. 313.

⁷ 98. Ta sarkastična aluzija na skoru sudbinu Antinojevu stoji u oštroj suprotnosti s njegovim sadašnjim uzdanjem u pobjedu.

120 K tome i oštri mač sa svojih skine raménā,
 Najprije sjekire u red porazmeće za sve iskòpāv
 Jednu dugačku jamu i mjerilom izmjeri pravo;
 Onda utaba zemlju, i prosce obuzme čudo,
 Kako je dobro poređo, a nikada vidio nije.
 Na prag stane Telemah i ogleda snagu na luku.
 125 Triput zadrma njim želéci ga k sebi pritegnut,
 Triput ga izda snaga, iàko se u srcu nado,
 Da će zapet tetívu i gvožđa da će prostrjelit.
 A kad četvrti put pritégnu, zapeo b' tada,
 Ali Odisej mu migne i zabrani, ako i šćaše.
 130 Snažni i čili njima Telemah progovori opet:
 »Ao kolikā ću rđa, kolikī ću ostati slabić!
 Ili sam premlad još, te ne mògu se pòuzdat u se,
 Rukom da uzbijem onog, tko mene uvr'jedi prije!
 Nego na noge vi, od mene koji ste jači,
 135 Kušajte snagu na luku i natjecanje dovrš'mo!«
 Tako reče Telemah i na zemlju metne od sèbe
 Luk prisloniv ga vratma uz krila zglobljena, glatka
 Pa za biòčug krasni on str'jelu zadjene brzu;
 Ì òn se posadi opet na stolicu, s koje je usto.

C. Uzalud hoće neki zapeti luk. 140—187.

140 Onda Eupitov sin Antinoje prozbori njima:
 »Diž'te se, drugovi svi, i desno idite redom,
 Počnite s onog kraja, gdje vino se počinje točit.«
 Tako Antinoje reče, i svima se besjeda svidje,
 Ì pŕvī Enopov sin sa stoca se podigne Liod, —
 145 Taj im je žrtava bio nadgledač i ù zadnjēm kutu
 Sjedio vazda uz krčag; bezakonja njemu prosaca
 Maska su svagda bila, i svima je on zamjeravo.
 Liod sad luk i bŕzū još str'jelu u ruke uzme,
 Onda na prag stane i ogleda snagu na luku,
 150 Al' mu se zapeti ne da, već vukući izmuči ruke
 Mekane, nežuljene i proscima prozbori ovo:
 »Drugovi, ja ne mogu da zapnem; drugi nek uzme;
 Mnogima ovaj će luk boljarima uzeti dušu,
 Uzeti život, pa mnogo i jeste poginut bolje,
 155 Negoli promašit živim i tako ne dobiti ono,
 Rašta se skupljamo ovdje i postići sveder želímo.
 Gdjekoji sada se nada i želi u srcu svojem,
 Da bi Penelopu ženu Odiseja dobio divnog,
 Ali kad ogleda snagu na luku, kada ga vidi,
 160 Onda nek traži drŕgū krasnòhāljkū Ahejku koju,
 Neka joj darove nosi i prosi; a kraljica ova
 Pošla za onog, tko najviše dâ i koji je suđen.«
 Tako im Liod reče, i na zemlju metne od sèbe
 Luk prisloniv ga vratma uz krila zglobljena, glatka
 165 Pa za biòčug krasni tad str'jelu zadjene brzu,

I on se posadi opet na stolicu, s koje je usto.
 Grdnu tad izusti riječ Antinoje i reknē njemu:
 »Kakva ti, Liode, riječ iz ograde zubne izmāče,
 Strašna i nemila riječ? Na tēbe ljutim se čujuć
 170 Gdje će mnogima luk boljarima uzeti dušu,
 Uzet im život zato, što tī ga ne umiješ zapet!
 Nije gospođa majka porodila takoga tebe,
 Da znaš zapeti luk i strijelu izmetnut brzu,
 Al' će ga ponosni prosoci sad drugi zapeti odmah.«
 175 Reče i naloži zatim kozaru Melanteju ovo:
 »Diž' se, Melanteju, i daj u dvòrani oganj zapali,
 Veliki stolac metni uz òganj i runo na stolac,
 Onda iz kuće loja iznesi veliki kotur,
 Pa ćemo ugrijat lūk i mládi ga namazat lojem,⁸
 180 Őgledat snagu na njemu i natjecanje dovršit.«
 Tako mu reče, i oganj Melantēj zapali vječni,
 Zatim još stolac metne uz òganj i runo na stolac,
 Onda iz kućē loja iznesi veliki kotur,
 Tād su grījūci lūk mladíci oglédali snāgu,
 185 Al' ga ne mogoše zapet, i preslabi bijahu za to,
 Još je Antinoje čeko i slični bogu Eurimāh,
 Izmed prosācā prvaci, junāštvom najbolji od svih.

2. Odisej se otkriva Eumeju i Filetiju. 188—244.

Uto izidu oba pastira iz kuće skupa,
 Izide svinjar božanskōg Odiseja i s njīm govēdār,
 190 Za njima iz kuće i sām Odisej izide divni.
 A kad iz dvorišta izidu već i dōdū pred vrata,
 Onda riječi blage progovori njima Odisej:
 »Bih li, svīnjāru, tebi i tebi, kravaru, ja r'ječ
 Rekao, il' bih premučo? al' srce me nagoni reći.
 195 Kakvi bi brāniči vī Odiseju bili, da ovdje
 On se odakle nađe iznēbuha bogom donesen?
 Biste li branili vas dva Odiseja, ili bi prosce?
 Rec'te obojica sada, što srce i duša vam veli.«
 Tada Odiseju riječ govēdār prihvati ovu:
 200 »Oče, o Zeuse, želju mi tu da hoćeš izvršit:
 Da se povrati on, i bōg da ga doma dovede!
 Moju bi vidio snagu, kolikā je, kakve li ruke!«
 Tako se pomoli tada i Eumej bozima svima,
 Da se Odisej umni u svoje povrati dvore.
 205 A kad mišljenje njihno Odisej pravo upòznā,
 Onda im opet riječ obojici prihvativ reče:
 »Glavom sam ovo ja u domu! natrpjev se mnogo
 Iza dvadeset ljeta na postojbinu se vratih.
 Vama dvojici znam da željkovan dolazim doma,

⁸ 179. Luk se već dugo nije upotrebljavao pa je postao suh i tvrd; lukavi Antinoje, sumnjajući u snagu prosaca, hoće ga grijanjem i mazanjem umekšati da olakša napinjanje.

210 Al' vi ste jedini takvi, a òd drugĩh ne čuh ni jednog
 Da bi se molio kada za mène, da mu se vratim.
 Zato vam istinu velim, dogoditi što se imade:
 Ako mi dade bog poubíjati ponosne prosce,
 Ja ću oženiti vas obojicu, hubave kuće

215 Blizu mene ću dat vam obojici ì blāga k tome,
 Mojega sina braća i drugovi bit ćete meni.
 Ali ću jošte i očit vam znak pokazati sada,
 Da bi me poznali dobro i vjerovali u duši:
 Vid'te požiljak, kud nekad koljačem me ràsporì b'jelim

220 Vepar, kad odoh na Pàrnēs s Autòlikovĩm sinòvma.«
 Reče i ukloni dronjke s požiljka velikog svojeg;
 Jedan i drugi to kad ugleda i sve raspòznā,
 Zaplaču ì rúke tad na Odiseja hrabroga bace,
 Pozdrave njega te glavu, ramèna mu ljubiti stanu,

225 A Odisej glavu i rúke poljubi njima.
 Kòliko plakahu mnogo, sunčānā bi svjetlost ih zašla,
 Da plač Odisej sam ne prekine ovo veléci:
 »Prestan'te plakati oba i jàukat; mogo bi tkogod
 Iz kuće iziç i spazit te i drugĩm u kući kazat.

230 Jedan za drugim uđ'te, ne zajedno; — naprvo ja ću
 Uçi, a onda vı za mnóme. Znaka vam evo:
 Kòliko god u domu prosaca ponosnih ima,
 Neće ni jedan dopustit, da meni dade se tulac
 I luk, — al', Eumeju, tı kroz dvòranu luk mi donesi

235 Pa mi ga u ruke daj i ženama kazat otidi,
 Tvrdo složena vrata nek zabrave od sobe ženske,
 Čuje li koja buku od ljudi, jecanje čuje l'
 Iz mjesta zatvorenog nek napolje nejde ni jedna,
 Nego nek ostane šuteć unútra pri svojem u poslu.

240 Tebi nalažem pak, Filètije divni, da vrata
 Dvorišna zabraviš bravom i brže privežeš užem.«⁹
 Reče i uniđe u dom, u kojem se stanuje zgodno;
 Onda se posadi opet na stolicu, s koje je usto,
 Za njim uniđu sluge božanskog Odiseja oba.

3. Svršetak natjecanja lukom. 245—268.

A. Eurimah. Antinoj traži odgodu. 245—268.

245 Tada već obraćaše u rukama luk i Eurimah
 Na plamènu ga s ove i s one grijući strane,
 Ali ga nije mogo da zapne, već od srca diçnog
 Stenjaše, s uzdahom ovu izustivši besjedu reče:
 »Ao kolikò mi je i mène ì drugĩh žao!

250 Ako mi ì jest žao, za ženidbom ne jadam tol'ko,

⁹ 241. Da prijatelji ne dođu proscima u pomoć kad začuju viku i zapomaganje.

I drugih Ahejaka imade na Itaci samoj,
 Koja je oblita morem, i u drugim ima gradovma,
 Koliko jadam za to, što slabački smo toliko,
 Te luk bogolikoga Odiseja ne može zapet
 255 Nitko, sramota je to, i unuci za nju će znati.«
 Njemu Eupitov sin Antinoje prozbori ovo:
 »Neće baš tako biti, Eurimaše, ta vidiš i sam.
 Danas se svētkovina u narodu svetkuje božja,¹⁰
 Tko bi danas natezao luk? umir'te se samo
 260 Pa ga ostav'te ovdje, i sjekire možemo ovdje
 Ostavit sve, jer mislim, da u dom Odiseja nitko
 Sina Laertova neće unići i sa sobom odn'jet.
 Nego vinotoča sada nek natoči žrtvenog vina,
 Pa ćemo bozima izlit, krivuljasti luk ćemo spravit.
 265 Recite sjutra kozaru Melanteju, najbolje koze
 Neka amo dovēdē, što ima u čitavom stadu,
 Od njih slavnolukom sva Apolónu dat ćemo stegna,
 Onda kušajmo snagu na luku i borbu dovr'smo.«

B. Odisej ište luk. 269—358.

Tako Antinoje reče, i besjeda svima se svidje.
 270 Tad im lijevati vodu glasnici na ruke stanu,
 A dječaci krčage do vrha napune vinom,
 Vrčeve razd'jele zatim natočiv ih žrtvenog vina.
 A kad ga izliju već i po svojoj se napiju volji,
 Onda lukavo njima Odisej dosjetljivi reče:
 275 »Preslavne kraljice prosci, oj čujte, što ću vam reći,
 Neka vam nešto rečem, što srce mi kaže u grudma.
 Molim Eurimaha ja i Antinoja naličnog bogu,
 Koji je rekao riječ i ovu, kako valjade;
 Ostav'te sada luk i prepustite bozima sve to,
 280 I bog će po volji sjutra ud'jeliti kojemu snagu.
 Nego dajte luk taj i meni glatki, da jakost
 Svojih ogledam rukū, imādē li silā u mēne,
 Kakvih bijaše prije u udima mojima gipkim,
 Il' ih je nestalo već zbog skitnje i nikakve njege.«
 285 Tako im reče, al' svi to Odiseju zamjere ljuto,
 Boječ se, glatkoga on da ne bi zapeo luka.
 Grdnu tad izusti riječ Antinoje i reknē njemu:
 »Oj ti kukavče stranče, u tēbe pameti nema!
 Nije l' ti dosta, što mirno med prkosnim proscima nama
 290 Ovdje se gostiš, i jesti što nitko ti ne krati i još
 Slušaš nam razgovore i besjede? besjeda naših
 Ne sluša nikakav drugi ni prosjak niti tuđinac!
 Vino, tuđinče, slatko i medeno podbada tebe,
 Koje i drugom škodi, tko s požudom, bez mjere pije.

¹⁰ 258. Vidi 20. pjev. st. 156.

295 Vino i preslavnog nekad Kentàura Euritióna¹¹
 Pomami, kada je došo med Làpíte, kad je u domu
 Silnog junaka bio Piritoja. — Pomaman, mahnit
 On već od vina u domu Piritojevu zločinstvo
 Učini; osvoji srdžba junake, te skoče, i njega
 300 Van kroz vrata izvuku i nemilom mjeđu ods'jeku
 Uši mu, odrežu nos, i pomaman on još u duši
 Otiđe vukući svoju bijedu lud i bez úma.
 Tako se prvi put eto Kentauri zavade s ljudma,
 I Euritiòn pijanac bijede dopade prvi.
 305 Tako i tebe zla će zadesiti — velim ti — sreća,
 Zapneš li ovaj luk, u narodu našem nečeš
 Milosti primati više, jer poslat ćemo te odmah
 Kralju Ehetu mî, zatiraču samrtnih ljudi,¹²
 U lađi crnoj, a zdrav se od njèga vratiti nečeš.
 310 Nego u miru pij, ne zadirkuj mlade od sèbe.«
 Njemu Penelopa mudra ovako odgovori na to:
 »Nije, Antinoje, stvar ni pravedna, niti je l'jepa
 Što ukraćivati gost'ma Telemaha, koji mu dođu.
 Bojiš se, veliki luk Odisejev ne bi l' tuđinac
 315 Zapeo pòuzdāv se u svoju snagu i šake
 Te me odveo doma i svojom učinio ženom?
 Ni sam valjada on u grudima ne misli na to;
 Nek vas se nitko stog ne žalòstī u srcu svome
 Gosteć se u kući ovoj; ta nije ni prilika tome.«
 320 Polibov sin Eurimāh progovori njojzi ovako:
 »Kćeri Ikàrijeva Penelopa mudra, odvèsti
 Neće te taj, nit' boji se tko, jer prilično nije,
 Nego se stidimo ljúđī i žena, stanu l' govorit,
 Pa će ahejska koja još i većā kazati rđa:
 325 »»Doista lošiji mnogo junaka nezazornog ženu
 Prose, a nè mogū nī lūk da zapnu glatki, već prosjak
 Od nekuda se k njima doskitao neki i lako
 On je zapeo luk i svā je prostr'jelio gvožđa.««
 Tako će reći tko, a sramota nama bi bila.«
 330 Njemu Penelopa mudra ovako odgovori na to:
 »Slavni, Eurimaše, oni u narodu ne mogu biti,
 Koji sramotno kuću izjedaju kojeg boljara —
 Zašto dakle držíte, sramota tō da bi bila?
 A tuđinac je ovaj i temeljan i vrlo velik,
 335 Diči se, da je sin valjána oca i dobra.
 Nego podajte luk i njemu, pa ćemo vidjet,
 Jer ću ti ovo reći, i tako će doista biti:
 Zapne l' tuđinac luk, i proslavi l' njega Apòlōn,
 Ja ću ga odjećom krasnom obúći: košuljom, strukom,
 340 Oštro ću koplje, od pásā i ljudi obranu, dat mu,
 Dvosjekli dat ću mu mač i potplate na noge obje,

¹¹ 295. Kentaur Eurition pokušao je na svadbi Lapita Piritaja ugrabiti njegovu mladu ženu Hipodamiju, a to je bio povod glasovitoj borbi između Kentaura i Lapita, u kojoj je Eurition poginuo.

¹² 308. Vidi 18. pjev. st. 85.

Pa ću ga dati opremit, kud vodi ga srce i duša.«

Razumni na to njoj Telemah odgovori ovo:

»Nikakav, majko, Ahejac od mène vlasniji nije

345 Drugome luk taj dati il' ne dati, komu me volja,

Koliko gòd ih svih po brdovitoj Itaci vlada

I po otocima, kraj zemlje konjògojnē što su

Elidske, — nè možē nitko zabránit mi, ako tuđincu

Oružje ovo baš hoću da dadem, neka ga nosi.

350 A sad u sobe pođi i svoje poslove tamo

Gledaj, preslicu, stan i zapòvjedi, neka za poslom

Idu dvorkinje tvoje. Muškarci svi će se brinut

Za luk, a najvećma ja, jer u kući ja sam gospodar.«

Mati se uđivi tome i opet se u sobe vrati,

355 Jerbo razumnu riječ sinòvljū u srce uze.

U sobe gornje ona sa dvorkinjama uzàšāv

Plakati za mužem stade za svojim Odisejem dragim,

Dok joj sjajnòokā sankom Aténa nè ospē kanje.

C. Odisej prostreljuje sjekire. 359—434.

A divni svinjar luk ponèsē savijenī tada,

360 I svi izàtoga prosci u domu ciktati stanu;

Gdjekoji ob'jesni mladić ovako je rekao tada:

»Kamo si ponio luk, o nesretni svìnjāru, kamo,

Mahniti čovječe tī? daleko od ljudi kod svinja

Izjest će skoro te psi, othranio što si ih nekad,¹³

365 Ako se smiluje nama Apòlōn i bogovi drugi!«

Tako mu reku, i nà zemlju lūk bojéci se metne

Eumej, jerbo se mnogi usciktaše pò kući prosci.

Ali sa druge strane Telemah zapr'jeti njemu:

»Nosi, oče, jer ù dobar čas pokorit se svima

370 Nećeš! kamenjem gledaj da na polje tebe ne prognam,

Ako i jesam mlađi od tēbe, al' snagom sam jači.

Ej od prosaca da sam od sviju, što ih imade

U kući ovoj, i snagom i rukama svojim jači,

Gdjekoji naopako iz dvora bi naših izišō,

375 Kad bih ga poslao ja, jer o zlu rade mi oni!«

Tako im reče, i prosci nasmiju se njemu svi slatko,

Pa se od teške onda ljutine povrate oni,

Koju imahu na nj, a iz kuće svinjar ponese

Luk i pristupi zatim k Odiseju pa mu ga dade,

380 Onda dadilju zovne Eurikliju i reknē njojzi:

»Ovo, Euriklija mudra, Telèmah zapòv'jēdā tebi:

Tvrdo složena vrata ded zabravi od sobe ženske;

Čuje li koja buku od ljudi, jecanje čuje l'

Iz mjesta zatvorenog, nek napolje nejde ni jedna,

385 Nego nek ostane šuteć unútra pri svojem poslu.«

Tako joj reče, a ona ni jedne ne pusti r'ječi,

¹³ 364. Prosci se prijete Eumeju da će ga ubiti i njegovo tijelo baciti vlastitim njegovim psima.

Vrata zabravi domu, u kojem se stanuje zgodno.
 Iz kuće šutke skoči Filètije, vrata od dvora
 Ograđenoga dobro zaključā, — u tr'jemu je uže
 390 Biblovo¹⁴ skinuto s lađe uzvijenē nā oba kraja
 Ležalo, i tīm užem Filètije priveže vrata;
 U kuću uđe i sjèdnē na stolicu, s koje je usto,
 Motreć Odiseja divnog; a ovaj je vrtio sa svih
 395 Strana i obraćo luk te gleda odasvud, da nisu
 Pole mu izgrizli crvi, dok ne bješe kod kuće njega.
 Tada je gdje koji k drugu okrenuv se reko ovako:
 »Zbilja prèpreden to je pregledač luka! — u domu
 Po svoj prilici bit će da leži mu takav, il' možda
 400 On je namjeran luk načiniti takav, kolikō
 Skitnica ù zlu vješti i ovud ga vrti i onud.«
 Drugi pak ob'jesni mladić ovako je rekao tada:
 »Ej da njega sreće tolikō susretne jednoć,
 Kōliko bude mu luk mogućē zapeti ovaj!«¹⁵
 405 Tako govoriše prosci, — dosjetljivi odmah Odisej
 Veliki prihvati luk i sa strana ga ògledā sviju;
 Kao što čovjek, kojino zna uz formingu pjevat,
 Lijepo pleteno ovčje crijevo¹⁶ sa obje strane
 Prima i navija žicu bez truda na novo drvce:
 Tako i veliki luk Odisej zape tad lako.
 410 Desnicom rukom primi tetivu te ogleda i nju,
 I ko da zapjeva lasta, tetiva krasno zabruji,
 Ljuto se prosci nato snevèselē, lica se njima
 Prom'jene, i Zeus strašno zagrmjevši znamenje javi,
 A Odisej se divni stradālac povèselī nato,
 415 Što sin lukavca Krona s nebésā mu znamenje pusti;
 Brzu strijelu uzme sa stola, koja na njemu
 Ležaše gola, a druge u prostranom ležahu tulu,
 Što su ih imali skoro da okuse ovdje Ahejci.
 420 Sjedeć Odisej na stocu strijèlu kod prègipka luka¹⁷
 Primi pa hvati tetivu i zareze,¹⁸ zatim strijelu
 Izmetne gađajuć pravce i prostrijeli nad vrhom
 Džžālā sjekire sve, i strijela naskroz izlèti
 Mjedena teška, i onda Telemahu reče Odisej:
 425 »Tebe, Telemaše, gost, što sjedi u kući tvojoj,
 Nimalo ne sramoti! ne promaših biljegu i luk
 Dugo se ne mućeć zapeh, a c'jela je jošte mi snaga,
 Takav, kako me prosci i psūjū i rŭžē, ja nisam.
 Ali sad je vrijeme Ahejcima večeru spremit,¹⁹
 Dokle je dana, a zatim veselit se drukčije mogu

¹⁴ 390. »Biblovo uže« — vidi u Tumačenju riječi na kraju knjige.

¹⁵ 402—403. Riječi su proscia ironične; time nastoji prekriti svoju zabrinutost i strah.

¹⁶ 407. »lijepo pleteno ovčje crijevo« — to je perifriza za tetivu.

¹⁷ 419. Luk je načinjen od oba roga divlje koze; pregibak je sredina luka gdje su oba roga spojena.

¹⁸ 420. Ti su »zarezi« na strijeli; donji se pritisne prstom desne ruke kad se strijela meće na tetivu, a gornji se dvjema prstima lijeve ruke drži da se strijela ne bi micala.

¹⁹ 428. »večeru spremit« — to je sarkazam; isp. Mažuranić, Smrt Smail-age Čengića, Harač st. 647. i d.

430

Pjesmom i formingom oni, jer i to pripada gozbi.«²⁰

Tako mu reče i mīgnē, na sèbe postavi oštri
Mač tad sinak božanskog Odiseja mili Telemah,
Rukom prihvati koplje i oružan blistavom mjeđu
Tad uza stolicu on kraj oca svojega stane.

---

²⁰ 430. Pjesma i zvukovi forminge bit će zvuk tetive i jauci prestrašenih prosaca.

DVADESET DRUGO PJEVANJE

(40. dan. Nastavak)

Ubijanje prosaca.

4. Ubijanje prosaca. 1—323

A. Bitka sa slabo naoružanim proscima. 1—115.

a. Odisej ubija Antinoja i otkriva se. 1—41.

Tada dosjetljivi baci Odisej dronjke sa sèbe,
Na prag veliki skoči u rukama tulac držéci
Sav pun strijela i lük, pa strijele brze pred sèbe
Ondje pred noge prospe i proscima vikne ovako:
5 »Ova se vaša borba strahovita svršila evo,
A sad biljegu drugu pogoditi hoću l', da vidim
Koje ne zgodi nitko, prodičit me hoće l' Apòlōn.«
Reče i naperi on na Antinoja gorku strijelu.
Kupu je upravo krasnu Antinoje podići htio
10 Zlatnu sà uha dva i òbraço je u rùkū,
Da se napije vina, a na smrt ni mislio nije
U srcu svome, a tkò bi na gozbi i pomislit mogo,
Sam da bi buduć tko, ma kolikē jakosti bio,
Njemu med mnogima smrt i Keru zadao crnu?
15 U grlo upravo njega Odisej pogodi str'jelom,
I rt strijele odmah kroz mekani kroz vrat mu prođe,
Na stranu klone Antinoj, iz rùkū mu ispadne kupa,
Kada ga zgodi Odisej, iz nozdrva debeo mlaz mu
Trgne junačke krvi, po stolu nogama lupi
20 Te ga odgurne brzo i ná zemlju jestvine spadnu,
Hljeb se uprlja sav i pečeno meso, a prosoci
Udare u viku vidjev, gdje junak na zemlju pade,
Skoče sa stolica tad i razlètē se po kući i svud
Gledati stanu oni po zidima građenim krasno,
25 Ali ni štita nigdje ni ubojnog nē bješe koplja,
Te na Odiseja gnjevni ovako vikati počnu:

30 »U zo čas, tudinče, gadaš junake! nećeš se više
 Boriti ni s kim tí, sad smrt ti je sigurna, pr'jeka.
 Najboljeg eto si sada pogubio mladog junaka,
 Što ga na Itaci bješe, al' jastrebi tebe će kljuvat!«
 Tako zborahu svi, jer misliše, navlaš da nije
 Ubio čovjeka on, a razumjeli nisu ludáci,
 Da su im nastavljene već svima ná pogubu zamke.¹
 35 Mrko pogledav njih Odisej dosjetljivi reče:
 »Pseta nijedna ví, od Troje da ću se vratit,
 Više mislili niste, rastakali ste mi kuću
 Ā ženskū čeljad u njoj obl'jegati silom ste znali,
 Prosiste moju ženu, a jošte sam ja u životu!
 40 Bògōvā nije vas strah, što širokim vladaju nebom,
 Níti je vama stalo do zamjere potonje ljudske;
 Al' sad su nastavljene okò vās na pogubu zamke!«

b. Eurimah kuša umiriti Odiseja. 42—68.

Tako im reče, i svè ih bljedoća osvoji i strah,
 Svaki se ògledā, kud će utèći od smrti pr'jeka.
 Samo Eurimah riječ ovako prihvati njemu:
 45 »Ako si Itačanin Odisej te kući si došo,
 Onda govoriš pravo, Ahejci činjahu sve to,
 U kući radiše mnoga bezakonja, na polju mnoga.
 Ali mrtav već leži Antinoje, koji je krivac
 Svemu, što radilo se, i sviju djela je uzrok;
 50 Nije ženidbe on tolikō tražio željno,
 Nego je mislio drugo, al' nije mu dao Kroniōn,
 Itakom uređenom u duši svojoj je htio
 Vladati sam i u zasjedi tvog pogubiti sina,
 Ali je eno ubit po prāvici, ā tí se sada
 55 Smiluj čeljadi svojoj; u tvojoj što se je kući
 Izjelo, ispilo što se, u narodu sve ćemo tebi
 Naknadit, i još napóse na náplatu tebi će svaki
 Dati za volova dvaest i mjedi i zlata, dok srce
 Tvoje se smiri, a dotle ljutini ti zamjere nema.«
 60 Mrko pogledav njega Odisej dosjetljivi reče:
 »Očevinu, Eurimaše, svu da dade mi svaki,
 Što je tko ima, pa jošte i drügō da tome dodade,
 Od krvi svojih ruku ni onda ustegnuo ne bih,
 Prije nego se za sva za nedjela osvetim proscem.
 65 Sada vam ostaje samo il' borit se sa mnom il' bježat.
 Ne bi li smrti i Keri utèći mogao koji,
 Al' vam prijekoj smrti ni jednom ne velim utèći!«

¹ 31—33. Nakon Odisejeve prijetnje u st. 6. i gađanja na Antinoja u st. 8. ovo je mišljenje prosaca neshvatljivo; zato se drži da su ovi stihovi umetnuti.

c. Eurimah i Amfinom padaju. 69—94.

Reče i svima srce i koljena proscima klonu;²
 Opet Eurimah riječ progovori družima svojim:
 70 »Prijatelji o mili, ustégnuti krutijeh ruku
 Ne misli ovaj čovjek, kad luk je uzeo glatki,
 Uzeo tul, te će str'jeljati sad sa tesanog praga,
 Dok ne poubija nâs; al' bojnog se i mī veselja
 Sjetimo! mače povuc'te i stolove pred sobom drž'te
 75 Od brzòmornīh str'jela, na njèga skupa navál'mo,
 Ne bismo li od vrátā i od praga potisli njega,
 Ne bismo l' u grad izišli; — po gradu će nastati vreva,
 Te će posljednjom čovjek odávdē strijeljati ovaj.«
 Tako im reče i mač povuče mjedeni oštri,
 80 Dvosjekli mač i cičec strahovito skoči na onog;
 Ali u isti čas i Odisej izmetne divni
 Hitac i njime on Eurimaha u grudi zgoti
 Kod sise, ù jētru njemu zabode brzu strijelu.
 Na zemlju ispusti mač Eurimah i dotetūrāv
 85 K stolu prekò njeg se sruši naglavce, i spādnū sa stola
 Jela i dvoušni vrč; Eurimah u smrtnom strahu
 O zemlju udari čelom, o stolicu nogama lupi
 Te je drmne, i mrák se navuče na oči njemu.
 Tada pred nàočitōg Odiseja skoči Amfinom
 90 Oštri trgnuvši mač, kroz vrata ne bi li kako
 Mogao njemu utēci, al' njega pretèčē Telemah
 Pa ga među ramèna ostrágu pogodi kopljem,
 Kopljem s okovom mjednim i tisne ga kròz grūdi njemu;
 Sruši se, stane ga jek i čelom o zemlju lupi.

d. Telemah donosi koplja i štitove. 95—115.

95 Tada skoči Telemah dugòsjenō ostaviv koplje
 U Amfinomu ondje bojéci se vrlo, da prosac
 Koji ne navali na nj, dugosjeno dokle bi koplje
 Vadio, te ga mačem ne udari il' ne pos'ječe
 100 Nagnuta i zato Telemah dolētī k milome ocu,
 Stane uz njèga i ove progovori krilate r'ječi:
 »Odmah ću, oče, štit i dvā ti don'jeti koplja,
 I šljem mjedeni sasvim, što stoji čvrsto na čelu,
 Pa ću se i sām ja naoružati, dat ću svinjāru,
 Dat govedāru, što treba, jer bolje je spremnima biti.«
 105 Odogovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Trči, donesi, dok jošte imadem za obranu str'jela,
 Da me samoga kako ne odrinu oni od vrata.«
 Tako mu reče, i oca Telemah poslušā milog,
 U sobu onu otrči, gdje oružje ležaše slavno.
 110 Izvadi osam kopalja i četiri štita iznútra,

² 68. »koljena klonu« — vidi 4. pjev. st. 703.

115 K tome gustògrivā on mjedòkovnā četiri šljema
 Izvadi i sve ponèsāv dolēti k milome ocu.
 Sebe najprije on naorùžā mjeđu, i pastir
 Jedan se ì drugī tad naorùžā oružjem krasnim,
 I uz Odiseja oni svaštòznanōg hrabroga stanu.

B. Bitka do Atenina dolaska. 116—199.

a. Melantej donosi proscima koplja i štitove. 116—146.

120 Dokle još bješe strijèlā za borbu, dotle Odisej
 Jednog po jednog je prosca u svojoj strijeljao kući
 Gađajući pravo, i jedan do drugog padahu gusto.
 A kad se veće strijèlā premāče za gađanje kralju,
 Onda postavi luk, da stoji uz dovratnik jedan
 Dvòranē građene tvrdo prisloniv ga uza zid sjajni,
 Zatim on na ramèna štit četvoròstrukī metne,
 Lijepo izdjeljan šljem konjògrivnī na glavu stavi
 125 Junačku, — ozgo se kita na njemu tresāše strašno, —
 Još dva junačka koplja sa mjedenim okovom uzme.
 Nekakva bjehu vratāšca u zidu sazdanom krasno,
 A nad samim pragom od dvòranē građene tvrdo
 Prolaz u hodnik bješe, vrata na prolazu jaka.
 Na ta zapovjedi vrata svinjaru, pazit Odisej,
 130 Kod njih da stoji, a pristup do vrātā bio je jedan.
 Kad li Agèlaje proscem progovori ovo im veleć:
 »Ne bi l' se popeo tko na vratāšca, dragi oj moji,
 Sve da narodu javi, po gradu da nastane vrema,
 Te bi posljednjom čovjek odāvdē strijeljao ovaj.«
 135 Njemu kozopaša na to Melantej odgovori ovo:
 »Ne može, gojenče Zeusov Agèlaje, biti, jer vrata
 Krasna, kojano vode na dvorište, strašno su blizu,
 Mučan je hodnikom prolaz, i jedan bi valjan nas junak
 Mogao ustavit sve; al' iz komore da vam donesem
 140 Oružje svima, jer mislim, u komoru i nikud drugud
 Oružje sakri Odisej i njegov svijetli sinak.«
 To izgovori kozar Melantej i kroz kućne ode
 Hodnike uske odmah u komoru pa on odātlē
 145 Dvanaest štítōvā uzme i dvanaest uzme kopāljā,³
 I mjedòkovnīh dvanest gustògrivīh kaciga uzme,
 Brzo k proscima s time odlēti i sve im dade.

³ 144. Neshvatljivo je kako je Melantej mogao najedanput donijeti toliko oružja.

b. Melanteja hvataju i vežu. 147—199.

Tada koljena klonu Odiseju i milo srce,⁴
 Kada opazi prosce gdje oružje meću na sebe
 I māšu kopljima dugim, — strahōta se učini njemu,
 150 Te on Telemahu odmah progovori krilate r'ječi:
 »Jamačno nekakva žena, Telemaše, u kući na nas
 Ljuti navālujē boj, il' žena ili Melantēj.«
 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo:
 155 »Ja sam ti, oče, to pogriješio i drugi nitko,
 Čvrsto složena vrata od komore kada otvorih
 Te ih ostavih tako; a netko je pogledo bolje.
 Nego, Eumeju divni, otidi, od komore vrata
 Deder zatvori i gledaj, da l' sluškinja ne radi koja
 To il' Dolijev sin Melantej, na kojega sumnjam.«
 160 Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
 Uto u komoru opet Melantej uniđe kozar
 Po krasno oružje proscem, al' svinjar ga opazi divni
 Te Odiseju on, što nablizu stajaše, reče:
 165 »Zeusovo čedo, domišijat Odiseju, sine Laertov,
 Mrski doista čovjek, što sūmnjāmo na njeg i sami,
 Ide u komoru opet, ded sada reci mi pravo,
 Bih li ga ubio sam, od njēga budem li jači,
 Il' bih ga doveo k tebi, da kažnjen bude od tēbe
 Za sva nedjela svoja, što poćini ū tvōme domu?«
 170 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Ja ću ponosne prosce s Telemahom ovdje zadržat
 Sada u dvōrani ovoj, ma kōliko htjeli izići,
 A vas dvojica noge prevratite i rūke onom,⁵
 175 Pa ga u komoru bac'te i zā sobōm svežite vrata,
 Ovijte pleteno uže okō njeg, pa ga povuc'te
 Onda na stup na visok, do greda dignite uvis,
 Neka se žēstokih živ na stupu namučī muka.«
 Reče, a oni ga čuju i rado se pokore njemu,
 Pa u komoru pođu, a onaj ih, u njoj budūći,
 180 Nije ni opazio unūtra oružje tražeć;
 Oni uz dovratnike sa obadv'je stadoše strane.
 Kada izlazeć na prag kozopaša stupi Melantej
 Lijepu kacigu jednu u jednoj ruci držēći,
 A štit u drugoj širok starōdrēvan, uprljan, pljesniv,
 185 Štit Laerta junaka, što nošaše njega mladićem,
 Al' se već zāležao, i sāv se na remenju strgo,⁶
 Ona dvojica skoče, kozara za kosu zgrabe
 Pa ga povuku unūtra i na tle ga povale jedna,
 Ruke i noge onda Melanteju prevrate dobro
 190 Pa ih užetom svežu srdōbōnīm, kako im bješe

⁴ 147. Vidi st. 68.⁵ 173. »noge prevratite i ruke«, tj. na leđa tako da se desna ruka i desna noga, lijeva ruka i lijeva noga zajedno svežu na leđima.⁶ 186. »na remenju«, kojim su pojedine kože od kojih se štit sastoji bile međusobno povezane.

195   Rekao sin Laèrtov Odisej, divni stradálac,
 Oviyu pleteno uže okò njeg, pa ga povúkū
 Onda na stup na visok, do greda ga podignu uvis.
 Tad si mu, Eumeju, ti o svinjāru, rekao grdno:⁷
 »Ovdje ćeš čitavu noć, Melanteju, dobro prenoćit
 Ležeć u krevetu mekom, a tako i priliči tebi;⁸
 Dobro ćeš vidjeti zoru ranoranku, kada od voda
 Ona okèanskīh dođe zlatòtronā, kadano koze
 Goniš proscima ti, da gotove u kući gozbu.«

C. Bitka se svršuje s Ateninom pomoću. 200—329.

a. Atena dolazi u Mentorovoj prilici. 200—240.

200   Tako ostane ondje Melantej opako svezan,
 A njih dvojica metnūv na sèbe oružje vrata
 Zatvore sjajna i kralju svaštòznanōm hrabrome pođu.
 Kipeći gnjevom stahu uz njèga, četvorica tad ih
 Bjehu na prāgu, a mnoštvo u dvòrani jakih mladića.
 205   Onda Zeusova kèi Atena k onima dođe,
 Uzrastom bješe nalik na Mentora, bješe i glasom.
 Njoj se povèseli odmah Odisej i reknē ovo:
 »Mentore, sad mi pomozī u nevolji, dobra se sjeti,
 Što ti ga ne jedāmpūt učinih! ta mī smo vršnjaci!«
 210   Reče joj sluteć, Atena da razgonivojska je Mentor,
 A s druge strane se svi u dvòrani uscikću prosci,
 I tad Damāstorov sin Agèlaje povikne prvi:
 »Da ne nagovori tebe Odisej, Mentore, pazi!
 Udarat nemoj na prosce i njemu nemoj pomagat,
 215   Jer će se namjera, mislim, ovako izvršiti naša:
 Kada smaknemo ove, kad smaknemo sina i oca,
 Mi ćemo s njima ubit i tēbe, jerbo si nakan
 To u dvòrani radit, i svojom ćeš platiti glavom.
 A kad oružje naše žestinu izvadi iz vas,
 220   Onda koliko imaš imutka na polju, doma,
 S njim ćemo mi pomiješat Odisejev; tvojih sinóvā
 Nećemo ostavit živih u dvorima, ā kèeri tvoje
 Neće, ni čestita žena, u itačkom boravit gradu.«⁹
 Tako joj reče, i na to Atena se naljuti jače
 225   I na Odiseja onda ovako poviče gnjevno:
 »Nema krepkoga srca u tēbe, Odiseju, više,
 Niti junāštva, ko onda, s Trojancima kad si se devet
 Borio godina živo neprestano Helene radi,
 Kèeri slavnoga oca, bjeloruke; mnoge junake

⁷ 194. Apostrofa; vidi 14. pjev. st. 55.

⁸ 196. gorka ironija s obzirom na dosadašnji udoban život Melantejev.

⁹ 222—223. Smisao je da će mu kèeri i ženu prodati u ropstvo.

230 U strašnoj borbi si poklo, i Prijamov savjetom tvojim
 Širokih ulica grad Ahejci osvojili bjehu,
 A sad na domu već svom i imanju pred proscima kukaš,
 Što ti junaštva treba! al', dragane, stupider k meni,
 Pogledaj, Alkimov sin da znadeš kakav je Mentor
 235 Među dušmanskim ljudma, kad dobra vraćati treba.«
 Reče Atena, al' jošte ud'jeliti pobjedu ona
 Odlučnu ne htje, već htjede Odiseja divnog i sina
 Naočitog mu vidjet junaštvo, vidjeti snagu.
 Odmah zatim na krov polēti čađave kuće¹⁰
 240 Ā sjednē tamo nalik učiniv se na pticu lastu.

b. Prosci svi pobijeni. 241—329.

Sin Damāstorov stade Agēlaje hrabriti prosce,
 Stade ih hrabrit Eurinom, Amfimedon i Demoptōlem,
 Još i Poliktorov sin PisāNDAR i hrābrī Polib,
 Jer ti od svijju prosaca junaci najbolji bjehu,
 245 Koji življahu još i za život se borahu jošte,
 A druge već je luk savladao i gūstē str'jele.
 Tada Agēlaje proscem progovori ovo im veleć:
 »Prijatelji oj mili, ustegnut će ovaj sad čovjek
 Svoje već krute ruke, jer Mentor je od njegov otišō
 250 Iza hvastanja praznog, i ovi su ostali prazni
 Ispred vrata; ne bac'te sad skupno dugačka koplja,
 Nego najprije nas šestorica bac'mo, Kroniōn
 Ne bi l' nam dao pogodit Odiseja i slavu steći,
 Za druge nije nas brige, kad ovaj padne jedāmpūt.«
 255 Tako im reče, i oni po njegovu svi nagovōru
 Bace koplja želēći pogodit, al' ne da Atena.
 Jedan zabode koplje u dovratnik građene tvrdo
 Dvōranē, drugi opet u vrata složena čvrsto,
 Jasenovača teška i mjedena nekom se u zid
 260 Zabi; i hicima kad se prosaca uklone ōnī,
 Onda im besjedu počne Odisej, divni stradālac:
 »Prijatelji oj mili, sad i jā bih rekao nama,
 U guste prosce koplja da bacimo, koji nas žele
 Ubiti nakon svijju bezakonja pređašnjih svojih.«
 265 Tako im reče, i oni tad oštra izmetnu koplja
 Pravo smjerajuć svi; Demoptōlema ubi Odisej,
 A Eurijada zgodī Telemah, a Elata svinjar,
 A Pisāndra ubi govēdār izmetnuv koplje.
 Tada sa golemom svi sa zemljom sastave zube,¹¹
 270 Te se dvōrani u kut povuku žīvī, — a ōnī
 Skoče unūtra tad, iz mrtvācā povade koplja.
 U njih četvoricu po drugi put izbaciše prosci
 Oštra koplja želēći pogodit, al' ne da Atena,

¹⁰ 239. »čađave kuće« — od dima s kućnog ognjišta i luči jer kuća u Homerovo doba nema dimnjaka.

¹¹ 269. »sa zemljom sastave zube«, tj. mrtvi licem padoše na zemlju.

275 Jedan zabode koplje u dovratnik građene tvrdo
 Dvòranē, drugi opet u vrata složena čvrsto,
 Jasenovača teška i mjedena nekom se u zid
 Zabi; — Amfimedon tada Telemaha ruci u članak
 Darne i u kožu samo odòzgjō rani ga mjeđu,
 Ktesip jošte svinjara nad štitom dugačkim kopljem
 280 U rame zadre, al' koplje prelētī i na zemlju padne,
 A svaštòznanī hrabri Odisej i njegovi družī
 U guste prosce oštra izbaciše iznova koplja.
 Tada Eurīdamasa gradòbija zgodi Odisej;
 A Amfimedona Telēmah, a Poliba Eumej;
 285 Ktesip opet govēdār Filētije ù prsi oštrim
 Pogodi kopljem i nad njim pocikujuć vikne govēdār:
 »O Politērsov sine, podrugljivče, nikako više
 Nemoj ludovat ni drsko govorit, već posao vječnim
 Ostavi bogovima, jer oni mnogo su jači.
 290 Za nogu uzdarje to t' je za onu, koju si dao
 Kralju bogolikome, kad po kući hođaše prosec.
 Tako gòvēdā čuvar krivòrogih reče; — Odisej
 Dugim pogodi kopljem Damāstoru sina izbliza,
 A Euénoru sinu Liòkrita rani Telemah
 295 Kopljem posred slabinā te proturi koplje kroz njega,
 I on se sruši na obraz i čelom o zemlju lupi.
 Egidu, ljudsku smrt, Atena tada visoko¹²
 Podiže s krova, i srce prosaca se preplaši ljuto,
 Stanu po dvòrani bježat ko stado krava, kad na njih
 300 Brzi natrkuje obad i gonit ih nemilo uzme
 Kadgod u proljetno doba, kad veće se udulje dani.
 Ona četvorica sad ko krivònoktī kukastih kljuna
 Jastrebi kad iz planine dolētē i na ptice padnu,
 Ptice iz oblačnih gornjih krajévā nā rāvan hrle,
 305 Ali ih jastrebi kolju zaletjev se na njih, a uteć
 Ne da se niti obrānit, a ljudma je zabava motrit:
 Tako oni u domu navaliv na prosce sa sviju
 Strana ubijat ih stanu, te glave se njihove s'jeku.
 Grdna ih piska stoji, a křv im se puši po podu.
 310 Ali k Odiseju Liod pritrči i koljena njemu
 Zagrlī, molit ga stane i krilate prozbori r'ječi:
 »Ja ti koljena grlim, a tī se smiluj i žacaj
 Ubiti mene, jer ženi ne rekoħ u kući nikad
 Nikojoj ništa zlo ni učinih, već sam i prosce
 315 Od toga odvraćao, učinio l' tko bi što takvo.
 Ali me ne htješe slušat, da od zla ustegnu ruke;
 Zato ih suđenje njihno i snašlo bezakonja radi,
 A ja sam njima žrtve nadglédāo, ništa ne skrivih
 A sad ću umr'jet, kad hvale poštēnu djelu se ne zna.«
 320 Mrko pogledav njega Odisej dosjetljivi reče:
 »Ako se dičiš, da žrtve među njima ti si nadgledo,
 Onda si molio valj'da u dvorani bogove često,

¹² 297. Kao boginja, a ne kao lastavica.

325 Da ja daleko vazda od povratka slatkoga budem,
Milu ženu mi ti da odvedeš, da porod ti rađa.
Stoga se ni ti nećeš ukloniti premučnoj smrti.«
Tako mu reče i mač povuče punahnom rukom,
Koji je ležo, Agelaj otkādā ga padajuć mrtav
Pusti iz ruke, te njime Lióda pogodi u vrat;
Još je govorio on, a u prah već glava mu padne.

5. Sud domaćoj čeljadi. 330—477.

A. Femije i Medon pošteđeni. 330—380.

330 Femije, Terpijev sin, od Kere je bježao crne,
Pjevač, koji je pjesme med proscima nagonjen pjevo,
Formingu zvonku u rúkū držeći blizu vratāšcā
Stane on tad dvoje u duši misleći svojoj:
Bi li iz dvòranē brže do dvorišnog pobjego Zeusa,
335 Velikog boga, i sjeo uz žrtvenik hubavi njegov,
Nā kōm je goveđa stegna Odisēj i otac mu žego,
Ili bi skočio k njemu i molio koljena grleć.
I misleć tako smisli, da ovo bolje će biti:
Da Laertovu sinu Odiseju koljena primi.
340 Tad on formingu šuplju na zemlji ostavi svoju
Izmeđ krčāga i stoca, na kojem su srebrni klinici,
Onda pritrči on k Odiseju, koljena njemu
Zagrli, molit ga stane i krilate prozbori r'ječi:
»Ja ti koljena grlim, a ti se smiluj i žacaj
345 Ubit me, poslije sām ćeš žalostit se, što si pjevača
Posjeko, koji pjesme i ljudma i bozima¹³ pjevam.
Ja sam pjevač samouk, zasadio u srce meni
Bog je svakakve pjesme, a tebi pjevajuć mislim
Bogu da pjevam, pa zato ne želi mi glavu odrubit.
350 To ti i mili sin Telemah kazati može,
Od volje drage ja ni štogod želēći da nisam
Ovamo dolazio, da proscem pjevam po gozbi,
Već su me na silu mnogi dovodili jači junaci.«
Reče, a snažni to Telemah i čilī čuvši
355 Odmah svojemu ocu, što blizu stajaše, reče:
»Stani, ne rani ovog, jer ništa skrivio nije;
Još ćemo Medona pustit glasnika živa, što za me,
Dok sam dječak još bio, u domu se brinjaše svagda,
Ako ga nije govēdār il' svinjar smaknuo veće;
360 Il' ga je namjera na te, što mahnito biješ, nanēsla.«
Reče Telemah, a čuje i Medon razuma puni,
Što se šćućurio bio pod stolac i navuko kožu
Goveđu zguljenu skoro na sēbe od Kere bježēći;

¹³ 346. »i ljudma i bozima«, tj. ljudima na veselje, a bozima u čast.

365 Odmah ustane on ispod stoca i kožu zbací,
 Zatim k Telemahu skoči i koljena zagrlí njemu,
 Pa ga molíti uzme i krilate prozbori r'ječi:
 »Ja sam, Telemaše, ovo, ded stani te reci i ocu,
 Neka me od drugih jači ne umori oštrim sad kopljem
 Srdeći se na prosce, što izjēdāhu imutak
 370 Njegov u domu, a ništa ludaci ne čaščahu tebe.«
 Na to se njemu dosjetljiv Odisej nasmije veléci:
 »Ne boj se, jer te spase Telemah i izbavi tebe,
 Neka ti vidi duša, pa i drugōm gdjekome reci,
 Kako činjenje dobro od zločestog mnogo je bolje.
 375 Nego iz krvi sada izid'te iz dvōranē ove
 Van na dvorište tí i pjevač pjesama puni,
 Ondje sjedite vi, dok ne učinim, što mi je nužno.«
 Tako im reče, i oni obojica iz sobe odu,
 Onda se posade oni uz žrtvenik velikog Zeusa
 380 Svud se oglédajūći i smřti se jednako bojeć.

B. Kažnjavanje sluškinja i Melanteja. 381—477.

Stane se i Odisej po domu ogledat, da l' prosac
 Koji se ne krije živ i Keri se uklanja crnoj;
 Ali ih ogrezle sve u prahu vidi i krvi,
 Vidi ih natrpane na gomile kakono ribe,
 385 Koje u okatoj mreži izvukoše ribari na žal
 Niski iz pjenastog mora, i svē su one na p'jesku
 Pobacane i žele u morske se valove vratit,
 A već žarkovito sunce iz sviju izvadi život:
 Tako su pobacani i prosoci u hrpama bili.
 390 Tada Telēmahu sinu dosjetljivi reče Odisēj:
 »Daj mi Eurikliju amo pozovi dadilju, sinko,
 Nešto ću kazati njoj, što na srcu upravo imam.«
 Tako mu reče, i oca Telemah poslušā svoga,
 Pa on kucne na vrata Eurikliji dadilji veleć:
 395 »Starice vremenita, požuri se, koja u domu
 Našem naše paziš na robinje, kakve li jesu;
 Otac te zove moj, ded dođi, da kaže ti nešto.«
 Tako joj reče, i ona ni jedne ne izūstī r'ječi;
 Od sobe otvori vrata, u kojoj se stanuje zgodno,
 400 I pođe dalje, a pred njom Telemah stane koračat.
 Među mrtvacima ona Odiseja ubitim nađe:
 Kakono lav uprljo se on u krvi i prahu,
 Kakono lav, što ide nažderav se tornoga vola,
 Pa mu se křvāvē prsi i obraza njegova oba,
 405 Te je pogledat prava strahota u oči njega:
 Tako su ruke i noge Odiseju krvave bile.
 I kad Euriklija spazi mrtvace i krvi silu,
 U ciku udarit htjede strahovito videći djelo,
 Al' kolikō i htjede, Odisej je od tog uzdrži,
 410 Besjedu započne s njom i krilate prozbori r'ječi:

»U srcu raduj se, stara, ustegni se, ciktati nemoj,
 Jer pocikivat je grijeh nad poklanima nad ljudma.¹⁴
 Ove je božja sudbina savladala i njihna zloća,
 Jer ne čašćahu nikog od ljudi od pozemljārā,
 415 Nī rđu, a ni junaka valjāna, kad k njima bi došo.
 Zato ih suđenje njihno i snašlo bezakonja radi.
 Nego mi deder žene izbroji po kući ovoj,
 Koje preziru mene, a koje su nevine od njih.«
 Njemu odgovori na to Euriklija dadilja mila:
 420 »Evo ću istinu tebi, o sinko, kazati sada.
 U kući tvojoj imade pedeset ženskijeh glava,
 Robinja, koje smo mi naučile poslove radit,
 Vunu grebenat i činiti sve, što pripada službi;
 425 Dvanaest od njih u svemu na besramnost daše se svaku
 Koje ne časte ni mene ni same Penelope mudre.
 Sin ti je odrasto istom Telēmah, a māti mu nije
 Htjela dopustit, da ženskinju on zapov'jeda kućnom
 Nego da pođem sada u blistave u sobe gornje,
 Gdje ti je ženu bog uspavao, dà jāvīm njojzi.«
 430 Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »Kraljicē jošte ne būdi, već ovamo žene pošalji,
 Koje su nedjela grdna u domu radile dosad.«
 Tako starici reče, a ona iz dvòranē ode
 Ženama onim kazat i potjerat brže da idu.
 435 Tada svinjara k sebi Odisej i sīna zovne
 I govedāra, te njima progovori krilate r'ječi:
 »Počnite sad mrtvace iznosit i ženama kaž'te,
 Zatim prekrasne stoce i stolove vodom oper'te
 Spužvama šupljikastim od nēčīsti otrite svake.
 440 A kad mi uredite već c'jelu kuću, izved'te
 Onda robinje vī iz dvòranē građene tvrdo
 Izmed kućerka njih i dvorišne ograde dobre
 Sjecite mačevima dugòsjeklīm, dušu iz svijju
 Dokle ne izvadite, da ne misle više na ljubav,
 445 Što su je imale s prosoci sve kradom se ljubeći s njima«
 Tako im reče, a uto i rōbīnjā eto na iskup.¹⁵
 Jecaju strašno, i suze iz očiju bujne im teku.
 Najprije pomorene iznositi stanu mrtvace,
 Pa ih pod trijem meću od zatvorenoga dvora,
 450 Jednoga do drugog meću mrtvāca, — goni Odisej
 I naređuje sve, a one prekò voljē nose.
 Zatim prekrasne stoce i stolove òperū vodom,
 Spužvama šupljikastim od nēčīsti obrišu svake;
 Onda Telemah, govēdār i svinjar gvozdene uzmu
 455 Lopate i njima pod od dvòranē građene tvrdo
 Očīste; smet su iznosile van i bacale žene.
 I kad dvòranu tako već c'jelu uredi oni,

¹⁴ 412. Isti etički princip sadržan je u poznatoj latinskoj izreci »de mortuis nihil nisi bene«.

¹⁵ 446. Čim su ugledale okrvavljenu dvoranu punu mrtvih prosaca, robinje su se stisnule jedna uz drugu bojeći se kazni.

Robinje onda izvedu iz dvòranē građene tvrdo,
 Izmed kućerka njih i dvorišne ograde dobre
 460 Metnu u usko mjesto, odáklē se pobjeći ne da.
 Razumni družima tada Telemah bešjedu počne:
 »Neću uzeti dušu iz ovih poštenom smrću,
 Koje su na glavu moju i na glavu matere naše
 Bacale sràmotu svaku i koje su spavale s prosci.«
 465 Reče i uže lađe mrkòkljunē zamakne o stup
 Velik i oko kućerka Telemah ga baci i tû ga
 Zapne visòko, ni jedna da ne takne nogama zemlje.
 U zamku razastrtu na grmu kao što znadu
 Grlice ili drozdi uletjet dugòkrilī tražeć,
 470 Gdje će prenoćit, al' tû ih strahovit dočeka konak:
 Tako i njima, dok glave po redu imahu ondje,
 Svima zamčice bjehu na vratu, da prejadne umru;
 Noge im praćnuše se, ne za dugo, nego za časak.
 475 Onda kroz trijem u dvor Melanteja oni povedu
 Ā mjeđu oštrom nos odsijeku i uši njemu
 Pa mu otrgnu snagu i psima je sirovu bace.
 K tome mu ruke i noge u srdžbi odrežu svojoj.

6. Odisej se otkriva domaćoj ćeljadi. 478—501.

Zatim se sva tri ruke i nõge opravši vrate
 Ka Odiseju u dom, i djelu već bješe svršetak.
 480 Tada dadilji miloj Eurikliji reče Odisej:
 »Sumpora, l'jeka zlu, i vàtrē, bako, donesi,
 Pa ću dvòranu ja prokadi; Penelopu zatim
 Idi pozovi amo, sa dvorkinjama nek dođe;
 I druge sluškinje sve pozovi po kući amo.«
 485 Njemu odgovori na to Euriklija dadilja mila:
 »Doista pravo si sve i valjano rekao, ćedo!
 Oko širokih svojih ramēnā zavijen u drónjke
 Nego da odjećom tebe obućem, košuljom, strukom?
 Nemoj stajati ovdje, jer zamjere moglo bi biti.«
 490 Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »Nek mi se najprije vatra u ovoj dvòrani nađe!«
 Reče, a dadilja mila Euriklija posluša njega,
 Pa mu donese sumpor i vatru. Tako Odisej
 Dvòranu prokadi dobro i kuću ćitavu i dvor.
 495 Starica kroz krasne tada Odisejeve kroz dvore
 Prođe, da ženama kaže i potjera, brže da idu.
 Robinje iz sobe pođu, a lući im bjehu u rùkū,
 Oko Odiseja sve se salètē, grlit ga uzmu,
 Pòzdravljajuć ga glavu, ramēna mu ljubiti stanu,
 500 Za ruke svaka ga primi, te želja Odiseja slatka
 Snađe, da plaće i jeca, jer svē ih je još raspoznavo.

DVADESET TREĆE PJEVANJE

(40. dan [nastavak] i 41. dan.)

Penelopa prepoznaje Odiseja.

7. Drugo veče u Odisejevim dvorima. 1—299.

A. Euriklija javlja Penelopi da je Odisej došao. 1—84.

Starica u sobe gornje Euriklija ijućuć ode
Gospodarici javit, da muž joj je dragi u domu;
Sve joj koljena dršću, i noge poskakuju same.
Čelo glave joj stane i riječ joj prozbori ovu:
5 »Diži se, dijete drago, Penelopa, očima svojim
Ono da ugledaš sad, što očekuješ od srca svedni.
Tu je Odisej u domu u svojemu, kasno doduše,
Junačke prosce je sve poubijao, koji mu kuću
Potiraše i dobro izjedaše, gnjetoše sina.«
10 Al' njoj Penelopa mudra ovako progovori na to:
»Majo, bogovi tebe zaludiše, kojino mogu
Luda učinit i onog, veđma koji je mudar,
Nesmotrenika pak urazúmit bogovi znadu;
15 Oni i tebe sad zaslijepiše pametnu negda.
Što mi se rugaš, majo, mukòtrpnici u duši,
Te mi dojavljuješ krivo i mene budiš izà sna
Slatkoga, što mi je kanje zaklopio te ih zavezo?
Jer još takovim snom ne zaspah, otkad Odisej
20 Pođe zlosretni grad nepomènìk vidjeti Ilij;
Nego siđider opet, Euriklija, u sobu žensku.
Da mi je koja druga od žena, što ih imadem,
Došla takove glase dojaviti te me probudit,
Nemilice bih nju odàgnala u sobu žensku
25 Natrag, al' tebe starost zaštićuje od toga tvoja.«
Njoj Euriklija tada progovori dadilja mila:
»Ja se ne rugam tebi, oj dijete drago, već u svom
Domu doista jeste Odisej, kako ti rekoh;
Tuđin je on, kog svi u domu grđahu našem,
A Telemah je znao već odàvno, òn da je ovdje,
30 Ali je pametno mučo i tajio očeve misli,
Dokle ob'jesne prosce za nasilja ne kazni njihna.«
Tako Penelopi reče, a ona sa postelje skoči

Radosna te se svije okò njē i odroni suzu;
 Besjedu započne s njom i krilate prozbori r'ječi:
 35 »Deder mi reci pravo, o majo mila, Odisej
 Da li se doista doma povratio, kako mi veliš?
 Kako je on na prosce na bestidne digao ruke
 Sam budúći, a oni na gomile bijahu vazda?«
 Njojzi Euriklija tada odgovori dadilja mila:
 40 »Ne vidjeh niti saznah, već jecanje onih sam čula,
 Koje je smicao on. U srijedi složene dobro
 Sobe sjeđasmo mi u strahu kod zaprtih vrata,
 Kad li iz sobe mene pozove sin tvoj Telemah,
 Kojeg je otac nato i poslao k meni; i došav
 45 Vidjeh, med pobitima gdje proscima stoji Odisej,
 Jedan na drugom oni po zemlji po tvrdoj leže
 Okolo njega, i tī bi u duši vesela bila
 Videć ga gdje se ko lav upfljō u krvi u práhu.
 A sad, kad su kod vrátā od obora svi već na kupu,
 50 Velik je oganj Odisej zapalio, sumporom kadi
 Prekrasne dvore, a mene, da zovnem te, poslo je k tebi.
 Nego hajde, da duša i tebi i njemu veselja
 Okusi, koji ste mnogo pretrpjeli svakakvih zala.
 Sada se evo tvoja izvršila davnašnja želja:
 55 Živ ti je došao on, na ognjištu svom je i tēbe
 Nalazi u kući i sīna svog i svima se proscem,
 Koji mu pākostiše, osvetio u kući svojoj.«
 Mudra Penelopa njoj ovako odgovori na to:
 60 »Nemoj ijukati, majo, tolikō ni pocikivat!
 Znadeš i sama, kolikō u domu drag bi nam bio
 Svima, a najviše meni i djetetu, porodu našem.
 Ali glasovi ti, što javljaš ih, istini nisu,
 Nego je neki bog poubijao ponosne prosce
 Ljutit nā bijes njihov srdōbōnī, nā zlā im djela,
 65 Jer ne častiše nikog od ljudi od pozemljárā
 Nī rđu ni junaka valjána, kad k njima bi došo.
 Zato postradaše oni s bezakonja; al' u daljini
 Izgubi povratak svoj Odisej te poginu i sām.«
 Njoj Euriklija tada progovori dadilja mila:
 70 »Kakva ti, čedo, riječ iz ograde zubne izmače?
 Muž je na ognjištu tvoj na domu, à tī si jošte
 Nevjerna srca i veliš, da nikad se vratiti neće!
 Nego da i znāk još očèvidnī iskažem tebi:
 Kad sam ga prala, prepoznah požiljak, kud ga je nekad
 75 Bijelim zubom vepar rasporio, i htjedoh tebi
 Kazati, ali mi on na usta postavi ruku,
 Te mi ne dade reći vještinom i pameću svojom.
 Nego hajde i same za okladu evo ti mene,
 Ako prijevara bude, pogubi me najgorom smrću.«
 80 Mudra Penelopa njoj ovako odgovori na to:
 »Odluke bōgōvā vječnih dokučiti teško je tebi,
 Majo draga, kolikō i jesi pametna, vješta.

Nego k milome ipak otidimo mojemu sinu,
Mrtve da vidimo prosce i onoga, koji ih ubi.«

B. Prvi razgovor između muža i žene. 85—110.

85   Reče i siđe nato Penelopa iz soba gornjih
U srcu misleći mnogo, bi l' pitala muža s daleka,
Il' bi mu odmah glavu poljubila, primila ruke.
Pa kad Penelopa uđe prekò praga kamenog veće,
90   Prema Odiseju ona uz òganj se posadi žarki
Ùz drugī zid, a Odīsēj uz visoki uz stup sjedēci
Strmo gleda i čeka, prozbòriti hoće l' mu štogod
Snažna njegova žena, kad očima ugleda njega.
Ona múčāše dugo i sjeđaše, čudo je snāđe,
95   Sada bi poznala njega po njegovu obličju jasno,
Sad ga poznala ne bi, jer bijaše ružno odjeven.
Grdnu izusti riječ Telemah i kážē njojzi:
»Mati, nemati moja, ej baš si neljupka srca!
Što se daleko držiš od oca? zašto uz njēga
100   Ne sjedneš ovdje, razbírat i pitati zašto li nećeš?
Drugoj ne bi ženi podnēslo srce da sjedi
Od muža svojeg daleko, kad zala mnogo pretrpjev
Iza dvadeset ljeta na postojbinu joj dođe!
Ali je srce svagda u tēbe od kāmena tvrde.«
105   Mudra Penelopa njemu ovako odgovori na to:
»Čūdī se, đijete moje, u grudima mojima srce,
Te ja ne mogu riječ izustiti, pitat ne mogu
Niti pogledat mogu u lice. Ako je zbilja
Ovo Odisej i küci povratio se, još bolje
110   Mi se možemo dvoje upoznati, jere imámo
Nās dvoje znakove tajne,¹ za koje nē znajū drugi.«

C. Odisej naređuje svirku i ples. 111—152.

Reče i na to se divni stradálac Odisej nasmije
I on Telemahu odmah progovori krilate r'ječi:
»Pusti, Telemaše, majku, u dvòrani neka me pita
115   I neka kuša mene, jer i boljē još će me poznat.
Što sam prljav i loše odjeven, zato me ona
Prezire, zato i veli, da muž joj nisam. Al' dajmo
Mislimo, kako bi sve se učiniti najbolje moglo.
Jer kad čovjeka jednog u narodu ubije tkogod,
Kojino pomoćnikā ne imā za sobom mnogo,
120   Bježi ostavivši i svòjāt i očinsku zemlju.
A mi potporu gradsku² pomorismo, najbolju momčad,
Što je na Itaci bješe, ded promisli o tome i sam.«

¹ 110. »znakove tajne« — misli se tajna bračnog kreveta, o čemu se govori u st. 188. i d.

² 121. »potporu gradsku«, tj. svu mladež plemićkih porodica na Itaci.

- Razumni njemu na to Telemah odgovori ovo:
 125 »Deder, promotri, mili oj oče, sam, jer od ljudi
 Najbolju tvoju pamet od sviju vele, da nitko
 Ne bi se od smrtnikā u müdrosti s tobom oglédō.
 Mi³ ćemo za tobom b'jesno pohitjeti svud, i junāštva
 Mislim, da neće nedostat, kolikō smo snagom vrijedni.«
 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 130 »Evo ću sada ti kazat, što najbolje čini se meni.
 Najprije svi se opèr'te i košulje zatim obuc'te,
 Onda sluškinjam rec'te u domu, nek se obuku:
 Zvonku formingu svoju nek pjevač uzme božanski,
 Neka udara po njoj, da igra se vesela počne:
 135 Tako bi mogao tko il' čujući vani il' iduć
 Putem il' susjedi reći: unútra se svatovi slave.
 Neka u široki grad o umorstvu sviju prosācā
 Nè puknē prije glas, dok nè pōđēmo u svoje
 140 Mi mnogōdrvnō polje⁴ i onamo hoćemo vidjet,
 Kakvo li će nam dobro ud'jeliti olimpski Zeus-bog.«
 Reče, a oni ga čuju i rado se pokore njemu;
 Svi se operu oni i košulje zatim obuku,
 Opreme se i žene, i pjevač uzme božanski
 Formingu šuplju i òn tad u sviju pobudi želju,
 145 Da se zapjeva slatko i igra zaigra divna.
 Veliki tutnjati dom Odisejev stane od noga,
 Kōliko igrahu ljudi i žene l'jepih pojāsā.
 Tada je gdjekoji reko izvāna čujući sve to:
 150 »Netko se kraljicom sada oženio prošenom mnogo;
 Zločesta žena! gdje nije mužēvljē velike dvore
 Htjela čuvati vjerno, dok muž joj se nè vrātī prāvī.«
 Tako je gdjekoji reko, a nè znāše, kako je bilo.

D. Drugi razgovor između muža i žene. 153—299.

a. Otkrivena tajna. 153—246.

- A tad junačina dā se Odisej u kući svojoj
 155 Od ključarice oprat Eurinomē, namazat uljem,
 Ona u košulju njega obúčē i krasan ogrtač;
 Niz glavu tada ga pospe Atena mnogom ljepotom,
 Krupnijim učini njega, a s glave kosu mu spusti
 Gustu, koja je na cv'jet peruniku nalična bila.
 160 Kao kad čovjek vješt oko srebra obl'jeva zlato,
 Kog je naučio Hefest i Palada s njime Atena
 Umještvo svakojako, te ljupka izrađuje djela:
 Tako je oblit milotom Odisej po plećima, glavi.

³ 127. »Mi«, tj. Telemah i oba pastira.

⁴ 139. »mnogodrvno polje« — to je seoski posjed gdje boravi njegov otac Laert.

Iz banje izide on na bogove uzrastom nalik
 I on se posadi opet na stolicu, s koje je usto,
 165 Naprema svojoj ženi i njojzi besjedu počne:
 »Tebi, o čudna ženo, od sviju slabijeh žena
 Srce najtvrđe daše vladari olimpski bozi.
 Drugoj ne bi ženi podnèslo srce da sjedi
 Od muža svojeg daleko, kad zala mnogo pretrpjev
 170 Iza dvadeset ljeta na postojbinu joj dođe.
 Nego mi deder tî, o majo, postelju nastri,
 Pa ću leći, jer ovoj u grudma je gvozdено srce.«
 Mudra Penelopa njemu ovako odgovori na to:
 »Ohola, čovječe čudni, ja nisam niti se čudim,
 175 Ja ne prezirem tebe i znadem, kakav si bio,
 Na dugòveslòj lađi od Itake kada si pošo.
 Izvan ložnice tvrde i hubave, koju je negda⁵
 Sâm načinio, krevet, Euriklija, nabij mu, nastri.
 Kada mu nàbītī van iznesete krevet, na njèga
 180 Metnite runa i struke i jastuke čiste i sjajne.«
 Reče kušajuć muža Penelopa, na to Odisej
 Zvoljan vrlo svojoj ovako progovori ženi:
 »Ženo, doista vrlo srdòbònū r'ječ si mi rekla!
 185 Tko je prenio moj kud drugamo krevet? ta to bi
 Muka i vještome bila, već ako došao ne bi
 Sam bog te ga lako po svojoj maknuo volji,
 Ali ga lako ne bi ni jedan krenuo smrtnik
 Živi, makar i bio u naponu, jer znak imade
 190 Umjetni krevet taj, što načinih ga ja, a ne drugi.
 Među ogradom grm je dugòlistè masline rasto
 Te se razgranio potom i rascvo, raširio kò stūp.
 Oko masline sobu sagradih te je dovrših,
 Kamenjem gustim obzidah, načinih joj i svod odòzgò,
 195 Jaka složena vrata izàtoga u zid joj metnem,
 Onda okrešem kosu dugolistoju maslini onoj,
 Pa sve od kor'jenja panj opsiječem i ugladim mjeđu,
 Ugladim vješto i dobro i mjerilom izmjerim pravo,
 Krevet u načinim nogu od njèga i izbušim svrdlom⁶
 200 Ā počnèm graditi krevet odátle, dok ga ne svrših,
 Bjèlokošću i zlätom i srebrom iskitim krevet;
 Volujski protegnem remen prekò njegov crven i sjajan.
 Evo ti znak izrekoh, al' sada ne znam, o ženo,
 Je li mi na mjestu krevet na svojem, il' mu je tkogod
 Posjeko maslinov panj i premjestio ga drukud.«
 205 Tako joj reče, a njojzi i koljena ĩ srce klonu,⁷
 Kada razbere sve, što Odisej joj sigurno reče.
 Zaplače ona i k njemu polèti i savije ruke

⁵ 177. Penelopa naređuje Euriklji da spremi Odiseju krevet izvan bračne ložnice, a to je nemoguće s obzirom na tajnu koja ni Euriklji nije poznata. Penelopa dakle samo želi iskušati da li je stranac zaista njezin muž.

⁶ 198. Krevet je dakle pričvršćen uz maslinov panj i zato je nepomičan.

⁷ 205. »koljena klonu« — vidi 4. pjev. st. 703.

Okolo vrata njemu i glavu mu poljubi veleć:
 »Nemoj se srditi na me, Odiseju, koji si bio
 210 Mudriji od svih ljudi, al' bogovi b'jedu nam daše.
 Zavideć nama oni ne pustiše mladosti da se
 Namladujemo skupa, da starosti dođemo na prag.
 A ti se nemoj ljutit na mène, zamjerit nemoj,
 Što te, kako te vidjeh, ovako grlila nisam,
 215 Jerbo je svagda srce u grudima strepilo moje,
 K meni da ne bi došo i prevario me tkogod
 R'ječima svojim, jer mnogi o laži rade i ò zlu.
 Nikada Zeusova kći iz Argosa Helena ne bi
 Legla s tuđincem i dala obljubit se, dà budē znala,
 220 Da će je ikada natrag dovesti ahejski sini
 Ubojni u dom njezin na postojbinu joj milu.
 Ali je boginja⁸ nju potākla bila, te djelo
 Helena učini ružno u duši ne misleć prvo
 Na grijeh teški, te i mī nastradasmo jadno sa njēga.
 225 Ali kad si mi sad očevodne znakove reko
 Kreveta našeg, što nije ni jedan ih vidio smrtnik
 Drugi osim mene i tebe i dvorkinje jedne,
 Aktore, koju mi otac, kad amo polažah, dade,
 Koja nam dvorkinja vrata od ložnice čuvaše tvrde.
 230 Sada vjerujem tebi, iako sam pretvrda srca.«
 Reče i pobudi tim u Odiseja žudnju da plače;
 Plakaše vrlo ženu držēći, žuđenje svoje.⁹
 Kako se zemlja brodarma na veliku ukaže radost,
 Kojim je na moru lađu Posidōn građenu dobro
 235 Razbio, valima silnim i vjetrima gonjenu lađu,
 Malo je samo brodara utěklo iz pjenastog mora
 Plivajuć zemlji, a sō se po udima zgusnula njima.
 Radosno stupaju oni na suho zlu se uklōnīv:
 Tako se rā dovāše i kraljica ugledav muža,
 240 Sā vrāta nē pūštāše Odiseju bijelih ruku.
 Plakahu jedno i drūgō, i njih bi ružoprsta zora
 Našla u plāču, da nije Atena se sjajnoka bila
 Dovila, te noć dugo na međi skrajnjoj zadržī,
 A kod okèanskīh voda zlatōtronū ustavi Zoru,
 245 Nē dā joj upreć konje, što ljudima donose svjetlost.
 Faetona i Lampa, ždrijepce, Zoru što voze.¹⁰

b. Odisej pripravlja Penelopu na nova putovanja. 247—299.

Onda progovori ženi Odisej dosjetljivi ovo:
 »Još se nikako, ženo, svršetku nevolja naših
 Nismo primākli, jer trūda još ostaje, mjere mu nije,

⁸ 222. »boginja«, tj. Afrodita.

⁹ 232. Odisej opet plače; vidi 4. pjev. st. 185.

¹⁰ 246. Konji Faeton i Lampo izvrsno pristaju boginji Zori jer Faeton po etimologiji znači »svijetli«, a Lampo »sjajni«.

250 Truda mnogoga teškog, izvršiti što mi sve valja,
 Jer mi je duša tako Tirèsijina prorèkla
 Onaj dan, kad uníдох u dvore Aídove pitat,
 Kad ću se sâm povratit, a kada li drugovi moji.
 Nego hajde, ženo, u krevet da idemo odmah,
 255 Da bismo počinuli i slatkoga užili sanka.«
 Mudra Penelopa njemu ovako odgovori na to:
 »Dočekat tebe će krevet, kad ushtije samo ti srce,
 Kada su bogovi jednom već dali, te si mi došo
 U dom uređen svoj i u zemlju očinsku svoju;
 260 Nego kad u dušu dade ti bog, te ono spoménu,
 Reci mi, kakav je ono trud; i onako ću saznat
 Poslije za nj, a nije baš zlo, da saznam već sada.«
 Njoj odgovarajuć ovo Odisej dosjetljivi reče:
 »Lúdo, što si me stala veòma nagonit, da kažem?
 265 Ja ću ti dakle sve iskazati ništa ne tajeć.
 Al' ti se srce neće veseliti, jer ti se ni jā
 Sam ne veselim! U ljudske Tirèsija gradove mnoge
 Reče mi s veslom zgodnim u ruci zaputit da imam,¹¹
 Dokle ne dođem tamo, gdje nè znajū za more ljudi,
 270 Koji ne sole jela i slano ne jedu ništa.
 Kojima lađe jošte rumèngrudē poznate nisu,
 A ni za zgodna vesla ne znadu, za krila lađenā,
 Očit je reko mi znak, i njèga ti neću zatajit:
 Kada mi drugi dođe u súsret putnik i rèknē
 275 Meni, na svojem b'jelom da ràmenu vijaču nosim.
 Tada mi zgòdnō veslo zataći u zemlju valja,
 Gospodu zaklati tad Posidónu klanicu krasnu,
 Valja mi bika i ovna i nerasta zaklati njemu
 I kući vratit se tad, hekatòmbe svete prikazat
 280 Bozima besmrtnima, vladárima širokog neba,
 Svima po redu prikazat. A izvan mora će meni
 Doći smrt, al' blaga će bit i ubit će mene¹²
 Kada me lijepa starost već svlada, a okolo tèbe
 Ljudi će živjeti sretno. A svè će se, reče, izvršit.«
 285 Mudra Penelopa njemu ovako odgovori na to:
 »Ako ti bogovi hoće da priprave sretniju starost,
 Onda se nadati možeš, od zálā da ćeš umāći.«
 Dok su se njih dvoje tu razgovarali besjedeć tako,
 Dotle spremaše krevet Eurinoma s dadiljom starom,
 290 Mekanu posteljinu, a lúči im sv'jetljahu žarki.
 Kada nabiju već i nastru i prirede krevet,
 Onda starica spavat u svoju otiđe sobu,
 A Eurinoma njega povèdē dvorkinja spavat
 S njegovom ženom držéći u rukama pred njima zublju
 295 Pošto ih ona svede, tad otiđe. Veselo dođe

¹¹ 268—284. Svrha je Odisejeva puta o kojemu se ovdje govori širenje kulta boga Posidona da tako ublaži njegovu srdžbu zbog Polifema.

¹² 282. Potonja grčka priča kaže da je Odiseja ubio u neznanju njegov i Kirkin sin Telegon, koji je pošao da traži oca.

Njih dvoje na mjesto ono, gdje krevet bijaše stari.
 Usto prestanu već Telemah, govèdār i svinjar
 Igrum truditi noge i ženama prestati reku,
 U sjenovite sobe i oni počivati legnu.

300 I kad ono se dvoje već ljubavi nasite drage,
 Jedno drugome stanu govoriti veselo, slatko:
 Ženska pripòvjedī dika Penèlopa, što je u domu
 Trpjela glèdajūci prosācā gomilu mrsku,
 Koji za sebe klahu i goveda ì òvce tovnè,
 305 Mnogo točahu vino iz vrčèvā. À njōj Odisej,
 Zeusovo čedo, stane govoriti, koje je jade
 Zadao ljudma, a što je i sām pretrpio mùkā.
 Sve joj pripòvjedī to, a s nasladom slušaše ona,
 San joj nē osū kanje, dok svē joj ne rēče Odisej.
 310 Počne, kako je svlado Kikónce prve, a tada
 Kako se našao on u lotòfaškōm rodnome polju,
 Što l' je učinio Kiklop, naplatio kako je njega
 Za drugare si jake, što ne žaleć izjede njemu;
 Kako je k Eolu došo, što radosno dočeka njega,
 315 Pa ga i opravi na put, al' jošte mu suđeno nē bī
 U milu očinsku zemlju povratit se, već ga olúja
 Zgrabi pa po moru ribnom ponēsē, te stenjaše teško;
 Kako je u grad došo lestrigōnskī, u grad Telèpil,
 Kako su lađe mu tu postradale i nazuvčāri
 320 Druzi mu, à sām je on otplovio u crnoj lađi;
 Kako je lukava Kirka, domišljata, isprīčā ženi,
 I u dvorove vlažne Aídove kako je došo,
 Gdje je imao dušu Tebanca Tirèsijē pitat,
 Došo je u lađi punoj vesālā i vidio drūge
 325 Sve i mājku, što rodi i othrani malahnog njega.
 Reče, kako je pjesmu milòglasnīh čuo Sirena;
 Hridi Satari-lađe, strahovitu zatim Haribdu
 Ā Skilu kako je prošo, kud ljudi ne prolaze c'jeli;
 Kako su zaklali mu drugari goveda boga
 330 Helija; kako im lađu pogodio sumpornim gromom
 Višnji gromovnik Zeus, i valjani drugovi svi mu
 Izgiboše, i sām on umāče Kerama hudim;
 Na Ogigiju otok Kalipsi kako je nimfi
 Došo, i ona njega kod sèbe u prostranoj spilji
 335 Držala želeć, da bude joj muž, te hranila njega
 Govoreć, besmrtnim da će učinit ga i vazda mladim,
 Al' ne okrénu ona u grudima srce mu nikad;
 Kako je zatim mnogo pretrpjev k Feácima došo,
 Koji od srca njega ko kakova častiše boga,
 340 Poslaše u lađi njega do postojbine mu mile
 Dobro ga mjeđu obdariv i zlātom i još od'jelom.
 Riječ kad posljednju reče, tad slatki ga osvoji sanak,
 Udove razglobi sve mu i rastjera iz srca brige.

8. 41. dan. Odisej polazi k Laertu. 344—372.

Sjajnoka boginja tad se Atena domisli drugom:
345 Kad je već mislila ona u duši, da se Odisej
Zasitio sa ženom već spavanja i sanka slatkog,
Onda ranoranku zoru zlatòtronū boginja makne
Od okèanskīh voda, da ljudima svjetlost donese;
Usta iz postelje meke Odisej i prozbori ženi:
350 »Mi smo oboje, ženo, već siti premnogih muka:
Ti si plakala ovdje, za povratkom nesretnim mojim,
A ja se vratiti željah, al' mnogim jadima mene
Zeus su i ostali bozi odbijali od milog doma.
A sad, kad smo se već u ložnici sastali ljupkoj,
355 Ti mi u kući čuvaj imutak, što ga imadem;
Prosci mi izjedoše prkoždžije mnogo ovácā,
Al' ću ih mnogo sam naplijenit, a druĝtīh Ahejci
Dat će mi, dok se sve ne napune ovčare moje.
À sad ũ polje idem mnogòdrvnō, vidjeti želim
360 Svoga čestitog oca, što za mnom tuguje mnogo.
Ti si pametna, ženo, al' opet ovo ti velim:
Kako ograne sunce, po gradu će glasovi poći,
Da sam u kući ja poubijao ponosne prosee;
À ti sa dvorkinjama uzadi u sobe gornje
365 Ā tamo sjedi te nemoj ni gledati ikog ni pitat.«
Reče i na pleći metne Odisej oružje krasno,¹³
Probudi zatim svinjara, Telemaha i govedára,
Pa im oružje bojno zapòvjeđī u ruke uzet.
Oni ga poslušaju, oružajū se i vrata
370 Otvore, iziđu van, a pred njima pođe Odisej.
Uto se svjetlost rasu po zemlji, ali Atena
Mrakom ih obavije i iz grada brzo izvedē.

---

¹³ 366. Odisej predviđa da će biti borbe s pristašama prosaca.

DVADESET ČETVRTO PJEVANJE

(41. dan [nastavak])

Umir.¹

9. Hermija odvodi prosce u donji svijet. 1—202.

5 Uto ubijenih duše prosācā Kilēnjanin zovne
Hermija za sobom bog u rukama palicu držec²
Od zlata načinjenu, što njome zaklapa oči
Ljudima, kojima hoće, a drugē budi izā sna.
Palicom zamahne tom, i cvrčeci duše polētē.
Kao što kada cvrče unūtra ū spilji strašnoj
Slijepi miši i l'jeću, iz povorke kadano koji
Spadne sa st'jene, u redu gdje jedan se drugoga drže:
10 Tako cvrčahu duše prosācā, dok je ispred njih
Vlažnim putovima izbavitelj Hermija išo.
Kraj okēanskīh voda, kraj hridine Leukade prođu
I kraj sunčevih vrātā,³ kraj zemlje, gdje stanuju sancī;
Na asfōdelskōm polju izātoga brzo se nađu,
15 Gdjeno borave duše, preminulih utvare ljūdī.
I tu nađoše dušu Ahileja, Peleju sina,
Dušu nezāzornōga Antiloha, dušu Patrōkla,
Nađoše Ajasa dušu, što licem i uzrastom bješe
Iza nezazornoga Ahileja Danajac prvi;
20 Oko ovog su tu se sakupljale duše; a blizu
Dođe i duša tad Agamēmnona, Atreju sina,
Žalosna sva; oko njega na iskupu bijahu drugi,
Što smrt i udes s njim su u domu Egīstovu našli.
Pelejevoga sina progovori najprije duša:
25 »Svi smo, Atrejev sine, govorili, najdraži da si
Gromovnom Zeusu od svijuju junaka svedni, jer glava

---

¹ Naslov ovoga pjevanja odgovara samo drugom dijelu njegovu (st. 205—548); prvi dio (st. 1—204) zove se kod starih Grka »drugo mrtvačko carstvo«, a smatra se interpolacijom.

² 2. Hermija samo na ovom mjestu u Homera prati na putu u podzemni svijet duše pokojnika, koje ga pokorno slijede prisiljene neodoljivom snagom njegova poziva i magičnom moći njegova čarobna štapa; inače duše napuštajući tijelo odlaze u Had posve same.

³ 12. »sunčevih vrata« — to je slikovit pjesnički izraz, a misli se zalaz sunca daleko na zapadnom dijelu Okeana.

Ti si mnogima bio junacima jakima ondje
 Na polju trojanskome, gdje mučismo muke Ahejci.
 Ali tebi je smrt i sudbina imala doći
 Za rana, čemu nitko ne utječe, tko god se rodi.
 30 Zar da si našao smrt i sudbinu, kad si još bio
 Na polju trojanskome, u časti kada si vlado;
 Tad bi ti svi načinili grob Ahejci, i tako
 Slavu bi i sīnu svom iza sebe veliku steko;
 Ali ti suđeno bī da prejadnom pogineš smrću.«
 35 Njemu Atridova duša progovori na to ovako:
 »Sretni Pelejev sine, Ahileju, bozima slični,
 Sretan si, što si daleko od Argosa pao pod Trojom,
 A oko tebe Ahejci i Trojci su najbolji pali
 40 Trgajući se za tebe, u vrtlogu prašini kad si
 Ležao golem i velik zaboraviv borit se s kola.
 A mi se čitav dan Ahejci borasmo drugi;
 Ne bi prestao boj, da ga nē skrāti Zeus-bog olújōm.
 Iz boja nà lāde mi te iznesosmo pa te na òdar
 Stavismo i u mlakoj u vodi krasnu ti kožu
 45 Oprasmo, namazasmo, i Danajci okolo tebe
 Tople ronjahu suze i s glave strižahu kosu,⁴
 Mati ti iz mora dođe, kad začu glasove takve,
 S pomorskim boginjama,⁵ i po moru stane ih svemu
 Kuknjava strašna, i svē tad Ahejce spopadne jeza.
 50 U lađe koritaste tad skoče te bi otišli,
 Da ih stvárī mnogih i stārīh ne odvrati znalac
 Nestor, kojeg im svjet se i otprije najbolje sviđo;
 On im dobro žēleći progovori i reknē ovo:
 55 »»Stan'te, Argejci, i nikud ne letite, ahejska djeco!
 S pomorskim boginjama Ahilejeva se evo
 Primiče mati, da bude na pogrebu pokojnog sina.««
 Reče, i ne htješe više Ahejci junačine bježat.
 Okoio tebe kćeri starinē morskoga staše,
 60 Jēcajúć tūžno rūhom obúkū ambròsijskīm tēbe,
 Lijepim glasom te tad naizmjèncē stanu narīcat
 Devet Muza, te nisi bez súzā vidio nikog,
 Kako je začinjala jasnòrlā nad tobom Muza.
 Jednako plakasmo mī te sedamnaest dana i noći,
 I mī smrtnici ljudi i bogovi besmrtni s nama.
 65 A osamnesti dan te sažegosmo, okolo tebe
 Zaklasmo goveda mnogo krivòrogīh, tovnih ovaca.
 U ruhu gorio si božànskōm i ù mnogōj masti
 I u slatkome medu,⁶ Ahejci u oružju mnogi,
 Dok si gorio još, oko lomače trčkahu tvoje,
 70 Konjici i pješaci, i veliki urnebes nastā.

⁴ 46. »strižahu kosu« — u znak žalosti, ošišanom kosom pokrivali su mrtvo tijelo prijatelja kad bi ga nosili na lomaču. Vidi pjev. 4. st. 198. i Ilijada, 23. pjev. st. 135.

⁵ 48. »s pomorskim boginjama« — to su Nereide, kćeri morskog starca Nereja (vidi st. 58).

⁶ 68. Grci su postavljali na lomaču oko mrtva tijela posude pune meda. Taj običaj podsjeća na davna vremena još prije Homera kad su Grci upotrebljavali med za konzerviranje mrtvacā.

Kad te je uništio već sasvim plamen Heféstov,
 Onda ti bijele kosti, Ahileju, skupismo zorom
 Čistim ih oblivši vinom i mastima;⁷ mati nam dade
 Dvoušni kondir zlatni veléći, dar Dionisa
 75 Da ti je to, a slavni ga bog izradio Hefest.
 U kondiru su tom, Ahileju svijetli, kosti
 Tvoje s kostima mrtvog Patròkla, Menètiju sina,
 Odjelito od kòstī Antiloha, kojega ti si
 Častio poslije smrti Patròklovē nad sve drugare.
 80 Tad mi kopljanici Argejci, hrabrena vojska,
 Nasusmo divotan hum i velik nad kostima vašim
 Ondje na visokòm br'jegu Helèsponta širokog onog,
 Da se pomalja već iz daljinē putnikom morskim,
 Koji su sad u životu i koji će poslije biti.
 85 Mati izmoli tvoja u bògòvā prekrasne dare
 Pa ih med ahejske metne boljare, da za njih se bore.
 Ti si na pogrebu mnogih junaka, Ahileju, bio,
 Kada bi umro kralj, i nato kad bi mladići
 Stali se opasivat i natjecat za dare bojne;
 90 Al' bi se najviše tí u svojemu čudio srcu,
 Da si vidio dare, srebrònogā Tetida u čast
 Što ih je metnula tebi, jer bozi te ljubljahu vrlo.
 Tako ìmena tí ni mrtav izgubio nisi
 Ì vazdā slavu ćeš imat i diku na c'jelome sv'jetu:
 95 Al' ja svršivši rat, veselje kakvo imadem,
 Kada mi Zeus na povratku mom jadovitu propast
 Odredi, i to od rùkū Egista i proklete žene?«
 Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
 Kad li pristupi bliže skoròteča k njima provođač
 100 Vodeći duše prosácā, što pobi ih divni Odisej.
 Oni u čudu njih zamotriv u súsret im pođu,
 I Agamèmnona tada Atrída duša prepòznā
 Odmah Amfimedona, Melàneju preslavnog sina,
 Jer mu bijaše živeć na Itaci prijatelj glavni.
 105 Njemu Atrídova duša progovori prva ovako:
 Kakva vas snáde bijeda, Amfimedone, te u mrak
 Pod zemlju dodoste ví po izbor junaci, vršnjaci?⁸
 Nitko po gradu ne bi boljara odabro tako!
 Je l' vas u lāđama vašim savlado možda Posidōn
 110 Vjetrove silne na vas oboriv i goleme vale?
 Ili vam pākostiše dušmáni ljuti na suhu,
 Kada ste goveda njima i ôvce grabili krasne,
 Ili kad ste se za grad, za žene borili gdjegod?
 Reci mi, kada te pitam, ta prijatelj, dičim se, glavni
 115 Tvoj sam: da li se sjećaš, u dvorove kada sam vaše
 S bratom Menèlajem došo bogolikim, na put u Ilij
 Želeć Odiseja sklonit, da ù lāđah pokritih pođe?
 Čitav je minuo mjesec, prebrodismo široko more,

⁷ 73. »oblivši vinom i mastima« — da se spriječi truljenje ostataka i da im miris bude što ugodniji.

⁸ 107. »vršnjaci«, jer smrt inače grabi stare i mlade bez ikakve razlike.

I Odiseja jedva gradòbiju mogasmo navest.«
 120 Duša Amfimedona odgovori njemu ovako:
 »O Agamemnone kralju, o Atrejev preslavni sine,
 Sjećam se svega, o Zeusov o gojenče, kako mi veliš;
 Ja ću ti istinski sve, po redu ću sve ti iskazat,
 Kako se dogodi smrt i skončanje nemilo nama.
 125 Prosci smo bili žene Odiseja, kojega dugo
 Ne bješe kući, a ona od udaje nije se mrske
 Nećala niti se uda, već crnu nam spremaše Keru
 I smrt te lukāvstvo ovo u umu zamisli svojem:⁹
 Namjesti veliki stan u svojoj sobi te tkaše
 130 I tanko i široko i ovo prozbori nama:
 »»Mlađahni moji prosci, kad umrije divni Odisej,
 Polako dan uskorujte taj, kad se udati imam,
 Dok ja tkaninu grobnu Laertu vitezu svršim,
 Da mi uzalud pređa ne pogine, dokle ga nije
 135 Prebolna zgrabila smrt i sudbina strašna, da ne bi
 Žena mi zamjerila u narodu ahejska koja,
 Čovjek, što steče mnogo, da mrtav bez pokrova leži.««
 Tako reče te nama nagovori junačko srce.
 Otad po danu tkaše uz veliki stan, a po noći
 140 Opet bi sve razdriješila to uz goruće zublje.
 Tako je troljetnom znala Ahejce prijevarom varat;
 A kad se četvrto ljeto primāče i dođoše Hore
 (Mjeseci prolažahu i mnogi se svršīše dani),
 Tada nam ženska jedna pripòvjeđī znajući pravo,
 145 Te mi zatekosmo onu gdje krasnu razdrešuje pređu.
 Tako je prinudi nužda i nerada posao svršī.
 Tkaninu baš kad pokāza izātkāvši veliku pređu,
 Kada je opra, te suncu il' mjesecu bijaše slična,
 Tada je od nekuda Odiseja doveo zli duh,
 150 Na kraj ga doveo polja, na kojem življaše svinjar.
 Mili onamo sin božānskōg Odiseja dođe
 Vraćajuć se iz Pila pjeskovitog u lađi crnoj;
 Tu njih dvojica smrt zasnovaše proscima ljutu
 Pa tad zapute u grad u preslavni, — poslije dođe
 155 Divni Odisej, a pred njim Telemah je došao bio.
 Svinjar Odiseja ružno obúčena u grad doveđe;
 Prosjaku kukavnom on i starcu bio je sličan,
 On se podštāpō, a bješe odjeven u jedno ruho.
 A kad se kod nas pokāza iznèbuha, nitko ga od nas
 160 Nè mogāše da pozna, ni oni, koji su bili
 Stariji, te ga stasmo i grdit i jošte se ktome
 Na nj nabacivat, a on je u domu trpio svojem
 Grdnje i bacanja naša u duši se strpjeti znajuć.
 Ali kada ga duh egidònošē Zeusa potāče,
 165 Prekrasno oružje skupi s Telemahom, sa sinom svojim,
 Pa sve u komoru spravi i zasunkom zatvori vrata.
 Sa mnogom lukavošću zapovjedi zatijem ženi,

⁹ 128—146. Vidi 2. pjev. st. 93—110.

Luk nek postavi proscem, nek sivkasta postavi gvožđa
 Tužnim nama za borbu, za pokolja našeg početak.
 170 Nitko od sviju nâs tetivu tvrdoga luka
 Nije mogao zapet, i preslabi bijasmo za to,
 Al' kad veliki luk Odiseju ù rûke htjede
 Doći, svi mi tada povikasmo, da mu se nema
 U ruke dati luk, ma koliko ga iskao od nas;
 175 Ali podjari njega Telemah i reče, nek zapne.
 Kad luk u ruke uzme Odisej, divni stradálac,
 Lako je zapeo njega i sva je prostr'jelio gvožđa,
 Na prag korači nogom i s groznim pogledom stane
 Strijeje sipati brze; Antinoja pogodi kneza,
 180 Zatim strijele ljute izmétati nà drugē stane
 Gađajuć pravo, i jedan do drugoga padahu gusto.
 Moglo se vidjet, da pomoć imadu od boga nekog,
 Jerbo po kući oni prepustiv se svojemu srcu
 Sa svih ubijaju strana, i prosačke glave se s'jeku,
 185 Grdna ih piska stoji, i kfv im se puši po podu.
 Tako smo umrli mi, Agamèmnone, naša tjelesa
 U Odiseja kući nesâhrânjena još leže,
 Jer nam rođaci još po dvorima né znajū našim,
 Da nam iz rânâ isperū krv i na òdre nas metnu
 190 I da nâd nama tuže, jer to je mrtvacima počast.«
 Njemu Atrídova duša progovori na to ovako:
 »Blažen li, sine Laèrtov, domišljat Odiseju, ti si,
 Koji si dobio ženu, u koje je mnogo vrline!
 Kako Ikàrijeva je kći Penelopa umna
 195 Dobro imala srce! Odiseja vjerenog muža,
 Kako se sjećala vazda! izgubit zato se neće
 Nikakva slava njene vrline, i milom će pjesmom
 Med pozemljariima ljudma Penelopu bozi prodičit.
 Ko kći Tindarejeva¹⁰ učinila ona zločinstva
 200 Nije ni ubila muža; po ljudima strašna će pjesma
 Ići o ovoj, i glâs je izà njē ostao zao
 I drugim ženama slabim, ma bile inače dobre.«

10. Odisej se otkriva Laertu. 203—411.

Dok su se oni tu razgovarali besjedeć tako
 Stojeć duboko pod zemljom u dvorima boga Aída,
 205 Dotle izišāvši ònâ četvorica iz grada dođu
 Na krasno obrađeno Laèrtovo polje, što nekad
 Bijaše stekao on veòma se namučiv mnogo.
 Tu je imao kuću, okò njē ì drugē zgrade,
 Gdje su mu jele, spále i sjedile njegove sluge
 210 Nevoljnici i svē mu po želji radiše oni.
 Tu je i starica bila Sikèljānka, koja je starca
 Usrdno dvorila ondje, daleko od itačkog grada.

¹⁰ 199. »kći Tindarejeva«, tj. Klitemnestra.

215   Slugama tu Odisej progovori ì sînu svome:
           »U kuću uređenu unidite vâs tri i krmka
 Ponajboljega dajte zakolj'te i priprav'te ručak,
           À jâ ću najprije oca Laërta kušati našeg,
           Hoće l' me poznati odmah zamotriv me očima svojim.
           Ili me poznati neće, jer dugo sam, dugo izbivo!«
 220   Tako im reče Odisej i slugama oružje bojno
           Pruži, te u kuću oni pohitē, i tâda Odisej
           Prema voćnjâku ode plodòrodnōm oca da kuša.
           Dolija ne nađe u vrt unišâvši velik nit' nađe¹¹
           Od sinóvâ mu ikog i slúgâ tamo, jer svi su
 225   Bili otišli da za plot od voćnjaka nakupe trnja,
           Ì sâm je starac s njima zapútio ì pŕvī išo;
           Sama si oca nađe u uređenōm voćnjâku
           Gdje okopava sâd; na njemu je košulja ružna,
           Prljava, iskrpljena, privezo od volujske kože
 230   Nazuvke iskrpljene uz gol'jeni boječ se ogrepst,
           Zbog trnja ima na rúkū rukavice; ozgo na glavi
           Kapu od kozje kože imade množeći tugu.
           Kada divni stradâlac Odisej ugleda njega,
           Gdjeno ga bije starost, a u srcu veliku tugu
           Ima, pod krušku stane pod visoku roneći suze.¹²
 235   Onda se zamisli on u duši i u srcu svojem,
           Bi li sad ogrlio, poljubio oca i njemu
           Kazao, kako je došo u očinsku vrativ se zemlju,
           Il' bi ga pitao prije i sa svih ga okušo strana.
           I misleć tako smisli, da ovo bolje će biti:
 240   Da bi ga bodljikavim riječima najprije kušo.
           Tako misleći divni Odisej u súsret mu pođe;
           Starac je baš okopavao sâd i oborio glavu,
           K njemu tad svijetli sin pristúpajūć besjedu reče:
 245   »Nastojat oko vrta, o starče, umiješ dobro,
           Njeguješ sve, i ništa u vrtu bez njege nije
           Nī sâd ni smokva nije, ni maslina, nije ni loza,
           Ni kruška nije ni jedna ni gredica bez njege tvoje.
           Nego ću nešto ti reći, al' nemoj se srdit u duši:
 250   Ti si bez njege sam, u staròsti jadnoj si svojoj
           Uprljan sav i odjèven si zlo, odjèven si ružno.
           Radi lijenosti tvoj te gospodar ne pušta tako
           Bez njege; ništa se, starče, na tèbi ne ističe ropsko,
           Ni lik ni veličina, jer tī si nalik na kralja,
 255   Takoga, koji sit i okupan u meku spava,
           Kako i jeste pravo, da starim ljudima bude.
           Nego mi deder kazuj i reci mi istinu pravu:
           Čiji si sluga tī, nad čijim nastojiš vrtom?
           Daj odgovori mi pravo, da znadem, što te sad pitam:
 260   Jesmo li doista došli na Itaku, kako mi reče
           Čovjek, s kojim se sastah, kad dolažah amo, al' nije

¹¹ 222. O Doliji vidi 4. pjev. st. 735.

¹² 234. Odisej eto ponovo plače; vidi 4. pjev. st. 185.

Bio veòma ugodljiv, jer nije se hotio sklonit
 Da mi iskaže sve i sasluša mene, kad pitah
 Za svòga prijatelja za slavnoga, da li mi živi,
 Ili je umr'o već i boravi on kod Aída.
 265 Ja ću ti reć, a ti me ded čuj i u srcu pamti:
 Ja sam na postojbini pogostio čovjeka nekad,
 Što mi je došao u dom, i odonda drugi mi nije
 Miliji iz daljine tuđinac u kuću došo.
 270 Dičaše se, da rodom sa Itake je, i k tome
 Reče, Arkisijev sin Laërto da mu je otac.
 Ja ga u kuću svoju dovedoh pa ga ugotih,
 Usrdno ja ga čaščah, jer obilna bijaše kuća,
 Pa ga gostinskim darma obdarih, kako valjade,
 275 Krasno kovana zlata poklonio sam mu sedam
 Talenata i vrč sàv od srebra iskićen cv'jećem,
 Dvanest mu struka dadoh jednògubih, dvanest sagòvā,
 Plašteva krasnih tolikò, tolikò i košulja jošte,
 Osim toga mu dadoh ljepotice četiri vješte
 U divnim poslovima, izabрати što ih je htio.«
 280 Na to mu njegov otac odgovori roneći suze:
 »U zemlju došo si onu, za koju, tuđinče, pitaš,
 Ali ob'jesni njom i bezakoni vladaju ljudi!
 Zalud si bezbrojne dare poklonio, darovo onom,
 Jer da živa ga budeš u itačkom našao polju,
 285 On bi te, l'jepo ti dare i doček vrativši mili,
 Opravio, jer tako zaslužuje gostitelj prvi,
 Nego mi deder kazuj i reci mi istinu pravu:
 Koja je godina to, što si svojeg ugotio glavnog
 Nesretnog prijatelja, a mojega zlosretnog sina
 290 (Ako ga ikada imah)?¹³ — Daleko od očinske zemlje,
 Od milih u moru negdje već ribe su izjele njega,
 Ili je zvjeradi plijen i pticama posto, te nije
 Mati obukla njega i oplakala ga s ocem,
 Koji ga rodismo nekad! Penelopa obilna darma¹⁴
 295 Nije kukala njemu nad odrom, kako valjade,
 Niti mu zatisnu oči, jer to je mrtvacima počast.
 Daj odgovori mi pravo, da znadem, što te sad pitam:
 Tko li si, otkle si? gdje ti je dom, gdje mati i otac?
 Gdje ti je brza lađa, s bogolikim družima što te
 300 Dòveze? ili si došo ko suputnik na lađi tuđoj,
 Pa su te ostavili lađari i dāljē otišli?«
 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Evo ću sasvim sve to po istini kazati tebi:
 305 Iz Alibasa¹⁵ ja sam, gdje slavne dvorove imam,
 Sin Polipámonov vlastelj Afidas meni je otac,
 Ime je moje Epérit. Od sikanske zemlje je mene
 Ovamo odbio bog, kud nisam hotio doći.

¹³ 290. »Ako ga ikada imah« — vidi 15. pjev. st. 268.

¹⁴ 294. »obilna darma«, tj. obilno darovana prigodom udaje: vidi 1. pjev. st. 277.

¹⁵ 304. Alibas je izmišljeno mjesto negdje na zapadu u području Metaponta u južnoj Italiji.

Uz polje lađa je moja daleko od itačkog grada.
 A Odiseju sada već peta godina teče,
 310 Što je otišao on odbrodiv od moje domaje,
 Zlosretnik! Sretne se ptice na desnoj pokazaše strani
 Njemu, i ja se njima veselēći opravih njega,
 Te on veselo ode. U duši se nadasmo tada
 Dočekivat se još i darivat daròvima sjajnim.«
 315 Reče, i crne tuge Laërta obuzme oblak,
 Te on čađavog prâ obadvjema rukama zgrabi
 Pa ga uzdišuć tužno po glavi sijedoj saspe.
 To Odiseja dirne u duši, i njega u nosu
 Nešto zabriđi ljuto, kad pogleda miloga oca,
 320 Skoči i poljubi njega, okò njeg se savi veleći:
 »Ja sam ti evo onaj, za kojega pitaš, oj oče!
 Iza dvadeset ljeta u očinskoj evo me zemlji.
 Nego prestani plakat i jaukat roneći suze,
 Jer ću ti nešto reći: veòma nam treba se žurit,
 325 U kući našoj sam sve poubijao prosce za grdnje
 Sveteći se njima srdòbònē, za sva zločinstva.«
 Njemu Laërto na to odgovori i reknē ovo:
 »Ako si doista sîn moj Odisej i dolaziš amo,
 Znak mi recide očit, da njime uvjeriš mene.«
 330 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Najprije očima ovaj požiljak gledni, kud vepar
 Bijelim zubom me je rasporio, kad sam na Parnes
 Pošao, kad ste me tí i gospođa poslali majka
 K milome majčinu ocu Autòliku, dare da od njeg
 335 Dobijem, koje se meni privòlio, obećo dati,
 Kada je došao amo. Po uređenom ću tebi
 Voćnjaku stabla izbrojit, što nekad si meni ih dao,
 Kada te moljah dječakom po vrtu za tobom hodeć;
 Idasmo sred njih, a tí si nazivo ih govoreć o svih,
 340 Deset si jabuka meni i trinaest krušaka dao,
 Smokava dao četrest, i tako mi isto pokazo
 Lòzē pedeset redòvā i obreko dati; u svoje
 Doba je svaki zreo, svakòvrsnòg grožđa imade,
 Kada Zeusove Hore odòzgò pritisnu moćno.«
 345 Tako mu reče, a srce Laërta i koljena klonu,¹⁶
 Kad razabere sve, što Odisej mu sigurno reče.
 Rukama objuci sina, al' svijest ga ostavi odmah,
 Njega prigrli k sebi Odisej, divni stradálac;
 Ali kad odahne opet, i svijest se sabra u njemu,
 350 Onda prihvati riječ ovako počev govorit:
 »Još vas, oče o Zeuse, u Olimpu širokom ima
 Bògòvā, ako su b'jesni, bezákonī kažnjeni prosoci!
 Ali se strašno bojim u duši, da ovamo odmah
 Cio itački narod ne nagrme, glase da oni
 355 Ne puste svakud po svima gradòvma kefalēnskē zemlje.«
 Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:

¹⁶ 345. »koljena klonu« — vidi 4. pjev. st. 703.

»Ne boj se, neka ti to, oj oče, ne muči srca!
 U kuću hajd'mo sad, što blizu je ovome vrtu,
 Kud sam Telemaha već svinjara i govedára
 360 Poslao da što prije prigotove u kući ručak.«
 Tako rekavši pođu obojica k l'jepome domu.
 I kad do kuće dođu, u kojoj se stanuje zgodno,
 Nađu Telemaha u njoj, svinjara i govedára,
 Sitno gdje režu meso i m'ješaju žarkasto vino.
 365 Uto junačinu starog Laërta u njegovoj kući
 Dvorkinja okupa ona Sikèljānka, namaže uljem
 Njega i strukom ga krasnom obúćē. Tada Atena
 Pristupi k njemu i ljúdí pastiru objači ude,
 Većim ga učini vidjet i krupnijim, nego je bio.
 370 Iz banje iziđe tada Laërto, à sīn se mili
 Začudi njemu vidjev, gdje bozima vječnim je sličan.
 Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
 »Neki je besmrtni bog učinio tebe, o oče,
 Te si vidjeti ljepši i licem pa i visinom.«
 375 Razumni na to njemu Laërto odgovori ovo:
 »Ej da otac mi Zeus i Atena dā i Apolòn,
 Kad sam na kopnu ono na obali Nerik¹⁷ osvajao,
 Onaj uređen grad, Kefalécima kada sam vlado,
 Da sam se takav jučer u dvorima našao našim
 380 S oružjem preko raménā, uz tēbe stajao da sam
 Te se borio s prosci, razglobio bih u domu
 Koljena mnogim, i ti bi u duši veseo bio!«
 Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
 Oni posao svrše i zgotove ručak i redom
 385 Onda se posade svi na stolice i naslonjače,
 I već pružahu ruke za jelima, kad li im blizu
 Dolije pristupi starac i sinovi starčevi dođu
 Od rada poljskoga trudni. Sikèljānka stara ih majka
 Zovnu izišāvši po njih, a svē je othranila ona,
 390 Dvorila usrdno starca, savladala kad ga je starost.
 Kada opaze oni Odiseja i prepoznādū,
 Od čuda oni se maći ne mogoše, ali im onda
 R'ječima milim Odisej progovori veleć ovako:
 »Starče, sjedider k ručku; i čuđenja dajte se prod'te,
 395 Jer mi u kući dugo stojímo vās neprestance
 Čekajuć; već smo željni za hranom pružiti ruke.«
 Tako im reče, a starac raširivši Dolije ruke
 K njemu pristupi tad i u članak mu poljubi ruku,
 Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
 400 »Mi se uželjesmo tebe, i sada si eto nam došo,
 Kad se ne nádasmo više, dovèli te bogovi sami!
 Da si nam zdrav i čestit! i sreću ti bogovi dali!
 Nego mi reci pravo, da znadem, što te sad pitam:
 Je li poznato mudroj Penelopi, da si se amo
 405 Ti povratio već, il' glasníka da pošljemo njojzi?«

¹⁷ 377. Nerik je grad na kopnu u Akarnaniji.

Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
 »Poznato je, o starče; što treba brinut se tebi?«
 Tako mu reče, i Dolij na stolac se posadi glatki.
 Tako i starčevi sinci Odiseja opkole dičnog
 Pa ga pòzdravljat stanu i ruke njemu stiskivat,
 Zatim uz oca svog uz Dolija sjednu po redu.

410

11. Posljednja bitka. Atena utvrđuje mir. 412—548.

Tako se u kući oni užurbaše okolo gozbe.
 Dotle je oblazila po gradu Zeusova Káža
 Javljaúć strašno pokláće prosácā i njihovu Keru,
 I ljudi čujućí jedan odávďē, drugi odándē
 Nagrnu ispred dvora Odiseja uzdišuć, krčēć,
 Iznošahu mrtvace, i svaki je svog pokopavo;
 Koji su iz drugih bili gradova, u lađe brze
 Polože mrtve i dadu brodarma da voze ih kući.
 Tada u skupštinu pođu na iskup u srcu sjetni.
 A kad se sàberū već i na iskupu kada se nađu,
 Onda ustane Eupit međū njima, besjedu počne;
 Njemu je na srce tuga bez prèbola bila se slegla
 Za Antinojem sinom, što ubi ga prvo Odisej.
 Za njim plačući on progovori i reknē ovo:
 »Prijatelji oj moji, Ahejcima grdno je djelo
 Čovjek počinio taj; junake je na lađah mnoge
 Odveo, prostrane lađe pogubio i momčād svoju,
 A sad je došo te pòbi kefālēnskē prve boljare!
 Nego za njime hajdēmo, dok brže uteko nije
 U Pil il' Elidu divnu, Epejci gdje su gospoda;
 Hajd'mo il' ćemo odsad prijekorni do v'jeka biti,
 Jer sramota je to, i unuci za nju će znati,
 Nē kaznīmo li sada ubilce naših sinóvā
 I braćē. Mojemu srcu već ne bi godilo živjet,
 Nego bih brzo mrtav med pokojne zašo. Al' hajd'mo
 Za njima, dok nas nisu pretēkli odbrodivši na put.«
 Plačući reče im to, i Ahejce obuzme žalost.

415

420

425

430

435

440

445

450

Uto pristupe k njima božanski pjevač i Medon,
 Pošto ih pusti san, iz kraljevskih dvora i stanu
 Po sredini med svima, i u čudu svatko se nađe.
 Onda razuma puni progovori med njima Medon:
 »Čujte me, Itačani! Božanski nije Odisej
 Ovog učinio djela prekò voljē bōgōvā vječnih;
 Sām sam besmrtnog boga zamotrio, koji je blizu
 Uz Odiseja stajo i Mentoru sličan je bio.
 Besmrtni bog je sada Odiseja hrabrio stojeć
 Pred njim, a sada je opet po dvòrani plašio, tjero
 Prosióce, te jedan do drugoga padahu gusto.«

Tako im reče, i svē ih bljedoća osvoji i strāh.
 Tada Mastorov sin Halitēso, viteški starac,
 Što je budućnost znao i prošlost, prozbori njima;

On im dobro želéci progovori i reknē ovo:
 »Čujte me, Itáčani, što sada vam kazati želim.
 455 Takova djela zbog zloće dogodila su se vaše,
 Jer vi niste ni mēne, ni Mentora, ljudma pastira,
 Slušali, rekli sinòvma, da prestanu jednom ludovat.
 Oni u drskosti zloj učiniše opako djelo
 Trošéc imutak i ženu sramoteć onom boljaru,
 460 Za kog govorahu povratiti da se već neće.
 A sad nek ostane tako, i poslušajte, što velim:
 »Nejdimo na nj, da bijede se sâm ne dobavi tkogod.«
 Tako im reče starac, i više ih od pola skoči¹⁸
 Gromotno vićuć, a drugi na iskupu ostanu jošte,
 465 R'ječ Halistèrsova nē bī po ćudi im, voliji bjehu
 Eupita slušat, i oni po oružje brže pohítē.
 I kad junačku mjed na sēbe metnuše veće,
 Onda pred grad oni pred široki dođu na iskup,
 A njih povede Eupit budála osvetiti misleć
 470 Sina svojega krv, al' odande nije se više
 Imao vratiti kući, već udes dočeka tamo.
 Tad Kronionu Zeusu Atena progovori ovo:
 »Oće Kronide naš, nad vladarima vladāru prvi,
 Reci mi, kada te pitam: što kriješ u srcu svome?
 475 Hoćeš li i daljē boj međù njima i strāšnī pokolj
 Dizat il' stvoriti ljubav med jednom i drugòm stranom?«
 Njoj odgovarajuć Zeus nebésā oblačitelj reče:
 »Čemu, o kérce, to istražuješ, čemu me pitaš?
 Zar ti takovu nisi odlučila odluku sama,
 480 Da se k onima jednoć Odisej sa osvetom vrati?
 Po volji rádi, a jâ ću, što valja, kazati tebi.
 Pošto je prosioce Odisej pobio divni,
 Neka se vjerom tvrdom zakunu, i òn nek u njih
 Ostane kraljem, a mī učinimo, krv da sinóvā
 485 I braće svoje oni zaborave; neka se ljube
 Kao i prjje, te mira i blāga nek med njima bude.«
 Reče te potakne tim i onako željnu Atenu;
 Vinuv se Olimpijskoj gori niz glavice boginja ode.
 Pošto namire ònī za medenim jelima žudnju,
 490 Onda im besjedu počē Odisej, divni stradálac:
 »Van nek iziđe koji i pogleda, ne idu l' ljudi.«
 Reče, i na tu riječ izišāvši Dolijev sinak
 Stane na kućnom pragu i blizu ih opazi veće,
 Pa on Odiseju ove progovori krilate r'ječi:
 495 »Evo ih blizu već, al' i mī se oružajmo brže!«
 Reče, te skočiše oni i oružje metnuše na se,
 S trojicom njih Odisej i Dolijevih sinova
 Šest, još oružje uzmu Laerto i Dolije stari,
 Obadva veće sijeda, al' za nuždu jošte bojnici.
 500 I kad junačku mjed na sēbe metnu, tad vrata
 Otvore, iziđu van, i pred njima pođe Odisej.

¹⁸ 463. »skoči«, tj. da prekinu skupštinu i pođu mirno kući.

Onda Zeusova kći Atena pristupi k njima,
 Uzrastom bješe nalik na Mentora, bješe i glasom.
 Divni se patnik Odisej povèseli boginju spaziv
 505 Ā milōm sinu odmah Telemahu prozbori ovo:
 »Ā sām ćeš znati sada, Telemaše, i sām ćeš zaći,
 Gdje se u ljutom boju ogledaju prvi junaci,
 Znat ćeš, da ti oce ne vālĵā sramotiti ĩ rōd,
 Koji smo po svoj zemlji na glasu s junáštvā i snage.«
 510 Razumni na to njemu Telemah odgovori ovo.
 »Vidjet ćeš, budeš li htio, oj oče, i sām, s ovakvim
 Srcem da neću ti rod sramotiti, kako mi veliš.«
 Reče, i veseo riječ Laërto progovori na to:
 »Kakav je dan to, o mili o bogovi, baš se veselim!
 515 Gdje mi se prepiru sin i unuk radi junáštvā!«
 Sjajnoka boginja k njemu Atena pristupi veleć:
 »Najdraži meni od svih drugōvā,¹⁹ Aksĵev sine,
 Sjajnoj Zeusovoj kćeri i samom se Zeusu pomoli,
 Brzo der koplje zavrti dugosjeno i dāĵ ga baci.«
 520 Palada reče Atena i velju mu udahne snagu,
 Ā ōn se velikog Zeusa pomolivši sjajnoj kćeri
 Brzo koplje zavrti dugosjeno i bāċi njega
 Te njim Eupita u šljem sa mjedenim poliċjem zgodi,
 Šljem mu ne ōdbi koplja, već ono kroza nj prolētĭ,
 525 Sruši se, stane ga jek, na njemu oruĵje zvekne,
 Tad med ratnike udri Odisej ĩ sĭn mu sv'jetli
 I stanu maċima sjeċi i dvoreznim kopljima²⁰ svuda.
 Svu bi pogubili ċeljad i uzeli povratak svima,
 Da tad ne bude kći egidōnošē Zeusa Atena
 530 Viknula glasno i sāv umirila narod²¹ veleći:
 »Dajte se, Itaċani, okanite strašnoga boja,
 Pa se bez krvi brže razidite kućama svojim!«
 Tako im reče, te nĵih bljedoća osvoji i strah,
 Oni se prestraše svi, iz rŭkŭ im oruĵje padne,
 535 Ono je padalo sve po zemlji, kada Atena
 Viknu, i svi se u grad razbjēžē života želēći.
 Al' tad poviċe strašno Odisej, divni stradālac,
 Vine se stisnuvši se ko orao ptiċ iz visina,
 Za njima naturi se, al sumpornim gromom zagrmī
 540 Zeus i pred sjajniku kćer silnovitog oca ga hiti.
 Onda Odiseju ovo Atena sjajnōokā reče:
 »Zeusovo ċedo, domišljat Odiseju, sine Laërtov,
 Jednako krvavi rat završi i ostan' se boja,
 Da se gromoglasni Zeus na tēbe rasrdio ne bi.«
 545 Tako mu reče, a nĵu je Odisej poslušo rado.
 Boginja Palada zatim Atena učini vjeru
 Kći egidōnošē Zeusa med jednom i drugōm stranom,
 Uzrastom bješe nalik na Mentora, bješe i glasom.

¹⁹ 517. »od svih drugova«, jer boginja to govori u prilici Mentora, starog druga Laertova.

²⁰ 527. »dvoreznim kopljima«, jer imaju šiljak na oba kraja.

²¹ 530. »i sav narod« — misle se napadaċi.

Tumačenje riječi i imena

Mnoge su riječi obilatije protumačene uz prijevod Homerove »Ilijade« (MH 1948).

Afrodita je boginja ljepote i najljepša od sviju boginja.

Ahejci je upravo ime jednoga plemena grčkoga, a Homer ga upotrebljava za sav grčki narod.

Aid je bog podzemnoga svijeta, kamo dolaze duše, pošto tijelo umre. Kako je smrt ljudima mrska, tako im je mrzak i ovaj bog i žena mu Persefoneja.

ambrosija je jelo bogova, koje daje besmrtnost; bogovi je upotrebljavaju također kao pomast, kao sredstvo za miris i poljepšavanje. Isporedi **nektar**.

Amfitrita je žena Posidonova, kraljica mora.

Apolon je bog svjetlosti, dakle i sunca, te se zove i Feb; sin je boginje Lete i brat boginje Artemide.

Ares je bog rata.

Argejci su upravo ljudi iz Argosa (Arga), ali Homer upotrebljava to ime i za sav grčki narod.

Argos (Arg) je grad u Peloponesu, ali Homer upotrebljava to ime također za čitav Pelopones, pače i za čitavu Grčku.

Artemida je sestra Apolonova i boginja lova. Ona je i boginja smrti u žena.

asfodel je neka biljka nalik na liljan.

Atena je boginja mudrosti, ženskih poslova pa i rata.

Atlas je morski div, koji na svojim ramenima drži nebeske stupove.

Atrid (s grčkim nastavkom), tj. Atrejev sin, otac Agamemnonov i Menelajev.

biblovo uže (21, 390), tj. uže načinjeno od lika biljke bibla (od papirove biljke).

Boot je ime jatu zvijezda, u kojemu je osim drugih zvijezda Arktur (tj. čuvar Medvjeda). Ime Boot (Bootes) upravo znači govedar.

Boreja ili **Borej** je sjeverni vjetar.

Danajci je Homeru ime za sav grčki narod, kad ga misli u boju pod Trojom.

Demetra je boginja mirna života, usjeva i plodova.

Dionis je bog vinove loze i vina.

Dodona je grad u Epiru s najstarijim proročištem grčkim, i to Zeusovim.

Eejka, tj. Kirka. koja živi na otoku Eeji, za koji se misli da ga treba tražiti negdje daleko na sjeverozapadu.

Efira je grad na Tesprotskom zaljevu u Epiru.

egida je strašni Zeusov štit, koji diže oluju i zadaje strah; zato se i zove Zeus egidonoša.

Egipat nije Homeru samo poznata ona zemlja u Africi, nego mu znači i rijeku Nil, koja tom zemljom teče.

Ehet je okrutan mitski kralj u Epiru.

elektar ili **elektron** je jantar, a u 4, 73 znači smjesu od zlata (4/5) i srebra (1/5).

Eoja je boginja zore.

Epejci su stanovnici sjeverne Elide, zemlje u Peloponesu.

ereb(os) je podzemni svijet, kad se misli taman.

Erehtej je starodrevni kralj atenski, koji je u svoje kraljevstvo uveo štovanje boginje Atene.

Erinije su zli duhovi, koji progone grešnike.

eter je vazda vedri, čisti i svijetli nebeski prostor, koji stoji iznad oblaka i zemaljskog uzduha.

Etiopci su Homeru narod, koji živi na krajnjem Istoku i na krajnjem Zapadu; dakle su upravo dvoji Etiopci; jedni su i drugi vrlo bogoljubni, te ih bogovi često pohađaju.

Eur je jugoistočni vjetar, koji donosi oblake i kišu.

Feačani (Feaci) su sretan i blažen narod na otoku Sheriji: ne ratuju ni s kim, nego žive mirno i bave se brodarstvom, pa su u tome prvi vještaci u svijetu.

Feb je pridjevak boga Apolona i označuje ga kao boga svjetlosti.

Filomelid je kralj na otoku Lezbu.

foka (grč. φώκη) je morska životinja (sisavac), koja se učenim latinskim imenom zove Foca vitulina, ruski гнолень, (otuda u Šulekovu rječniku tulanj, a to je iz toga rječnika ušlo u prva dva izdanja ovoga prijevoda).

forminga je muzička sprava sa strunama.

Ftija je grad i okolina mu u južnoj Tesaliji; tu je kraljevaio Pelej, otac Ahilejev.

Geja je upravo zemlja, a onda i boginja zemlje.

Giganti su strašan narod, sve sami divovi; bili su vrlo opaki, i zato ih je Zeus satr'o.

Gorga je nekakava grdosija strašna pogleda u podzemnom svijetu.

Harite su boginje dražesti i milote, dvorkinje Afroditine. Koliko ih ima, Homer ne veli, a poslije se govorilo, da su tri.

Harpije su upravo boginje oluje, koja sve grabi i nosi sa sobom; one odnose i ljude bez traga.

Hefest je bog ognja i velik vještak u poslima kovačkim.

hekatomba je žrtva, kad se u jedamput žrtvuje sto ovaca ili goveda; ali se slabo kad toliko žrtvovalo, te hekatomba može značiti uopće poveću žrtvu.

Helada je u Homera gotovo isto što Ftija, a to vidi.

Helije upravo je sunce, a onda i bog sunca.

Ir, prosjak u 18. pjev., zove se tako za šalu prema grčkom nazivu iris, koji znači dúga, koja je kao personifikacija glasnica Zeusova, a Ir je raznosio glasove.

Hera je sestra i žena Zeusova i po tome kraljica bogova i ljudi.

Hermija ili **Hermes** je osobiti bog, koji je glasnik bogova (zato se zove i skoroteča) i pratilac duša u podzemni svijet.

Hiperion je pridjevak boga **Helija**, a znači sin Višnjega (tj. neba).

Hore su boginje četiriju godišnjih doba i vratarice na Olimpu.

Ilj je isto što Troja.

Ilitija je kći Herina, boginja porođaja.

Itaka je malen otok u Jonskome moru.

Kaža je oglasnica Zeusova (kao personifikacija »glasa«, grč. ὄσσα).

Kefalenija ili **Kefalenska** zemlja je povelik otok u Jonskome moru na zapadnoj strani Itake.

Kentauri su divlji narod u Tesaliji. Poslije su kentaura zamišljali kao pola čovjek pola konj.

Kera je vrsta ili način smrti; ljudi mru koji ovako, koji onako, a kako koji umre, to je njegova Kera.

Kilenjanin se veli bogu Hermiji, jer se rodio na brdu Kileni, koje je u peloponeskoj zemlji Arkadiji.

Kitera je malen otok između Krete i južne obale Peloponesa. Tu se mnogo štovala Afrodita, koja je ondje rado boravila, zato joj se i kaže Kiterka.

Knosos je glavni grad na Kreti, prijestolnica kralja Minosa, danas Kandija.

Kron je bog, koji je negda svijetom vladao, otac Zeusov, Posidonov i Aidov; zato se Zeus po njemu zove **Kronid** ili **Kronion**, tj. sin Kronov.

Lakedemon je zemlja u južnom Peloponesu sa glavnim gradom Spartom, gdje vlada Menelaje; ali se Lakedemon uzima i za grad Spartu, na pr. 13, 414 i 15, 1.

Lapiti su narod u Tesaliji pod gorom Olimpom.

Leta je mati Apolona i Artemide, koje je rodila sa Zeusom.

lotos je Homeru nekakva biljka sa crvenim jagodama; po njoj, što je jedu, prozvani su Lotofazi, narod, za koji se može misliti da je živio na sjevernoj obali Libije u Africi.

Maja je kći Atlasova; njezin i Zeusov sin je bog Hermija.

Mikena je grad argolske zemlje u Peloponesu, prijestolnica kralja Agamemnona.

Muze su boginje pjevanja i pjesništva: u Homera je Muza sad jedna, sad ih je nekoliko; na jednom mjestu (Od. 24, 60) veli, da ih je devet, kako je bio običaj i kasnije misliti.

nektar je crvenkasto, mirisavo piće bogova.

Nimfe su mladhne boginje, koje stanuju po brdima, pri izvorima, u pećinama, u rijekama i u moru.

Not je južni vjetar, koji obično donosi kišu.

Odisej u 19, 407 veže se po tzv. pučkoj etimologiji s glagolom ὀδύσσομαι, srditi se, jer se tobože srdio na mnoge, tj. bio im neprijatelj.

Ogigija je izmišljen otok, na kojemu živi Kalipsa.

Okean je voda, što teče oko čitave zemlje (Homer pomišlja zemlju kao velik kolut); u nj zalazi sunce, mjesec i zvijezde. Tu su »sunčeva vrata«, i »stijena Leukada«, tj. Bijela (24, 11, 12).

Olimp je planina između Makedonije i Tesalije. Vrhovi su mu pokriti snijegom i oblacima. Na taj su Olimp divovi Ot i Elijalt htjeli navaliti tesalska brda Osu i Pelij, da osvoje nebo. Poslije je Olimp nadzemaljski blistavi stan vječnih bogova bez oluje, kiše i snijega (6. pjev. stih 43—46).

Ortigija je nekakva izmišljena zemlja.

Osa je brdo u Tesaliji.

Parnes (Parnas) je visoka planina u srednjogrčkoj zemlji Fokidi.

Pelij je planina u Tesaliji.

Persefoneja je kraljica podzemnog svijeta, žena Aidova, strašna i nemila kao i on.

Pierija je zemlja u Makedoniji, nazvana po brdu Pieru, koje je u njoj.

Pil je grad u Peloponesu uz more, prijestolnica starca Nestora.

Pita je kraj, u kojem se nalazilo proročište Apolonovo kraj Parnesa (Parnasa).

Plejade su poznate one zvjezdice, što ih mi zovemo Vlašići.

Posidon je bog mora, brat Zeusu i Aidu.

Prelje (7, 197) su boginje, koje svakome čovjeku pri porodu dosuđuju, što ga čeka u životu, a to one čine predući mu nit života; što je dulja nit, to je dulji život. Homer im ne veli imena ni broja, a poslije se mislilo, da su tri.

pribjègâr uzima se za Homerovo ἰκέτης, što znači čovjeka, koji u velikoj kakvoj nevolji pribjegne kome moleći ga za pomoć i obranu.

prijatelj glavni (ili glavni prijatelj) upotrebljava se za Homerovo ξείνος. To je jednom čovjeku drugi čovjek, ako im je postojbina razdaleko, a među sobom žive u velikom prijateljstvu, te će jedan drugoga svagda lijepo dočekati, kad mu gostom dođe. To od prilike znači glavni prijatelj i u našim narodnim pjesmama.

Sama je isti otok, koji se zove i Kefalenija.

Sherija je otok, na kojemu žive Feačani. Po svoj je prilici to Kerkira (Krf).

Sidon je slavan grad u feničkoj zemlji.

Sikanija je isto što Sicilija.

Sirija je Homeru izmišljena zemlja negdje daleko na Zapadu.

Skir je otok u Egejskom moru Eubeji na sjeveroistoku.

Skoroteča je naziv boga Hermije (Hermesa).

Sparta je grad u Lakedemonu.

Stiks ili **Stig** je velika voda u podzemnom svijetu. Njom se kunu bogovi, i to je najveća njihova kletva, jer kako je Stiks voda u podzemnom svijetu, u carstvu smrti, tako bog, koji se tom vodom kune, predaje sam sebe smrti, ako ne govori istinu.

Taf (Tafos) je malen otok u Jonskome moru između Leukade i Akarnanije.

Tafljanin je čovjek otud.

talent je u Homera neka mala količina zlata, oko 25 grama; u kasnija vremena vrijedio je talent mnogo više.

Temesa je rudno mjesto na otoku Kipru.

Temida ili **Temista** je boginja Pravde, kojom su se zaklinjali pri obećanjima.

Tened je otok pred obalom trojanskom.

Tesproćani su narod u Epiru oko Dodone.

Tetida je morska boginja, mati Ahileja, kojega je rodila s kraljem Pelejem.

Titon je sin trojanskoga kralja Laomedona i muž boginje Zore.

trepčani, trepčano brdo (9, 22), na kojem lišće trepeće, šumovito.

Trinakija je nekakav otok, po kojemu pasu goveda sunčeva. Poslije su mislili, da je to Trinakrija, tj. Sicilija.

Triton je potok u srednjogrčkoj zemlji Beotiji; za boginju se Atenu govori »kod Tritona rođena«.

Troja je grad i zemlja oko njega na sjeverozapadnoj obali Male Azije.

Zakint je otok u Jonskome moru prema Elidi; danas ga zovu Zante.

Zefir je Homeru zapadni vjetar, obično oštar; diže buru i donosi snijeg i kišu. Poslije je **zefir** blag vjetar.

Zemljotresac je naziv boga Posidona.

Zeus je najveći bog, gospodar čitavog svijeta, neba i zemlje, glava svih drugih bogova. Posidon i Aid su mu braća, a Hera mu je sestra i žena.